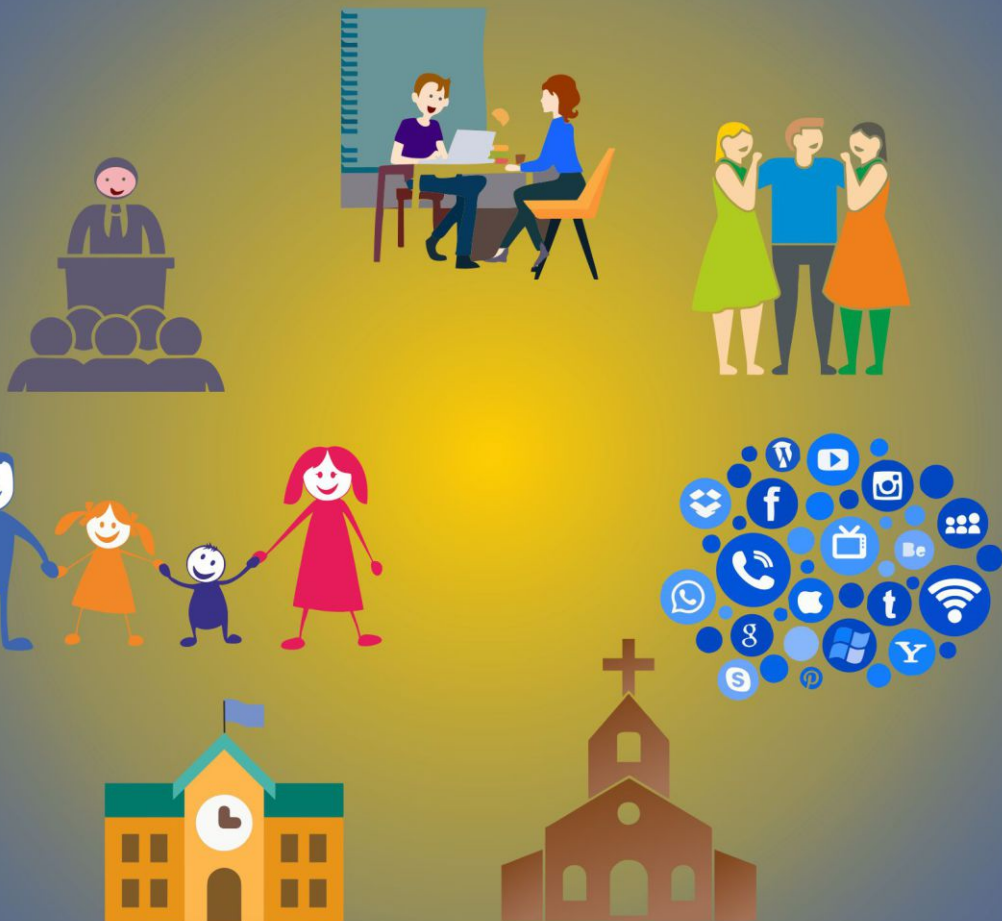

Dan Octavian Rusu

SOCIALIZAREA POLITICĂ LA COPII ȘI ADOLESCENȚI

Presă Universitară Clujeană

DAN OCTAVIAN RUSU

**SOCIALIZAREA POLITICĂ
LA COPII ȘI ADOLESCENȚI**

Referenți științifici:

CSI dr. Monica Albu

Prof. univ. dr. Traian Rotariu

ISBN 978-606-37-0502-1

**© 2018 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mij-
loace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește
conform legii.**

Tehnoredactare computerizată: Cristian-Marius Nuna

Universitatea Babeș-Bolyai

Presă Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelean

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

DAN OCTAVIAN RUSU

**SOCIALIZAREA POLITICĂ
LA COPII ȘI ADOLESCENȚI**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2018

CUPRINS

INTRODUCERE	9
CAPITOLUL 1. Conceptul și formele de socializare politică	14
1.1. Ce este socializarea politică?	14
1.2. Socializarea politică – un concept hibrid între politică și socializare	16
1.3. Formarea eului politic	17
1.4. Formele socializării politice	18
1.4.1. Principalele forme de socializare politică în abordarea lui Dekker și Meyenberg	18
1.4.2. Controverse teoretice asupra formelor de socializare politică	20
1.5. Principalii beneficiari ai socializării politice: profesioniștii vs. actorul social cotidian	21
1.6. Abordări specifice a conceptului socializării politice la copii și adolescenți	22
1.6.1. Abordarea socializării politice din perspectiva psihologiei	22
1.6.2. Abordarea socializării politice din perspectiva sociologiei	27
CAPITOLUL 2. Mecanismele și agenții socializării politice	30
2.1. Mecanismele de bază ale socializării politice	30
2.1.1. Abordarea lui Percheron	30
2.1.2. Bourdieu și conceptul de habitus sau formarea habitudinilor mentale	32
2.2. Agenții de socializare politică	33
2.2.1. Structura spațiului de socializare	33
2.3. Factorii socializării politice în cercetarea proprie. Obiectivele cercetării	46
2.3.1. Subiecții	46
2.3.2. Instrumentul de lucru	47
2.3.3. Rezultate	47
2.3.4. Concluzii	49
CAPITOLUL 3. Construcția universului cultural politic al copiilor și tinerilor: reprezentarea conceptului de politică și a simbolurilor politice	50
3.1. Ce reprezintă conceptul de cultură politică?	50
3.2. Diversitatea culturilor politice	51

3.3. Operaționalizarea culturii politice: vocabularul partizan – vocabular politic propriu-zis	52
3.3.1. Relația eu-lui politic cu simbolurile politice	52
3.4. Cercetare cu privire la preferințele pentru personalitățile politice și liderii principalelor formațiuni politice	54
3.4.1. Obiectivele cercetării	54
3.4.2. Ipoteze	54
3.4.3. Subiecții	54
3.4.4. Rezultate	54
3.4.5. Concluzii cu privire la preferințele pentru personalitățile politice și liderii principalelor formațiuni politice	59
3.5. Percepția asupra partidelor politice și familiilor ideologice la copiii și adolescenți	59
3.5.1. Socialismul și social-democrația; comunismul și eurocomunismul	60
3.5.2. Liberalismul clasic, liberalismul social, liberalismul neoclasic	61
3.5.3. Conservatorismul „moderat” și conservatorismul „reacționar”; neoconservatorismul	62
3.6. Percepția asupra familiilor politice: <i>dreapta</i> și <i>stânga</i> în cultura politică a copiilor și adolescenților	63
3.7. Studiu cu privire la preferințele pentru partidele politice, ideologiile politice și orientarea stânga–dreapta	65
3.7.1. Obiectivele studiului	65
3.7.2. Ipoteze	65
3.7.3. Subiecții	65
3.7.4. Rezultate	65
3.7.4. Concluzii cu privire la preferințele pentru partidele politice	72
3.7.5. Concluzii referitoare la preferințele ideologice ale subiecților	72
3.7.6. Concluzii asupra poziționării de stânga sau de dreapta	73
3.8. Concluziile capitolului 3	74
CAPITOLUL 4. Cetățenie activă la copii și adolescenți	75
4.1. Ce este conceptul de cetățean sau citizenship?	75
4.2. Formarea cetățeanului activ – scopul socializării politice al oricărui regim politic	76
4.2.1. Modele de competențe și cultura civică	76
4.2.2. Modelul competențe și cultura civică în Antichitate	77
4.2.3. Modele de competențe și cultura civică în Evul mediu	79
4.2.4. Modele de competențe și cultura civică în Epoca modernă	80
4.2.5. Modele actuale pentru competență și cultură civică	80
4.3. Studiu pentru elaborarea unui model al cetățeniei	85
4.3.1. Obiectivele	86

4.3.2. Ipoteze	87
4.3.3. Subiecții	87
4.3.4. Rezultate	87
4.4. Concluziile capitolului 4	100
CAPITOLUL 5. Participare și capital social la copiii și adolescenții	
din România	102
5.1. Structura populației copiilor și tinerilor din România	102
5.2. Definirea conceptului de participare	103
5.3. Cadrul legislativ în domeniul drepturilor de participare a copiilor și tinerilor	104
5.3.1. Definirea conceptului de participare a copilului la sistemul de decizie	105
5.3.2. Definirea conceptului de participare a adolescentului la sistemul de decizie	105
5.4. Studiul privind participarea copiilor și adolescenților	107
5.4.1. Participarea copiilor și adolescenților la deciziile din familie asupra principalelor probleme care îi afectează direct	108
5.4.2. Participarea la discuții cu cei din mediu (alții decât părinții) despre principalele domenii ale vieții social-politice	111
5.4.3. Interesului declarat față de politică în general și intenția de vot	112
5.4.4. Participare socială: implicarea în activități de voluntariat	115
5.4.5. Atitudinile de protest	120
5.4.6. Capitalul social: toleranță vs. intoleranță și gradul de încredere generalizată și particularizată	120
5.5. Concluziile capitolului 5	129
CAPITOLUL 6. Modelul explicativ multivariat pentru determinarea interesului pentru politică (MEIP)	131
6.1. Descrierea modelului	131
6.2. Operaționalizarea și descrierea variabilelor incluse în model	134
6.2.1. Operaționalizarea dimensiunilor explicative	135
6.2.2. Construirea variabilelor latente agregate cu metoda PCA (principal component analysis)	135
6.2.3. Variabile incluse și variabile excluse	138
6.3. Vizualizarea modelului	139
6.4. Interpretarea modelului dezvoltat în cercetarea proprie	140
CAPITOLUL 7. Instrumente pentru stimularea participării: educația civică și educația pentru democrație	141
7.1. Intervenții generale pentru stimularea participării	141

7.2. Rolul școlii, intervenția statului în educația civică prin Ministerul Educației și Cercetării	143
7.2.1. Programă școlară de educație civică pentru liceu	144
7.2.2. Acțiuni organizate de minister și guvern pentru stimularea participării la copii	146
7.3. Implicarea societății civile în educația civică și democrație	146
7.3.1. Acțiuni comune: societatea civilă „Salvați copiii” și Ministerul Educației și Cercetării	146
7.3.2. Firme multinaționale: Orange	147
7.3.3. British Council se implică în programele de educație civică, educație pentru democrație, dar și educație politică	148
7.3.4. Organizațiile de copii, parte activă a societății civile. „Consiliul Copiilor SPUNE”	149
7.3.5. ARDOR	150
7.3.6. „Youth Parliament” proiect și Open Society	151
7.4. Concluzii	152
CAPITOLUL 8. Socializarea politică a membrilor Consiliul Județean al Elevilor Cluj	153
8.1. Descrierea generală a Consiliului Județean al Elevilor Cluj	153
8.2. Cadrul legislativ, structura și activitățile CJE Cluj	153
8.2.1. Cadrul în care se desfășoară activitatea Consiliului	153
8.2.2. Structura organizatorică a CJE Cluj	153
8.2.3. Activitățile organizate de CJE Cluj și partenerii acestuia	154
8.3. Sudiu de caz cu membrii CJE Cluj	155
8.3.1. Cadrul teoretic al studiului	155
8.3.2. Scopul și justificarea studiului	160
8.3.3. Subiecții cercetării	161
8.3.4. Instrumentele folosite	161
8.3.5. Metoda de lucru. Descrierea procedurii de lucru	162
8.3.6. Rezultatele studiului de caz asupra elevilor din CJE Cluj	169
8.3.7. Concluziile generale cu privire la studiul de caz cu elevii din CJE Cluj	171
CAPITOLUL 9. Discuții, limite ale cercetării și direcții de continuare	172
BIBLIOGRAFIE	173
ABSTRACT	184
ANEXĂ	212

INTRODUCERE

Disertația abordează *socializarea politică* la copii și adolescenți în două moduri: 1. din **perspectiva generală** a culturii politice și a modelului de cetățenie activă contemporană; 2. din **perspectiva specifică** a drepturilor fundamentale ale copiilor și tinerilor de a participa la sistemul de decizie și de liberă exprimare a opiniei personale.

Socializarea politică se integrează în procesul general al **socializării umane**, ca urmare vom regăsi un repertoriu comun la nivel de: *factori, mecanisme și agenți de socializare*. La nivel specific, socializarea politică va diferi de cea generală doar prin conținutul preponderent al politicului în raport cu cel social. În vederea susținerii acestui punct de vedere am ales o definiție clasică a socializării politice formulată de **Percheron** (1991), în care autoarea consideră că explicarea procesului **socializării politice** îl prezintă *formarea personalității politice, în cursul căreia individul însușește cunoștințe, atitudini și valori din cunoștințele, atitudinile și valorile culturii sau culturilor politice specifice societății respective*. **Identitatea politică** în acest caz cuprinde relația eu-lui politic al copiilor cu simbolurile politice: *percepția președintelui, primarului a principalilor lideri politici și a partidelor politice, a ideologiilor politice; dar și atitudinile sociale față de: minorități sociale, familie, practicarea religiei, identitate locală, cetățenie națională și cetățenie europeană*.

Cercetarea noastră empirică se referă la populația de 14 ani și 18 ani din Municipiul Cluj-Napoca, cu limba maternă română și maghiară, din clasele a VII-a și a XI-a, iar profilele alese au fost: teoretic român, teoretic maghiar și tehnic român.

Temele abordate în această lucrare vizează câteva dimensiuni ale identității politice a copiilor respectiv a tinerilor care fac parte din diferite *categorii sociale și etnice majoritare și/sau minoritare, sectoare de învățământ teoretic respectiv profesional, gimnazial respectiv liceal*. Specific aceste dimensiuni sunt: *importanța problematicii politicii în orientarea individuală, interesul pentru politică, conotațiile cognitive și afective ale noțiunilor politice, percepția și relevanța dimensiunilor personalităților politice, percepția grupurilor sociale minoritare și a eventualelor discriminări ale acestora, simbolurile naționale și simbolurile europene, relevanța tradițiilor religioase, încrederea în sistemul politic local, central și european*. Analiza în detaliu a modului de configurare a identității politice la subiecții aleși am realizat-o în contextul unor evenimente politice conflictuale marcante: **demiterea Președintelui Băsescu în primăvara anului 2007**. Am considerat că acest context conflictual va

scoate în relief mai pregnant relația variabilelor identitare și socio-demografice cu interesul pentru politică în mod specific dar și interesul pentru fenomenele sociale cu tentă indiscutabil politică.

Maniera de exprimare a acestor teme va fi analizată în primul rând din perspectiva poziției ocupate de subiecți în societate, adică a celui **de minori**. Această categorie socială are drepturi stipulate în **Convenția Drepturilor Copiilor**, precum și în sistemul legislativ național ce vizează copii și tinerii, drepturi care statuează, pe lângă altele, dreptul copiilor de a fi informați și de a participa la viața socială. Statutul social al copiilor și tinerilor minori este totuși unul relativ neclar, deoarece drepturile și obligațiile lor sunt în mare măsură inițiate, dirijate și controlate de adulți. *Dreptul copiilor de a participa la sistemul de decizie*, se referă la problemele ce îi privesc (în familie, legat de sănătatea lor, de școală) dar nu se referă și la viața și deciziile politice. Am pornit de la premisa că socializarea politică începe în copilărie și că viața politică este și ea un domeniu al socialului unde trebuie unde se impune analiza formelor și limitelor participării copiilor și tinerilor. Cu toate că acest *drept de participare* este unul consemnat în legislația privind minorii, el este mai mult un principiu deoarece numai dacă ne referim la calitatea de simpatizanți pentru un partid, poate fi îndeplinită legal doar după vârsta de 16 ani, iar cea de membru cu drepturi depline doar la majorat, adică la împlinirea vârstei de 18 ani. Sistemul de învățământ prin școală controlează și decide o parte din conținutul informațiilor cu caracter politic la care are acces elevul. ONG-rile, firmele private, centrele culturale au preluat și ele funcția de a informa și antrena copiii și adolescenții în activități de formare a abilităților sociale și politice, deoarece stabilitatea democrației depinde de modul în care este socializată politic generația tânără.

Motivația alegerii acestei teme se regăsește în interesul personal față de acest segment al cercetării din domeniul politic, în care protagoniștii principali sunt copii și tinerii mai puțin politicienii adulți. Având o experiență de aproape 10 ani în educația propriului meu băiat, Andrei, am constatat că este absolut necesar ca un copil să fie implicat în deciziile din care îl privesc și în analiza informațiilor care privesc comunitatea în care trăiește. Învățându-l să decidă singur, să se consulte cu adulții și să accepte sfaturi, un copil va ajunge să fie independent dar și conștient că deciziile luate de el, afectează și persoanele din jur.

Am pornit, de asemenea, de la considerentul că în momentul în *care copiii și tinerii sunt considerați ca o resursă importantă a societății*, dezvoltarea, creșterea și promovarea acestor resurse devine unul din obiectivele principale ale politicilor de tineret pentru țările respective. În țări cum ar fi **Italia, Germania, Finlanda, Norvegia și UK**, dezvoltarea socială și personală a tinerilor reprezintă un scop major și explicit al politicilor de tineret. Dintre conceptele cheie din politicile pentru

tineret ale acestor țări amintesc „*active and experimental youth*” – „*tânăr activ, care experimentează*”; „*support of social and personal skills*” – „*sprîjin pentru dezvoltare socială și personală*”; „*development of youth's strength and opportunities*” – „*dezvoltarea resurselor tânărului și utilizarea de oportunități*”. Eficiența acestor politici naționale este confirmată de statisticile, de exemplu, din Germania, unde interesul pentru politică al copiilor și tinerilor este de 37%, în Italia 51%, Finlanda 36%, UK 35%, (European Union EUYOUNG 2003–2005).

Un rol important în formarea culturii politice îi revine **educației** care devine responsabilă în mare parte de *susținerea de democrației*. Educația pentru *participarea socială și politică* a cetățenilor este esențială deoarece cetățenii trebuie să aibă anumite **convingeri** în *autoritatea, legitimitatea și eficiența democrației* dar educația trebuie dublată și de un **atașament afectiv interior** pentru a susține regimul. După cum arată **Dahl** (2000, p.143) „*cetățenii trebuie să aibă anumite convingeri pentru a susține regimul.*”

Cercetarea noastră susține alături de alți autori, că **cetățenia și drepturile omului** sunt **specifice modernității**. **Terrén** (2002, p.163) consideră că **modernitatea** s-a exprimat prin trei tipuri de activități: *munca, participarea și identificarea culturală*, iar în domeniul politicii, societatea postmodernă este inevitabil o **societate depolitizată**. Formele de dezavuare a „*politicii politicianiste*”, a corupției, a egoismului sau demagogiei politice sunt reprezentate de **apatie și dezinteresul public**. **În felul acesta nu valorile democrației formale sunt contestate ci doar modul său de realizare în plan concret.**

Paradoxul unei *societăți postmoderne depolitizată*, cu un mediu politic democratic, reprezintă cadrul în care cunoașterea nivelului de socializare politică a copiilor și adolescenților, oferă cercetărilor empirice **noi repere** a ceea ce poate să însemne pe viitor conceptul de **socializarea politică la copiii și adolescenți**.

Cercetarea de față este concepută ca o analiză conceptuală pe baza datelor literaturii de specialitate, testată capitol de capitol prin prisma datelor cercetării empirice cantitative proprii, a analizei secundare a datelor unor sondaje de opinie, cât și prin analiza cantitativă a unor date obținute prin studii de caz și focus grupuri.

Metodele folosite în cercetarea empirică proprie au fost: **ancheta**, precum și **interviurile semistructurate de grup**. Disertația se bazează în prima parte pe datele obținute din aplicarea unor chestionare, în mod colectiv, la 882 de subiecți, au fost traduse pentru subiecții cu limba maternă maghiara, iar în a doua parte a cercetării m-am bazat pe datele interviurilor semistructurate de grup. Studiul calitativ a fost realizat printr-un interviu semistructurat de grup, aplicat la 7 membrii a **Consiliului Județean al Elevilor**. El a vizat 5 teme din domenii diferite ale vieții sociale și politice ale societății. Domeniile vizate erau: *percepția despre sine și participare, politică,*

încredere/protest/drepturi identitate și minorități. Interviuul a fost realizat cu ajutorul unui reportofon digital și este în arhiva proprie în format MP3. După realizarea interviului am transcris interviul și am interpretat rezultatele acestuia.

Analiza secundară a datelor a fost completată cu datele oferite de sondaje realizate de instituții specializate:

- **„Ce vor tinerii din România”,** sondaj de opinie realizat de The Gallup Organization Romania la cererea British Council Romania, privind preocupările, nevoile și aspirațiile tinerei generații. Cercetarea a vizat aspecte precum educație și carieră, utilizarea tehnologiei informației, gradul de cunoaștere a limbilor străine, toleranța față de minorități, cunoștințe și atitudini față de Uniunea Europeană, obiceiuri de petrecere a timpului liber, etc. Culegerea datelor a fost realizată în perioada 27 mai – 11 iunie 2004 în 7 orașe (București, Brașov, Cluj, Constanța, Iași, Sibiu, Timișoara) pe bază de interviuri la domiciliul respondenților, pe un eșantion de 1004 de subiecți cu vârsta cuprinsă între 15 și 35 de ani.
- **THE GALLUP ORGANIZATION ROMÂNIA și Metro Media Transilvania** în perioada 1–26 aprilie 2004, au desfășurat o anchetă pe tema expunerii copiilor la programe TV și radio. Studiul s-a realizat la cererea Consiliului Național al Audio-vizualului (CNA). Rezultatele sunt reprezentative la nivel național, cu o eroare tolerată de $\pm 1,6\%$ pentru familiile cu copii (6–14 ani) din România. Volumul eșantionului a fost de 4.000 de astfel de familii. În fiecare familie au fost aplicate două chestionare diferite, unul copilului iar celalalt unuia dintre părinți (8.000 de chestionare în total).
- **Planul Național de Acțiune pentru Tineret.** Acesta reprezintă un document programatic pentru politici de tineret, care se fundamentează și se ajustează periodic în concordanță cu: **Programul de guvernare 2005–2008** (Cap. 21 Politica privind susținerea tinerei generații); documentele europene privind tineretul (Cartea Albă a Comisiei Europene, Planul European pentru Tineret și promovarea cetățeniei active, Pactul European pentru Tineret etc.) și standardele pentru alte aplicații similare pe linia Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est; rezultatele cercetării sociale; concluziile procesului de consultare cu partenerii guvernamentali și neguvernamentali cu atribuții sau preocupări în domeniu; exemplele de bună practică; problemele și așteptările tinerilor.
- **Cultura civică a tinerilor. un studiu comparat asupra elevilor de liceu din România, Belgia și Canada.** Studiul a fost realizat de către Centrul pentru Studiul Democratiei, din cadrul Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din Universitatea Babeș-Bolyai, împreună cu Center for Political Research, Catholic University of Leuven, Belgia, și un grup de cercetători de la Universitatea McGill din Canada. Cercetarea a fost realizată în România în mai 2006 pe un eșantion care a cuprins 1.876 de elevi de liceu, din șase localități.

➤ **Starea tineretului și așteptările sale. Diagnoză 2007**

Culegerea și introducerea datelor a fost realizată de Gallup Organization România în perioada: 01–10 iulie 2007. Volumul eșantionului a fost de 3.072 persoane, cu vârste cuprinse între 14–35 ani. Eșantionul este de tip probabilist, bi-stadial, stratificat, reprezentativ la nivel național și la nivelul celor 8 regiuni de dezvoltare ale României, pentru grupa de vârstă 14–35.

➤ **BAROMETRUL OPINIEI POLITICE februarie 2007**, realizat de IMAS în perioada 8–14 februarie 2007, pe un esantion aleator, stratificat, reprezentativ pentru populația adultă a României, cu o marjă statistică de eroare de $\pm 2,9\%$, număr de localități a fost de 108 iar volumul esantionului de 1.243 de subiecți. Temele alese au fost: starea de spirit generală, aprecieri față de guvern, preferințele pentru partidele politice și încrederea în principalele personalități politice.

➤ **„Eurobarometru Drepturile Copilului 2008”**, realizat de Gallup Ungaria, la solicitarea Comisiei Europene, și care reprezintă rezultatele din 27 de state membre ale Uniunii Europene între 16 și 25 februarie 2008, pe grupe de vârstă 15–18 ani.

CAPITOLUL 1

Conceptul și formele de socializare politică

1.1. Ce este socializarea politică?

Pentru cercetarea pe baze științifice a *interesului pentru politică* și a *reprezentării fenomenului politic la copii și adolescenți* este importantă definirea conceptului socializarea politică.

Socializarea politică este procesul de formare a personalității politice, în cursul căreia individul însușește cunoștințe, atitudini și valori din cunoștințele, atitudinile și valorile culturii sau culturilor politice specifice societății respective (Percheron, 1991). Această definiție vizează explicarea modului de achiziționare a informațiilor cu caracter politic din mediu de către individ, adică are loc o analiză la nivel de input sau intrări, precum și în final cum aceste informații produc personalitatea politică cognoscibilă prin reacțiile și comportamentele sale politice și sociale, adică o analiză la nivel de output sau de ieșiri. Vom vedea în continuare că abordările ulterioare a acestui concept nu diferă esențial de această abordare clasică impusă de Percheron.

Dacă abordăm termenul de socializare politică din perspectiva apartenenței la procesul *socializării generale* vom observa că acest proces general este văzut ca un: „proces psihosocial de transmitere-asimilare a atitudinilor, valorilor, concepțiilor sau modelelor de comportare specifice unui grup sau unei comunități în vederea formării, adaptării și integrării sociale a unei persoane” (Zamfir, Vlăsceanu, 1993, p. 555). În felul acesta conceptul de socializare este un termen general pentru a desemna căile de familiarizare a individului cu valorile și atitudinile societății, iar prin conceptul de *socializare politică ca parte a acestui proces general*: „acea parte a procesului [...] în cursul căreia sunt modelate atitudinile politice.” (Almond, Powell 1992, p.45).

Practic cele două definiții ne indică faptul că integrarea copiilor și adolescenților în societate, mai precis în mediul social-politic, prin procesul de socializare politică decurge cu formarea unei *identități politice* care la **Parsons** se bazează, pe faptul că personalitatea individuală se folosește de procedee deosebite, unice în simpla alegere a rolurilor. În felul acesta un individ poate aparent să fie incongruent cu sine dar congruent cu identitatea sa politică. Este, exemplul politicianului parvenit care face o avere fabuloasă prin mijloace ilegale dar care face pomeni electorale, construiește biserici și ajută săracii, jucând aparent rolul unui **Robin Hood** modern, care ia de la

bogați și dă la săraci. Este posibilă această identitate politică deoarece nu mai este necesar ca instanța eului să încerce să-și păstreze identitatea (Krappman, 1980).

Formarea **identității și a personalității politice** la copii și adolescenții are loc într-o lume plină de semnificații pe care doi reprezentanți de seamă a curentului fenomenologiei sociologice, **P.L. Berger și T. Luckman**, încearcă să le explice cu ajutorul conceptelor de cunoștințe cotidiene, de socializare primară, respectiv secundară și cu cel de univers de viață. Autorii, consideră că acești indivizi tineri devin prin socializarea generală și implicit prin socializarea politică parte a societății în care trăiesc. **Internalizarea** elementelor din mediul plin de semnificații în care trăiesc, omul își formează o identificare morală cu ajutorul căreia va fi părtaș la existența celor din anturajul său. Procesul de formare a internalizării lumii înconjurătoare se numește **socializare** (Berger-Luckman, 1966, cap.III., 1.a.), sau introducerea principală și completă a individului în lumea obiectivă a societății sau într-o anumită parte a societății. *Socializarea primară* este prima fază în care omul devine membru al societății, în copilărie. Fiecare fază ulterioară introduce persoana deja socializată într-o nouă secțiune a lumii obiective din societatea în care trăiește.

Într-o abordare modernă, dar nici ea foarte diferită de cele prezentate până acum, urmând linia clasică a lui Percheron, **Denni și Lecomte** (2004) consideră socializarea ca un *prim proces constitutiv al oricărui sistem politic, care încorporează personalității individului normele și codurile culturale ale mediului în care trăiește*. În interacțiunea cu societatea se formează scheme de reprezentare dar mai ales modele de acțiune care se concretizează în conduite sociale dar și comportamente politice în momentul în care individul se implică în activități politice. Aceiași autori consideră că integrarea politicului precede implicarea directă și activă în politică iar fenomenele de antrenare a indivizilor se realizează în societățile democrațiilor occidentale. Practic indivizii realizează la nivelul lor de comportament o articulare între societate și politică. Principiile de funcționare și organizarea sistemelor politice încurajează membrii societății civile să se angajeze în sistemul public de decizie, deoarece ei devin prin aceasta cetățeni activi. Idealul oricărui sistem politic democratic este extensia drepturilor de participare la sistemul de decizie, mobilizarea și implicarea unor categorii din ce în ce mai mari din populație, iar în felul acesta să dezvolte o adevărată „cultură politică de participare”.

Prezentarea și definirea conceptului de socializare politică cu ajutorul a mai multor abordări teoretice, arată faptul că între acestea nu există diferențe semnificative în ceea ce privește apartenența la procesul de socializare general; iar formarea identității și personalității politice este rezultatul intermediar al acțiunii culturii în care trăiește individul. Identitatea și personalitatea politică este în afara acțiunilor culturale și rezultatul deciziilor individuale evidențiate în comportamentele și atitudinile din sfera social-politică.

1.2. Socializarea politică – un concept hibrid între politică și socializare

În opoziție cu abordarea anterioară în care am considerat conceptul de socializare politică ca un concept relativ bine definit, unii autori consideră inclusiv conceptul general de socializare ca fiind unul marcat de o anumită dezordine interpretativă și teoretică, iar astfel în mod similar și cel derivat din acesta: **socializarea politică** (Dîncu, 1999). Argumentul principal al ambiguității conceptului de socializare politică este justificat de Dîncu prin faptul că este un produs rezultat din construcția a două concepte importante: **socializare și politic**.

Pentru clarificarea conceptului de politic am apelat pentru început la lista propusă de **J.S. Roucek** (1956), pentru domeniul politicului în care el propune următoarele teme: *participare politică, comportament electoral, studiul atitudinilor politice extremiste și radicale, sociologia războiului, determinări ale opiniei publice și ale propagandei, relații între psihologie și politică, probleme ale psihopatologiei și ale iraționalismului politic, conceptul de conducător „charismatic”, funcțiile ideologiilor* etc. În mod similar apelând la alți autori precum: **Reinhard Bendix și Seymour Martin Lipset** (1957), lista se completează cu noi elemente: *birocrația și administrația publică, studii comparative de structuri politice și sociale; grupuri emice; ideologii; intelectualii; miscări muncitorești; putere legislativă; armată; sisteme politice naționale; planificare; elite politice și probleme de leadership; partide politice; politica regimurilor subdezvoltate; grupuri de presiune; factori psihologici ai apartenenței politice; opinie publică, propagandă și efecte ale mass-media; modele de viață politică regională; religie și politică; politică rurală, stratificare socială și politică; comportament electoral*.

Analiza celor două liste a ceea ce înseamnă politic ne oferă o imagine parcă prea generală și vastă a ceea ce poate fi atașat conceptului de socializare pentru a defini de fapt socializarea politică și practic justifică argumentului lui **Dîncu** (1999) asupra ambiguității domeniului circumscris de socializarea politică. Concluzia asupra acestor dimensiuni ale politicului este că un sistem social, indiferent de gradul său de organizare, de nivelul dezvoltării sale, de natura sa, implică cu necesitate o dimensiune și o funcție politică. Politicul și politica au fost dintotdeauna coordonate majore ale existenței și acțiunii umane. „mai mult ca oricând, epoca noastră este martora unei politizări universale. Totul a devenit politic, deoarece totul se află sub influența politicii sau se oglindește în ea” (Burdeau, 1952, pg. 52). Toate organizațiile sociale de la familie până la organizațiile de la locul de muncă și biserică, identificăm indivizi care încearcă să influențeze și să exercite o putere asupra celorlalți, care subscrie de fapt abordării psihologiei sociale în viziunea căreia nu există interacțiune umană

care să fie scutită de procesele de negociere și influență prin care să se manifeste raporturile de putere (Marc, Picard, 1989).

1.3. Formarea eului politic

Socializarea politică ca și socializarea generală este un **proces continuu**. Chiar cele mai obișnuite experiențe modifică perspectiva politică individuală, *eul politic* aflându-se într-o continuă schimbare (Almond, Powell, 1992). Dar înainte de formarea unui eu politic, trebuie să remarcăm că *identificarea cu grupul național* devansează toate noțiunile exacte de geografie (Piaget, J., & Weil, 1951). Percheron (1993), arată că înaintea formării eului politic, copiii când sunt solicitați să aleagă dintre diferitele simboluri pe acela care reprezintă cel mai bine guvernul țării lor, cei mai tineri aleg cu predilecție personajele trecutului. Astfel, copiii americani de până în 10 ani, îl desemnează pe **G. Washington** sau președintele în funcție, iar cei de vârstă mai mare de 10 ani aleg **Congresul** și posibilitatea de a vota sau dreptul de vot. În paralel cu formarea identității colective și naționale, copiii încep să adere la grupuri mai restrânse și specifice, ca de exemplu partide sau formațiuni politice. Astfel, aproximativ 55% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 9 și 10 ani, se declară republicani respectiv democrați. Ei participă activ la campaniile electorale ale favoriților lor, distribuie fluturași, poartă insigne electorale sau se îmbracă în culorile partidului pe care îl susțin.

Tot de la vârsta de aproximativ 9–10 ani, arată și cercetările francezilor **Percheron și Roig** (1964), apar la copii francezi opțiunile politice și ideologice, chiar dacă ea reprezintă o identificare reflexă cu opțiunea politică a părinților pentru un partid, formă de guvernamânt respectiv o personalitate politică. **Percheron și Charles Roig** (1964), în două anchete realizate pe copii, una într-un cartier periferic al Parisului și alta în Grenoble, au putut constata faptul că la copiii francezi de această vârstă diferențierea familiilor politice „**Stânga-Dreapta**” se traduce prin **reprezentări diferite ale unor evenimente sau prin posesia unui vocabular diferit**. Astfel în ciuda imaginii favorabile despre Marea Revoluție Franceză promovată de istoriografia oficială, în cultura politică de dreapta din Grenoble, o treime din copiii incluși în studiu, considerau că revoluția din 1789 a fost un eveniment nefavorabil. În felul acesta reprezentarea socială a Revoluției Franceze se supunea unei judecăți de valoare specifică Drepte, iar vocabularul politic preferat includea: „*general*”; „*bogăție*”; „*ministru*”; „*burghezie*”; „*forțe ale ordinii*” etc.. În mod contrar, copiii anchetați din mediul muncitoresc din suburbia Parisului considerau a fi mai apropiați de Stânga decât de Dreapta, fapt evidențiat în preferința vocabularul lor pentru termeni ca și: „*comunism*”; „*democrație*”; „*sindicat*”; „*revendicare*”; „*parlamentarism*” (Percheron, 1993).

Eul structural politic, reprezintă o combinație de sentimente și atitudini în proporții variabile (Almond, Powell, 1992). **Nivelul primar** cuprinde: *crediințele și atitudinile de identificare precum naționalismul, autoreprezentări etnice sau clasiale, angajament religios sau ideologic, sentimentul drepturilor și datorii în societate*. Pe al **doilea nivel**, mai puțin emoțional și mai rațional se situează: *cunoștințele despre instituții politice și de guvernământ, precum și formele de atașament*. Nivelul superior sau al **treilea nivel** este cel al: *opiniilor trecătoare privind evenimentele, politicile ori personalitățile curente*. De remarcat că **primul nivel** este dobândit adeseori cel mai devreme și se dovedește a fi cel mai durabil în timp.

Rezultatele **psihanalizei** în crearea noțiunii de eu politic se bazează pe conceptele elaborate de Freud, care în lucrarea intitulată *Eul și mecanismele defensive* (1936), vorbește despre echilibrul eului. Freud consideră că Eul trebuie să formeze cu ajutorul diferitelor strategii un echilibru între eul instinctiv, supraeu și cerințele lumii exterioare. În **modelul evolutiv** al lui **E.H. Erikson**, eul integrează identificările de până atunci, coordonează acele necesități și eliberează aptitudinile deja însușite, de care se folosește în ocuparea rolurilor sociale, în așa fel încât să obțină acceptarea celorlalți. Eul poate fi surprins exclusiv în cadrul relațiilor cu acei camarazi de a căror recunoaștere are nevoie individul (Krappman, resp. Erikson, p. 26).

Sintetizând teoriile asupra formării **eu-lui politic** constatăm că ele au ca punct comun faptul că din punct de vedere structural asistăm la o organizare supra-nivelară bazată pe trei nivele, în care primul nivel este cel mai stabil în timp dar care la rândul lui este precedat de identitatea apartenenței la grupul național. Nivelul intermediar și superior este în ordine crescătoare afectat de evenimentele curente iar specific pentru întreaga construcție a eu-lui politic este faptul că asigură un echilibru între instinctele individului și lumea exterioară. De exemplu o persoană impulsivă, violentă și intolerantă își va găsi locul într-un partid radical sau ultranaționalist și va găsi aprecierea socială prin numărul de membrii care aderă la partidul lui. Prin aprecierea celorlalți avem practic oglinda eu-lui politic structurat.

1.4. Formele socializării politice

1.4.1. Principalele forme de socializare politică în abordarea lui Dekker și Meyenberg

Socializarea politică ca și parte a procesului general al socializării are propriile mijloace și forme de acțiune. Dekker și Meyenberg (1991, p. 39–40) au identificat trei forme de acțiune:

- **socializarea politică intenționată și directă**, cu scopul orientat spre dobândirea de cunoștințe specializate, formarea atitudinilor și a comportamentelor cetățenești. Concret această formă de socializare se realizează prin: *educația civică sau studiul de alte materii școlare din domeniul politicului*;
- **socializarea politică intenționată indirectă** are loc datorită unor factori de socializare sau activități care nu au ca scop principal educația politică. *Voluntariatul într-o organizație non-profit sau chiar într-un partid politic*, reprezintă câteva exemple pentru acest tip de socializare politică;
- **socializarea politică neintenționată și indirectă** apare în condițiile de învățare informală, cum ar fi *lectura presei, urmărirea de talk-show-uri la televizor sau ascultarea știrilor*.

Procesul socializării politice este **direct** dacă implică comunicarea explicită de informații, valori ori opțiuni privind domeniul politic și **indirect** dacă se realizează în momentul în care opțiunile politice sunt modelate de către experiențele personale. Există experiențe sau evenimente care își pot lăsa amprenta asupra întregii societăți. Astfel de evenimente au cel mai puternic impact asupra tinerilor pe cale să se implice în viața politică. Atunci când anumite experiențe produc schimbări dramatice în atitudinile membrilor mai vârstnici ai societății, putem vorbi despre **resocializare politică** (Almond, Powell 1992, p. 53–54).

Sintetizând rolul **experiențelor directe și indirecte, politice și non-politice, latente și manifeste** în socializarea politică Almond și Verba (1996, p. 283), oferă un cadru de discuție pro și contra asupra primordialității tuturor acestor factori (Tabelul 1.1):

Tabelul 1.1. Considerații pro și contra asupra socializării politice din perspectivă directă și indirectă

Afirmație	Critică și argumente
Experiențele non-politice de socializare cu rol în socializarea politică au încă de timpuriu iar sistemul politic este privit ca pe ceva obișnuit, familiar.	Corect dar anumiți factori care apar mai târziu au un impact mai ridicat, implicarea, partizanatul sunt mai bine explicate de experiențele mai târzii
Experiențele subiecților sunt doar latent politice, prin consecințele lor	Experiențele de viață sunt și manifest politice
Procesul de socializare este unul unidirecțional în care familia, școala; exercită influențe asupra copiilor	Efectele sunt bi-direcționale

Fără să insităm foarte mult prin mai multe comentării decât cele aflate în forma tabelară putem afirma că influența pe care o au *pattern-urile autorității nonpolitice* asupra socializării politice se realizează în **familie**, unde au loc practic primele

experiențe care implică *autoritatea și reacția față de autoritate*. S-a considerat, uneori în mod simplist, că această experiență din familie va genera atitudinea și concepția viitorului adult asupra sistemului politic. O influență mai puternică tind să aibă mai degrabă experiențele din școală care se apropie mai mult de experiențele politice, decât cele din familie.

1.4.2. Controverse teoretice asupra formelor de socializare politică

Controversele principale asupra formelor de socializare politică sunt între teoria liberală și cea radicală. Astfel între *teoreticienii liberali și cei radicali ai culturii politice* există două aspecte divergente în ceea ce privește forma socializării politice (Hague, Harrop & Breslin, 1993, p. 149): **primul** care se referă la dimensiunea temporală iar al **doilea** la maniera de desfășurare a socializării politice la vârstă adultă.

Teoreticienii punctului de vedere **liberal** consideră că *atitudinile politice primare iau naștere în tinerețe* iar socializarea adultului, ca și cea a copilului, este rezultatul spontan al experiențelor de natură personală pe când perspectiva **radicală** accentuează rolul *experiențelor la vârstă adultă* și procesul de socializare politică este rezultatul al unui efort susținut, având drept obiectiv crearea unui „*consens național supra-partinic*” (Miliband, 1969, p. 169).

În mod logic, **nu putem justifica semnul de egalitate** între *părerile, atitudinile și reprezentările adulților și ale copiilor*, deoarece lumea politică adultă, prin experiențele sociale, politice, a nivelului de dezvoltare a personalității, este una **total diferită de cea a copiilor**. Trebuie să mai accentuăm faptul că adolescenților și copiilor le este în obicei să pună sub semnul întrebării foarte multe idei pe care în timpul copilăriei le-au primit de la adulți în procesul de educație. În acest proces de punere la îndoială a informațiilor primite de la adulți părerile sunt afectate într-o măsură mai ușoară, dar uneori evenimentele, pot influența într-o manieră extremă atitudinile, părerile și credințele, care ajung să se schimbe radical față de cele inițiale, dobândite în copilărie (Percheron, 1971). În Tabelul 1.2 regăsim modul în care cele două perspective: liberală și cea radicală găsesc o explicație asupra socializării politice, care aparent este una antagonistă dar în realitate este una complementară.

Tabelul 1.2. Perspectiva liberală și cea radicală asupra socializării politice

	Sursă/țintă	Mijloc principal	Perioadă	Natură
Liberal	De la o generație la alta	Familie	Copilărie	Spontană
Radical	De la clasa dominantă către clasele dominante	Media	Vârsta adultă	Deliberată

Sursă: Rod Hague, Richard Harrop & Shaun Breslin – Comparative Government and Politics. London, MacMillan Press, 1993, p.149

Darmon (2006), preia de la **P.L. Berger și T. Luckman**, ideea prin care aceștia încercau să explice formarea *identității și a personalității politice* la copii și adolescenții cu ajutorul *conceptelor de cunoștințe cotidiene, de socializare primară, respectiv secundară și cu cel de univers de viață*. Prin această abordare Darmon, împacă controversele amintite explicând procesul de socializare politică ca un proces continuu care se realizează în câteva etape distincte: *socializarea primară, socializarea secundară, socializarea continuă, socializarea anticipativă*; iar aceste etape coincid cu dezvoltarea individului de la copil la adult; și *resocializarea* cu schimbarea radicală a atitudinilor în urma unui eveniment major, care poate avea loc atât la copii cât și la adulți.

În concepția lui Darmon *socializarea primară* are loc în copilărie, are un caracter afectiv, reprezintă un prim proces de transformare a copiilor în adevărate ființe umane, sociale prin *învățarea valorilor de bază, prin pregătire și limbaj și cunoaște o dezvoltare pozitivă din punct de vedere social*.

Socializarea secundară se manifestă ca un proces de *învățare a normelor și valorilor altor instanțe de socializare*, altele decât familia, adică, școala, grupul de prieteni, grupul de adulți și este *orientată către neutralitate afectivă*.

Socializarea continuă este *procesul de transmitere și însușire permanentă a unor modele culturale și normative*.

Socializarea anticipativă implică *învățarea valorilor, credințelor și comportamentelor unui grup căruia persoana nu îi aparține în prezent, dar la care dorește să adere*. Acest gen de socializare le permite oamenilor să-și schimbe atitudinile și acțiunile lor, în momentul în care vor intra în noul grup.

Resocializarea se referă la *învățarea unui nou set de valori, credințe și comportamente care sunt diferite de cele anterioare și presupune că o persoană trebuie să se dezvețe de ce este vechi și să învețe ceea ce este nou*. Orice persoană care își schimbă statutul social, grupul de apartenență sau faptul că există o schimbare de regim politic, cunoaște un proces de **resocializare** (Almond, Powell 1992).

1.5. Principalii beneficiari ai socializării politice: profesioniștii vs. actorul social cotidian

Bourdieu (1980), vede socializarea politică mai degrabă ca o *afacere tehnică*, a profesioniștilor domeniului și în care doar aparent există egalitate de vot iar în realitate doar o restrânsă clasă de privilegiați având un rol activ pe baza unei competențe tehnice de socializare politică, una în care actorii sociali se familiarizează cu sistemele de valori interiorizate în prima copilărie și se obișnuiesc cu poziția în structura socială și alta sprijinită pe educația școlară, pentru o parte de privilegiați

prin care li se legitimează competența socială și le furnizează o **competență conceptuală și discursivă**. (Bourdieu, 1980, 242). Autorul, acceptă ideea de socializare pur politică a individului, doar în condițiile în care aceasta are ca rezultat formarea de competențe politice, determinate de cunoștințele politice, iar discursul politic sau activitatea simbolică de asemenea politică se realizează, prin limbajul științei politice. Deși este un proces social global, și cum am văzut anterior la Bourdieu, socializarea politică este **apanajul elitelor sau a privilegiatilor**, deoarece ea se realizează în cadrul unor grupuri elitiste și diferă de socializarea politică a altor grupuri mai puțin privilegiate. **Chamboredon** (1973) susține această idee a socializării politice diferențiate deoarece grupurile și mediile sociale se raportează în mod diferit la cultura societății globale. În funcție de această raportare diferențiată la cultură, socializarea politică va reprezenta adaptarea individului la societate prin inculcarea culturii, adică; „*un sistem dinamic de interacțiuni care generează în permanență efecte de adaptare individuală la viața colectivă*” (Denni și Lecomte, 2004; 169). Din acest punct de vedere socializarea politică poate fi: **pozitivă**, conformă cu valorile, normele și așteptările sociale dezirabile și promovate de societate și de grupul de apartenență – apartenența la o familie cu tradiție în politică sau activismul dintr-o organizație de tineret „obligă” oarecum subiectul să-și continue activitatea în acest domeniu numit politică – și **negativă**, adică contra așteptărilor, valorilor și normelor sociale generale, dar conformă cu cele ale unui grup sau ale unei subculturi-adică apartenența la un grup radical sau extremist care se află în contradicție cu valorile generale ale societății de libertate, toleranță etc., dar care satisface valorile grupului din care face parte și cu care se identifică.

1.6. Abordări specifice a conceptului socializării politice la copii și adolescenți

Având în vedere multitudinea de elemente explicative, care se asociază conceptului de socializare politică, și apartenența lor la discipline diferite, o mai bună abordare a conceptului înseamnă și prezentarea modului în care aceste diferite discipline și curente din interiorul lor și explică și analizează din perspectiva lor specifică.

1.6.1. Abordarea socializării politice din perspectiva psihologiei

1.6.1.1. Evoluția stadială a socializării politice la copii și adolescenți din perspectiva psihologiei genetice

Pornind de la premisă că în procesul de socializare, are loc un schimb permanent între societate și individ, depășim cadrele conceptuale unidirecționale, care considerau

când analiza sistemului politic când actorul social, cheia prin care descifrăm misterul socializării politice. Copilul în viziunea lui **Piaget** dă sens universului său, atunci când reușește să *structureze obiectele, spațiul și timpul*, să descopere *relația dintre cauză și efect*, iar între toate aceste elemente să aplice *scheme logice de interpretare și analiză*. Prin socializare copilul poate să *interiorizeze activități, valori și norme*, care îl ajută, în fond, să se integreze sau din contră să nu se integreze, în viața socială. Studiul procesului de socializare politică implică *analiza și interpretarea opiniilor și atitudinilor subiectului*, deoarece specificul dezvoltării politice, nu face ca aceasta să se dezvolte independent de celelalte domenii ale dezvoltării sale generale. Se ține cont de faptul că evoluția copilului este constantă doar în ceea ce privește vârsta sa cronologică, deoarece complexul fenomenelor psihologice, intelectuale, morale, cognitive, nu se dezvoltă în mod constant și uniform la fiecare subiect în parte. Atingerea unui nou stadiu de dezvoltare, înseamnă uneori *reorganizarea totală a sistemului psihic al copilului*, după care urmează o *perioadă de echilibru*, cu schimbări nesemnificative. **Stadiile superioare** de dezvoltare ale copilului, *nu implică schimbări de atitudini, opinii sau cunoștințe cu altele*. Informațiile care au devenit mai importante decât cele anterioare, devin primordiale iar cele care au scăzut ca și importanță, se integrează în noua structură dar au o semnificație sau valoare mai redusă. În felul acesta se schimbă în **primul rând**: *modul de organizare a cunoștințelor, atitudinilor și opiniilor*; iar în **al doilea rând**: *tipul informațiilor pe care le procesează subiectul*. Aceste modificări determinate de trecerea de la o etapă la alta, sunt atât sub aspect *calitativ cât și cantitativ* (Piaget, 1970).

În momentul în care analizăm copilul din perspectiva socializării politice, trebuie să luăm în calcul că **dezvoltarea inteligenței infantile este stadială**, iar **mecanismele gândirii politice** sunt condiționate și de alți factori de dezvoltare: *mediul social, interacțiunea cu adulții*. Socializarea politică, este în foarte mare măsură dependentă de nivelul de dezvoltare a inteligenței copilului. Prin dezvoltarea gândirii, intelectului și maturizarea emoțională, copilul își *dezvoltă reprezentările despre lume și relațiile cu ceilalți*.

Rezumând punctele de vedere din ultimii 60 de ani a peste 40 de specialiști în ceea ce privește natura inteligenței, **Sternberg** (cit. de C. Missiuna, 1989) găsește pe lângă multitudinea de opinii contradictorii și două elemente similare pentru definirea inteligenței: *intelența ca și capacitatea de a învăța plecând de la experiență și intelența ca și capacitatea de adaptare la mediu*.

În domeniul *achiziției de informații, învățării și adaptării la mediul politic* un rol important îl joacă **inteligența**, iar în abordarea piagetiană a inteligenței l-a avut problema conceptului. Chiar dacă pare redundantă informația dar *adaptarea și integrarea politicului* necesită și implicarea **inteligenței** ca factor de compatibilizare și integrare a tuturor informațiilor obținute din învățare.

Conceptualizarea este considerată ca fiind cea care raspunde cel mai bine criteriilor de dezvoltare intelectuală. Inteligența ca o **aptitudine**, este o definiție foarte generală a inteligenței și reprezintă adaptarea la situații noi. **Piaget** prezintă inteligența ca pe o formă superioară de adaptare optimă și eficientă la situațiile noi, prin restructurarea datelor experienței. Termenii cheie ai teoriei sunt reprezentați de **adaptare** cu cele două componente **asimilarea și acomodarea**. **Asimilarea** de noi informații se realizează pe baza unor scheme cognitive standard și acomodarea restructurează modelele de cunoaștere prin transformarea experienței cognitive. **Adaptarea** ca rezultat a interacțiunii dintre asimilare și acomodare tinde spre o stare de echilibru, la un nivel superior, edificiul intelectual evoluând astfel de la simplu la complex.

Gândirea simbolică apare în **stadiul formal** de dezvoltare de la 12 la 18 ani, iar de la această vârstă putem vorbi de o etapă în care socializarea politică poate fi evidențiată în cadrul comportamentului, atitudinilor și opiniilor. La această vârstă copilul devine conștient despre existența politicii și că aceasta este o îndeletnicire frecventă a adulților și începe să-l intereseze ca mod de funcționare. Până la vârsta de 11–12 ani, politicul este un domeniu neclar iar contactele sunt foarte rare doar dacă trăiește într-un mediu foarte puternic politizat.

În final, **neo-piagetienii**, care poartă amprenta psihologiei cognitive, abordează dezvoltarea capacităților cognitive ale copilului din perspectiva creșterii abilităților de prelucrare a informațiilor decât din cea a structurării informaționale. Principiul psiho-dialectic oferit de **Pascual-Leine**, este un răspuns la principiul psiho-logic lansat de **Piaget**, și se consideră a fi mai productiv, deoarece oferă o explicație causal-dinamică la evoluția copilului. Teoria propusă, încearcă să elimine punctele slabe din teoria piagetiană, și subliniază faptul că tratarea informațiilor se realizează *secvențial*. **Experiențele sociale noi**, produc schimbări în ceea ce privește **grupul de apartenență**, indiferent dacă acesta este de nuanță politică sau nu, dar și în *între păreri, opinii și comportamente*.

Concluzii

Având în vedere abordarea psihologie genetice trebuie să ținem cont de faptul că înțelegerea unor noțiuni politice, a legăturilor dintre ele, a asemănărilor și deosebiriilor, se realizează în *stadiul formal al dezvoltării inteligenței*, adică în jurul vârstei de 18 ani. Acest lucru este susținut și de studiul lui **Dîncu** (1999), în care se arată că apropierea de esența funcționării sferei politice apare o puternică ostilitate a subiecților de vârste cuprinse între 12–13 ani, adică a celor din stadiul operațiilor concrete; față de aceste concepte ce țin de politic dar și o dublare a indicatorului de necunoaștere care se apropie de 20%. Astfel cuvinte ca **drapel, patrie și libertate** sunt percepute ca apropiate sau mai cunoscute iar dintre cuvintele mai puțin cunoscute

sunt: **republică, națiune, independență** cuvinte care sunt mult mai conceptualizate și ca urmare și mai greu de înțeles pentru ei.

1.6.1.2. Socializarea politică la copii și adolescenți ca reacție la influența mediului. O abordare behavioristă

Behaviorismul, s-a centrat încă de la început în ceea ce privește socializarea politică pe conceptul de **comportament politic**, definindu-l ca *ansamblu al motivațiilor, reacțiilor și acțiunilor oamenilor, ale grupurilor și ale personalităților față de datele, faptele, procesele, evenimentele, structurile și instituțiile politice*. În pofida rigurozității conceptuale, behaviorismul și-a atras critici necruțătoare din partea unor reprezentanți ai sociologiei politice, precum C. Wright Mills, Paul Lazarsfeld, George Lindberg s.a. care au realizat că cercetarea sociologică a politicului și implicit a socializării politice nu poate fi redusă numai la comportamentul politic fără încadrarea datelor obținute într-o grilă teoretică care să ofere interpretări și teoretizării asupra datelor obținute în urma cercetărilor.

Spre deosebire de **David Easton**, care a promovat analiza sistemică, **Gabriel Almond**, prin cele mai importante lucrările ale sale: **The Politics of the Developing Areas (1960)**, **The Civic Culture (1963)**, **Comparative Politics. A Developmental Approach (1966)**, **Political Development (1970)**, a promovat o **abordarea funcțională**, în care conceptele de bază au fost: **funcție, status și rol**.

Una dintre principalele domenii cercetate a fost *interacțiunea sistemului politic cu mediul său social*. Este o fază care precede setul de cercetări care vor viza în exclusivitate socializarea politică și reprezintă mai mult o perioadă de delimitări și clarificări conceptuale. Conceptul de bază folosit de autor este cel de **funcție**, care desemnează *ansamblul activităților, acțiunilor și proceselor vitale ale sistemului politic, ce asigură menținerea, funcționarea lui și-i conferă capacitatea de a interacționa cu mediul, de a da răspuns solicitărilor acestuia, prin acest răspuns influențându-l*. În interacțiunea cu mediul sistemului politic i se circumscriu trei categorii care după **Almond (1966)**, sunt:

- **funcții ale capacității sistemului**, care se referă la *raporturile dintre sistemul politic și mediul său*, accentuând capacitatea sistemului politic de a regla activitatea socială, de a distribui bogăția și resursele între membrii săi.
- **funcțiile de conversiune politică** sunt *mecanismele de transformare a intrărilor sau de input în iesiri sau output*. În componența lor intră *funcțiile guvernamentale, funcțiile executivului; funcțiile legislativului; funcțiile judiciare și funcțiile comunicării politice*.
- **funcțiile de menținere și adaptare a sistemului** au rolul *hotărâtor în supraviețuirea și rezistența sistemului politic*, prin înlocuirea elementelor disfuncționale,

crearea de noi roluri politice sau schimbarea conținutului celor existente cât și prin reconfigurarea structurilor sale. Are loc o adaptare a sistemului politic, printr-o transformare calitativă.

Dezvoltarea politică cuprinde după Almond (1966):

- *construcția de stat* prin îmbunătățirea structurii aparatului de stat, a funcțiilor acestuia, pentru a-l face capabil să mobilizeze resursele materiale și umane necesare schimbărilor apărute în societate;
- *construcția națiunii*, în sensul fidelizării națiunii către sistemul politic actual, pentru ca aceasta să fie disponibilă la acceptarea structurilor sistemului;
- *dezvoltarea participării*, pentru asigurarea cadrului participării la sistemul politic a unor grupuri sociale.

În felul acesta sistemul politic reacționează, își consolidează poziția în societate și influențează în mod esențial socializarea politică a copiilor.

Cercetările specifice asupra socializării politice au fost realizate de reprezentanții **Școlii de la Michigan**. Reprezentantă de seamă a behaviorismului, Școala de la Michigan are ca scop principal *investigarea și descoperirea rădăcinilor modului în care aleg adulții în domeniul politicului*. Orientarea Școlii de la Michigan, nu era în felul acesta interesată în mod direct de mecanismele și socializarea politică la copii. Behavioriștii, consideră socializarea politică, *un mecanism cu un rol fundamental în asigurarea stabilității sistemului și a forțelor politice dintr-o societate*. Cercetările lor vizează aspecte, rezultate din analiza studiilor asupra atitudinilor preelectorale ale alegătorilor. **Primul aspect**, vizează, în viziunea acestei școli, *identificarea individului cu un partid*. Mecanismul de identicare este considerat ca fiind foarte important, deoarece se numără printre factorii care determină alegerea partidului, așa cum s-a confirmat în studiul lui Campbell (1952), dar joacă un rol determinant și în orientarea atitudinilor politice. **În al doilea rând**, se consideră că *preferințele în ceea ce privește un partid anume, sunt constante pe tot parcursul vieții*. **A treia considerație**, vizează *transmiterea intergenerațională a preferințelor pentru un partid sau altul*. Se consideră că aceste preferințe, renasc, se regenerază de la o generație la alta. Toate aceste considerente asupra socializării politice, ne conduc spre ideea că o cercetare asupra socializării politice trebuie să se îndrepte spre perioada copilăriei și adolescenței, ca perioada în care s-a format un sentiment de „*loialitate durabilă*”.

Hyman (1959), este primul cercetător din domeniul socializării politice, care demonstrează importanța învățării politice la copii, deoarece, consideră el, procesul debutează **înainte de maturitate**. Acestea sunt concluziile studiilor realizate de el pe populațiile de copii, adolescenți și adulți tineri. Dar ideea declanșării procesului

de socializare politică în perioada timpurie nu este perimată (Darmon, 2006). Autorul consideră că socializarea începe din primele zile de viață și continuă de-a lungul întregii existențe. În primii ani copilul este introdus, prin intermediul limbajului, în elementele sociale de bază: *norme, valori, credințe etc.* Cunoștințele dobândite inițial sunt completate cu elemente noi, care intervin pe parcursul diferitelor cicluri de viață. Înainte de a exercita un anumit rol, individul parcurge o perioadă de pregătire în care învață comportamentele pretinse de rolul respectiv, drepturile și îndatoririle specifice acestuia.

Schema pe baza căreia, behavioriștii și-au construit studiile ulterioare, are la bază, ideea, că familia deși nu poate să-și pregătească tinerii membrii pentru evenimente politice pe care nu le pot prevedea, dar pot să transmită o preferință puternică și durabilă pentru un partid (Hyman, 1959). Autorul consideră, că prin această grilă, în care *familia și partidul reprezintă elementele cheie*, copiii pot să judece și să perceapă, evenimentele actuale și viitoare.

1.6.2. Abordarea socializării politice din perspectiva sociologiei

1.6.2.1. Perspectiva funcționalistă a socializării politice la copii și adolescenți

Din perspectiva funcționalistă, **Emile Durkheim, Talcott Parsons, Robert Merton** ș.a. percep **societatea**: *ca un întreg organizat și funcțional în care diferitele elemente de la comportamente, credințe modelate cultural, rituri, ritualuri până la instituții pot fi explicate prin cerințele funcționării întregului.* Fiecare element constitutiv al societății are un caracter **funcțional și necesar** iar nici un element nu este întâmplător sau în întregime autonom. În centrul acestui curent teoretic stă analogia organismului, pe care **Stanley Barret** îl numește „The Big Animal Theory of Society”. Pentru funcționaliști societatea este asemănătoare *organismului biologic*, în care diferite elemente sau organe care alcătuiesc structura au anumite funcții precise. Bronislaw Malinowski consideră societățile tind prin starea de echilibru, pentru menținerea ordinii. **Controlul social** asigură funcționalitatea sistemului. O schimbarea socială se produce numai în cadrul sistemului, care își păstrează echilibrul și stabilitatea. Procesul de **socializare** joacă unul dintre cele mai importante roluri în obținerea *consensului social*, adică un acord al membrilor societății asupra a ceea ce este bine, drept și moral. Abordarea funcționalistă oferă o bună interpretare a *organizării sociale, a raporturilor dintre componentele sistemului și rolul fiecărei componente.*

Parsons analizează societatea și personalitatea politică ca subsisteme ale sistemului general al acțiunii și are ca punct de reper ideile lui **Durkheim** și arată că, deși este compusă din indivizi, societatea nu este o simplă adăugare a indivizilor componenți. Un sistem social funcționează, după concepția autorului, doar în măsura în care

reușește să satisfacă cerința adaptării la mediu. În felul acesta, societatea reprezintă tipul de sistem care atinge cel mai înalt grad de autonomie în raport cu mediul său. **Autonomia** unei societăți depinde de măsura în care reușește să realizeze funcția de adaptare, adică de modul în care ea însăși se integrează intern.

Integrarea reprezintă o condiție funcțională a societății și se referă la relațiile dintre indivizi, grupurile sociale particulare și colectivitatea societală în general. **T. Parsons** apreciază că în cadrul acestei integrări, *individul internalizează mediul exterior*, înscriindu-se astfel în ordinea socială și contribuind la crearea *identității sociale*. Spre deosebire de abordarea lui **Durkheim**, descrisă în paginile următoare, internalizarea se produce prin *transferul elementelor conștiinței colective în cea individuală*, **Parsons** consideră că *obiectul transferat din afară nu este format din elemente dispartate, ci din structuri sau sisteme*. Un domeniu de aplicație pentru aceste abordări o reprezintă **educația**, care în viziunea lui **Parsons**, reprezintă o **funcție socială**, iar procesul de **socializare** este unul activ:

- **socializarea anticipativă a adolescenților**, concept definit astfel: *proces care are loc într-un grup de apartenență este orientat către constituirea unei identități sociale – învățare de roluri speciale – specifice unui grup de referință, care nu coincide cu grupul de apartenență al individului, dar despre care se presupune că va deveni, mai devreme sau mai târziu, grup de apartenență* (Dumitru Popovici, op. cit., pp. 33–34).;
- **mecanismele continuității realizărilor educaționale din familie și școală**, prin care Parsons ne aduce în atenție necesitatea ca, în procesul pedagogic, educatul să fie considerat factor activ (Dumitru Popovici, op. cit., pp. 33–34).

1.6.2.2. Perspectiva interacționistă a socializării politice

George Herbert Mead din perspectiva interacționistă consideră **socializarea**, *procesul de interiorizare a atitudinilor comune iar educația o activitate sistematică ce vizează formarea dimensiunii sociale a conștiinței de sine, prin interiorizarea de către individ a atitudinilor comune ale grupului său, prin mijloacele transiterii culturale ale colectivității* (Mead, 1963). În analiza socializării, comunicarea, care implică o participare cu celălalt, ocupă loc primordial. În felul acesta se „*impune ca celălalt să apară în subiect, ca subiectul să se identifice cu celălalt și să devină conștient de sine grație celui alt*” (Mead, 1963, p. 215). **Manford Kuhn**, consideră societatea ca fiind rezultatul acțiunii umane, a modului în care oamenii interpretează semnificația informațiilor, evenimentelor și regulilor sociale, adică în funcție atât de *conținutul obiectiv al acestora cât și de particularitățile lor subiective*. În felul acesta societatea este într-o transformare permanentă datorită interacțiunii indivizilor, dar care este totuși preexistentă lor. Indivizii și societatea se presupun reciproc și nici o

parte nu poate exista fără cealaltă. Această perspectivă evidențiază aspectele subiective privind acțiunea umană la nivel microsocial.

Un alt autor, **Krappman**, consideră conceptele interacționismului sociologic simbolic, împreună cu rezultatele obținute de psihanaliză, ca fiind cele mai potrivite pentru a face posibilă, în cercetarea identității, sistematizarea biografiei individului, interpretarea diverselor așteptări, precum și autonomia față de necesitățile forțate (Krappman, 1980, p.28). În felul acesta individul este dependent de relațiile sociale cu ceilalți iar interacționalismul statuează că în societate, ca textură a indivizilor care dispun de valori și norme și care intră în interacțiune, aptitudinile de adaptare se transmit la copii datorită procesului de socializare.

1.6.2.3. Contribuția lui Durkheim la studiul socializării politice

Émile Durkheim interesat de probleme ce vizează ameliorarea stării sociale, realizarea ordinii și consensului social, de modul cum rezistă societățile în timp, precum și de identificarea factorilor care asigură funcționarea acestora. Pornind de la observația că **societatea** este o *entitate independentă de individ*, **Durkheim** a investit grupul uman ca realitate socială fundamentală. Durkheim apare ca inițiatorul **holismului sociologic** conform căruia *individul este produsul societății*. Astfel în lucrarea „Les regles de la méthode sociologique”, din 1895, autorul analizează conceptul de fapt social prin considerarea lor ca și lucruri și aceasta în sensul că ele sunt „*date*”, percepute de observator ca o realitate incontestabilă și constrângătoare. Spre exemplu, Durkheim se referă la: *adunări publice, ceremonii, ritualuri, adunări cu scop politic*; ca la niște locuri în care se produc mari mișcări emoționale evidențiate prin: *entuziasm, indignare, milă*; iar cauzele care produc aceste emoții nu au ca și origine, niciuna dintre conștiințele particulare, ci dimpotrivă conștiința colectivă care antrenează indivizii împotriva voinței lor. **Durkheim** în lucrarea sa: „**Formele elementare ale vieții religioase**” (1912), încearcă să explice acest comportament prin conceptul de „*conștiință colectivă*”, care desemnează în viziunea autorului, un *ansamblu de cunoștințe cu încărcătură emoțională, fără o structură precisă, ce ne determină obiceiurile, acțiunile, gesturile și sentimentele*. Transmiterea „*comunității de idei și sentimente*” se face de o manieră unidirecțională în care individul este obligat să le accepte.

CAPITOLUL 2

Mecanismele și agenții socializării politice

2.1. Mecanismele de bază ale socializării politice

2.1.1. Abordarea lui Percheron

Percheron (1974,1993) consideră necesare trei mecanisme pentru ca socializarea politică să poată să-și îndeplinească menirea atât la nivelul individului cât și la nivelul societății. Ea se referă la:

- *acumularea de cunoștințe, când se dezvoltă o învățare tehnică;*
- *socializarea prin intermediul practicii sau ucenicia pe care o realizează individul;*
- *asimilarea unui cod simbolic.*

Învățarea tehnică. În condițiile socializării politice la *nivel de sistem* **Percheron** (1993) identifică câteva elemente specifice necesare învățării cum ar fi:

- **comunitatea acelor indivizi** care acceptând sa refuzând se poziționează în funcție de valorile, normele și structurile întregului sistem,
- **formă de dominare**, care caracterizează orice sistem, reprezentat de mecanismele de desfășurare a alegerilor electorale, reprezentarea alegătorilor, reglementarea intereselor; jocurilor și normelor reprezentate prin modalitățile de vot, stilul campaniilor electorale, numărul și tipul partidelor politice
- **autoritățile**, adică persoanele care îndeplinesc funcțiile de putere, reprezentate prin totalitatea personalului politic.

Pentru ca o persoană să poată să-și definească atitudinea față de aceste elemente este necesar ca ea să le cunoască prima dată. **Percheron**, atrage atenția asupra faptului că nu există socializare ideală sau neutră, de multe ori chiar dacă cunoștințele apar înaintea atitudinilor, există cazuri în care atitudinile se formează înaintea acumulării de cunoștințe iar într-o anumită măsură pot stimula cunoașterea.

Pentru cazul în care discutăm despre **comunitatea de indivizi care acceptă** și se poziționează în viața politică ținând cont de *valorile, normele și structurile* întregului sistem Krumboltz (Mitchell & Krumboltz, 1996) prin teoria consolidării abilităților indivizilor într-un domeniu de activitate continuă ideea că această afacere tehnică care este politica necesită abilități care să determine individul în alegerea unei

carriere politice. Autorul identifică patru factori care influențează luarea deciziei cu privire la carieră: *zestrea genetică și calitățile speciale, condițiile și evenimentele de mediu, experiențele de învățare, calitățile de abordare a sarcinii*. Putem concluziona despre individ că acesta intră într-un anumit mediu cu o anumită zestre genetică, ulterior cum crește se va confrunta cu diverse evenimente: sociale, economice, culturale etc. din care va învăța și va aplica în noile situații ceea ce a învățat din confruntarea cu evenimentele conflictuale.

Socializarea prin ucenicii sau practică. Percheron (1993), consideră că apariția oricărui nou membru în sistemul social, înseamnă și *automat primirea calității de membru activ al ei*. În acest tip de învățare se accentuează natura **socială a învățării**. Unii autori, consideră mecanismul fundamental al socializării, **învățarea socială** care joacă un rol important, mai ales în timpul **socializării primare** (Bandura, 1977). La vârste mici, copiii experimentează lucruri, obiceiuri, comportamente noi în mod direct. În momentul în care adultul sancționează, sau dimpotrivă, recompensează comportamentul, copilul va ști care comportament este dezirabil și care nu. **Cognitiv**, strategia dezvoltată înseamnă pedeapsă pentru ceva indezirabil, recompensă pentru valoarea acceptată de societate. Mecanismele de învățare referitoare la evitarea pedepselor sau fugă și căutare a recompenselor învățate în copilărie se vor răsfrânge asupra adultului în mod evident. **Feedback-ul** de la alte persoane care pot fi considerate drept modele va crea o imagine asupra succesului sau eșecului propriilor acțiuni. Această formă de învățare nu trebuie, însă, privită ca un proces unidirecțional, deoarece între actorul social care este copilul și mediul său socio-cultural există o **interacțiune reciprocă**. *Achiziționarea universului politic* nu implică neaparat un subiect activ sau angajat în activități politice sau sociale cu caracter politic. **Experimentarea indirectă**, observarea celor din jur, evaluarea comportamentelor recompensate și a celor sancționate au de asemenea ca efect un control mai bun asupra comportamentului propriu și compatibilizarea sa cu dezideratul societății. Experiențele de care are parte, împlinirea sau eșecul unor așteptări, determină subiectul să aibă anumite reprezentări despre regimul politic în care trăiește. Prin practică și viața cotidiană, se va confirma sau infirma, utilitatea setului de cunoștințe acumulate anterior, iar atitudinile la rândul lor se vor consolida sau schimba în funcție de experiențele trăite. Poate să existe o diferență enormă între normele învățate până în acel moment și experiențele trăite de actorul social. Este de asemenea important să identificăm dacă nu cumva subiectul prezintă o sensibilitate oscilantă pentru politică și evenimentele politice. Aceasta este în mod clar determinată de evenimentele din viața cotidiană, în care, *prezența unor greve, demonstrații*, pot deveni momente de cotitură în formarea sau chiar schimbarea unor atitudini.

Achiziționarea codului simbolic reprezintă pentru actorul social, *cheia înțelegerii lumii politice în care trăiește*. Premisa reușitei comunicării într-o cultură o reprezintă comportamentul simbolic, deoarece orice cultură nu poate exista decât într-o lume cu sens, pe care o construiesc membrii ei, prin *interacțiunea și relațiile cu ceilalți*. Socializarea este o reușită, dacă se însușesc metodele de comunicare cu ceilalți și se cunosc semnificația semnelor, adică simbolurile acelei culturi. În felul acesta devină posibilă explicarea însușirilor noțiunilor în afara experienței personale. În cazul socializării politice timpurii, copii, nu au nevoie să vadă **partidul X**, sau **Parlamentul**, **Președintele** sau **Deputatul**, **Primarul** sau **Consilierii locali**, pentru că în mare parte reprezentările despre aceste noțiuni politice se formează în mod mijlocit din reacția părinților sau a altor copii. În cazul în care informațiile sau reacțiile primite, nu se pot ordona sau înscrie într-o categorie existentă, ele sunt supuse unor transformări până la capătă sens. În acest fel, copilul încearcă să reducă necunoscutul la cunoscut. Fiecare nou simbol achiziționat este corelat cu alte simboluri existente, și de care s-a atașat, iar rezultatul este structurarea reprezentărilor într-un întreg. În abordarea psihologiei sociale reprezentarea este reflectarea într-un mediu intern al realității exterioare date de relația $R = f(P \Leftrightarrow S)$ și are câteva funcții importante în socializarea politică (Mugny, 1985; Abric, 1994): funcția de cunoaștere, funcția de orientare, funcția justificativă și funcția atributivă, ce formează de fapt sistemul socio-cognitiv și comportamental al copilului.

Comunicarea cu ceilalți depinde de achiziționarea acestui cod simbolic.

Formarea setului de atitudini și comportamente politice, depinde de toate cele trei forme de socializare prezentate anterior. Procesul de învățare este un proces continuu, deoarece atât individul, cât și mediul se află într-o permanentă schimbare.

2.1.2. Bourdieu și conceptul de habitus sau formarea habitudinilor mentale

Bourdieu introduce conceptul de **habitus** privind generalizarea unor *habitudini mentale* prin sistemul de învățământ. Instituția școlară are ca menire „să producă indivizi dotați cu un sistem de scheme inconștiente care constituie cultura lor, sau mai bine spus habitusul lor” (Bourdieu, 1970). **Habitusul** este în felul acesta o „gramatică generală de conduită”, adică un *sistem de scheme interiorizate care permite dezvoltarea unor competențe specifice unei culturi*. El utilizează conceptul de „*violență simbolică*”, prin care categoria dominantă impune propriile linii de conduită, credințele, modul de viață, descalificându-le pe cele opuse sau alternative. Habitus-ul este „*sistemul de atitudini interiorizate*”, „*ethos-ul de clasă*” care îi conduce pe indivizi independent de voința lor și căruia îi corespunde unui proces de socializare în care participă doi agenți de socializare **primordiali: familia și școala**.

Alături de acești doi agenți de socializare promordiali se mai află și alți agenți de socializare **secundari**, care împreună formează **câmpul social** al individului, adică „*un ansamblu de raporturi de forțe obiective care se impun tuturor celor care intră în câmp*” (Bourdieu, 1984, p. 3). În formarea politică a copilului un rol important îl deține **pedagogia implicită**, care prin comportamentele aparent nesemnificative impuse în viața cotidiană sau școlară, fundamentează principiile „*dictaturii culturale și ordinii politice*”.

Bourdieu (1980) subliniază faptul că sistemul educațional constituie un cadru, în care indivizilor li se formează un sistem de scheme inconștiente cu rolul de a forma *cultura lor sau habitatul lor*. În accepțiunea lui **Bordieu**, **învățarea** are rolul de a înzestra subiectul cu un sistem de scheme interiorizate care permit dezvoltarea și păstrarea competențelor specifice unei culturi. Habitusurilor formate în timpul socializării din școală, familie, peer-group rafinează experiența individului și devin modalități de *exprimare socială și politică în perioada adultă*.

În societate se produce o adecvare între *pozițiile ocupate de individ în spațiul social și habitus, între structurile sociale și cele mentale*. Ruptura dintre cei competenți și incompetenți reprezintă ordinea cea mai generală, care se răstoarnă atunci când unele probleme ale actorilor sociali considerați incompetenți devin probleme politice. **Competența politică**, se schimbă din momentul intrării copilului în școală și până la sfârșitul vieții. **Bourdieu**, consideră că este *eronată ideea că nivelul de școlarizare mai înalt cu atât oamenii sunt mai avansați și mai competenți în politică, și de fapt doar cei ce sunt desemnați social să devină competenți și sunt considerați așa, vor avea cele mai mari șanse să devină competenți din punct de vedere politic*. Prin conținutul care îl transmite, învățământul are dimensiuni politice, iar școala favorizează generarea unor scheme de gândire politice, care fac posibil achiziționarea limbajului impus legitim pentru exprimarea politică. În final, autorul apreciază faptul că învățământul legitimează în democrația electorală participarea inegală, dar și o diviziune în cadrul activităților din domeniul politic.

2.2. Agenții de socializare politică

2.2.1. Structura spațiului de socializare

Pentru delimitarea structurii spațiului de socializare politică am luat ca punct de pornire definiția lui Janoski (1998, p. 12) asupra ce înseamnă în concepția lui societatea civilă: „Societatea civilă reprezintă sfera discursului dinamic și interactiv dintre stat, sfera publică reprezentată de organizațiile voluntare și sfera pieței cuprinzând firmele private și sindicatele”. În felul acesta societatea civilă nu reprezintă o zonă strict delimitată a societății globale și nici nu deține statutul de parte opozantă în raport

cu puterea publică ci reprezintă totalitatea interacțiunilor pe care toate componentele sistemului social le angajează pe arena publică. Astfel, **agenții de socializare** ca și componente interdependente ale societății civile sunt, după **Janoski** (1998), următorii patru:

- **statul cu cele trei puteri:** legislativă, executivă și juridică; precum și instituțiile specializate ale ordinii publice: poliția, vama, armata, informațiile interne și externe;
- **sfera privată** reprezentată de familie, prieteni, relațiile personale și intimitatea;
- **piața** cuprinde firmele private și corporațiile, bursele de valori, federațiile patronale, grupurile profesionale, asociațiile consumatorilor, sindicatele;
- **sfera publică sau spațiul civic** unde interacționează celelalte trei componente, este astfel prin această funcție forum-ul societății moderne.

Ea cuprinde cel puțin cinci tipuri de organizații voluntare (Janoski, 1998, p. 14):

- **partidele politice** din opoziție și care astfel nu sunt subordonate statului;
- **grupurile de interes**, care încearcă să influențeze deciziile politice și economice asupra unor probleme care interesează un grup anume;
- **organizațiile filantropice** care au ca scop strângerea de fonduri pentru a completa bugetul public pentru asistență sau protecție socială;
- **mișcările sociale care fac „lobby”**, prin campanii de promovare a imaginii publice, campanii de presă, colectare de semnături, demonstrații, acțiuni de protest; cu un scop umanitar sau ecologic.
- **grupurile religioase** când serviciile oferite sunt de interes comun, adică vizează servicii de asistență socială și medicală și pot include propuneri de politici publice alternative.

În felul acesta socializarea politică reprezintă un sistem de acțiuni și negocieri colectivă care angajează toate cele patru componente ale societății globale: *sfera publică, sfera privată, statul și piața*. Există câteva surse de variație, care influențează forma concretă de articulare a celor patru componente ale societății. Acestea sunt regimul politic și ideologia subiacentă, și pot determina ponderea efectivă a statului, a pieței și a sferei private în raport cu arena publică. **Janoski** a **utilizat tipologia lui Held** (1987) conform căreia există patru tipuri de regimuri politice: **modelul pluralist** în care nu mai este nevoie de intervenția statului deoarece organizațiile voluntare domină arena publică, funcționează în *S.U.A., Canada, Australia și Japonia*; **modelul elitist** în care statul acordă organizațiilor non-guvernamentale fondurile specializate colectate de stat cum ar fi: fondul de șomaj, fondul de patrimoniu sau fondul de dezvoltare regională cu scopul prestării serviciilor sociale; **modelul neo-corporatist** funcționează prin comasarea grupurilor de interes sub formă de asociații pe bază de afinități sau programe în *Suedia, Norvegia, Danemarca, Olanda* și **modelul societății**

de masă, unde mass-media domină sfera publică și funcționează în *S.U.A.*, unde media este principalul factor de influență politică.

Deosebirea între toate aceste modele apare ponderea acordată formațiunilor aparținătoare societății civile. Conținutul definițiilor referitoare la ce înseamnă regimul politic oscilează între: modul de organizare a statului și organizarea întregului sistem politic. Regimul politic este văzut ca „*un ansamblu coerent și structurat, ale cărui părți sunt interdependente și reacționează global la modificările mediului*” (Duverger, 1969, p. 14) dar și ca un mod de angajare a raporturilor politice, ca expresie a adecvării statului la scopurile puterii și la menirea exercitării (Burdeau, 1970). **Easton** (1963), consideră sistemul politic *un ansamblu de variabile, oricare ar fi gradul de relații între ele, dar și ansamblul interacțiunilor prin care obiectele de valoare sunt repartizate pe cale autoritara într-o societate*. Structura politică cuprinde ansamblul activităților politice: instituțiile politice, dar și aspectele politice ale structurilor sociale. Ca urmare „*sistemul politic îndeplinește funcții de integrare și de adaptare, prin recurgerea sau amenințarea la o constrângere psihică mai mult sau mai puțin legitimă. Sistemul politic urmărește în cadrul societății obiective precise: menținerea sau, dimpotrivă, modificarea ordinii sociale*” (Cotteret, 1973, p.6).

O altă tipologie asupra agenților de socializare politică, se grupează după Dekker și Meyenberg (1991), conform Tabelului 2.1, în șapte categorii mari reprezentate pe rând de *grupul primar, de sistemul educațional, biserica, mass-media, peers-group, sistemul profesional și nu în ultimul rând de comunitatea politică*. Fiecare din acești agenți de socializare are un reprezentant influent, care uneori este secondat sau înlocuit de altul din aceeași categorie. Abordarea aceasta sistematizată are marele merit de a localiza atât mediul în care are loc socializarea dar și instrumentele pe care agentul de socializare le utilizează.. Unii agenți cum sunt cei reprezentați de biserică sau sindicate, chiar dacă nu au explicit un caracter politic ci aparent doar unul social, deciziile și influențele care le exercită au un caracter politic. Dacă preotul vorbește de iertare este în sfera socialului, dar dacă spune că responsabilitatea creștină stă în actul de votare atunci intră deja în sfera politicului. Sindicatele protejează angajații dar uneori liderii sindicali ajung președinți, ca și în cazul liderului polonez Lech Walesza.

Relațiile dintre agenții de socializare și subiect sunt privite de **Karl Smith** prin analogie cu relațiile de ostilitate, adică la raportul de „*amic și inamic*”. În socializarea politică, principalele tipuri de relații sunt cele politice. Din aceeași perspectivă, Raymond Aron și **Maurice Duverger** privesc relațiile politice ca relații de autoritate, primul reducându-le la raporturi dintre indivizi și grupuri, în schimb pentru **Maurice Duverger** relațiile de autoritate sunt „*relatii inegalitare, în cadrul cărora unul sau mai multi indivizi domină pe ceilalți și îi supun într-o manieră mai mica sau mai*

mare voinței lor... relațiile politice au o largă sferă de cuprindere, ele au existat în toate societățile, inclusiv în societatea comunei primitive” (Duverger, 1966,p.21).

Tabelul 2.1. Agenții socializării politice

Agenți de socializare politică	Persoane sau grupuri	Instituții, organizații și medii sociale
Grupuri primare, 1. familia	părinții, bunicii, frații și surorile, vecinii	mediul familial
2. sistemul de învățământ școala	profesorii, colegii	procesul de învățământ, instituția școlară, sistemul intern de decizie, curriculum-ul, manualele, ritualul academic, activitățile extrașcolare
3. biserica	clerul	serviciile religioase
4. media și comunicațiile de masă	prezentatorii, formatorii de opinie, actorii, cântăreții preferați	TV, cinematografele, radioul, presa scrisă, Internetul, jocurile interactive
5. colegii și prietenii	colegii de echipă, partenerii, liderii informali	cluburile de tineret, activitățile recreative și sportive, competițiile
6. sistemul de ocupare profesională	patronii, angajatorii, formatorii, partenerii sociali, managerii	companiile și firmele, echipa de muncă, comunitățile sociale, asociațiile profesionale, sindicatele, centrele de formare profesională
7. comunitățile politice	membrii de rând, persoanele carismatice, funcționarii publici, oficialitățile din justiție, poliție și armată, liderii partidelor politice	partidele politice, organizațiile de femei și de tineret, serviciile de informare cetățenească, structurile electorale, grupurile de interes, organizațiile voluntare, serviciul militar, campaniile de sensibilizare

Sursa: Dekker și Meyenberg, 1991

Socializarea politică nu se rezumă doar la aceste tipuri de relații politice. În felul acesta autorii acceptă că se realizează și o formă mai specifică de manifestare a relațiilor sociale în domeniul vieții politice. În acest sens, prin relații politice se înțeleg acele relații ce se nasc și se dezvoltă între oamenii care acționează atât în mod individual ca cetățeni, alegatori, parlamentari, membrii ai unor partide politice, reprezentanți ai unor instituții politice sau în mod colectiv, organizați politic.

2.2.1.1. Familia

Familia, ca agent de socializare politică acționează *intenționat sau nonintenționat*, prin expunerea repetată a copiilor la atitudinile politice ale părinților. Dar trebuie să

se țină seama că procesul nu se încheie aici, deoarece, în continuare aceste atitudini, se modifică, datorită unui transfer permanent de atitudini politice și nonpolitice experimentate de subiect în diferite contexte și la etape de vârste diferite. Ca urmare, atitudinile politice au surse multiple, de la experiențele politice la cele nonpolitice, iar ca temporalitate, au loc în toată perioada existenței individului.

Dekker și Meyenberg (1991) consideră că un rol important în formarea atitudinilor față de politică îl joacă setul de experiențe nonpolitice care le experimentează în viața cotidiană: **familie, școală, loc de muncă**. Rolurile care le îndeplinește: de fiu, fiică, școlar, student, le transferă o serie de obligații și drepturi. Modul cum își îndeplinește obligațiile, arată conformitatea față de autoritate și sarcinile care trebuie să le îndeplinească, dar pe lângă acestea are oportunitatea să participe la luarea deciziilor atât în familie, școală sau peer-group. În felul acesta el este pregătit să facă față atât situației de subordonare cât și uneia de cooperare, care le poate foarte bine extrapola în domeniul politic. Subiectul, în domeniul politic, va ști să gestioneze atât situațiile în care este într-o poziție de subordonat, de conformitate, dar și cea în care este în postura de decizie. *Deprinderile din sfera nonpoliticului se operaționalizează ulterior în cea a politicului, oferind posibilitatea perfecționării și diversificării lor.*

Aceast transfer de abilități se poate lovi însă de oportunitățile care le are individul, la nivel de familie, școală respectiv politică. Dacă oportunitățile sunt extrem de multe și favorabile în mediul familial și școlar, iar individul dezvoltă abilitățile necesare unui rol activ, nu înseamnă și că domeniul politicului îi va putea oferi șanse de afirmare, chiar dimpotrivă. Mediul politic restrictiv va avea efect inhibitor asupra abilităților individului atunci când este restrictiv și blochează posibilitatea de manifestare. Există și situația în care subiectul este supus unor experiențe prepolitice extrem de sărace și este lipsit de posibilitatea de a participa activ la decizii atât în familie cât și în școală, dar să aibă posibilitatea de a compensa aceste lipsuri prin implicarea activă în activități politice.

Socializarea politică din familie, este importantă, dar nu asigură o socializare politică reală, de aceea subiectul supus socializării, se orientează spre alte instanțe de socializare, care sunt mult mai apropiate sistemului politic real, și au resursele necesare transmiterii atitudinilor politice necesare. Nu trebuie să neglijăm aspectele implicite și explicite ale socializării, care au fost transmise de toate instanțele de socializare.

Pentru **Dekker și Meyenberg** (1991) familia ocupă *prima poziție* în ceea ce privește socializarea politică care însă nu înseamnă și neapărat și prima ca pondere. **Familia** creează premisele ființei sociale a copilului, punând bazele autorității morale și a regularității: „*Este sigur, mai ales, că, trăind o viață domestică regulată, copilul va dobândi mai ușor gustul regularității; mai general, dacă el este crescut într-o*

familie sănătoasă din punct de vedere moral, va participa prin contagiunea exemplului la această sănătate morală. Totuși, chiar dacă educația domestică se constituie într-o primă și excelentă pregătire a vieții morale, eficacitatea ei este foarte limitată, mai ales în ceea ce privește spiritul de disciplină; căci ceea ce este esențial aici, respectarea regulii, nu se poate dezvolta deloc în mediul familial. Familia este, astăzi mai ales, un foarte mic grup de persoane care se cunosc de o manieră intimă, care intră în contacte personale în toate împrejurările; ca urmare, relațiile lor nu sunt supuse nici unei reglementări generale, impersonale, imuabile; ele au totdeauna, și în mod normal trebuie să aibă, o oarecare libertate și comoditate care exclud determinarea rigidă. Datoriile domestice au ceva particular care nu poate fi fixat o dată pentru totdeauna în precepte definite, aplicabile în același fel în toate cazurile; ele sunt susceptibile să se plieze diversității caracterelor și circumstanțelor: este o chestiune de temperament, de acomodări reciproce care favorizează afecțiunea și obișnuința. Este un mediu care, prin căldura sa naturală, este apt în mod deosebit să facă să se nască primele înclinații altruiste, primele sentimente de solidaritate; dar morala practică aici este mai ales afectivă. Ideea abstractă a datoriei joacă un rol mai mic decât simpatia, decât impulsurile spontane ale inimii. Membrii acestei mici societăți sunt prea apropiați unii de ceilalți; datorită acestei proximități morale, ei au un prea accentuat sentiment al nevoilor lor reciproce; sunt prea conștienți unii de ceilalți pentru a mai fi necesară, sau chiar utilă, o reglementare” (Durkheim, 1934, pp. 167–168).

După sociologul **Norman Goodman** singurul factor cu adevărat important în socializare este familia. Dar mediul familial va determina socializarea copilului întotdeauna împreună cu ceilalți factori. Pe aceeași poziție se află și **Bourdieu**, care vede în cadrul socializării timpurii că rolul cel mai important în determinarea cunoștințelor actorului social îl are familia, deoarece copilăria înseamnă perioada de învățarea a unor tehnici corporale, îndeletniciri și disponibilități în care copilul este dresat practic, pentru ce are voie și ce nu are voie să facă. Corpul lui, în accepțiunea autorului este supus unui adevărat proces de programare pentru a se încadra în calendarul orânduirii sociale (Bourdieu, 1970, 1987).

În acord cu specialiștii din domeniul științelor politice și al psihologiei genetice, socializarea politică a copiilor debutează în perioada preșcolară chiar în pofida lipsei discuțiilor abstracte despre politică, acestea apărând doar în momentul în care dezvoltarea cronologică și cognitivă a copilului permit acest lucru (Atkin, 1981; Kraus, & Davis, 1976). **Connell** (1972) nu crede în rolul modelator al părinților asupra opiniilor politice ale copiilor lor, dar îi plasează într-un context socio-politic care poate oferi confirmarea punctelor de vedere ale părinților. **Beck** (1977, p.124) spune că „adevărații agenți de socializare se găsesc în context nu în părinții înșiși”.

Persoanele de referință din viața tinerilor sau copiilor, transmit în cadrul procesului de socializare într-un mod neintenționat *valori, opinii sau comportamente* pe care nu ar dori să le transmită și pe care societatea le cenzurează puternic în timpul educației instituționalizate. În cadrul familiei, de exemplu, părinții oferă copiilor modele și valori politice în mod neintenționat, dar datorită disponibilității copiilor de a imita comportamentul adultului sau prin contagiune, acestea vor fi asimilate. Este puțin probabil ca acest comportament politic dobândit la vârstă mică să nu se modifice, mai ales sub influența multiplelor surse de informare care acționează asupra individului.

Lahier (1995), abordează conceptul de socializare a copiilor, din perspectiva categoriei sociale și al veniturilor părinților. În familiile cu o stabilitate profesională, a veniturilor dar și a relațiilor sociale, inclusiv domestice și de menaj, copiii se orientează spre activități complexe, care implică eforturi susținute și proiecte ambițioase, chiar dacă implică un timp mai îndelungat. În schimb situațiile de: șomaj, despărțire, divorț etc. determină o orientare spre formarea copiilor cu interese dominate de prezent. Orientările familiilor care aparțin claselor populare, socializarea este controlată de norme și principii specifice unei ordini domestice, care se văd și în relațiile sociale ale copilului. **Comentarea știrilor din media** sunt destul de frecvente deoarece evenimentele sociale și deciziile politice afectează acum ambii părinți. Modul în care **părinții mediază informațiile** politice este important pentru copiii, deoarece aceștia își creează primele clișee asupra abordării unor probleme. Copiii de vârstă mică își obțin o mare parte din informații din media, dar ei tind să învețe și să-și dezvolte atitudinile din sursele directe care conțin relațiile lor interpersonale (Chaffee & Yang, 1990).

O mare parte a informațiilor și a atitudinilor sunt receptate din discuțiile generale prezentate în media, dar și din acestea, tonul și limbajul non-verbal este mai important în comparație cu tema politică abstractă abordată de către diverși candidați la fotolii politice. Informațiile transmise de către agenții de socializare, de exemplu de familie, media, peer-groups, sunt informații nestructurate și tacite. Rolul principal al acestor informații este de a contribui la formarea conceptului despre sine și lume, de exemplu, despre lumea politică care include: experiențele întâmplătoare și personale, judecăți oferite de către ceilalți și inferențe asupra cunoștințelor pe care le dețin. Părinții pot să ofere un model asupra: *atitudinilor politice, politicilor publice sau a participării la viața politică*. Specialiștii apreciază că părinții nu modelează de fapt tânăra generație în concordanță perfectă cu modelul lor de adulți asupra problemei vizate (Bower, 1970). În felul acesta se apreciază că influența părinților tinde să se manifeste în cele mai surprinzătoare moduri și comportamente care de multe ori sunt difuze.

Modul de învățare utilizat în familie afectează modul în care copilul învață despre politicile publice mai mult decât ceea ce învață de fapt copilul. Specialiștii apreciază faptul că factorii comunicării interpersonale pot prezice rezultatele comunicării mass-media care, la rândul ei, poate prezice schimbările comunicării interpersonale și de opinie. Pattern-urile de comunicare din familie tind să influențeze pattern-urile copiilor de a utiliza informațiile din media, contribuind, la rândul lor, la dezvoltarea politică a copiilor. Informațiile din media acționează direct asupra părinților, le oferă posibilitatea de a discuta și de a avea confruntări personale, pe tema politicilor publice de exemplu, iar prin această activare a subiectului, părinții au posibilitatea să transmită copiilor lor interesul pentru această temă, dar să ofere și informații mediate din presă copiilor lor (Atkin Gantz, 1978). *Situațiile în care părinții nu sunt interesați despre: politică, politici publice sau nu au atitudini politice în general de nici un fel, oferă copiilor un model de cinism și ignoranță, în baza căruia copiii au slabe șanse să devină membrii activi ai societății sau să participe la viața ei social-politică* (Austin, Pinkleton, 2001).

Cei mai mulți cetățeni români, aici includem părinții, nu au fost și nu sunt pregătiți să răspundă noilor cerințe ale societății democratice și ale dezvoltării societății civile. În felul acesta democratizarea are de a face cu cetățeni pasivi care nu cunosc strategiile necesare implicării în reconstrucția societății lor. În consecință nici modelul oferit de familie tinerei generații nu diferă mult de imaginea pe care o au părinții despre implicare și participarea la consolidarea democrației. Unii autori cum ar fi **Loghin** (2001) consideră că statul ar trebui să dea responsabilități mai specifice cetățenilor săi cu scopul de a-i mobiliza. Aria comună a acestor analize și dezbateri este cea a societății civile. De fapt acest lucru funcționează în mai multe țări din care 5 din spațiul UE. Aceste țări sunt următoarele:

Argentina	Guatemala
Austria	Honduras
Australia	Liechtenstein
Belgia	Luxembourg
Bolivia	Panama
Brazilia	Filipine
Cipru	Singapore
Republica Dominicană	Elveția
Egipt	Uruguay
Grecia	Venezuela

Sursa: BBC Northern Ireland News (2004) Division over lower voting age
www.bbc.co.uk/ni/16/04/04.

2.2.1.2. Peer-groups ca agent de socializare politică

Familia nu este singurul grup primar de socializare politică, alături de el regăsindu-se o serie de *grupuri de prieteni de vârste și status relativ egal*, numite și **peer-groups**. Aceste grupuri: sunt reprezentate de: *grupurile de joacă, grupul de prieteni, frații și surorile, grupuri mici de lucru etc.* Datorită distanței sociale relativ mici între copii și aceste grupuri, influența lor de socializare este mare și servesc ca un instrument de învățare și adaptare socială în toate societățile.

Rolul de socializare deținut de aceste grupuri este cu atât mai mare cu cât gradul de dezvoltare al societății este mai ridicat (Riesman, 1950). În societățile dezvoltate, peer-groups determină schimbarea ierarhiei agenților de socializare, ca de exemplu, cel al părinților sau al altor figuri semnificative adulte. Astfel, copiii din societățile puternic dezvoltate, vor căuta mai degrabă peer-groups, decât familia sau autoritățile sociale, ca de exemplu școala, atunci când este vorba de modele pentru comportamentul social sau politic. Nu trebuie însă privită ca și o acțiune distructivă această socializare a peer-groups, ci mai degrabă o completare sau un supliment pentru familia socializatoare aparținând unui sistem complex al societății moderne. Grupurile se mai caracterizează și printr-o **omogenitate a vârstei** care oferă un plus de **încredere, dar și informație**, deoarece uneori părinții nu mai sunt capabili să-și pregătească și doteze copiii cu abilitățile necesare dobândirii statusului social sau a depășirii situațiilor de criză generate de sentimentul de depersonalizare.

Societățile moderne și dezvoltate trebuie să accepte că peer-grupurile au un rol important în socializarea copiilor, rolul lor începe undeva în copilărie și adolescența timpurie și va continua să exercite o puternică influență și în perioada adultă (Parsons, 1959). În această perioadă, părinții și profesorii, ca reprezentanți ai autorității, pierd din influența pe care o exercită asupra copiilor, iar informațiile și modelele oferite au o pondere mai mică comparativ cu cele oferite de peer-groups (Coleman, 1961). În societățile dezvoltate, peer-groups determină schimbarea ierarhiei agenților de socializare, ca de exemplu, cel al părinților sau al altor figuri semnificative adulte. Astfel, copiii din societățile puternic dezvoltate, vor căuta mai degrabă **peer-groups**, decât familia sau autoritățile sociale, ca de exemplu școala, atunci când este vorba de modele pentru comportamentul social sau politic. În concordanță cu datele anchetelor similare realizate în străinătate, prietenii reprezintă grupul principal de parteneri de petrecere a timpului liber (Gallup, 2006).

Influența socializatoare exercitată de peer-groups continuă toată viața, chiar dacă ele apar sub denumiri ușor diferite. *Grupurile frecventate de familia adultului, cercul de prieteni din mediul profesional sau al timpului liber, vecinii dar și prietenii din organizațiile cu caracter religios sau social*, se înscriu în această categorie de peer-group. Ele devin, începând din copilărie, până la vârsta adultă, unul dintre cei mai

importanți agenți de socializare prin care este transmisă, consolidată și zdruncinată orientarea politică. Vârsta la care aceste grupuri dobândesc o importanță crescută pentru adolescent este undeva pe la **13–14 ani**, poate chiar mai devreme. La această vârstă, deja conceptele și cunoștințele politice de bază au fost achiziționate și reprezintă momentul în care subiecții devin activi și interesați în a participa la evenimente politice.

Tinerii încep să-și asume și să anticipeze roluri pe care le identifică ca fiind specific aparținând adulților dar la care ei au deja dreptul. Rolurile corespund, la început cu achizițiile primare din familie, iar ulterior sunt perfecționate în școală, dar sunt ulterior modificate în peer-groups care poate veni în contradicție cu valorile cultivate până acum. Familiei îi este imposibil să ofere copilului toate experiențele și formele cele mai potrivite unei bune socializări politice care să-l ajute în toate situațiile cu caracter politic. Peer-group pot deveni factori de discontinuitate în evoluția socializării politice până când subiectul nu se adaptează la schimbările survenite în domeniul politicii. Există două mari atuuri ale peer-group care le fac atât de influente (Dawson, Prewit, 1977): *un acces nelimitat la resursele grupului pentru toți membrii ei și un mediu afectiv datorat relațiilor dintre membrii grupului.*

În grup este posibil ca unii membrii să primească *afecțiune și atenție* câtă nu au primit acasă sau din partea grupurilor secundare. Atenția și accesul de care se bucură fiecare membru al grupului, dar mai ales accesibilitatea și suportul emoțional, determină ca peer-groups să fie o autoritate puternică. În felul acesta el devine un canal de comunicare credibil care transmite și evaluează: informații, norme și atitudini despre viața social-politică. Subiecții vor avea tendința să vadă lumea socială, inclusiv cea politică, din perspectiva celor experimentate în relațiile lor cu grupul primar: familie, ulterior peer-groups.

2.2.1.3. Școala

Importanța școlii este relevată într-o serie de cercetări printre care amintim: *„Starea tineretului și așteptările sale”* realizată în 2007 de Gallup România. Studiul arată că școala este percepută ca fiind: în 36% în mare măsură și 43% într-o oarecare măsură importantă, pe câtă vreme, două treimi dintre tineri (67%) o mai apreciază ca fiind un reper în pregătirea indivizilor pentru viață (26% în mare măsură și 41% într-o oarecare măsură).

Literatura de specialitate acordă o mare importanță rolului școlii. Astfel, **Rotariu** (1996) identifică pentru școală 4 funcții importante: *integrarea morală, transmiterea culturii, formarea și pregătirea profesională și re-producerea structurii sociale*. Prin aceste funcții școala joacă un rol important în transmiterea culturii în general și a

culturii politice în particular. Educația și socializarea în școală contribuie practic la socializarea politică.

Procesul de socializare politică are loc după Bîrzea (2003), prin *cultura civică* – care reprezintă unul dintre aspectele prin care școala contribuie la realizarea acestui proces; deoarece:

- cuprinde copiii și tinerii reuniți într-o organizație de integrare socială;
- valorifică tendințele moderne de autonomie și responsabilizare a unităților de învățământ adică „selfdevelopment” și „self-improvement schools”;
- este un spațiu public în care se pot exercita valorile democratice, respectiv apartenența, identitatea, participarea, drepturile și responsabilitățile;
- crează condiții civice reale, similare societății globale, precum și relația cu autoritatea, negocierea colectivă, inechitatea sau jocurile de putere;
- asigură transmiterea cunoștințelor despre cetățenie și contribuie prin aceasta la formarea valorilor, atitudinilor și abilităților necesare vieții publice;

Cultura politică a elevilor formată în școală reprezintă: „*un univers de valori, norme, sensuri și semnificații, explicite sau implicite, care se constituie esențialmente la nivelul interacțiunilor dintre elevi*”, clasa constituind „*creuzetul acestei culturi, iar relațiile și interacțiunile dintre elevi, principala sursă a acesteia*” (Păun, 2002, p. 103).

În domeniul reproducerii sociale, studiile lui **Christian Bauchelot** și **Roger Establet** (1971), care se distanțează de abordările psihosociale și se orientează mai mult spre o abordare sociologică a fenomenului, consideră curricula școlară, dezvoltată pentru ciclul primar și cel profesional în comparație cu cel al ciclului secundar și superior, că nu diferă în ceea ce privește valorile transmise, cât doar în nivelul de elaborare și complexitate. Ambele tipuri de curriculum, transmit aceeași cultură franceză, națională, specific sistemului de tip capitalist. În felul acesta, **viitori proletari** acumulează conceptele de bază ale sistemului capitalist, iar viitori capitaliști învață o serie de metode cum să devină *interpreții, actorii și improvizatorii ideologiei capitaliste* (Duverger, 1971). Transmiterea ideologiei în școală nu se realizează în mod direct, ci este mascată în scheme de acțiune inconștiente care predispune spre acțiuni cu un sens ideologic. În acest caz funcțiile școlii, în accepțiunea lui Szczapanski (1963), sunt **postulate și latente**. În primul caz, prin funcția postulată se formulează în mod explicit obiectivele școlare, care se regăsesc în programele manualelor școlare și în regulamentele care stau la baza funcționării procesului de instrucție în general. **Funcțiile latente** se referă la *efectele secundare* sau side effects, apărute ca urmare a interacțiunilor școlii ca subsistem cu alte subsisteme, dar și din modul specific în care se aplică normele și regulile de funcționare postulate.

Cercetările lui **Bourdieu** și **Passeron** demonstrează cum pedagogia acționează ca un tampon asupra procesului de educație, iar prin aceasta, ea va avea un *efect de*

*neutralizare a valorilor culturale și politice transmise. Învățământul va avea astfel o oarecare autonomie, grație corpului de specialiști investiți în controlul monopolului sistemului de învățământ. Dar tocmai această independență în sine, permite disimularea faptului, că se realizează conservarea sistemului social iar ceea ce contează este doar obiectivitatea și neutralitatea învățământului față de sistemul politic. Transmiterea ideologiei nu se realizează în mod direct, ci este mascată în scheme de acțiune inconștiente care predispune spre acțiuni cu un sens ideologic. **Bourdieu și Passeron** (1970), clarifică această aserțiune explicând că școala nu transmite cunoștințe sub forma unei limbi cât sub *forma unei gramatici generatoare de comportamente politice, care pot să fie: opinii politice diferite, dorințe diametral opuse, și care în practică să se poată manifesta ca atare în funcție de context.**

Societățile moderne realizează o mare parte a socializării politice în clasă, la școală, iar eforturile lor se îndreaptă în această direcție. Astfel, curriculum sau programa școlară, este potențial unul dintre instrumentele de socializare politică. Ea conține valorile naționale care în mod constant se regăsesc în toate domeniile și toate disciplinele, sub o formă mai mult sau mai puțin explicită. La lecțiile de istorie se vorbește de marii eroi naționali, care capătă dimensiuni universale, la literatură despre scriitori care au fost recunoscuți în toate colțurile lumii, la informatică despre contribuția specialiștilor în dezvoltarea acestei ramuri, etc. Există o distincție teoretică între două tipuri de instrucție politică: educația civică și îndobâzirea politică. După Coleman (1960), vom numi **educație civică** *acea parte a educației politice care subliniază cum un bun cetățean participă la viața politică din țara sa.* La polul opus se află **îndobâzirea politică**, a cărei arie de interes este *modul în care se pot transmite și învăța ideologii specifice care să justifice legitimitatea și să impună autoritatea unui sistem politic.* Concret, toate curriculum-urile conțin un amestec de îndobâzire dar și de educație civică, iar scopul lor este de a justifica și legitima, dar și de a instrui. Îndobâzirea, deși nu este recunoscută, este practică de toate tipurile de sisteme politice, prin intermediul școlii. Miturile, legendele trecutului, politicile și oamenii politici din prezent, precum și aspirațiile spre viitor, sunt atent selectate și prezentate într-o lumină favorabilă. Sunt eliminate toate elementele sau faptele care ar umbri cu ceva aura eroului iar prin aceasta demnitatea națională (Tănăsescu, 1995).

2.2.1.4. Mass-media

Daniel Bell (1973, 1979) susține că informația și tehnologiile de informare constituie miezul societăților moderne, iar telecomunicațiile formează baza unei societăți a informației. Impactul ei socio-cultural și politic este perceput ca fiind semnificativ, contribuind la democratizare și la reducerea autoritarismelor socio-politice

(Bates, 1984). Sinergia societății civile și societatea informației au puterea de a crea o societate mai democratică, deși, în unele situații, poate fi posibil și un rezultat opus.

Media este pentru orice stat modern un compus foarte important dar și un *mecanism prin care societățile tradiționale pot să se dezvolte spre modernitate și integrare politică*. În felul acesta societățile moderne ca urmare a evoluției tehnologiei de comunicare în masă au ajuns să fie considerate societăți mediatice, mediocrații (Donsbach, 1995) sau „*democrații centrate pe mass-media*” (Swanson, 1995). Informațiile despre lumea politică sunt rezultatul experiențelor directe și mediate. Presa, televiziunea, radioul, revistele și magazinele precum și alte surse de comunicație media transmit mesaje mediate care influențează orientarea politică a cetățenilor de orice categorie: rasială, etnică, politică, gender, socială sau profesională. Transmiterea zilnică a mesajelor despre evenimentele politice, evaluarea acestor evenimente și interpretarea lor se realizează de către: guvern spre cetățean, un grup la altul, un grup spre individ, elite spre mulțime; toate prin canalele media (Atkin, 1981). Mai mult ca orice altceva, *mijloacele de comunicare de masă determină imediat sau pe termen lung efectele anumitor evenimente politice, sociale și culturale, ale anumitor instituții, ideologii și societăți* (Hachten, 1981; Mowlana & Wilson, 1987).

Dahlgren (1995) consideră dinamica democrației ca fiind legată de practicile comunicării și comunicarea socială are loc din ce în ce mai mult prin mass-media, el recunoaște de asemenea că ceea ce înseamnă în practică democrația nu se întemeiază pe un acord definitiv. Dar presupunerile idealiste, ideologice vizând noțiunile de democrație și democratizare, sunt chiar mai dăunătoare procesului de fundamantare a unei evaluări și totodată de reglementare a dezvoltării mass-media aflate în serviciul democrației.

Dar cum democrația aparține politicului iar „*politica presupune legitimitatea autorității supreme, atunci valorile și normele procedurale ale oricărui regim trebuie să fie exprimate în mod simbolic, iar acțiunile guvernului, trebuie justificate în termeni populari. Comunicarea, în consecință, este foarte strâns inserată în politică*” (Blumler, Gurevitch, 1995, 59–60). Mesajele transmise prin mijloacele de comunicare în masă, în sistemele politice, servesc la menținerea și adaptarea sistemului politic existent (Fischella, 2000). Media este astfel pentru orice stat modern un compus foarte important dar și un mecanism prin care societățile tradiționale pot să se dezvolte spre modernitate și integrare politică. Prin faptul că este rapidă și poate să transmită simultan același mesaj tuturor ascultătorilor media joacă un important rol în transformarea societății. Inserarea comunicării în politică dar mai ales dorința guvernanților de a comunica cu actorii sociali acreditează la început termenul de comunicare politică ca domeniul pentru studiul comunicării puterii cu electoratul, adică se monitoriza mesajele provenite din cercul politicianilor aflați la putere, mai ales în campaniile electorale (Wolton 1995).

Explicarea modului în care mass-media acționează ca un agent de socializare politică asupra tinerilor se poate face prin mai multe modele, dar am ales **modelul laswellian** al comunicării alcătuit din: *emițător, mesaj, receptor, cod, canal și contextul în care are loc comunicarea*. Procesul înseamnă transmitere de informații de un emițător spre un receptor conținute într-un mesaj, asupra căruia produce un anumit efect. Modelul conține un **emițător activ iar receptorul este pasiv**. Mass-media are deci capacitatea de a modela și direcționa în spre orice direcție comportamentul actorilor sociali receptori (De Fleur, 1999). În teoria **hipodermică, sau a bullet theory**, de natură behavioristă, se consideră că mesajul transmis de emițător poate *afecta fiecare receptor în parte* (Wright, 1975). Dar dependența excesivă de mass-media a generat ideea **că noii analfabeți**, sunt indivizii pentru care mass-media, substituie realitatea și constituie unicul canal de informare și culturalizare (Enzenberger apud Toussaint, 1995). Actorii sociali ascultă atenți informațiile dacă acestea sunt în concordanță cu ale lor și încearcă să le ignore când sunt vehiculate informații care vin în contradicție cu ideile lor (Aronson, 1999). Canalul media furnizează: informații importante despre evenimentele zilnice din viața socială și politică a țării, iar în mod indirect sau direct este prin tipul de informații transmise în acord sau dezacord cu valorile societății. Astfel se consolidează sau neagă valorile transmise de familie, peer-groups, școală și alți agenți de socializare. În felul acesta mass-media, constituie principala sursă de identificare individuală și colectivă, prin faptul că influențează sistemul de valori individuale și colective (Amoretti, 1997).

2.3. Factorii socializării politice în cercetarea proprie.

Obiectivele cercetării

În vederea identificării factorilor socializării politice în cercetarea proprie am fixat ca obiectiv operațional: identificarea surselor de informare politică și modul lor de ierarhizare la copiii și adolescenți;

2.3.1. Subiecții

Selectarea subiecților s-a făcut prin generare de numere aleatoare, după ce inițial scolile au fost selectate tot prin generare de numere aleatoare din rețeaua de unități de învățământ preuniversitar din Cluj-Napoca. Este adevărat că am avut acces în toate unitățile de învățământ preuniversitar din Cluj-Napoca, dar programarea chestionării a decurs foarte anevoios, de multe ori s-a amânat ori nu s-a mai putut realiza ancheta. Studiul a fost realizat în perioada 1 mai – 15 iunie 2007. Au fost cuprinși în cercetare 882 de elevi din clasele a VII-a și a XI-a. Profilele claselor alese au fost: teoretic român, teoretic maghiar și tehnic român.

2.3.2. Instrumentul de lucru

A fost folosit din chestionarul elaborat de către noi itemii care se refereau la sursele de informare, a independenței deciziilor și a modului de acceptare a diferitelor modele familiale.

2.3.3. Rezultate

Studiile realizate de Gallup (2007), (v. Tabelul nr. 2.2 și 2.3), arată cât de mare este consumatorul media, reprezentat de liceni și studenți.

Tabelul 2.2. Sursele și frecvența de informare

	citiți ziare	ascultați radioul	vă uitați la televizor
zilnic	28,3	56,1	66,4
de 3–4 ori pe săptămână	27,7	17,8	15,0
de 1–2 ori pe săptămână	25,8	10,8	7,5
mai rar	15,8	9,3	9,4
niciodată	1,8	4,6	1,0
nu știu/ nu răspund	0,6	1,5	0,7

Sursa: Gallup (2007)

Se observă că mai bine de jumătate din elevi și studenți ascultă radio, dar mai ales urmăresc zilnic televizorul.

Tabelul 2.3. Genul de emisiuni urmărite de liceeni și studenți

	Liceeni	Studenți
filme/seriale	54,5	48,9
divertisment	60,9	48
știri	29,7	38,6
documentare	22,4	43,8
emisiuni muzicale (topuri)	46,6	23,2
talk-show-uri	12,6	19,7

Sursa: Gallup (2007)

Emisiunile cele mai des urmărite sunt cele de divertisment, muzicale și filmele. Este evident că din acest tip de emisiuni caracterul informativ este aproape absent.

În cercetarea proprie am dorit să identificăm care este cea mai importantă sursă de informare a copiilor și adolescenților privind politica. Pentru aceasta am formulat

întrebarea „Care este principala ta sursă de informare despre politică” (prima coloană) și „care este o a doua sursă informare” (a 2 coloană)”. În felul acesta am acordat posibilitatea respondenților să se gândească și la o a doua sursă nu să forțăm un răspuns care deja oricum din cercetările anterioare am văzut că se polarizează în jurul mass-media și presa scrisă. În Tabelul 2.4 am aliniat variantele de răspuns, care sunt aceleași, doar că diferă ponderea care poate să o acorde unei surse.

Tabelul 2.4. Sursele principale și secundare de informare (cercetare proprie)

În primul rând	În al doilea rând
1. vecini	1. vecini
2. rude (altele decat părinții)	2. rude (altele decat părinții)
3. prieteni	3. prieteni
4. colegii de școală	4. colegii de școală
5. ziare	5. ziare
6. radio-tv	6. radio tv
7. familia	7. familia
8. alte surse și anume:	8. alte surse și anume:
9. nu mă interesează subiectul	9. nu mă interesează subiectul
10. nu știu/nu răspund	10. nu știu/nu răspund

Tabelul 2.5. Tabelele de frecvență pentru prima și a doua sursă de informare despre politică

	Prima sursă de informare		A doua sursă de informare	
	Frecvență	Procent	Frecvență	Procent
vecini	14	1,5	18	2
rude	32	3,6	30	3,4
prieteni	32	3,6	72	8,1
colegi de școala	34	3,8	44	4,98
ziare	166	18,8	174	19,7
radio-tv	426	48,3	198	22,4
familia	52	5,9	182	20,6
alte surse și anume ...	40	4,5	50	5,6
nu mă interesează tema politică	8	0,9	26	2,9
nu știu	78	8,8	88	9,9
<i>Total</i>	882	100	882	100

În Tabelul 2.5. se regăsește faptul că prima sursă de informare este indiscutabil mass-media, cu **tv** (48,3%) și **presa scrisă** (18,8%), iar cu aceeași pondere **familia** (3,8%) și **prietenii** (3,6%). Din analiza datelor pentru a doua sursă de informare arată că deși mass-media, **tv** (22,4%), **familia** urcă pe locul doi (20,6%), devansând lectura **presei scrise** (19,7%). Un procentaj semnificativ îl are și prietenii și colegii de școală.

2.3.4. Concluzii

În studiul *Gallup 2004* se arată că *aproape 90% dintre copii se uita la televizor cel puțin 4–5 zile pe săptămână (79% zilnic sau aproape zilnic) și asculta radioul în medie 80 de minute zilnic. Din datele cercetării noastre reiese că puterea și atractivitatea care o manifestă mass-media în rândul tinerilor este una foarte mare. Ea reușește să devanseze familia, prietenii, iar cu aceasta să-și consolideze o poziție greu de detronat. Mijloacele de informare despre politică menționate de tineri sunt, în ordinea preferințelor, următoarele: TV, Internet, Radio, școala/liceu/facultate, ceea ce face ca rezultatele cercetării personale să nu difere de cele studiului Gallup 2004 și 2007. De asemenea considerăm în consens cu autorii studiului Gallup că rolul televiziunii este de a oferi modele de rol cu influențe în socializarea anticipativă. Televiziunea este considerată de autorii studiului, prima instanță de socializare ce permite auto-selectarea conținuturilor normativ-axiologice. Prin alegerea unui model de politician sau vedetă și prin raportare la ea copiii devin agenți ai propriei socializări.*

CAPITOLUL 3

Construcția universului cultural politic al copiilor și tinerilor: reprezentarea conceptului de politică și a simbolurilor politice

3.1. Ce reprezintă conceptul de cultură politică?

Conceptul de **cultură** reprezintă „*ansamblul modurilor de a gândi, simți și acționa, învățate și împărtășite prin mecanisme nebiologice de către un număr semnificativ de persoane sau de către o colectivitate distinctă: popor, națiune, grup de popoare*” (Chelcea, Iluț, 2003). **Linton** (1936, p.9) o caracterizează ca fiind „*moștenirea socială a întregii specii umane*” și mai departe ca „*suma cunoștințelor, atitudinilor și modelelor comportamentale obișnuite pe care le au în comun și pe care le transmit membrii unei anumite societăți*”. Cultura poate fi considerată ca și un „*cod comun*”, iar societățile supraviețuiesc dacă acest cod este inculcat fiecărui individ, dacă fiecăruia îi sunt impuse reguli comportamentale minime (Easton & Dennis, 1969).

Conceptul de „**cultură politică**” apare în politologie în ultima jumătate de secol, datorită cercetătorilor americani adepți ai unei filosofii pragmatice. El reprezintă o posibilitate de a compara sistemele și regimurile politice contemporane, cu scopul de a urmări tendințele, de a descoperi reguli și mecanisme de intervenție în viața politică în sensul adâncirii democrației. **Gabriel A. Almond și Bingham G. Powell** (1966), considerau **cultura politică** un *model de atitudini intelectuale și de orientări față de politică, manifestate în rândul membrilor unui sistem politic*. Achiziționarea culturii politice, rezultă în urma procesului de **socializare politică**, prin care ființa umană *intră în contact și interiorizează pe parcursul întregii vieți elementele socio-culturale și politice ale mediului său, le integrează structurilor personalității sub influența experiențelor și agenților sociali semnificativi și, prin aceasta, se adaptează la mediul social unde trebuie să trăiască* (Rocher, 1968). **Lucian W. Pye**, consideră **cultura politică** un *set de credințe și atitudini care dau sens vieții politice și care oferă regulile menite să regleze comportamentul politic*. Ea cuprinde atât idealurile politice, cât și normele cu care se operează în politică. **Pentru Al. Ball, cultura politică** înseamnă: *atitudini, credințe, emoții și valori ale realității legate de viața politică*. **Y. Schemeil** preferă expresiei cultură politică, **termenul de atitudine față de sistemul**

politic și se referă la: credințele și semnificațiile politice pertinente pentru o colectivitate și reprezintă și punctul nostru de vedere în demersul cercetării empirice.

Ca o sinteză la acest demers introductiv putem confirma ceea ce **Almond și Verba** (1996) au arătat și anume: orientările politice sunt alcătuite din: **orientări cognitive**, exacte sau mai puțin exacte, pe tema subiectelor și convingerilor politice; **orientări emoționale**, sentimentul atașării, angajării, respingerii în raport cu subiectele politice și **orientări estimative**, aprecieri și opinii pe tema unor subiecte politice, ceea ce, de obicei, presupune aplicarea unor standarde apreciative privind subiectele și evenimentele politice. În felul acesta cultura politică reprezintă întreaga rețea de orientări, atitudini, convingeri și valori prin care individul se raportează la sistemul politic.

3.2. Diversitatea culturilor politice

Almond și Verba (1996, p. 47), au identificat trei modele predominante, respectiv **cultura parohială, cultura dependentă și cultura participativă.**

Cultura politică parohială *numită și locală sau provincială*, specifică societăților tradiționale, comunităților care nu conștientizează importanța problemelor de interes național și mondial și nu au interese pentru valorile și mecanismul sistemului politic național. Este vorba de cultura politică *a satului, a etniei, a regiunii unde biserica, școala și primăria* sunt instituțiile de referință.

Cultura politică de supunere sau de subordonare, este specifică unor comunități reglate de *valori naționale*. În cadrul societăților respective, agenții acțiunii politice sunt conștienți de existența sistemului politic dar se mulțumesc cu o atitudine de pasivitate în privința participării la viața politică, la luarea deciziilor. Aceasta pentru că ei cred că sistemul politic este astfel clădit încât le va fi protejată viața și personalitatea fără a-și exprima inițiative și cerințe în raport cu autoritatea de stat.

Cultura politică participativă, care *corespunde sistemelor democratice*, este rezultatul proceselor educaționale dezvoltate și a unui grad înalt de organizare, reflectând și experiențele politico-sociale specifice țărilor democratice. Cetățenii posedă un ansamblu de mijloace subiective și de abilități, de priceperi și deprinderi de a le utiliza rațional în scopul de a influența luarea deciziilor, desfășurarea evenimentelor politice, reprezentarea sau de a opri acele decizii administrative care le-ar afecta negativ interesele.

Este de remarcat faptul cu seturile de cercetări ce au vizat studiul culturii politice pe baza acestei clasificări al lui **Almond și Verba** (1996,) au arătat faptul că orientările politice ale unui individ conțin *în grade diferite* elemente ale culturii parohiale, de supunere și participative. În felul acesta cele trei tipuri de culturi politice coexistă

în societățile contemporane, se combină, se influențează reciproc, fuzionează în rândul indivizilor care formează comunitatea politică a țării respective.

Aceste concepte au fost operaționalizate de **Almond și Verba** între 1958–1963 într-o cercetare amplă în cinci țări: *S.U.A., Anglia, Italia, Germania și Mexic*, pe un eșantion de 1.000 de subiecți anchetati în fiecare țară. Scopul acestei cercetări a fost identificarea componentelor fundamentale culturale ale democrației. Astfel autorii au considerat gradul de participare, exprimat în performanțe practice a cetățenilor ca valoare centrală a culturii politice și civice, necesar pentru funcționarea unui sistem democratic. Au măsurat nivelul de cultură politică în fiecare din cele cinci țări cu ajutorul următorilor indicatori: **volumul de cunoștințe politice; componenta civică; modalitățile acțiunii politice; aprecierea sistemului politic**. Cunoașterea culturii politice a unei națiuni înseamnă utilizarea unei astfel de matrici iar orientările cognitive, afective și evaluative față de sistemul politic precum și față de sine oferă imaginea asupra culturii politice a unei anumite populații.

3.3. Operaționalizarea culturii politice: vocabularul partizan – vocabular politic propriu-zis

3.3.1. Relația eu-lui politic cu simbolurile politice

Socializarea politică la copii, la fel ca socializarea generală, este un proces continuu. Chiar cele mai obișnuite experiențe modifică perspectiva politică individuală, eul politic aflându-se într-o continuă schimbare (Almond, Powell, 1992, 1996).

În ceea ce privește percepția persoanelor publice cu funcții politice importante, **Murray Edelman** arată că: *„modul în care oamenii au reacționat în ultimele decenii față de ocupanții posturilor oficiale înalte, care par a fi stăpâni pe situație, vine în sprijinul unei concluzii ce pare rezonabilă: persoana publică oficială care își pune în scenă competența este ușor acceptată așa cum vrea ea. Se creează iluzia că planificarea consecințelor și a viitorului este posibilă într-o măsură mai mare decât poate fi demonstrat”* (Edelman, 1996, p. 79). În felul acesta: *„deținătorii unor funcții publice importante devin un element pozitiv pentru cei mulțumiți, tapi ispășitori pentru cei nemulțumiți și simboluri pentru cei ce îi consideră reprezentanții unor vremuri și valori apuse”* (Edelman, 1996, p. 79).

3.3.1.1. Cum este perceput Președintele

În cultura politică cercetătorii din Statele Unite au pus accent pe simbolurile politice reprezentate de persoane, ca de exemplu președintele sau instituții, cum este de exemplu Congresul American. Astfel în aceste studii, copiii americani de până în 10 ani la întrebarea *„Ce reprezintă pentru tine cel mai bine politica?”*, îl desemnează

pe **G. Washington** sau *președintele în funcție*, iar cei de vârstă mai mare de 10 ani aleg **Congresul** și posibilitatea de a vota sau *dreptul de vot*. În paralel cu formarea identității colective și naționale, copiii încep să adere la grupuri mai restrânse și specifice, ca de exemplu partide sau formațiuni politice. Astfel, aproximativ 55% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 9 și 10 ani se declară republicani, respectiv democrați 45%. Ei participă activ la campaniile electorale ale favoriților lor, distribuie fluturași, poartă insigne electorale sau se îmbracă în culorile partidului pe care îl susțin.

Easton și Dennis, vorbind despre reprezentarea personalizată, idealizată și favorabilă a sistemului politic la copii, arată că **Președintele** are un rol important în formarea acestei imagini pozitive, fiind personalitatea cea mai cunoscută și care deține trăsăturile „*conducătorului binevoitor*” (Denni, Lecomte, 2004, p. 170–171). De asemenea, **Easton și Dennis** (1969) consideră că poate fi elaborat un model universal al socializării politice, care ar consta în mecanismul formării sprijinului difuz pentru sistemul politic. Socializarea politică a copiilor înseamnă trecerea de la o raportare afectivă la una rațională față de politic și integrarea progresivă a politicului (tabelul 1).

Rezultatele cercetărilor, după cum arată **Denni și Lecomte** (2004), confirmă parțial ipotezele, deoarece identificarea copilului cu un partid nu are la bază cunoașterea acestuia, iar ca stabilitate temporală, nu durează foarte mult timp. De aceea și cercetarea de față nu se va axa decât pe identificarea percepției figurii Președintelui.

3.3.1.2. Cum este perceput Primarul

În ceea ce privește percepția primarului, ipotezele lui **Roig, Billon-Grand, Percheron** (1993) pentru *Franța* și **Greenstein** (1968) pentru *SUA* arată că acesta îndeplinește un rol de pivot al socializării politice (apud Percheron, 1993). Ca urmare, între alte simboluri politice ar trebui să fie perceput ca o persoană foarte populară.

Tabelul 3.1. Etapele de integrare a politicului la copii (după Denni, Lecomte, 2004)

Etapa	Percepția politicului
Politizarea	Sensibilizarea la universul politic, conștientizarea existenței sferei politicului.
Personalizarea	Prima relație directă cu sistemul politic prin intermediul identificării unei figuri politice proeminente, care de obicei este președintele.
Idealizarea	Figurile de autoritate sunt percepute ca bune sau rele, ceea ce determină asocierea unor sentimente pozitive sau negative (îmi place/nu îmi place sau adjective corespunzătoare).
Instituționalizarea	Lărgirea și raționalizarea progresivă a percepției sistemului politic; integrarea în sistemul de gândire rațional a structurilor și procedurilor instituționale de guvernare, a forțelor politice – indirect prin intermediul figurilor reprezentative ale acestora – lideri de partid, politicieni cunoscuți

3.4. Cercetare cu privire la preferințele pentru personalitățile politice și liderii principalelor formațiuni politice

3.4.1. Obiectivele cercetării

1. Identificarea gradului de acceptare și de respingere a Președintelui țării, Președintelui Senatului, Președintelui Camerei Deputaților și a liderilor principalelor partide politice;
2. Realizarea profilului principalelor personaje politice, pe baza termenilor care le sunt asociați cel mai frecvent.
3. Evaluarea preferințelor pentru *principalele partide politice*. Pentru aceasta am vizat următoarele formațiuni politice: **PNL, PD, PSD, PC, PIN, PRM, PNG, Alianța DA, UDMR**.
4. Determinarea gradului de acceptare respectiv de respingere pentru *ideologiile politice* de bază: **Liberalism, Capitalism, Comunism, Socialism, Social-Democrați, Conservatorism**.
5. Identificarea orientării *stânga–dreapta pe axa scalei politice* la copii și adolescenți.

3.4.2. Ipoteze

1. Modalitățile de percepție a simbolurilor politice arată că Președintele este cea mai populară figură politică între primele funcții politice în stat.
2. Asocierea cea mai frecventă cu numele Președintelui în funcție este tocmai funcția acestuia.
3. Primarul Clujului este cea mai populară figură politică printre alți lideri politici.
4. Asocierile cu numele principalilor lideri politici aparțin trăsăturilor de personalitate.
5. La copiii și adolescenții de aceeași vârstă diferențierea familiilor politice *Stânga–Dreapta* se traduce prin reprezentări diferite ale unor evenimente sau prin posesia unui vocabular diferit.

3.4.3. Subiecții

Cuprinși în cercetare sunt tot cei 882 de elevi din clasele a VII-a și a XI-a. Profilele claselor alese au fost: teoretic român, teoretic maghiar și tehnic român.

3.4.4. Rezultate

1. În prima parte a cercetării m-am axat pe cele patru *personalități centrale ale vieții politice*: Traian Băsescu, Călin Popescu Tăriceanu, Nicolae Văcăroiu și Bogdan Olteanu.

Subiecților le-am cerut să efectueze următoarea sarcină: „Indică cu X dacă îți place sau nu îți place fiecare din următoarele personalități și asociază-le primul cuvânt care îți vine în minte.” (v. Tabelul 3.2).

Tabelul 3.2. Formularul de răspuns
pentru itemul referitor la cei mai importanți patru oameni politici din România

Om politic	Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc	Asociere
Traian Băsescu				
Călin Popescu Tăriceanu				
Nicolae Văcăroiu				
Bogdan Olteanu				

Ipoteza 1 era că Președintele este persoana de referință pentru copii și adolescenți. Pentru testarea ei am ales cele patru personalități politice cu cel mai înalt rang *care ocupă cele mai importante patru funcții în stat*: Președintele țării, Primul-ministru, Președintele Senatului și Președintele Camerei Deputaților, adică: Traian Băsescu, Călin Popescu Tăriceanu, Nicolae Văcăroiu și Bogdan Olteanu.

Rezultatele obținute sunt sintetizate în Tabelul 3.3 Este remarcabil că prin aplicarea personală a chestionarelor am obținut un procentaj ridicat de răspunsuri din partea elevilor, cu doar 0,2% de non-răspunsuri.

Tabelul 3.3. Preferințele subiecților față de cele patru personalități politice centrale (N=882)

Personalitatea		Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc	Non-răspuns	Total
Traian Băsescu	Frecv.	696	180	4	2	882
	%	78,9	20,4	0,4	0,2	100,0
Călin Popescu Tăriceanu	Frecv.	154	680	46	2	882
	%	17,5	77,0	5,2	0,2	100,0
Nicolae Văcăroiu	Frecv.	54	532	294	2	882
	%	6,1	60,0	33,3	0,2	100,0
Bogdan Olteanu	Frecv.	86	190	604	2	882
	%	9,8	21,5	68,5	0,2	100,0

Traian Băsescu apare, cu un procentaj de 78,9%, drept omul politic preferat de cei mai mulți subiecți din cercetarea pe elevii din Cluj-Napoca, fapt ce a confirmat ipoteza lui **Denni și Lecomte** (2004, p. 170–171) asupra figurii Președintelui. Cel mai puțin acceptat a fost **Călin Popescu Tăriceanu** – cu 77% din răspunsuri –, iar

cel mai puțin cunoscut **Bogdan Olteanu** – cu 68,5% din răspunsuri. De menționat că **Nicolae Văcăroiu** a acumulat atât un procentaj însemnat de antipatii (60%), cât și unul destul de mare de necunoaștere (33,3%), fiind, dintre cei patru, omul politic care este plăcut de cei mai puțini subiecți.

Întrucât am considerat că este important ca subiecții să aibă posibilitatea să-și exprime părerea despre acești lideri, am cerut ca ei **să asocieze un cuvânt, primul** care le vine în minte, când văd numele omului politic. Am avut de data aceasta posibilitatea să identific nu numai faptul că este sau nu plăcut, ci și să formez un profil al acelui om politic pe baza celor mai frecvente asocieri. Este mai degrabă un profil modal decât o reprezentare socială, deoarece metodologia folosită nu este indicată spre a putea susține ideea de reprezentare socială a persoanei politice. Pe viitor o identificare a reprezentărilor sociale despre oamenii politici ar putea aduce mai multe informații despre percepția lor la nivel social, prin analiza reprezentării, a nucleului tare, dar mai ales a elementelor sale periferice, prin calcularea distanței dintre acestea. Am selectat în tabelul 3.4 primii trei descriptori, care au realizat frecvența cea mai ridicată pentru fiecare personalitate. Astfel, pentru Traian Băsescu descriptorii cei mai utilizați au fost de: *președinte* (funcție), *corect* (trăsătură de caracter) și *marinar* (profesia de bază).

Tabelul 3.4. Termenii asociați cel mai frecvent de subiecții celor patru personalități politice centrale

Personalitatea		Primul termen asociat	Al doilea termen asociat	Al treilea termen asociat
Traian Băsescu	Termen	<i>președinte</i>	<i>corect</i>	<i>marinar</i>
	Frecv.	108	64	58
	%	12,2	7,3	6,6
Călin Popescu Tăriceanu	Termen	<i>motociclist</i>	<i>premier</i>	<i>înfumurat</i>
	Frecv.	80	58	34
	%	9,1	6,6	3,9
Nicolae Văcăroiu	Termen	<i>alcoolic</i>	<i>bătrân</i>	<i>corupție</i>
	Frecv.	136	24	18
	%	15,4	2,7	2,0
Bogdan Olteanu	Termen	<i>chel</i>	<i>tânăr</i>	<i>deștept</i>
	Frecv.	14	12	10
	%	1,6	1,4	1,1

Premierul, **Călin Popescu Tăriceanu**, este perceput ca și *premier* doar în al doilea rând, cea mai frecventă asociere fiind cea de *motociclist* și apoi de *înfumurat*. **Nicolae Văcăroiu** este perceput ca și *alcoolic*, *bătrân* și *corupt*, adică îi sunt asociate doar trăsături de personalitate negative. Bogdan Olteanu este în primul rând un cvasi-necunoscut pentru tineri, iar cei care îl cunosc îi asociază trăsături pozitive (*deștept*) și legate de aspectul fizic (*tânăr* și *chel*).

Este confirmată ipoteza 1, care arată că cea mai populară figură este cea a Președintelui. De asemenea se confirmă și ipoteza 2, întrucât asocierea cea mai frecventă este cea de **Președinte**, numelui lui **Traian Băsescu**.

2. Pentru testarea ipotezei 3, cum că **Emil Boc** – ca *primar și lider politic* – este pivotul central al socializării politice la copii, am vizat *liderii principalelor formațiuni politice: Emil Boc, Mircea Geoană, Marko Bela, Dan Voiculescu, Corneliu Vadim Tudor, Cosmin Gușă, Gigi Becali și Ion Iliescu*. Sarcina a fost formulată în felul următor: „Indică cu X, dacă îți place sau nu îți place fiecare din următoarele personalități, apoi asociază primul cuvânt care îți vine în minte.” (v. anexă, itemul 3 din chestionar). În Tabelul 3.5 am concentrat răspunsurile subiecților asupra faptului că le place sau nu fiecare lider politic prezentat.

Tabelul 3.5. Preferințele subiecților față de liderii politici (N=882)

Liderul politic		Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc	Non- răspuns	Total
Emil Boc	Frecv.	754	126	0	2	882
	%	85,4	14,3	0,0	0,2	100,0
Mircea Geoană	Frecv.	136	626	118	2	882
	%	15,4	71,0	13,4	0,2	100,0
Marko Bela	Frecv.	132	732	14	4	882
	%	15,0	83,0	1,6	0,4	100,0
Dan Voiculescu	Frecv.	84	620	178	0	882
	%	9,5	70,3	20,2	0,0	100,0
Corneliu Vadim Tudor	Frecv.	94	776	12	0	882
	%	10,7	88,0	1,3	0,0	100,0
Cosmin Gușă	Frecv.	104	574	204	0	882
	%	11,8	65,1	23,1	0,0	100,0
Gigi Becali	Frecv.	394	478	8	2	882
	%	44,7	54,2	0,9	0,2	100,0
Ion Iliescu	Frecv.	174	690	16	2	882
	%	19,7	78,2	1,8	0,2	100,0

În topul preferințelor se află liderul PD, Emil Boc (85,4%). Prin aceasta se confirmă ipoteza 3, dar și ipotezele lui Roig, Billon-Grand, Percheron (1993) pentru Franța și Greenstein (1968) pentru SUA în legătură cu rolul primarului ca pivot al socializării copilului. Asocierile pentru primarul și liderul de partid (PD) Emil Boc sunt pozitive, se referă la o personalitate abilă (mic și iute), precum și la calitatea sa de primar al Clujului (v. Tabelul 3.6). În topul preferințelor urmează: (2) **Gigi Becali** (44,7%), care este asociat cu meseria sa ancestrală de *oier*, dar și cu calitatea de patron al formației de fotbal *Steaua* București; (3) **Ion Iliescu** (19,7%), care este perceput de tineri „ca un simbol al unor vremuri apuse” (așa cum spunea Edelman), adică este *comunist*, *bătrân* și *depășit*; (4) **Mircea Geoană** (15,4%), care a rămas cu apelativul de „*prostănac*”, folosit de colegul său de partid **Ion Iliescu**, adică un fel de „*țap ispășitor*” (cum ar spune Edelman), dar este asociat și cu partidul al cărui președinte este (*PSD*); (5) **Marko Bela** (15,0%), care este perceput ca *ungur* (ceea ce confirmă afirmația lui Piaget că identificarea cu grupul național este importantă la copii), această calitate devansându-le pe celelalte, care sunt trăsături de personalitate negative (*cu două fețe* și *parvenit*); (6) **Cosmin Gușă** (11,8%), perceput ca și un tip *inteligent* de cei care îl cunosc, dar și ca un lider aproape necunoscut; (7) **Corneliu Vadim Tudor** (10,7%), care este văzut ca un lider cu probleme de sănătate mintală, cu concepții *comuniste* și *șovin*; iar pe ultimul loc **Dan Voiculescu** (9,5%), care este asociat cu postul de televiziune *Antena 1*, al cărui patron este, dar și cu partidul pe care îl conduce (*PC*) și cu porecla din vremurile comuniste (*Felix Motanul*).

Tabelul 3.6. Termenii asociați cel mai frecvent de subiecți liderilor politici (profilul liderilor văzut de subiecți)

Liderul politic		Primul termen asociat	Al doilea termen asociat	Al treilea termen asociat
Emil Boc	Termen	<i>mic și iute</i>	<i>primar</i>	<i>Cluj</i>
	Frecv.	86	82	60
	%	9,8	9,3	6,8
Mircea Geoană	Termen	<i>prostănac</i>	<i>PSD</i>	<i>disperat</i>
	Frecv.	42	20	16
	%	4,8	2,4	1,8
Marko Bela	Termen	<i>ungur</i>	<i>cu două fețe</i>	<i>parvenit</i>
	Frecv.	170	38	10
	%	19,3	4,3	1,1
Dan Voiculescu	Termen	<i>Antena 1</i>	<i>PC</i>	<i>Felix Motanul</i>
	Frecv.	40	16	12
	%	4,5	1,8	1,4

Liderul politic		Primul termen asociat	Al doilea termen asociat	Al treilea termen asociat
Corneliu Vadim Tudor	Termen	<i>nebun</i>	<i>comunist</i>	<i>șovin</i>
	Frecv.	94	38	20
	%	10,7	4,3	2,3
Cosmin Gușă	Termen	<i>inteligent</i>	<i>slab</i>	<i>nimeni</i>
	Frecv.	32	22	18
	%	3,6	2,5	2,0
Gigi Becali	Termen	<i>incult</i>	<i>oier</i>	<i>Steaua</i>
	Frecv.	114	82	74
	%	12,9	9,3	8,4
Ion Iliescu	Termen	<i>comunist</i>	<i>bătrân</i>	<i>depășit</i>
	Frecv.	114	78	24
	%	12,9	8,8	2,7

Ca urmare, ipoteza 4 nu se confirmă, deoarece asocierile numelui liderilor de partid au reprezentat un amestec de trăsături de personalitate, porecle, funcții politice sau apartenența la o etnie, grup politic ori grup minoritar.

3.4.5. Concluzii cu privire la preferințele pentru personalitățile politice și liderii principalelor formațiuni politice

Studiul socializării politice la copii reprezintă un domeniu plin de surprize în ceea ce privește modul de percepție a simbolurilor politice, precum și asocierile făcute acestora. Figura **Președintelui** este una foarte importantă pentru tineri, funcția se asociază numelui președintelui **Traian Băsescu**. De asemenea, **primarul** joacă un rol important în perceperea politicului de către copii și *este mai plăcut în comparație cu alți lideri politici*. **Asocierile** făcute liderilor politici relevă aspecte legate de caracteristicile lor cele mai vizibile: *lideri de partid, identitate etnică, trăsături de personalitate și aspecte fizice*. Unii sunt astfel plăcuți, alții neplăcuți ori considerați „țapi ispășitori” sau simboluri ale unor vremuri apuse.

3.5. Percepția asupra partidelor politice și familiilor ideologice la copiii și adolescenți

Cea de-a patra etapă de integrare a politicului la copii (după Denni, Lecomte, 2004) reprezintă **Instituționalizarea** care în concepția autorilor explică lărgirea și raționalizarea progresivă a percepției sistemului politic; integrarea în sistemul de

gândire rațional a structurilor și procedurilor instituționale de guvernare, a forțelor politice. În paralel cu perceperea personalităților politice, copiii încep să adere la grupuri mai restrânse și specifice, ca de exemplu partide sau formațiuni politice. Astfel, aproximativ 55% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 9 și 10 ani, se declară *republicani* respectiv *democrați*. Ei participă activ la campaniile electorale ale favoriților lor, distribuie fluturași, poartă insigne electorale sau se îmbracă în culorile partidului pe care îl susțin.

În continuare vom prezenta modul de percepție a partidelor politice și a familiilor ideologice la copiii și adolescenți ca o completare la secvența de cercetare anterioară unde vizam relația subiecților cu personalități politice, nu înainte de a prezenta pe scurt câteva elemente definitorii ale principalelor ideologii politice: *socialism și social-democrația; comunismul și eurocomunismul; liberalismul clasic, liberalismul social și liberalismul neoclasic precum și conservatorismul „moderat”, conservatorismul „reacționar” și neoconservatorismul.*

Ideologia este un set complet și fără contradicții logice de atitudini, convingeri morale, credințe empirice și chiar reguli de discurs și testare științifică (Robertson, 1993). Ideologia reprezintă un ansamblu coerent de atitudini referitoare la grupuri de teme politice care se supune constrângerii (*constraint*): trebuie să existe o oarecare „*interdependență*” logică între pozițiile tematice individuale adoptate de către alegătorul ideolog (Harrop–Miller, 1987:115).

Cercetările lui **Piazza, Sniderman, Tetlock**, (1990 p.110) arată că există trei nivele de consistență a comportamentului politic: **logică, psihologică și cognitivă**; care în cazul de față se reflectă în preferințele pentru un partid, ideologie și familie de ideologii. Astfel la nivel de consistență *logică* ne referim la proprietatea elementelor unei perechi de poziții/opinii tematice de a nu fi contradictorii din punct de vedere logic; consistența *psihologică* înseamnă adoptarea perspectivei persoanelor studiate acceptându-se ca fiind consistente acele (perechi sau seturi de) opinii și poziții pe care acestea le consideră ca având această proprietate și consistența *cognitivă* care înseamnă *faptul că* percepția a două elemente de credință – sau ale unui sistem de credințe – sunt dependente în mod reciproc.

3.5.1. Socialismul și social-democrația; comunismul și eurocomunismul

În primele decenii ale secolului XIX-lea **Saint-Simon, Ch. Fourier și R. Owen**, prin conceptul de „*socialism utopic*” au imaginat proiecte ale unei lumi considerate a fi în concordanță cu adevărata natură a omului. În Franța, socialism a fost folosit în 1832, pentru a-i descrie pe discipolii doctrinelor lui **Saint-Simon**, iar după aceea de **Pierre Leroux și J. Regnaud** în *L’Encyclopédie nouvelle*. *Socialismul trebuie privit ca o formă de organizare socială, în care interesul societății primează în fața*

interesului unui individ sau a unui grup restrâns de indivizi și vine în opoziție cu liberalismul, care reprezintă sistemul social în care primează interesul individului, sau al unui grup restrâns de indivizi, în fața interesului societății. Privit din acest punct de vedere, socialismul are ca atribut democrația, definită ca **putere a poporului** iar valorile promovate: *accentul asupra comunității, colectivității; egalitatea considerată valoare fundamentală, dar în corelație cu libertatea și solidaritatea; rolul important conferit statului*, cu precizarea însă a unor diferențe notabile de abordare de la o etapă la alta. În socialismul democratic occidental, apare social-democrația, care deși aparține stângii este respins și etichetat ca fiind de dreapta de către comunismul dictatorial. Ea în societățile democratice nu numai că este recunoscut acum ca fiind de stânga, ci, în condițiile schimbărilor fundamentale din Europa Centrală și de Est, este considerat principal exponent al acestei orientări, alături de care își găsesc sau își pot găsi locul și alte partide: *comuniștii cu o ideologie reînnoită și ecologiștii* (Duverger, 1991).

După Revoluția din 1989, perioada de tranziție de la comunism la democrație a fost condusă de partide cu vocație *social-democrată*. **Partidului Social Democrat Român** la data de 17 ianuarie 1990, s-a declarat continuator al social-democrației românești interbelice, iar la data de 6 februarie 1990 s-a înscris în registrul partidelor politice **Frontul Salvării Naționale**. La Convenția Națională a FSN din 16–17 martie 1991 apare sloganul „*Un viitor pentru România*”, iar FSN era definit ca un partid de centru stânga care se inspira din valorile social-democrației moderne europene. În iunie 2005 **Partidul Social-Democrat** a devenit membru cu drepturi depline în cadrul **Partidului Socialiștilor Europeni**. Perioada 2000–2004 a fost extrem de importantă pentru afirmarea și consolidarea **Partidul Social-Democrat** ca **unic reprezentant al social-democrației în România**. La Congresul din aprilie 2005 a fost desemnată noua conducere a partidului, iar noul președinte, **Mircea Geoană** a afirmat dorința **PSD** de a-și consolida baza doctrinară și de a face o opoziție constructivă în perioada următoare.

3.5.2. Liberalismul clasic, liberalismul social, liberalismul neoclasic

Termenul de **liberalism** are un dublu sens: în sensul politic, reprezintă una dintre ideologiile politice, care se sprijina pe liberul arbitru și care, cum sublinia **Hayek**, este singura garanță a unui comportament politic coerent, iar în sensul non-politic al cuvântului, descrie o atitudine deschisă și de a cultivarea libertății. Valorile de bază ale liberalismului sunt: **libertatea și individualismul**. Libertatea, este privită în 2 moduri diferite. **Liberalismul clasic** și cel **neoclasic** consideră că un individ este liber doar atunci când nu este constrâns, refuzând vehement intervenția statului iar **liberalismul social**, identifică libertatea cu acțiuni favorabile binelui general,

iar prin aceasta acceptă intervenția statului. **Individualismul**, indică supremația individului față de colectivitate.

În România, **PNL** s-a consolidat spre sfârșitul secolului al XIX-lea, când a lansat formula „*prin noi înșine*”, iar după 1989, PNL a fost reînființat de Dan Amedeo Lăzărescu, Nicolae Enescu, I.V. Săndulescu și Sorin Botez. După 2004, liberalismul s-a trasformat într-o adevărată „meta-ideologie”, valorile sale esențiale fiind preluate de majoritatea partidelor politice. În 2003, **PNL și PD** au creat o alianță pentru alegerile din 2004 sub sigla **D.A.**, Dreptate și Adevăr. Alianța l-a desemnat pe **Theodor Stolojan** drept candidat pentru președinția României dar pe 3 octombrie 2004, acesta se retrage din cursa electorală invocând probleme de sănătate, renunțând totodată și la președinția PNL. El a delegat atribuțiunile de președinte lui **Călin Popescu Tăriceanu**, vicepreședinte al partidului. În octombrie 2006, un grup de membri și foști membri ai partidului, condus de foștii președinți Theodor Stolojan și Valeriu Stoica, au lansat „*Platformă liberală*”, optând să înființeze o nouă formațiune politică. Ulterior fuzionează cu Partidul Democrat și vor forma PD-L. Președintele ales al PNL este Călin Popescu Tăriceanu, care ocupă totodată și funcția de Prim-ministru al României (2004-prezent).

3.5.3. Conservatorismul „moderat” și conservatorismul „reacționar”; neoconservatorismul

Ideologia conservatoare reprezintă o reacție vehementă la Revoluția franceză. Conservatorismul reprezintă o atitudine general-umană orientată spre *păstrarea, conservarea unei stări de fapt, a ideilor și instituțiilor existente* iar, pe de altă parte, o ideologie și practică politică. Identificăm un conservatorism „moderat”, asociat lui Ed. Burke, care în **Reflections on the Revolution in France** (1790), critică radicalismul revoluționar. Conservatorismul „reacționar”, de nuanță teologică, este reprezentat de **Joseph de Maistre**, a susținut restaurarea monarhiei absolute, care să fie temperată însă de aristocrație, tradiție și creștinism. „**Neoconservatorismul**” prin **I. Kristol**, stabilea ca principale caracteristici ale acesteia: *atitudinea critică față de „statul bunăstării”; respectul pentru piață; respectul pentru valorile și instituțiile tradiționale; afirmarea egalității șanselor, dar respingerea egalitarismului*. Ele au fost ideile de bază care s-au reflectat în politica practică în deceniul 8 în SUA, de administrația Reagan, respectiv de primul-ministru Margaret Thatcher, în Marea Britanie.

Valorile fundamentale ale conservatorismului: *solidaritatea ce decurge din faptul că individul este rezultatul dezvoltării în cadrul comunității reprezentate de familie, biserică, națiune, critică atât individualismul cât și colectivismul, consideră că inegalitatea are rădăcini naturale și politice; libertatea apare ca un drept legal, determinată de tradiție și lege*. Partidul Conservator din România a fost înființat pe

3/15 februarie 1880 de: Lascăr Catargiu, Manolache Costache Epureanu, Alexandru Lahovari, Titu Maiorescu, Petre Mavrogheni, Vasile Pogor, Theodor Rosetti, Alexandru Știrbei, etc., iar valorile promovate: *atașamentul pentru evoluția organică a societății, pentru susținerea unui progres măsurat și continuu, pentru acțiunea concretă, coerentă a unui executiv reticent la imitațiile excesive sau la construcțiile politice abstracte, pentru respectarea valorilor tradiționale*. **Partidului Umanist din România**, fondat în 1991, la Congresul din 7 mai 2005 a devenit **Partidul Conservator**, care se poziționează pe eșichierul politic într-o poziție de centru-dreapta. Valorile promovate sunt cele clasice dar într-o armonie modernă. Astfel în centrul valorilor clasice promovate se regăsește: grija pentru familie, tradiția creștină, patriotismul, ordinea și legalitate, cu cele pe care exigențele modernității ori ale societății de astăzi le impun cu necesitate. Valorile moderne promovate: libertatea de expresie, dreptul de proprietate, de acțiune a individului, armonia socială, promovarea inițiativei private și conturarea unei economii stabile de piață, dar mai ales restrângerea intervenției statului în domeniul economic. Din 2008 **Daniela Popa** este noul președinte al partidului succedându-l pe **Dan Voiculescu**.

3.6. Percepția asupra familiilor politice:

dreapta și stânga în cultura politică a copiilor și adolescenților

Familiile politice reprezintă un alt criteriu de clasificare a culturilor politice. Inițial, dreapta și stânga au definit poziția față de principiile **Revoluției franceze**. Mai exact, la o ședință a Adunării constituante din 1789, reprezentanții națiunii, divizați în privința problemei dreptului de veto al regelui, s-au împărțit topografic în sala de ședință, partizanii unui veto nelimitat așezându-se în dreapta președintelui adunării. Așadar, opoziția dintre cele două orientări se referea la principiile guvernării: *atașament față de autoritatea monarhică vs. preferință pentru un guvern ales; atașament față de trecut vs. dorință de schimbare revoluționară*. În felul acesta identificăm o **cultură politică a Stângii** și o **cultură politică a Dreptei**. Dacă se pleacă de la două procese care se desfășoară simultan, adică: **1.** modul în care anumite valori au structurat doctrina și ideologia politică ale unei familii politice, în funcție de proiectul de ordine socială; și **2.** modul în care aspirațiile, credințele, convingerile și sentimentele celor ce aparțin unei familii politice au cristalizat în timp valorile specifice pentru orientarea în practica politică a membrilor și simpatizanților. Pe baza acestor asumptions, se constată că actualmente delimitarea liniilor de demarcație epistemologice **Stânga-Dreapta**, sunt relativ *confuze și neclare*, dar totuși, din punct de vedere tradițional se pot structura, pentru cele două părți, câmpuri de valori relativ distincte. Astfel pentru **Stânga** găsim: *laicitate, credința în progres, schimbare socială,*

solidaritate, justiție socială, egalitate, republicanism; iar pentru Dreapta: religiozitate; conservatorism adică cultul familiei, al proprietății private, anticomunism, monarhism, conservarea ordinii și a instituțiilor vechi, elitism. Este de remarcat faptul că anumite valori politice sunt comune atât Stângii, cât și Dreptei: democrația parlamentară, statul de drept, libertatea, protecția socială etc.

Pentru a evidenția cum factorii culturali și sociali influențează orientarea „**Stânga-Dreapta**” la copii și adolescenți am apelat la studiul lui **Percheron și Charles Roig** (1964), care în două anchete realizate pe copii, una într-un cartier periferic al Parisului și alta în Grenoble, au putut constata faptul că la copiii francezi de această vârstă diferențierea familiilor politice „**Stânga-Dreapta**” se traduce prin **reprezentări diferite ale unor evenimente sau prin posesia unui vocabular diferit**. Astfel în ciuda imaginii favorabile despre Marea Revoluție Franceză promovată de istoriografia oficială, în cultura politică de dreapta din Grenoble, o treime din copiii incluși în studiu, considerau că revoluția din 1789 a fost un eveniment nefavorabil. În felul acesta reprezentarea socială a Revoluției Franceze se supunea unei judecăți de valoare specifică Dreptei, iar vocabularul politic preferat includea: „*general*”; „*bogăție*”; „*ministru*”; „*burghezie*”; „*forțe ale ordinii*” etc.. În mod contrar, copiii anchetați din mediul muncitoresc din suburbia Parisului considerau a fi mai apropiați de Stânga decât de Dreapta, fapt evidențiat în preferința vocabularul lor pentru termeni ca și: „*comunism*”; „*democrație*”; „*sindicat*”; „*revendicare*”; „*parlamentarism*” (Percheron, 1993).

Studiile actuale arată o bulversare a valorilor și a celor două concepte de „**Stânga-Dreapta**”. Astfel **Naisbitt** la începutul anilor 90 considera că: „*stânga și dreapta în politică sunt pe moarte: aproape totul vine acum de la un centru radical*” (John Naisbitt, 1989, p. 237). Totuși, diferențierea între dreapta și stânga nu a căzut în totală disgrație din partea teoreticienilor. Se identifică practic **două curențe**. Unul inițiat de **Norberto Bobbio**, care formulează drept criteriu principal de diferențiere pentru stânga-dreapta, raportarea la **principiul egalității**. Autorul consideră că stânga urmărește reducerea inegalității, dreapta consideră inegalitatea o stare firească (Bobbio, 1999). Al doilea a lui **Tarchi** (1995) care consideră **Stânga și Dreapta** politică sunt privite ca un fel de „*containere goale gata de a fi umplute cu conținuturi politice, ceea ce se întâmplă la momente diferite și în cazul diferitelor grupuri sociale și politice*” (Tarchi, 1995, p. 187). Centrul este considerat ca cel care asigură „*echilibre între individ și colectivitate*” (Fr. Chatelet, E. Pisier, 1994, p. 83). În funcție de obiectivele aduse în prim-plan, uneori se îndepărtează de centru, deplasându-se spre dreapta sau spre stânga. Studiul realizat a confirmat această tendință de poziționare centru, care asigură acel echilibru despre care vorbea Tarchi.

3.7. Studiu cu privire la preferințele pentru partidele politice, ideologiile politice și orientarea stânga–dreapta

3.7.1. Obiectivele studiului

1. Evaluarea preferințelor pentru *principalele partide politice*. Pentru aceasta am vizat următoarele formațiuni politice: PNL, PD, PSD, PC, PIN, PRM, PNG, Alianța DA, UDMR.
2. Determinarea gradului de acceptare respectiv de respingere pentru *ideologiile politice* de bază: Liberalism, Capitalism, Comunism, Socialism, Social-Democrați, Conservatorism.
3. Identificarea orientării *stânga–dreapta pe axa scalei politice* la copii și adolescenți.

3.7.2. Ipoteze

1. La copiii și adolescenții de aceeași vârstă din medii socio-educative diferite diferențierea preferințelor pentru partidele politice, ideologiile politice și a familiilor politice *Stânga–Dreapta* se traduce prin reprezentări diferite ale acestora sau prin posesia unui vocabular diferit (Percheron și Charles Roig, 1964).
2. Copii moștenesc preferințele politice ale părinților.
3. Stadiile de dezvoltare intelectuală determină reprezentări diferite ale politicului.
4. În cazul partidelor etnice și naționaliste predomină identificarea etnică a subiecților cu partidul politic (PRM și UDMR).
5. Nu există o polarizare excesivă a preferințelor copiilor spre partidele extremiste.

3.7.3. Subiecții

Cuprinși în cercetare sunt tot cei 882 de elevi din clasele a VII-a și a XI-a. Profilele claselor alese au fost: teoretic român, teoretic maghiar și tehnic român.

3.7.4. Rezultate

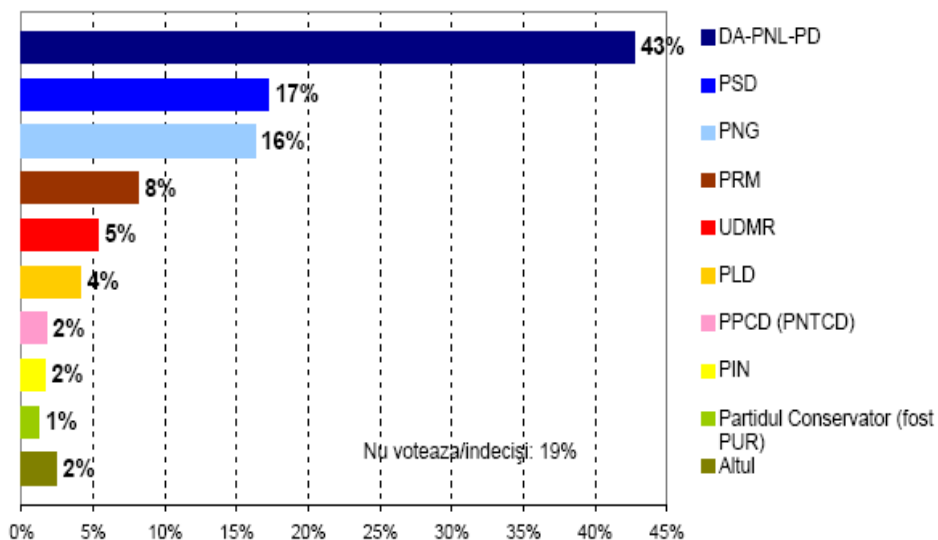
Pentru atingerea obiectivelor propuse sarcina subiecților a fost formulată în felul următor: „**Indică cu X, dacă îți place sau nu îți place fiecare din următoarele partide politice**” (v. anexă, itemul 5 din chestionar). Partidele vizate au fost: PNL, PD, PSD, PC, PIN, PRM, PNG, Alianța DA și UDMR. Preferințele subiecților pentru fiecare dintre acestea sunt sistematizate în Tabelul 3.7.

Se observă că PD este cel mai preferat iar la polul opus se află PRM-ul și Partidul Conservator.

Tabelul 3.7. Preferințele subiecților față de principalele partide politice (N=882)

	PNL	PD	PSD	PC	PIN	PRM	PNG	DA	UDMR
nu îmi place	442 50,1%	314 35,6%	586 66,4%	712 80,7%	648 73,7%	722 81,8%	564 63,9%	384 43,5%	660 74,8%
îmi place	390 44,2%	510 57,8%	234 26,5%	56 6,3%	68 7,7%	76 8,6%	188 21,3%	412 46,7%	190 21,5%
nu cunosc	28 3,1%	36 4%	40 4,5%	90 10,2%	142 16%	62 7%	100 11,3%	62 7%	4 0,4%
Total răsp.	860	860	860	858	858	860	852	858	854
non-răspuns	22 2,5%	22 2,49%	22 2,4%	24 2,7%	24 2,7%	22 2,5%	30 3,4%	24 2,7%	28 3,1%
Total subiecți	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Am fost de asemenea interesați să vedem în ce măsură preferințele copiilor pentru partidele politice se apropie de preferințele adulților. Pentru aceasta am apelat la BOP realizat de IRSOP în februarie 2007 (Figura 3.1).

Figura 3.1. Preferințele adulților pentru principalele partide politice

Sursa: IRSOP, BOP februarie 2007

Compararea datelor ne arată că pe primul loc în preferințele subiecților se află alinața DA cu 46,7% la lotul nostru și 43% la lotul de adulți (IRSOP), de remarcat că noi am calculat și separat pentru PNL și PD preferințele subiecților în timp ce IRSOP

a inclus în alianță cele două partide. Diferențe relativ mari apar între datele noastre și partide ca: PSD, UDMR, PC; dar apropiate pentru PNG: 21,3% la cercetarea proprie și 16% la IRSOP; precum și la PRM unde noi am obținut 8,6% iar IRSOP 8% pentru adulți. Se confirmă ipoteza 5, adică la copii și adolescenți nu se realizează o polarizare spre partide extremiste.

Partidul Național Liberal, se află pe locul doi în ordinea preferințelor subiecților, fiind preferat de 44,2% din subiecți. Am fost interesați să vedem între subiecții cercetați cum se repartizează preferințelor în funcție de profilul școlii în care învață aceștia. Analiza Tabelului 3.8. *indică o respingere a celor de la liceul tehnic*, dar o mare simpatie din partea liceenilor de la teoretic român, etnicii maghiari au din nou cea mai mare frecvență în necunoașterea partidului aflat la guvernământ. Acest lucru a reieșit în cazul asocierii dintre profilul elevilor și preferința pentru PNL, asocierea testată cu testul χ^2 a arătat un $\chi^2(4)=73,557$ $p=0,001$, adică între profilul elevilor și preferința pentru PNL, există o legătură statistic puternic semnificativă. Această respingere poate fi atribuită faptului că elevii din mediu tehnic, muncitoresc, nu preferă un partid de dreapta care este ostil măsurilor sociale. *Se confirmă ipoteza că între elevii din medii educațional diferite – profil tehnic – respectiv profil teoretic există o diferență semnificativă în ceea ce privește preferința pentru acest partid politic.*

Tabelul 3.8. Asocierea frecvențelor între profilul elevilor și preferința pentru PNL

	teoretic român	teoretic maghiar	tehnic	Total
nu îmi place	208 46,8%	131 53,9%	103 59,5%	442 51,3%
îmi place	234 52,7%	86 35,4%	70 40,4%	390 45,3%
nu cunosc	2 0,4%	26 10,7%	0 0%	28 3,2%
Total	444 100%	243 100%	173 100%	860 100%

În cazul asocierii dintre clasa elevilor și preferința pentru PNL, asocierea testată cu testul χ^2 a arătat un $\chi^2(2)=13,323$ $p=0,001$. Rezultatele arată că în acest caz, clasa elevilor și preferința pentru PNL, există o legătură statistic puternic semnificativ. Ca și preferință reiese (din Tabelul 3.9.), că elevii mai mici preferă acest partid, iar cei mai mari exprimă ostilitate. Pentru cei mici mai degrabă numele decât cunoștințele despre partid, face ca acesta să fie preferat de cei din clasele a 7. În felul acesta se confirmă ipoteza 3 că stadii diferite de dezvoltare intelectuală determină percepții diferite asupra politicului.

Tabelul 3.9. Asocierile frecvențelor dintre clasa subiecților și preferința pentru PNL

	7	11	Total
nu îmi place	112 42,1%	330 55,5%	442 51,4%
îmi place	144 54,1%	246 41,4%	390 45,3%
nu cunosc	10 3,7%	18 3%	28 3,2%
Total	266 100%	594 100%	860 100%

În cazul asocierii dintre preferințele politice ale părinților elevilor și preferința pentru PNL, asocierea testată cu testul χ^2 nu a arătat asocieri semnificative din punct de vedere statistic. În felul acesta nu s-a confirmat ipoteza 2 prin care preferințele politice ale părinților se transmit copiilor.

Partidul Democrat se află pe locul I în preferințele subiecților, fiind preferat de 57,8% dintre aceștia. Asocierea testată cu testul χ^2 între profilul elevilor și faptul că le place PD sau nu, a fost relevant un $\chi^2(4)=84,453$ $p=0,001$ (vezi Tabelul 3.10). Rezultatele arată că în acest caz, profilul elevilor și preferința pentru PD, există o legătură statistic puternic semnificativă dar că există o preferință mai mare pentru acest partid a elevilor de la liceul tehnic decât al celor de la profilul teoretic și cel maghiar, adică elevii din mediul tehnic, mai aproape de un mediu muncitoresc percep acest partid mai aproape de interesele lor. De asemenea există un indice de necunoaștere al PD ridicat la etnicii maghiari. Se confirmă ipoteza 1 asupra faptului că între elevii provenind din două tipuri de pregătire: teoretică respectiv tehnică există diferență asupra percepției unui fenomen politic.

Tabelul 3.10. Asocierile frecvențelor dintre profilul subiecților și preferința pentru PD

	teoretic român	teoretic maghiar	tehnic	Total
nu îmi place	176 39,6%	82 33,7%	56 32,3%	314 36,5%
îmi place	266 60%	127 52,2%	117 67,6%	510 59,3%
nu cunosc	2 0,4%	34 14%	0 0%	36 4,1%
Total	444 100%	243 100%	173 100%	860 100%

Asocierea testată cu testul χ^2 adică a preferințelor politice ale părinților și a copiilor nu a relevat statistic nicio asociere statistic semnificativă, în felul acesta nu s-a confirmat ipoteza 2, de transmitere a preferințelor la copii. De asemenea nu s-a confirmat nici ipoteza 3 adică nu s-au obținut diferențe semnificative statistic între preferințele pentru acest partid la elevii de clasa VII respectiv XI.

Partidul Social Democrat, preferat de 26,5% din subiecții cercetării noastre, se află pe locul III în topul partidelor politice. Asocierea testată cu testul χ^2 între profilul elevilor și faptul că le place PSD sau nu, a fost relevat un $\chi^2(4)=82,816$ $p=0,001$ (vezi Tabelul 3.11). Rezultatele arată că în acest caz, profilul elevilor și preferința față de PSD, există o legătură statistic puternic semnificativă, cel mai mult preferă PSD elevii de la teoretic român, maghiarii și abia la sfârșit cei de la profilul tehnic, care se pare că nu reușesc să se identifice cu ideologia și doctrina promovată de PSD. Ei nu identifică acest partid că le-ar apăra interesele sau reprezenta.

Tabelul 3.11. Asocierile frecvențelor dintre profilul subiecților și preferința pentru PSD

	teoretic român	teoretic maghiar	tehnic	Total
nu îmi place	312 70,2%	141 58%	133 76,8%	586 68,1%
îmi place	128 28,8%	66 27,1%	40 23,1%	234 27,2%
nu cunosc	4 0,9%	36 14,8%	0 0%	40 4,6%
Total	444 100%	243 100%	173 100%	860 100%

Asocierea testată cu testul χ^2 adică a preferințelor politice ale părinților și a copiilor nu a relevat statistic nicio asociere statistic semnificativă, în felul acesta nu s-a confirmat ipoteza 2, de transmitere a preferințelor la copii după cum nu s-a confirmat nici ipoteza 3 adică nu s-au obținut diferențe semnificative statistic între preferințele pentru acest partid la elevii de clasa VII respectiv XI.

Partidul România Mare, locul VI în topul preferințelor, a fost ales de 8,6% din repondenți iar asocierea testată cu testul χ^2 între profilul elevilor și preferința pentru PRM, a fost relevat de un $\chi^2(4)=142,444$ $p=0,001$ (vezi Tabelul 3.12). Rezultatele arată că în acest caz, între profil și preferința față de PRM, există o legătură statistic puternic semnificativă. Acest partid este preferat de elevii de la liceul tehnic în cea mai mare măsură iar în felul acesta se confirmă ipoteza 1. Mesajul ultranaționalist al acestui partid are priză la elevii din mediile apropiate de mediile muncitorești mai sensibile la astfel de mesaje.

Tabelul 3.12. Asocierile frecvențelor dintre profilul subiecților și preferința pentru PRM

	teoretic român	teoretic maghiar	tehnic	Total
nu îmi place	390 87,8%	183 75,3%	149 86,1%	722 83,9%
îmi place	48 10,8%	4 1,6%	24 13,8%	76 8,8%
nu cunosc	6 1,3%	56 23%	0 0%	62 7,2%
Total	444 100%	243 100%	173 100%	860 100%

Asocierea testată cu testul χ^2 între limba maternă a elevilor și preferința pentru PRM, a fost relevant un $\chi^2(2)=146,591$ $p=0,001$ (vezi Tabelul 3.13). Rezultatele arată că în acest caz, elevii de limba maternă română preferă PRM într-o măsură mult mai mare decât etnicii maghiari.

Tabelul 3.13. Asocierile frecvențelor dintre limba maternă a subiecților și preferința pentru PRM

PRM	Limba maternă		
	Româna	Maghiara	Total
nu îmi place	530 87,4%	192 75,6%	722 83,9%
îmi place	72 11,8%	4 1,5%	76 8,8%
nu cunosc	4 0,6%	58 22,8%	62 7,3%
Total	606 100%	254 100%	860 100%

Urmărind preferințele subiecților concentrate în Tabelul 3.13, se observă în mod evident, că etnicii maghiari sunt cei care asociază cel mai puțin sentimente pozitive față de acest partid. Se confirmă ipoteza 4 de identificare a elevilor români mai degrabă cu acest partid decât a minoritarilor unguri. Tot maghiarii sunt și cei care înregistrează cele mai înalte frecvențe care se referă la necunoașterea sau poate ignorarea acestei formațiuni politice. Ultima afirmație se bazează că au fost comentarii cu voce tare în timpul aplicării de chestionare, care să folosească această sintagmă de *nu cunosc*, care să indice totuși *ironie*, decât necunoaștere.

Uniunea Democrată a Maghiarilor din România se află pe locul IV în topul preferințelor subiecților fiind preferat de 21,5% dintre aceștia. Asocierea testată cu testul χ^2 între profilul elevilor și preferința pentru UDMR, a fost relevat de un $\chi^2(4)=172,721$ la $p=0,001$ (vezi figura 3.14.). Rezultatele arată că în acest caz, între profil și preferința față de UDMR, există o legătură statistic puternic semnificativă.

Tabelul 3.14. Asocierile frecvențelor dintre profilul subiecților și preferința pentru UDMR

	teoretic român	teoretic maghiar	tehnic	Total
nu îmi place	382 86,40%	117 48,10%	161 95,30%	660 77,30%
îmi place	56 12,70%	126 51,90%	8 4,70%	190 22,20%
nu cunosc	4 0,90%	0 0,00%	0 0,00%	4 0,50%
Total	442 100,00%	243 100,00%	169 100,00%	854 100,00%

Elevii de la profil tehnic manifestă cea mai mare respingere a UDMR-ului în comparație cu cei de la teoretic iar în felul acesta se confirmă ipoteza 1 asupra diferențelor de reprezentare a politicului la elevii din forme de pregătire școlară diferită (tehnic și teoretic).

**Tabelul 3.15. Asocierile frecvențelor
dintre limba maternă a subiecților și preferința pentru UDMR**

UDMR	Limba maternă		
	Româna	maghiară	Total
nu îmi place	536 89,30%	124 48,80%	660 77,30%
îmi place	62 10,30%	128 50,40%	190 22,20%
nu cunosc	2 0,30%	2 0,80%	4 0,50%
Total	600 100,00%	254 100,00%	854 100,00%

În ceea ce privește asocierea testată cu testul χ^2 între limba maternă a elevilor și preferința pentru UDMR, a fost relevat de un $\chi^2(2)=167,412$ la $p=0,001$ (vezi Tabelul 3.15). Rezultatele arată că în acest caz, se confirmă ipoteza 4, adică între limba maternă a elevilor și preferința față de UDMR, există o legătură statistic

puternic semnificativă, elevii de limba maternă maghiară preferă UDMR-ul într-o măsură mai mare decât elevii români.

3.7.4. Concluzii cu privire la preferințele pentru partidele politice

1. În cazul **UDMR**-ului acesta este preferat de elevii de limba maternă maghiară în măsura cea mai mare, confirmând votul etnic care este dat acestui partid.
2. Tot un vot etnic este dat și **PRM**-ului care este preferat de elevii români, concret de elevii de la liceul tehnic în cea mai mare măsură decât de elevii români de la profilul teoretic și cei maghiari. Mediul muncitoresc se dovedește mai intolerant decât cel teoretic unde probleme civice sunt mai pe larg dezbătute. De remarcat că preferințele copiilor și adolescenților pentru acest partid au fost de 8,6% iar preferințele adulților 8% ceea ce confirmă diferențe ne semnificative pentru cele două opțiuni extremiste.
3. În cazul **PSD**-ului, acesta este preferat de elevii de la teoretic român, maghiarii și abia la sfârșit cei de la profilul tehnic. Se pare că elevii din mediul muncitoresc nu reușesc să se identifice cu **PSD**. **O cercetare ulterioară ar putea releva care aspect este respins: ideologic sau de imagine actuală a partidului?**
4. În cazul **PD**-ului există o preferință mai mare pentru acest partid a elevilor de la liceul tehnic decât al celor de la profilul teoretic și cel maghiar, adică elevii din mediul tehnic, mai aproape de un mediu muncitoresc percep acest partid mai aproape de interesele lor. De asemenea există un indice de necunoaștere al PD ridicat la etnicii maghiari.
5. Pentru **PNL** există o respingere a elevilor de la liceul tehnic, dar o mare simpatie din partea liceenilor de la teoretic român. Ca partid de dreapta este în mai mare măsură justificată această polarizare spre cei de la profilul teoretic în defavoarea celor de la profilul tehnic (muncitoresc).

3.7.5. Concluzii referitoare la preferințele ideologice ale subiecților

Analiza tabelului de frecvențe (3.16) indică că **liberalismul** este cel mai preferat de elevii din cercetare (80,4%). Cel mai puțin preferat **comunismul**, unde 91,6 % dintre subiecți au respins această ideologie. Respingerea vehementă a ideologiei comunismului confirmă rezultatele din cercetarea lui **Dîncu** (1999) unde acest termen a avut indicii de ostilitate de 93%. Este o respingere relativ stabilă în timp deoarece cercetarea lui Dîncu s-a realizat în 1999 iar cercetarea noastră în 2007. De asemenea în preferințele subiecților cercetării noastre evidențiem faptul că **social-democrația ocupă locul II**, întrunind mai bine de 46,2% devansând **capitalismul care se află pe locul III** în topul preferințelor ideologice cu 42,4%. La distanță relativ mare urmează socialismul 37,4% și conservatorismul cu 20,8%. Se evidențiază

faptul că liberalismul este cea mai preferată ideologie dar interesant pe locul II se află social-democrația. Ar fi oare aceste ideologii cele mai cunoscute sau cele mai atractive? Ramâne ca cercetările ulterioare să găsească un răspuns la acest lucru.

Aplicarea testului de asociație χ^2 cu indicatorii de până acum nu a confirmat nicio o asociație statistic semnificativă.

Tabelul 3.16. Frecvențele ce exprimă preferințele ideologice a subiecților

	Liberalism	Capitalism	Comunism	Socialism	Social-democrație	Conser-vatorism
nu îmi place	158 17,9%	486 55,1%	808 91,6%	524 59,4%	456 51,7%	676 76,6%
îmi place	710 80,4%	374 42,4%	60 6,8%	330 37,4%	408 46,2%	184 20,8%
nu cunosc	8 0,9%	10 1,1%	4 0,4%	14 1,58%	8 0,9%	12 1,3%
Total răsp.	876 99,3%	870 98,6%	872 98,8%	868 98,4%	872 98,8%	872 98,8%
non-raspuns	6 0,6%	12 1,3%	10 1,1%	14 1,58%	10 1,1%	10 1,1%
Total subiecți	882 100	882 100	882 100	882 100	882 100	882 100

În studiul lui (Dîncu, 1999), cuvintele **Stânga și Dreapta** au fost cele care au fost interpretate de o manieră apolitică. Copiii nu au sesizat contextul pentru că nu au încă un vocabular politic îndeajuns de bine dezvoltat. Deși tratarea este diferențiată dreapta având 13% nonrăspuns iar stânga doar 9% observăm că aproape 50% pentru stânga și 40% pentru dreapta asociază cu mână, cu direcție în jur de 10% sau asociere în oglindă (stânga pentru dreapta și invers). Doar 5% dau semnificația de partid politic. Se vede că este vorba de un nivel evoluat al conotației politice pe care încă nu o cunosc copiii.

În studiul nostru poziționarea subiecților s-a realizat pe mijlocul scalei, adică mai bine de 43,7% din subiecți au ales centrul nesituându-se nici la dreapta nici la stânga.

3.7.6. Concluzii asupra poziționării de stânga sau de dreapta

Centrul este considerat ca cel care asigură „*echilibre între individ și colectivitate*” (Fr. Chatelet, E. Pisier, 1994, p. 83). În funcție de obiectivele aduse în prim-plan, uneori se îndepărtează de centru, deplasându-se spre dreapta sau spre stânga. Studiul realizat a confirmat această tendință de poziționare centru, care asigură acel echilibru despre care vorbea Tarchi.

Tabelul 3.17. Frecvențele ce exprimă preferința pentru orientarea dreapta–stânga a subiecților
(unde: 5 este valoarea centrală; 1–4 – stânga; 6–10 – dreapta)

	Frecvență	Procent
1	30	3,4
2	16	1,8
3	16	1,8
4	44	4,9
5	386	43,7
6	138	15,6
7	62	7
8	58	6,5
9	46	5,2
10	78	8,8
Total răspunsuri	874	99
non-răspuns	8	0,9
Total subiecți	882	100

3.8. Concluziile capitolului 3

Figura Președintelui este una de reper în percepția politicului de către copii și adolescenți, după cum și figura primarului este percepută ca foarte importantă în raport cu alți politicieni. Politicienii sunt percepuți în funcție de trăsătura lor cea mai evidentă care poate fi o trăsătură de personalitate, fizică, poreclă, în general o trăsătură mult mediatizată.

Preferința pentru partide de dreapta PNL vine din partea elevilor de la profile teoretice și respingerea din partea celor de la profile tehnice. Elevii de la profilul tehnic se identifică mai bine cu PD-ul care este acceptat ca un partid de centru (pe vremea aceea) dar paradoxal resping PSD-ul (oare din cauza imaginii promovate sau a ideologiei?). Votul etnic este dat celor două partide PRM-ul și UDMR-ul de români respectiv maghiari. Nu se constată nicio orientare semnificativ a copiilor în raport cu adulții spre partide extremiste. Dintre ideologii cele mai preferate sunt liberalismul și social-democrația iar din perspectiva orientării stânga–dreapta asistăm la pierderea conținutului și a sensului acesteia subiecții preferând orientarea spre centru pe această scală.

CAPITOLUL 4

Cetățenie activă la copii și adolescenți

4.1. Ce este conceptul de cetățean sau citizenship?

Conceptul de **cetățenie** este un *construct cultural și istoric*. Cetățenia este asimilată de toți indivizii unei societăți, printr-un proces de *socializare politică* sau prin *educație civică*. De obicei, conceptul de cetățenie era analizat de juriști și se concentra asupra statutului de cetățean care este definit printr-un set de drepturi egale și prin naționalitate. Prin **Declarația de Independență a Americii** s-a realizat desprinderea și declinarea americanilor a oricărei obligații față de **Coroana Britanică**. Prima schimbare din **Constituția Federală** din 1787 a însemnat înlocuirea termenului de „*subject*” cu cel de *cetățean*. În felul acesta **Statul** se debarasează de atributul „*național*”, și devine o comunitate politică a cetățenilor posesori de drepturi și obligații.

Conceptul de „*citizenship*” sau „*citoyenneté*” era tradus până nu demult prin „*naționalitate*”, dar prin introducerea noțiunilor de **identitate** și de **context** în care se aplică aceasta, s-a reconsiderat definiția cetățeniei. Era deja greu să se separe apartenența la stat și societatea civilă, de apartenența la societatea culturală, adică apartenența la comunitatea politică și identificarea cu comunitatea culturală sunt două planuri diferite, dar interdependente. În limbile scandinave, rădăcina comună este tot echivalentul pentru „*cetate*” „*burg*” iar în limba germană apar trei referințe diferite: una care denumește naționalitatea „*Staatsangehörigkeit*”, alta care desemnează statutul de deținător de drepturi „*Staatsbürgerschaft*” și alta care subînțelege participarea politică „*Staatsbürgerstatus*”.

Sensul de **cetățenia politică, civilă și socială** îl datorăm sociologului englez **Marshall** (1950). **Marshall** consideră că acest concept (1973), se referă la un statut ce este acordat *tuturor* celor care sunt membri efectivi ai comunității. *Ei sunt egali în ce privește respectarea drepturilor și a obligațiilor și se bazează pe apartenența la comunitate precum și loialitatea individului față de cultura în care trăiește*. În această definiție este destul de dificil să vedem în copii și tineri cetățenii despre care vorbește **Marshall**, deoarece este puțin probabil ca ei să cunoască cadrul legislativ de drepturi care le revin.

4.2. Formarea cetățeanului activ – scopul socializării politice al oricărui regim politic

Cele mai multe abordări teoretice ale **socializării politice** consideră **socializarea** ca un *proces ontogenetic, stadial, constând în totalitatea influențelor formativ-educative exercitate de diferitele grupuri asupra indivizilor ce intră în componența lor*. Participând la procesul de **socializare** indivizii asimilează: *limba, valorile, obiceiurile, tradițiile, deprinderile, atitudinile, normele, regulile de comportament specifice grupului social din care ei fac parte*. **Agenți formali și informal**i, ai procesului de socializare își exercită direct sau indirect influențele *formative, educative și modelatoare* asupra subiectului, generând pentru personalitatea în curs de dezvoltare mecanisme de *asimilare, alegere, învățare, de adaptare, integrare, de conformare sau neconformare la cerințele modelului social, politico-juridic și moral, promovat de societate*.

4.2.1. Modele de competențe și cultura civică

În istoria omenirii există câteva **teme** veșnic actuale: *soluționarea problemelor sociale, funcționarea societății, relația dintre individ și societate, dar mai ales și cum toate acestea preocupări pot fi transmise generațiilor următoare*, prefigurând astfel socializarea politică. În mod firesc, aceste preocupări asupra și despre socializarea politică au fost formulate în termenii și în funcție de realitățile concrete din fiecare epocă istorică, din fiecare societate, de nivelul atins de cunoaștere în general.

Indiferent de epoca sau situarea geografică, în urma procesului de socializare, individul tinde să atingă, conștient sau nu, un anumit tip de personalitate propriu societății în care trăiește. De-a lungul timpului s-au impus diferite modele de personalitate: în **Grecia Kalokagathon** adică *armonizarea virtuților morale cu frumusețea fizică*; în **Roma antică, Civis Romanus**, ca o sinteză a trăsăturilor civice; iar în **lumea modernă: self-made-man-ul, cel ce se autorealizează**; iar în **socialism: omul nou sau comunistul de omenie**.

Ce este comun pentru toate aceste modele de personalitate este că ele trebuie să facă dovada unei competențe civice, pe care **Mead** (1986), **Turner** (1993), **Almond și Verba** (1996) o consideră capacitatea persoanelor, grupurilor și comunităților de a participa activ la viața publică; stă la baza democrației și de ceea ea presupune: *cultură civică minimală, un set de drepturi și responsabilități și oportunități civice*.

În felul acesta **cultură civică**, reprezintă ansamblul *cunoștințelor, valorilor, atitudinilor și abilităților referitoare la comunitatea politică, la instituțiile publice și la actorii participanți*. Cultura civică poate fi considerată ca un standard al societăților democratice doar în măsura în care luăm în considerație ipostaza sa ideală, așa cum este prezentată în tratatele de științe politice (Bîrzea, 2005). După același

autor, există trei ipostaze ale culturii civice, care determină de fapt competența civică, iar în funcție de cadrul de referință ele pot fi clasificate astfel:

- **Cultura civică ideală** reprezintă *ansamblul cunoștințelor și abilităților necesare pentru participarea politică*. Conține competențele minimale ale cetățeniei într-un regim democratic și se referă la *valorile și instituțiile democrației, la sistemul de decizie colectivă, la drepturile și responsabilitățile cetățeanului, la cunoștințele privind procesele politice, legislative și financiare, la modul de funcționare a societății civile*.
- **Cultura civică specifică** unui tip de societate democratică se caracterizează prin anumite „pattern”-uri psiho-culturale, în funcție de condițiile particulare ale comunității politice.
- **Cultura civică școlară** este o versiune normativă dedusă din cultura civică ideală și cultura civică specifică care, după **Almond și Verba** (1996, p. 59), poate fi etichetată drept „raționalist-activistă” pentru că pune accentul pe participarea rațională în interiorul input-urilor sistemului politic. S-au propus diverse inventare de competențe care să definească această ipostază a culturii civice, așa cum se prezintă ea în curriculum și manualele școlare.

Studii mai recente arată că cele mai importante elemente ale spiritului civic sunt: **încrederea generalizată în oameni, încrederea în instituții și valori ale reciprocității** (Stolle și Wetzels, 2000). La nivel **macrosocial**, afirmă autorii ar exista o corelație între *numărul de ani de democrație și nivelul de încredere, cât și o corelație între capitalul social și libertățile acordate de către o țară*.

4.2.2. Modelul competențe și cultura civică în Antichitate

Fenomenul politic devine evident atât ca sistem cât și sub forma gândirii și acțiunii politice. În **Orientul antic**, prin secolul al XXV-lea î.Hr. interesele oamenilor din acea vreme vizau: *organizarea statului, relația dintre indivizi și societate dar și modul exercitării actului de guvernare*. Relația **Individ–Stat** era *unidirecțională*, deoarece **Statul** îmbracă formele monarhiei despotice, iar monarhului, i se atribuia origine divină. Astfel primele date despre transmiterea intergenerațională a culturii politice, apar în scrierile din „Cuvântarea lui Amenemhat”, aparută în **Egiptul antic**, și care reprezintă un îndrumar de sfaturi politico-morale, prin care faraonul își inițiază fiul în *arta guvernării, în alegerea demnitarilor, în organizarea și conducerea armatei*; și în **Mesopotamia** „Codul lui Hammurabi”, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea î.Hr. (descoperit în 1901 la Susa), reprezintă de asemenea un cod de reguli și legi privind *organizarea statului, a dreptului de proprietate și a raporturilor dintre diferite categorii sociale*. Monarhii erau preocupați să lase moștenire generațiilor care urmează coduri, legi prin care să se păstreze organizarea statală cu toate preogativele monarhului

absolut. În **China** școlile de gândire s-au impus datorită particularităților *religioase, sociale, economice și politice ale societății chineze antice*. Domenii importante din științele sociale cum ar fi: *doctrina politică, socială, juridică, morală* au fost ridicate pe trepte de indiscutabilă autoritate atât la vremea respectivă, cât și până în zilele noastre de diversele studii și lucrări elaborate de mari spirite precum **Confucius, Mao-tzi, Lao-tzi** ș.a. Acestea au reprezentat secole întregi adevărate coduri după care se ghidau oamenii politici.

4.2.2.1. Modelul competențe și cultura civică în Grecia antică

Epoca Greciei antice prin: **Homer, Hesiod, Democrit, Socrate, Platon, Aristotel** ș.a. au supus dezbaterilor conceptul de **democrație** sau „*guvernarea de către popor*”. Democrația presupune cetățeni iar statutul de „*cetățean*” era acordat doar indivizilor liberi, care reprezentau aproximativ **25.000** în **Atena** și cam tot atâția erau sclavi și femei, care aparțineau comunității domestice sau „*domos*”, dar nu puteau să beneficieze de statutul de cetățean. Grecii au fost cei de la care am preluat termenul de „*cetățenie*”. El se regăsește acum în vocabularul limbilor latine și limbii engleze și încorporează rădăcina comună „*civitas*” („*civis*” = cetate). Aceasta, la rândul său, este o traducere a cuvântului „*polis*”, denumirea greacă pentru cetatea-stat. **Statutul de cetățean** la vechii greci presupunea:

- a) **apartenența la „polis”**, care reprezenta republica ateniană;
- b) **participarea** – dreptul de a lua parte la Adunarea Populară sau „*Ecclesia*”;
- c) **identitatea** – este ceea ce Aristotel numește „*methexis*”, respectiv mândria de a fi grec. Exista în felul acesta o **dublă identitate**: ca *cetățean al republicii și de grec*.

Începând cu **Platon, Aristotel** până la **Durkheim**, regăsim ideea că societatea, sau un **regim politic** dacă vrea să supraviețuiască trebuie să se dedice *educării cetățenilor și se insistă pe negarea tuturor trăsăturilor individuale în favoarea societății, considerată ca fiind singura instanță care își educă în mod deliberat cetățenii, pentru ca aceștia să asigure stabilitatea și continuitatea sistemului*. Problema **educației** la vechii greci cunoaște două orientări esențiale. **Prima**, se referă la faptul, că există atâtea tipuri de caracter, câte forme de guvernare, iar acestea din urmă reprezintă reflecțiile caracterelor umane. În **a doua orientare** se insistă pe faptul că educația trebuie să vegheze ca morala cetățenilor să se încline spre partea bună, să domine armonia și să se respecte instituțiile care funcționează în orașul-stat să apere unitatea morală și să asigure unitatea instituțiilor existente deja.

Democrit reprezentant al *materialismului și ateismului*, argumentează necesitatea statului și dreptului, care să fie concepute și organizate pe baze democratice, iar **Protagoras** este considerat cel mai de seamă reprezentant al *sofiștilor* și considera că **toți cetățenii trebuie să participe în măsură egală la rezolvarea treburilor politice**. Accentul este pe relația individ-stat. Cele mai importante scrieri ale vremii

sunt dialogurile „politice” ale lui **Platon** adică *Politeia*, *Omul politic*, *Sofistul* și *Legile* sau a tratatului politic al discipolului său, **Aristotel**.

4.2.2.2. Modelul competențe și cultura civică în Roma antică

Condițiile economice, sociale și politice din Roma antică au creat o gândire social-politică proprie unei societăți, mari civilizații și a unui imperiu care secole de-a rândul a dominat lumea antică. Astfel **Seneca**, autorul unor principii precum: „*Homo sacra res homini*” (*omul este lucru sfânt pentru semenii săi*) și „*Neminem despexeris*” (*Nu disprețui pe nimeni*), a fost în plan politic o preocupat în a promova o filosofie sceptică, fatalistă față de inegalitățile sociale, pe care le considera ca fiind predestinate și făcea inutile orice încercări de schimbare.

Polybios s-a orientat spre studiul *structurii de clasă a statului roman, formele de guvernământ, raporturile dintre cetățeni și stat*. Prin modul de abordare a societății a fost considerat ca un pionier în susținerea **teoriilor dezvoltării organice a societății**. Statutul de cetățean roman („*civitas*”) conferea *dreptul de mobilitate și drepturi civice, cum ar fi participarea publică, drepturi care erau acordate inclusiv populației din teritoriile ocupate*. Exemplul elocvent este cel a lui **Saul din Tarsus**, devenit ulterior **Apostolul Pavel**. Pentru a-i diferenția, romanii au introdus **două categorii de cetățeni: cei care proveneau din metropolă și noii cetățeni**, fără drept de vot sau „*civitas sine suffragio*”. Alături de cele trei caracteristici inițiale: *apartenența, participarea și identitatea*, au adăugat **dreptul roman și virtutea civică** sau „*virtus*”, care reprezenta un ideal moral care promova *patriotismul și devoțiunea față de interesul general*.

4.2.3. Modele de competențe și cultura civică în Evul mediu

Relația individului cu societatea se desfășoară sub auspicile relației cu **religia, credința și reprezentanții acestora** și *a modului de exprimare a opiniei publice*. Astfel **Profetul Mahomed** „*Cel lăudat*” (570–632), fondează **islamismul**, o religie monoteistă, bazată pe percepțiile **Coranului**, care nu dădea nicio posibilitate practicantului să se abată de la ea sau să exprime opinii contradictorii cu aceasta. Implicațiile acestei religii în sfera politicului sunt și astăzi extrem de adânci.

În **religia creștină**, spre deosebire de cea islamică, se constată o *mai mare deschidere față de exprimarea opiniei publice*, dar această deschidere trebuie privită totuși cu scepticism deoarece ne aflăm în mijlocul **Evului Mediu**. **Dante Aligheri** autorul lucrării „*Despre monarhie*” realizează o critică virulentă îndreptată împotriva puterii temporale a papei. În această perioadă, dictonul: „*vox populi, vox Dei*”, elogia dreptul cetățeanului la opinie iar **Niccolo Machiavelli** este cel care s-a referit primul la opinia publică în sensul modern al termenului, considera că aceasta joacă un rol important în susținerea sau distrugerea puterii politice. **Niccolo Machiavelli** apreciază

puterea politică care ignoră ceea ce numea *opiniune universală, commune opinione sau publica voce*., greșește enorm. Autorul consideră că interesele și forța, nu principiile morale, dictează politica și că pentru guvernare este important ca acestea să merite afecțiunea poporului, pentru că el este „*cel mai tare și cel mai puternic*” (capitolul XIX) dar care cu abilitate poate fi manipulat de către politicieni iar astfel să devină un sprijin pentru guvernare.

4.2.4. Modele de competențe și cultura civică în Epoca modernă

Această perioadă este caracterizată prin apariția **revoluțiilor burgheze**, a *înlăturării monarhiilor absolutiste și a instaurării principiilor statului de drept*. **Thomas Hobbes** având o orientare etatistă și definind viața socială pe baza principiilor mecaniciste, încearcă să cunoscă societatea cu ajutorul metodelor specifice geometriei. „*Leviathan sau materia, forma și puterea unui stat ecleziastic și civil*” reprezintă lucrarea sa de bază în care susține că tendința de bază a naturii umane este spre **autoconservare și putere**. Omul are „*dreptul natural*” de a utiliza orice mijloc pentru a-și asigura existența, de aici și acel celebru: „*homo homini lupus*”. **Hobbes** consideră că omul dispune de o „*lege naturală*”, bazată pe rațiune, care îi interzice să facă „*ceea ce ar putea conduce la nimicirea propriei lui vieți*” și trebuie să conlucreze, să fie egali, iar pentru toate acestea este necesar un **contract social**, în baza căruia, fiecare renunță la dreptul său natural și se supune unor reguli de natură morală, etică, economică, juridică, politică etc. Aceste reguli sunt valabile pentru toți membrii societății, iar **Statul** este soluția supremă. **Voltaire** a susținut că *libertatea individuală, a gândirii* sunt drepturi naturale iar **Jean Jaques Rousseau** continuă teoria contractualistă, prin care susține ideea *omului bun de la naștere, liber și egal, dar care este corupt ulterior de societate, de civilizație*.

Benjamin Franklin și **Thomas Jefferson** în America se orientează spre domeniul ce vizează independența națională a statului și drepturilor individuale ale cetățeanului. Ei au acționat practic pentru dobândirea independenței SUA, fiind și autorii celebrei **Declarații de Independență** a SUA, din 4 iulie 1776, unul din *documentele de bază care proclamă drepturile individuale și ale popoarelor*.

4.2.5. Modele actuale pentru competență și cultură civică

4.2.5.1. Modele de comunități active: modelul lui Putnam și Dahrendorf

I. Modelul conceput de Putnam, asupra ce ar trebui să reprezinte o comunitate sau societate civică și care se referă implicit și la copii și adolescenți se bazează pe patru caracteristici:

1. **angajare civică**, arată că cetățenii *participă activ în domeniul public*, urmărindu-și interesele, în contextul mai larg al societății, înțelegând, în același timp, interesele

celorlalți. Aici un rol import îl dețin „*cunoștințele despre politică și interesul pentru problemele publice ca precondiții pentru alte forme active de implicare activă*” (Putnam, 2000, p. 35).

2. **egalitate politică:** comunitatea este legată prin *relații de reciprocitate și cooperare*, nu prin relații de autoritate și dependență. Oamenii sunt angajați în procesul de autogovernare, urmărind norme ale reciprocității. Similaritate în comunitate desemnează normativizare similară a comportamentelor și un orizont valoric asemănător.
3. **solidaritate, încredere și toleranță:** cetățenii sunt activi, egali, se ajută unii pe alții, se respectă, au încredere unii în ceilalți, chiar dacă au păreri diferite, sunt toleranți cu oponenții lor. Supravegherea este una din condițiile unei socializări reușite fiind un factor esențial în menținerea unui nivel mare de similaritate, sau altfel spus menținerea unui nivel acceptabil al devianței.
4. **Asociații**, care sunt, de fapt, „*structuri sociale ale cooperării*”: normele și valorile comunității civice sunt încorporate în structuri și practici sociale distincte, asociațiile având ca efect „*intern*” formarea normelor de *cooperare, solidaritate, spirit public*.

Referitor la **participarea activă** și *schimbările politice și economice* după 1990, l-au determinat **pe Beck** (1992), să considere că singura cale de a ieși din această situație ar fi **participarea cetățenească bazată pe vechiul principiu al virtuții civice**. Diferitele abordări teoretice de la **Habermas** (1994) care considera cetățenia ca o *luptă pașnică de tip «dialogic» pe arena publică*, la **Turner** (1993) care vedea drepturile legale și la expresia lor politică în viața publică, până la **Hayek** (1967) care o considera un *cod moral orientat spre interesele celorlalți*, bazat mai degrabă pe *dezvoltarea personală și cooperarea voluntară decât pe puterea represivă și intervenția Statului*. La polul opus **Giddens** (1998) sau **Bloom** și **Path** (2000) consideră însă că *aceste așteptări din partea participării cetățenești că ar fi nerealiste*. Ei acceptă despre conceptul de cetățenie că este legat de *participarea, afilierea politică, responsabilitatea publică, guvernarea democratică, sunt constructive, dar nu aduce rezolvări radicale favorabile*.

II. Modelul participării: „lib-lab” al lui Dahrendorf care în opoziție cu modelul oferit de **Putnam** a ceea ce reprezintă o comunitate, în literatura politică britanică, găsim modelul „lib-lab” care înseamnă combinația ideologică dintre liberalism și laburism adică „liberal-labour”. Prin modelul „lib-lab” asupra cetățeniei, **Dahrendorf** (1985, 1994), pune accentul pe echilibrul care trebuie să existe între *oportunitățile oferite de economia de piață și drepturile garantate de stat*. Cetățenia este percepută ca o formă de egalitate redistributivă, modalitatea practică de a echilibra oportunitățile („provisions”) cu drepturile („entitlements”). Criza statului bunăstării din

anii '90 a făcut ca principiile cetățeniei să fie practic inaplicabile pentru numeroase categorii de cetățeni, pe care **Lister** le cataloghează „*second class citizens*” în care intră: „*non-cetățeni*”, cum ar fi imigranții; *cei care nu mai sunt cetățeni* adică și-au pierdut acest statut, cum ar fi persoanele fără discernământ, deținuții; *cei care sunt doar parțial cetățeni*, cum ar fi persoanele fără adăpost; cei care nu sunt încă cetățeni, aici intră tinerii și copiii;

Pentru **Dahrendorf** (1985, p. 104–105), toți aceștia inclusiv copiii și tinerii reprezintă un „*underclass*”, *lipsită de garanții civice, caracterizată caracterizată prin incompetență politică și incapacitate de exercitare efectivă a drepturilor civice*. Cetățenia, este văzută ca și liantul dintre piață și stat, o formă de repartizare a bunăstării pe bază de echitate și justiție socială. În cazul **Uniunii Europene**, spune **Dahrendorf** (1994, p. 17), cetățenia este incompletă și ineficace tocmai pentru că Uniunea rămâne o piață globală adică capabilă să ofere oportunități și bunăstare, dar care nu asigură încă drepturi supranaționale corespunzătoare. „*Freedom vs. system*”, libertate contra sistem, oportunități și drepturi – sunt aspectele dihotomice care caracterizează cetățenia duală promovată de curentul „*lib-lab*”.

4.2.5.2. Modele pentru cetățenie activă: modelul Civitas, modelul Audigier, modelul lui Veldhuis și modelul lui Dîncu

I. Modelul Civitas a fost elaborat de **Filicko** și **Boiney** (1994), în lucrarea **Caveat Civitas: The Influence of Efficacy and Trust on Attention to Political Information, Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association** (in New-York, september 1–4, 1994), și vizează:

- **Standarde de conținut** – *cunoștințele de bază despre valorile și principiile democrației, guvernarea democratică, viața civică, sistemul politic, drepturile și responsabilitățile cetățeanului, relațiile internaționale;*
- **Competențe intelectuale** – *sau operațiile cognitive implicate în învățarea standardelor de conținut. Se definesc prin verbe de genul: a identifica, a descrie, a explica, a evalua o poziție, a lua poziție și a apăra o poziție;*
- **Competențe de participare** – *capacitatea de a influența politica și deciziile prin acțiuni colective, exprimarea clară a intereselor în atenția decidenților și politicienilor, construirea de coaliții, negocierea, realizarea compromisului și căutarea consensului, gestiunea conflictelor.*

II. Modelul Audigier prezentat în lucrarea: „**Basic concepts and core competencies of education for democratic citizenship; an initial consolidated report. [DECS/ CIT (1998) 35** Strasbourg: Council of Europe”, vizează următoarele domenii de competențe:

- **Competențe cognitive:** *cunoștințe privind legislația și activitatea politică: regulile vieții colective, distribuirea puterilor în societatea democratică, instituțiile publice, regulile acțiunii politice și ale exercitării libertății individuale; cunoștințe despre lumea contemporană; competențe de natură procedurală: abilitatea de a argumenta și dezbate, de a reflecta și evalua argumentele și acțiunile altora; cunoașterea principiilor drepturilor omului și ale cetățeniei democratice;*
- **Competențe sociale** (necesare co-cetățeniei): *capacitatea de a conviețui, capacitatea de a coopera, capacitatea de a rezolva conflictele pe baza legilor și principiilor democrației, capacitatea de a lua parte la dezbaterile publice.*

III. Modelul Veldhuis, apărut în: „**Dimensions of citizenship, core competences, variables and international varieties. Doc. DECS/EDU/CIT (1996) 1. Strasbourg: Council of Europe**”, este compus din:

- **Cunoștințe de bază:** *democrația ca valoare și regim politic, funcționarea democrației, influența societății asupra indivizilor, decizia politică și legislativă, drepturile și obligațiile cetățenești, rolul partidelor politice și al grupurilor de interes, participarea la luarea deciziilor, modul de influențare a politicilor publice, problemele curente ale politicilor publice;*
- **Atitudini și opinii**, *adică interesul: față de problemele sociale și politice, identitatea națională, atitudinea față de democrație și cetățenie, încrederea în instituțiile politice, loialitatea, toleranța și recunoașterea prejudiciilor, respectul față de ceilalți, valorificarea identității europene, atașamentul față de valorile democrației europene;*
- **Competențe intelectuale**, *colectarea și valorificarea informației din diverse media, abordarea critică a informației, politicilor și opiniilor, deprinderi de comunicare (capacitatea de a raționa, de a argumenta și a exprima un punct de vedere).*

Cetățeanul prin asumarea normelor și a comportamentelor specifice entității politice de referință se identifică cu spațiul public: localitatea, regiunea, patria, statul național sau Europa. Fiecare individ are de fapt mai multe identități care pot coexista cu diverse identificări informale, specifice fiecărui individ.

IV. Modelul lui Dîncu (1999), adaptat după Percheron la populația României. Autorul a pornit de la modelele lui Percheron. Dîncu a observat că problema cea mai importantă în studiul socializării politice este cea a limbajului politic al copiilor, a tipurilor de respingeri și goluri cognitive precum și evaluarea unei atitudini generale față de politică a copiilor. În cadrul unei anchete de mare anvergură, **Dîncu** (1999), a folosit

două instrumente simple pe un eșantion de 1116 de copii din Cluj-Napoca și câteva orașe mari din Transilvania. Primul l-a reprezentat o listă de vocabular însoțită de cerința de a marca dacă îi place sau nu-i place ceea ce reprezintă acel cuvânt iar doilea instrument cuprinde o listă de cuvinte-stimul, copilul fiind rugat să noteze primele două asocieri care-i trec prin minte. În privința instrumentelor de cercetare acestea s-au adaptat la situația social-politică din țara noastră în ceea ce privește conținutul listelor de cuvinte. Premisa de la care s-a pornit a fost că vocabularul politic se structurează în patru tipuri de termeni: *concepțe comunitare, concepțe desemnând mecanisme și instituții democratice, vocabular politic propriu-zis și vocabular social*. Cele patru grupe de vocabular utilizate au fost:

- **Vocabularul comunitar** beneficiază de cei mai buni indicatori de cunoaștere: *Republică, Patrie Drapel, Libertate, Egalitate, Independență, Națiune și Stat*. Se obține obține un indicator de necunoaștere de 4% și un indicator de ostilitate de 15%. În grupul de cuvinte mai puțin cunoscute sunt: republică, națiune, independență.
- **Vocabular pentru valori, mecanisme și instituții democratice:** *Candidat, Lege, Primar, Consilier, Ministru, Administrație, Forțe de ordine, Jandarm, Impozite, Cetățean, Democrație, Armată, Securitate*. Pe ansamblu se obține un indice de necunoaștere de (10,2%) și unul de ostilitate deosebit de ridicat (46%). Cuvinte cum sunt cele de ministru au o cunoaștere foarte bună dar o mare ostilitate, ca și jandarm, armată, securitate. În ceea ce privește ostilitatea se observă o mare respingere a cuvintelor care exprimă autoritatea publică: ministru, jandarmi, armată, securitate.
- **Vocabular partizan (vocabular politic propriu-zis):** *partid politic, om politic, Ion Iliescu, moderat, extremist, Emil Constantinescu, Corneliu Coposu, Capitalism, Comunist, N. Ceaușescu, Dictatură*. Se constată un grad mare de ostilitate pentru o serie de cuvinte care reprezintă sau fac trimitere la vechiul regim comunist. În felul acesta cuvintele dictatură, comunist, Nicolae Ceaușescu, obțin cele mai bune scoruri de cunoaștere, dar și de ostilitate.
- **Vocabular social:** *clasă socială, sindicat, american, reformă, manifestație, revoluție, salariu, țăran, maghiar, occident, bani*. Cuvintele cum ar fi: manifestație, revoluție, sunt foarte bine cunoscute dar au un indicator de ostilitate foarte mare. Cuvintele cu *referire internațională*: Occident, American; au indicatori de ostilitate scăzuți. De asemenea copiii nu cunosc conceptul tehnic de „clasă socială” dar manifestă o oarecare ostilitate pentru cuvântul *țăran*, datorită folosirii lui peiorativă în grupurile de copii cu referire la unele comportamente.

Cercetarea a mai inclus și cuvinte-stimul la care subiecții asociau o serie de termeni referitori la **mecanismele democratice**. Cele 14 cuvinte au fost: *lege, președinte,*

cetățean, vot, sindicat, stânga, dreapta, socialist, capitalist, grevă, manifestație, televiziune, poliție și opoziție. Nu vom prezenta în extenso analiza autorului ci ne vom opri doar cuvântul „**vot**” care fost extrem de bine analizat. Astfel „Votul” este considerat ca un mecanism de funcționare a democrației, este un cuvânt cunoscut, reprezentările lui structurându-se în jurul:

- A. **Procedurii tehnice** – 75% din totalul de cuvinte asociate iar cuvântul alegere avea 83 de apariții și se afla pe primul în topul alegerilor subiecților.
- B. **Elemente asociate contextului politic**, care deja înregistrau un număr mai mic de apariții și vizau elemente din zona periferică: *Iliescu, Constantinescu, cetățean, deputat, democrație, P. Roman.*
- C. **Elemente afective** care sunt considerate ca rezultate ale experienței subiectului – *părere, hotărâre, dorință, voință, drept, certuri, încredere, schimbare, propunere, idee etc.*

Sintetizând principalele elemente ale acestei cercetări, modelul dezvoltat și adaptat la populația copiilor României arată că cetățeanul activ, în cazul nostru copiii, este descriptibil prin cele 4 tipuri de vocabular: **comunitar; pentru valori, mecanisme și instituții democratice; partizan (vocabular politic propriu-zis) și social.** Se oferă astfel o imagine foarte clară despre modelul de cetățenie activă la copii, cuprinzând atât cunoștințe, cogniții și comportamente. Modelul la rândul lui este perfectibil iar în cele ce urmează vom încerca ca pe baza acestor modele prezentate până acum să dezvoltăm un nou model care să surprindă transformările sociale și politice prin care a trecut țara noastră de la integrarea în Uniunea Europeană.

4.3. Studiu pentru elaborarea unui model al cetățeniei

Până acum am prezentat ce înseamnă ca o comunitate să fie activă și ce înseamnă ca o cetățean să fie activ. Noi în acest studiu ne vom axa mai degrabă asupra dezvoltării ideii de model al cetățeniei, iar pentru aceasta am luat în considerare toate modele teoretice prezentate anterior, am încercat să identificăm elementele comune și să adaptăm elementele de conținut la situația și contextul în care se află România în 2007.

Astfel, structural, modelul este format din următoarele trei componente:

1. **atitudinile și opiniile modelului curpind:** autopercepția în raport cu ceilalți tineri din UE, percepția respectării drepturilor copiilor, identitățile;
2. **cognițiile asupra politicii:** mediul politic, informarea asupra evenimentelor politice;
3. **percepția valorilor și regimului politic democratic:** alegeri, politician, guvern, Camera Deputaților, Președinte, Prim-Ministru, Senat.

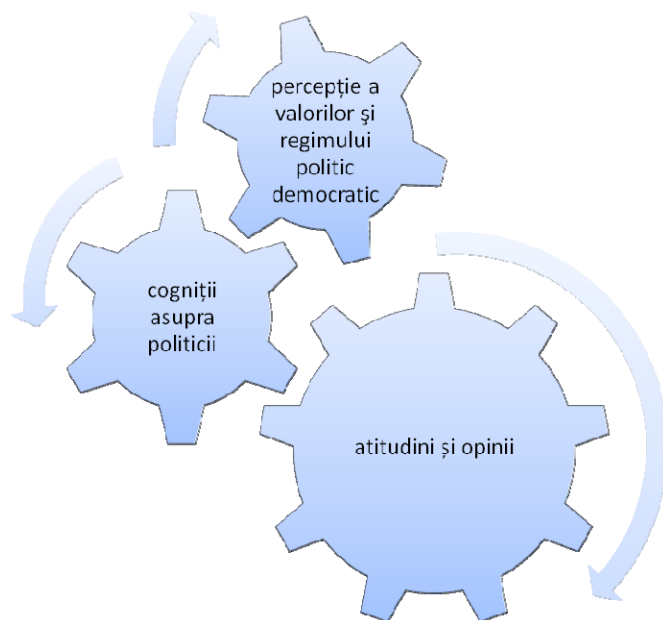

Figura 4.1. *Modelul cetățeniei în concepția proprie*

4.3.1. Obiectivele

Obiectiv general: *operaționalizarea principalelor concepte comune* din Modelul Audigier, Civitas și Velhuis asupra cetățeniei active și a mecanismelor și valorilor democratice din studiul lui Dîncu (1999) asupra universului politic al elevilor.

Obiectivele specifice vizează identificarea aspectelor teoretice comune din cele patru modele, adică:

1. Evaluarea percepției respectării drepturilor copiilor și a caracterului democratic al mediului social
2. Determinarea modului de percepție a valorilor regimului politic prin asocierea liberă de termeni descriptori
3. Evaluarea identității locale regionale, naționale și europene și a raporturilor dintre ele precum și a preferinței pentru simbolurile naționale și europene
4. Evaluarea opiniilor despre domeniul: social, politic, educațional, comercial în condițiile integrării României în UE
5. Evaluarea autopercepției, pentru copiii și adolescenții din România vs. în raport cu tinerii din alte state ale UE
6. Evaluarea gradului de informare asupra evenimentelor politice intens mediatizate.
7. Evaluarea climatului politic curent

4.3.2. Ipoteze

1. Vârsta influențează percepțiile și atitudinile subiecților.
2. Tipurile de școlarizare influențează percepțiile și atitudinile subiecților.
3. Limba maternă influențează simbolurile politice alese.

Cercetarea s-a centrat pe concepția noastră asupra structurii modelului de cetățean post-modern. Modelul este reprezentat în Fig. 4.1.

4.3.3. Subiecții

Subiecții cuprinși în cercetare sunt tot cei 882 de elevi din clasele a VII-a și a XI-a. Profilele claselor alese au fost: teoretic român, teoretic maghiar și tehnic român.

4.3.4. Rezultate

4.3.4.1. Percepția respectării drepturilor copiilor, garanție pentru funcționarea normală a democrației

Reflexia copiilor despre drepturile lor este un element pe care l-am considerat important în analiza socializării politice.

Astfel conform studiului „Eurobarometru Drepturile Copilului 2008”, realizat de **Gallup Ungaria**, la solicitarea **Comisiei Europene**, se arată că *drepturile copiilor și ale tinerilor în țara lor sunt considerate – de repondenții copii – ca foarte bine sau destul de bine respectate*. Astfel în **Finlanda** 94%, **Olanda** 93% și **Marea Britanie** 92% se consideră că ar fi respectate aceste drepturi pe când la polul opus se află **Portugalia** 39% și **România** cu 42% unde se consideră că nu sunt prea mult respectate aceste drepturi.

Rezultatele cercetării noastre (vezi Tabelul 4.1.) ne indică următoarele cifre: 8,1% „**pentru deloc**” și 54,4% pentru „**nu prea mult**”, rezultate care se apropie de datele furnizate de **Eurobarometru 2008**, dar parcă sunt mai pesimiste.

Tabelul 4.1. Distribuția frecvențelor pentru „gradul de respectare a drepturilor copilului în România” (N=882)

	Frecvență	Procent
foarte mult	22	2,5
destul de mult	308	34,9
nu prea mult	480	54,4
deloc	72	8,1
Total	882	100

În ceea ce privește influența vârstei se arată că asocierea testată cu testul χ^2 între clasă și considerația față de respectarea drepturilor copilului în România, a fost relevant un $\chi^2(3)=17,282$ $p=0,001$. Elevii de clase gimnaziale, spre deosebire de cei din liceu, consideră într-o mai mare măsură că aceste drepturi nu sunt respectate, poate și din faptul că la vârsta lor educația este mai coercitivă și gradul lor de autonomie și libertate mai scăzut (v. Tabelul 4.2). Se confirmă astfel ipoteza 1, că vârsta influențează percepția în ceea ce privește respectarea drepturilor copiilor, cei mici fiind mult mai bine supravegheați și ca urmare au un spațiu de mișcare și libertate mai restrâns pe care îl resimt ca o îngradire a drepturilor.

Tabelul 4.2. Asocierea de frecvențe între clasa subiecților și gradul de respectare a drepturilor copilului în România

	7	11	Total
foarte mult	8 3%	14 2,2%	22 2,5%
destul de mult	78 29,3%	230 37,3%	308 34,9%
nu prea mult	144 54,1%	336 54,5%	480 54,4%
deloc	36 13,5%	36 5,8%	72 8,1%
Total	266 100	616 100	882 100

Tabelul 4.3. Distribuția frecvențelor pentru „importanța de a trăi într-un sistem democratic”

Nota acordată	Frecvență	Procent
1	30	3
2	10	1,1
3	22	2,5
4	26	2,9
5	118	13,3
6	78	8,8
7	70	7,9
8	118	13,3
9	164	18,6
10	244	27,6
non-răspuns	2	0,2
Total	882	100

În ceea ce privește importanța de a trăi într-un mediu democratic (vezi anexă, itemul 31 din chestionar) datele ne arată că majoritatea repondenților, aproape 60% acordă note de la 8 în sus importanței de a trăi într-un mediu democratic (vezi Tabelul 4.3). Cu 1 s-a notat că este total neimportant iar cu 10 că este foarte important să trăiască într-un mediu democratic.

Concluzie: *copiii percep într-o manieră negativă respectarea drepturilor lor și consideră foarte important să trăiască într-un mediu democratic.*

4.3.4.2. Percepția valorilor și regimului politic democratic prin asocierea liberă de termeni descriptori

Obiectivul s-a realizat prin completarea răspunsurilor la întrebarea: „**Indică cu X, dacă îți place sau nu îți place fiecare din următoarele cuvinte și asociază-le primul cuvânt care îți vine în minte**” (vezi anexă, itemul 2 din chestionar)

Cele mai atractive sunt (vezi Tabelul 4.4.): **votul** (78,6%), **Președintele** (73%), iar *cele mai puțin atractive:* **politicienii** (73,6%), **Guvernul** (61%), **Camera Deputaților** (56,9%). Există o mare contestare a acestor instituții care decurge mai degrabă din modul de funcționare actual decât din faptul că reprezintă instituții politice, care garantează teoretic democrația.

Tabelul 4.4. Frecvențele și procentele asupra preferințelor față de principalele instituții politice

	Alegeri	Politician	Guvern	Camera dep.	Președinte	PM	Senat
nu îmi place	268 30,3%	652 73,9%	538 61%	502 56,9%	216 24,4%	498 56,4%	464 52,6%
îmi place	588 66,6%	202 23%	276 31,3%	186 21%	644 73%	336 38%	230 26%
nu cunosc	24 2,7%	26 2,9%	62 7,1%	190 21,5%	20 2,2%	46 5,2%	184 21%
non-raspuns	2 0,2%	2 0,2%	6 0,7%	4 0,4%	2 0,2%	2 0,2%	4 0,4%
Total	882 100	882 100	882 100	882 100	882 100	882 100	882 100

Pentru a creiona modul de percepere sau profilul acestor mecanisme s-a cerut subiecților să asocieze cuvinte acestor valori și mecanisme.

Tabelul 4.5. Frecvențele și procentele termenilor asociați cel mai frecvent pentru principalele instituții politice

Instituții, funcții și instrumente politice		Primul termen asociat	Al doilea termen asociat	Al treilea termen asociat
vot	Termen	alegeri	haos	<i>Democrație</i>
	Frecv.	68	55	38
	%	77	5,9	4,3
politician	Termen	<i>corupt</i>	<i>minciună</i>	<i>Hoț</i>
	Frecv.	64	38	28
	%	7,3	4,3	3,1
Guvern	Termen	corupt	Conducerea țării	adunătură
	Frecv.	60	58	16
	%	6,8	6,5	1,8
Camera Deputaților	Termen	somn	adunare	politicieni
	Frecv.	44	24	12
	%	4,9	2,7	1,3
Președinte	Termen	<i>șef mare</i>	<i>Băse</i>	<i>De treabă</i>
	Frecv.	100	46	32
	%	11,3	5,2	3,6
Prim-Ministru	Termen	șef mic	Călin Popescu Tăriceanu	mincinos
	Frecv.	72	20	18
	%	8,1	5,2	2,1
Senat	Termen	somn	corupție	legi
	Frecv.	18	14	12
	%	2,1	1,6	1,4

Analiza asociațiilor libere (vezi Tabelul 4.5) arată asocierea de termeni pozitivi față de **vot** se realizează prin: *democrație, libertatea și dreptul de liberă exprimare*; **președintele** este asociat cu *șeful mare și cu Băsescu*. **Politicienii** sunt *asociați cu corupția, lenevia și bani luați degeaba*. **Camera Deputaților** este de asemenea percepută ca o adunare în care *se doarme, sau sunt politicieni care votează legi* iar **Primul-Ministru** este asociat cu cel aflat în exercițiu funcției, care la rândul lui este caracterizat cu descriptori negativi.

Concluzie: *aceste asocieri consolidează ideea că asocierile pozitive date votului, președintelui și asocierile negative primului ministru, senatului și camerei deputaților,*

rezultă din contextul general de neîncredere în aceștia dar poate fi și din contextul specific generat de demiterea în acest timp a președintelui Băsescu.

4.3.4.3. Identități locale regionale, naționale și identitatea europeană; raporturile dintre ele și preferința pentru simbolurile naționale și europene

Conceptul de identitate se referă la statutul juridic și legal al cetățeanului beneficiar de drepturi și libertăți dintr-o țară.

După **Berger** și **Luckman**, simbolurile conferă semnificații unor concepte cu care operează comunitatea politică, precum „**Europa**”, „*uniunea*”, „*cetățenia*”, „*interesul comun*” etc. Simbolurile nu au doar un rol estetic; *ele direcționează și captează sentimentul popular, dau sens și explică opțiunile identitare.* Așa cum afirmă foarte convingător **Thiesse** (2000, p. 9): „*Națiunea este rodul unui postulat și al unei invenții. Dar ea nu ființează decât prin adeziunea la această ficțiune. Încercările nereușite sunt numeroase. Iar succesele sunt rezultatul unui prozelitism susținut, care îi instruieste pe indivizi asupra identităților, le inculcă datoria de a se conforma ei și îi îndeamnă să răspândească, la rândul lor, această referință colectivă. Sentimentul național nu răbufnește decât atunci când a fost perfect asimilat, însă el trebuie să fi fost mai întâi de toate învățat... Astăzi se poate întocmi cu precizie lista elementelor simbolice și materiale pe care trebuie să le întrunească o națiune demnă de acest nume: o istorie ce statuează continuitatea în raport cu marii înaintași, o serie de eroi pilduitori pentru virtuțile naționale, o limbă, monumente culturale, un folclor, locuri memorabile și un peisaj tipic, o mentalitate specifică, însemne oficiale – imn și drapel –, precum și identificări de ordin pitoresc: costum, specialități culinare sau un animal emblematic.*”

Pentru evaluarea identității s-au formulat întrebările referitoare la mândria de a fi cetățean român și la măsura în care se simte clujean, ardelean, român și european (v. itemii 24 și 25, chestionar anexă).

Rezultatele obținute, sistematizând datele din chestionarele subiecților, sunt prezentate în Tabelul 4.6.

Ponderea cu care este un individ mândru de identitatea sa depinde foarte mult de context. **Identitatea de ardelean** (65,5%), **cetățean al Clujului** (58,7%) și **cetățean al națiunii române** (30,6%) sunt în ordine identitățile de care sunt mândrii elevii clujeni. *Identitățile locale și regionale* sunt cel mai bine asumate și ca urmare putem considera că implicarea subiecților în activitățile locale și regionale vor fi cele mai mari. Pe ultimele locuri se află *identitatea de român și cea de cetățean al Uniunii Europene.*

Tabelul 4.6. Ponderea în care subiecții își identifică identitățile: locale, regionale, europene

	Ești cetățean român, ești mândru de acest lucru	În ce măsură te simți un cetățean al Clujului	În ce măsură te simți un ardelean	În ce măsură te simți un cetățean al națiunii române	În ce măsură te simți un cetățean al UE
în foarte mare măsură	192 21,7%	518 58,7%	578 65,5%	270 30,6%	182 20,6%
în mare măsură	376 42,6%	258 29,2%	228 25,8%	318 36%	268 30,3%
în mică măsură	228 25,8%	74 8,3%	42 4,7%	174 19,7%	270 30,6%
în foarte mică măsură	82 9,29%	18 2%	18 2%	72 8,1%	94 10,6%
Total răsp.	878 99,5%	14 1,5%	16 1,8%	48 5,4%	66 7,4%
non-raspuns	4 0,4%	0 0%	0 0%	0 0%	2 0,2%
Total	882 100	882 100	882 100	882 100	882 100

Asocierea testată cu testul χ^2 între limba maternă și mândria de a fi cetățean român (vezi Tabelul 4.7) fost $\chi^2(3)=227,112$ $p=0,001$. Cele mai frecvente răspunsuri „în mare măsură” și în „foarte mare măsură” s-a înregistrat la elevii români. Acest lucru este evident, o minoritate va resimți mai puțin identitatea națională majoritară în comparație cu identitatea etnică proprie.

Tabelul 4.7. Asocierea de frecvențe între limba maternă și „ești cetățean român, ești mândru de acest lucru?”

„Ești cetățean român, ești mândru de acest lucru?”	Limba maternă		
	română	maghiară	Total
în foarte mare măsură	188 30,1%	4 1,5%	192 21,8%
în mare măsură	306 49%	70 27,5%	376 42,8%
în mică măsură	108 17,3%	120 47,2%	228 25,9%
în foarte mică măsură	22 3,5%	60 23,6%	82 9,3%
Total	624 100	254 100	878 100

Asocierea testată cu testul χ^2 între limba maternă și mândria de a fi cetățean al Clujului (vezi Tabelul 4.8) fost $\chi^2(4)=27,904$ $p=0,0001$. Românii se simt mai mândri de identitatea de clujean decât etnicii maghiari. Un eventual focus-group ar fi putut clarifica mai bine acest aspect.

Tabelul 4.8. Asocierea de frecvențe între limba maternă și „ești cetățean al Clujului, ești mândru de acest lucru?”

„Ești cetățean al Clujului, ești mândru de acest lucru?”	Limba maternă		
	română	maghiară	Total
în foarte mare măsură	394 63,1%	124 48,1%	518 58,7%
în mare măsură	174 27,9%	84 32,6%	258 29,3%
în mică măsură	38 6,1%	36 14,%	74 8,4%
în foarte mică măsură	8 1,3%	10 3,9%	18 2,%
deloc mândru	10 1,6%	4 1,6%	14 1,6%
Total	624 100%	258 100%	882 100%

Asocierea testată cu testul χ^2 între limba maternă și mândria de a fi ardelean (Tabelul 4.9) a fost: $\chi^2(4)=9,308$ $p=0,06$. Nu există asociere semnificativă, ca urmare limba maternă în cazul identității de ardelean nu este un element de diferențiere.

Tabelul 4.9. Asocierea frecvențelor între limba maternă și măsura mândriei de a fi ardelean

„În ce măsură te simți mândru că ești ardelean?”	Limba maternă		
	română	maghiară	Total
în foarte mare măsură	412 66%	166 64,3%	578 65,5%
în mare măsură	156 25%	72 27,9%	228 25,9%
în mică măsură	26 4,2%	16 6,2%	42 4,8%
în foarte mică măsură	14 2,2%	4 1,6%	18 2%
deloc mândru	16 2,6%	0 0,00%	16 1,8%
Total	624 100%	258 100%	882 100%

Concluzii: *Identitatea de ardelean, cetățean al Clujului și cetățean al națiunii române sunt în ordine identitățile de care sunt mândrii elevii clujeni. Identitățile locale și regionale sunt cel mai bine asumate, iar la nivelul lor identitatea locală mai bine asumată de români iar identitatea de ardelean în aceeași măsură de cele două etnii. Pe ultimele locuri se află identitatea de român și cea de cetățean al Uniunii Europene. Aceste rezultate arată că acest „polity” european este recent și fragmentat într-o multitudine de culturi naționale. El nu poate fi integrat decât printr-o cultura politică europeană care să dea substanță cetățeniei europene. Habermas (1995, p. 266), propune ca cetățenia europeană să se sprijine pe o cultură civică în măsură să transceadă diferențele naționale: „În general, sferele publice naționale sunt izolate cultural una față de alta. Ele sunt ancorate de un context în care aspectele politice sunt relevante numai în raport cu istoria și experiența națională. În viitor însă, va trebui să intervină o diferențiere în cadrul culturii europene, între o cultură politică comună și manifestările naționale prin artă, literatură, istoriografie, filosofie etc. Elitele culturale și mass media vor avea un rol important de jucat în acest scop. Spre deosebire de varianta americană, patriotismul constituțional european trebuie să rezulte din diferitele interpretări ale aceluiași drepturi universale și din principii constituționale marcate de diverse istorii naționale”.*

În ceea ce privește identificarea simbolurilor naționale cele mai importante s-a formulat următoarea sarcină: **„Alege și notează cu X, 4 simboluri care le consideri cele mai reprezentative pentru România”** (v. anexă, itemul 6 din chestionar). Rezultatele obținute sunt redată în Tabelul 4.10.

Tabelul 4.10. Frecvențele primelor trei simbolurilor naționale

	Imnul	Ziua Națională	Drapel
neales	484 54,8%	560 63,5%	266 30,1%
ales	398 45,1%	322 36,5%	616 69,8%
Total	882 100%	882 100%	882 100%

Aceste simboluri sunt reprezentate de: **Drapel (69,8%), Imn (45,1%) și Ziua Națională (36,5%)**. Pe larg frecvențele rezultate în urma alegerilor facute de către subiecți sunt centralizate în Tabelul 4.110.

Tabelul 4.11. Procentele și frecvențele simbolurilor alese

	Imnul	Ziua Națională	Drapel	Independența	RON	Stema	Constituția	Ștefan cel Mare	Mihai Eminescu	Nadia Comăneci	Președintele României	Guvernul României
neales	484 54,8%	560 63,5%	266 30,1%	734 83,2%	566 64,1%	618 70%	774 87,7%	642 72,7%	556 63%	616 69%	664 75,2%	814 92,2%
ales	398 45,1%	322 36,5%	616 69,8%	146 16,5%	316 35,8%	264 29,9%	108 12,2%	240 27,2%	326 36,9%	266 30,1%	218 24,7%	68 7,7%
Total răsp.	882 100%	0 100%	882 100%	880 99,7%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%
non- răspuns	0 0%	0 0%	0 0%	2 0,2%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Concluzii: Drapel, Imn și Ziua Națională sunt simbolurile cele mai acceptate de elevii din Cluj-Napoca. Ele au fost alese dintr-un număr de 10 alte simboluri propuse anul trecut de TVR (Televiziunea Română), pe care ulterior le-am modificat deoarece în topul inițial intrau personaje total necunoscute elevilor.

În continuare vom face câteva precizări asupra **identității europene** (care se află pe ultimul loc în asumarea identităților de către elevi) și a cadrului legislativ care asigură cadrul de desfășurare pentru acest concept. De fapt și datele din **Eurobarometer 2003**, arată că în acel an doar 45% din cetățenii europeni erau aștrai de Uniunea Europeană. Pe țări, diferențele sunt foarte mari, cei mai proeuropeni fiind cetățenii din **Luxemburg** (75%), **Italia** (62%) și **Franța** (53%), țări fondatoare ale C.E.E. În schimb, cei mai puțin favorabili U.E. sunt cetățenii **Finlandei** (24%), **Marii Britanii** (27%) și **Olandei** (29%). Aceste date arată că nivelul de participare și asumare („ownership”) a cetățeniei europene era în 2003 destul de scăzut.

Identitate europeană se leagă de „Cetățenia europeană” care se referă la *statutul juridic al cetățenilor țărilor membre ale Uniunii Europene*. A fost introdus de **Tratatul de la Maastricht** și dezvoltat de **Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii** sub forma unui set de drepturi supranaționale în noul **art. 17 al „Tratatului de constituire a Comunității Europene”** fostul art. 8 al Tratatului de la Maastricht). În acest articol se stipulează că este cetățean al Uniunii Europene orice persoană care beneficiază în prealabil de naționalitatea unuia din statele membre. Simbolurile cetățeniei europene: *culoarea roșie comună pentru pașapoartele europene, adoptarea*

drapelului albastru cu 12 stele galbene și imnul european: „Oda Bucuriei” a lui Beethoven. Astfel are loc trecerea de la „market citizen” la „political citizen”.

Evaluarea cunoștințelor despre UE și a simbolurilor acesteia s-a realizat cu setul de întrebări aferente itemilor 36, 37, 38, 39, 40, 41 din chestionarul utilizat (v. anexă). Analiza răspunsurilor se reflectă în Tabelul 4.12.

Tabelul 4.12. Frecvențele ce vizează cunoștințe generale despre UE

	27 membre	12 stele	1 ian 2007 aderare RO	Euro	Oda Bucuriei	9 mai ziua UE
Greșit	308 34,9%	94 10,6%	48 5,4%	6 0,6%	148 16,7%	266 30,1%
Corect	574 65%	788 89,3%	834 94,5%	876 99,3%	734 83,2%	616 69,8%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

În urma evaluării cunoștințelor se constată că cele mai frecvente răspunsuri corecte au fost oferite pentru „**moneda euro**” (99,3%), **data aderării României la UE** (94,5%), **numărul de stele** de pe steagul uniunii (89,3), **imnul** (83,2%), **ziua UE** (69,8%) și cel mai puțin cunoscut a fost numărul statelor aparținând UE (65%).

Concluzii: *simbolurile europene sunt cunoscute în măsura în care sunt extrem de vizibile, practic în realitate sunt extrem de concrete: banul, **Euro**, este folosit extrem de des în tranzacțiile din **România**; integrarea a fost trăită în direct cu abia 5 luni înaintea realizării cercetării noastre iar stelele de pe steagul european sunt ușor de reținut deoarece majoritatea școlilor au arborat pe lângă drapelul României și steagul UE.*

4.3.4.4. Opiniile despre principalele domenii: sociale, politice, educaționale, comerciale; în condițiile integrării României în UE

Într-o cercetare realizată de Gallup România în 2004, elevii sunt rugați să evalueze cunoștințele pe care le au despre **Uniunea Europeană** pe o scală de la 1 la 10, 39% din tineri și-au acordat note între 1 și 4, 49% între 5 și 7 iar 12% și-au acordat note între 8 și 10. Cele mai multe cunoștințe conform autoevaluării le au absolvenții de studii superioare, urmați în ordine de studenți, liceeni și de absolvenții de studii primare și medii. Majoritatea respondenților au o atitudine pozitivă față de intrarea României în Uniunea Europeană, considerând că aceasta va aduce mai multe avantaje decât dezavantaje atât pentru cetățenii români în general, cât și pentru ei personal. Astfel, peste **60%** consideră că atât **veniturile populației** cât și **veniturile personale vor crește** ca urmare a intrării României în Uniunea Europeană. Trei sferturi apreciază

că numărul tinerilor care studiază în străinătate va crește, în timp ce jumătate din respondenți apreciază că **șansele lor de a studia în străinătate vor fi mai mari**. Peste jumătate din tineri prevăd o **îmbunătățire a calității sistemului de învățământ românesc**, față de doar 9% care se așteaptă la o înrăutățire în acest domeniu, iar aproape 50% se așteaptă la o **creștere a calității mediului instituțional**. În funcție de statutul tinerilor, studenții au așteptări ceva mai ridicate de la aderarea României la Uniunea Europeană decât liceenii și persoanele care și-au încheiat studiile. (Gallup, 2004).

Întrebarea din cercetarea noastră era: „Aderarea României la UE influențează: 1 – foarte pozitiv, 2 – pozitiv, 3 – fără efect, 4 – mai degrabă negativ, 5 – foarte negativ”. Domeniile vizate au fost: nivelul de salarizare, oportunitatea găsirii unui loc de muncă, investițiile străine, stabilitatea politică, siguranța națională, relațiile cu țările vecine, prețurile, nivelul de viață, corupția, plecarea în străinătate (muncă sau studii), tradițiile, alimentația, independența, educația, protecția mediului, turismul și economia (v. Tabelul 4.13).

Tabelul 4.13. Frecvențele ce vizează consecințele integrării României în UE

	Nivelul de salarizare	Investițiile străine	Stabilitatea politică	Siguranța națională	Nivelul de trai	Lupta împotriva corupției	Educația	Studii și muncă străină-tate
foarte pozitiv	192 21,7%	278 31,5%	104 11,8%	154 17,4%	138 15,6%	112 12,7%	230 26%	346 39,2%
pozitiv	364 41,2%	384 43,5%	210 23,8%	362 41%	312 35,3%	196 22,2%	356 40,3%	342 38,7%
fară efect	212 24%	138 15,6%	366 41,4%	260 29,4%	250 28,3%	310 35,1%	204 23,1%	100 11,3%
mai negativ	46 5,2%	42 4,7%	144 16,3%	56 6,3%	122 13,8%	166 18,8%	42 4,7%	56 6,3%
foarte negativ	46 5,2%	14 1,5%	26 2,9%	18 2%	32 3,6%	68 7%	22 2,5%	8 0,9%
Total	860 97,5%	856 97%	850 96,3%	850 96,3%	854 96,8%	852 96,5%	854 96,8%	852 96,5%
non-raspuns	22 2,4%	26 2,9%	32 3,6%	32 3,6%	28 3,1%	30 3,4%	28 3,1%	30 3,4%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Opiniile pozitive (s-au însumat cele foarte pozitive cu cele pozitive), despre beneficiile integrării sunt referitoare la **plecarea în stăinătate la lucru sau bursă** (78,92%), **investițiile străine** (85,5%) și **domeniul educației** (66,3%), **nivelul de**

trai (50,9%), lupta împotriva corupției (34,9%), stabilitate politică (35,6%), siguranță națională (58,4%) și nivelul de salarizare (62,9%).

Concluzie: *în general putem desprinde un mare optimism asupra oportunităților ivite ca urmare a integrării României în Uniunea Europeană, în special asupra celor din educație.*

4.3.4.5. Autopercepția tinerilor din România comparativ cu percepția asupra tinerilor din celelalte țări din UE

Pentru atingerea acestui obiect am formulat următoarea sarcină: „Cum caracterizezi tinerii din România și tinerii din celelalte țări ale UE ?”

Analiza și sistematizarea termenilor asociați descrierii tinerilor din România, respectiv a celor din UE a dus la rezultatele prezentate în Tabelul 4.14.

Asocierile legate de tinerii din UE și propria lor persoană arată că aceste comparații vizează în primul rând egalitate, inteligență dar lipsa de oportunități pentru tinerii din România.

Tabelul 4.14. Frecvențele ce vizează percepția și autopercepția în comparație cu ceilalți tineri din UE

tinerii din România	fără deosebire	deștepți	lipsa oportunităților din cauza sistemului
	122 13,8%	70 7,9%	42 4,7%
tinerii din UE	fără deosebire	oportunități	educați
	114 12,9%	64 7,2%	52 5,9%

Concluzie: *tinerii din România nu se consideră în inferioritate față de cei din UE și le conferă celor din UE doar avantajul educațional promovat de un sistem politic mai bun.*

4.3.4.6. Informarea asupra evenimentelor politice intens mediatizate.

Aceste evenimente au fost selectate de pe www.Trafic.ro, site ce monitorizează cele mai mediatizate și accesate informații de pe net. Rezultatele au fost sistematizate în Tabelul 4.15.

Evenimentele politice cele mai puțin cunoscute sunt cele legate de legea lustrației (73,9%), votul uninominal (50,5%) și informațiile legate de Mona Muscă (50,3%). Cele mai cunoscute evenimente politice se referă la suspendarea președintelui (36,7%) și reconfirmarea acestuia în funcția de președinte după referendum (36,5%). În afară de evenimentele super-mediatizate elevii nu sunt atrași de alte informații din politic.

Tabelul 4.15. Frecvențele referitoare la evenimentele politice românești

	Informații despre Mona Muscă	Informații despre operația lui Bănescu	Informații despre deconspi- rarea dosarelor fostei securități	Legea lustrației	Vot uninominal	Suspen- darea lui T.Bănescu	Referen- dum și reconfir- marea președ.
nu	444 50,3%	188 21,3%	392 44,4%	652 73,9%	446 50,5%	54 6,1%	80 9%
foarte mare măsură	30 3,4%	144 16,3%	60 6,8%	28 3,1%	74 8,3%	324 36,7%	322 36,5%
mare măsură	176 19,9%	294 33,3%	146 16,5%	54 6,1%	162 18,3%	278 31,5%	288 32,6%
mică măsură	180 20,4%	202 22,9%	198 22,4%	92 10,4%	146 16,5%	184 20,8%	166 18,8%
foarte mică măsură	50 5,6%	50 5,6%	84 9,5%	52 5,8%	48 5,4%	38 4,3%	26 2,9%
Total	880 99,7%	878 99,5%	880 99,7%	878 99,5%	876 99,3%	878 99,5%	882 100%
non- răspuns	2 0,2%	4 0,4%	2 0,2%	4 0,4%	6 0,6%	4 0,4%	0 0%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Concluzii: cele mai cunoscute informații din domeniul politicului se leagă de personalitățile cele mai cunoscute și evenimente care au loc în jurul lor. Detaliile despre schimbări legislative chiar de importanță maximă nu sunt obiectului de interes al tinerilor. Practic informarea se axează pe ceva cunoscut care devine asemeni unui personaj monden obiectul de interes și informare.

4.3.4.7. Atitudini și opinii despre politică, despre mecanismele politicii

Obiectivul acesta a fost vizat de întrebarea aferentă itemului 16 din chestionar (v. anexă) iar frecvențele răspunsurilor au fost sistematizate în Tabelul 4.16.

Percepția elevilor este că mediul politic servește în foarte mare măsură oamenilor politici adică lor, sieși (63%), în mare măsură oamenilor de afaceri (53,2%) și în mică și foarte mică măsură populației (58,9% și 19,2%).

Tabelul 4.16. Frecvențele răspunsurilor pentru cum se crede că ar servi mediul politic

	populației	oamenilor de afaceri	oamenilor politici	Presei, subiecte de scandal
foarte mare măsură	22 2,4%	196 22,2%	556 63%	358 40,5%
mare măsură	170 19,2%	470 53,2%	246 27,8%	336 38%
mică măsură	520 58,9%	182 20,6%	56 6,3%	142 16%
foarte mică măsură	170 19,2%	34 3,8%	24 2,7%	46 5,2%
Total	882 100	882 100	882 100	882 100

Concluzii: elevii percep mediul politic ca și în care oamenii politici implicați se preocupă mai puțin de populație cât de propriile interese.

4.4. Concluziile capitolului 4

Copiii și tinerii au o percepție negativă asupra respectării drepturilor copiilor și acordă o mare importanță de a trăi într-un mediu democratic.

*Analiza asociațiilor libere arată asocierea la mecanismele și valorile democratice de face prin termeni pozitivi: democrație, libertatea și dreptul de liberă exprimare; **președintele** de asemenea este asociat de asemenea pozitiv cu: șeful mare și Băsescu. **Politicienii** sunt asociați cu corupția, lenevia și bani luați degeaba. **Camera Deputaților** este de asemenea percepută ca o adunare în care se doarme, sau sunt politicieni care votează legi iar **Primul-Ministru** este asociat cu **Călin Popescu Tăriceanu** dar însumează descriptori negativi.*

***Identitatea de ardelean, cetățean al Clujului** și cetățean al națiunii române sunt în ordine identitățile de care sunt mândrii elevii clujeni. Identitățile locale și regionale sunt cel mai bine asumate, iar la nivelul lor **identitatea de clujean** mai bine asumată de români iar identitatea de **ardelean** în aceeași măsură de cele două etnii. Identitatea de român și cea de cetățean al Uniunii Europene se află pe ultimele locuri fapt ce confirmă heterogenitatea acestui concept.*

***Drapelul, Imnul și Ziua Națională** sunt simbolurile naționale cele mai acceptate de elevii din Cluj-Napoca. Simbolurile europene sunt cunoscute în măsura în care sunt extrem de **vizibile**, practic în realitate sunt extrem de concrete: banul, **Euro**, este folosit extrem de des în tranzacțiile din **România**; integrarea a fost trăită în*

*direct cu abia 5 luni înaintea realizării cercetării noastre iar **stelele** de pe steagul european sunt ușor de reținut deoarece majoritatea școlilor au arborat pe lângă drapelul României și steagul UE. De asemenea legat tot de UE mai precis legat de integrarea României în Uniunea Europeană, majoritatea elevilor manifestă un **optimism** asupra oportunităților ivite și consideră că lucrurile se vor schimba în bine în special în **educație**. Tot legat de relația cu UE, tinerii din România nu se consideră în inferioritate față de cei din UE, se consideră mai deștepți decât ei și le conferă celor din UE doar avantajul educațional promovat de un sistem politic mai bun.*

*Copiii și adolescenții își concentreză sfera de interes și informare domeniul politicului asupra **personalităților cele mai cunoscute și a evenimentelor** care au loc în jurul lor, eventual asupra personalităților sau instituțiilor care sunt implicate în relația cu personalitatea cunoscută. Detaliile despre **schimbări legislative** chiar de importanță maximă nu sunt obiectului de interes al tinerilor. Practic informarea se axează pe ceva cunoscut care devine asemeni unui **personaj monden** obiectul de interes și informare.*

*Elevii implicați în studiul nostru percep **mediul politic** ca și unul care servește doar interesele politicienilor, fapt ce le **reduce și interesul** pentru acest domeniu.*

CAPITOLUL 5

Participare și capital social la copiii și adolescenții din România

5.1. Structura populației copiilor și tinerilor din România

Statisticile arată că numărul de beneficiari ai acestor legi enumerate anterior este extrem de mare. Astfel copiii, al căror număr este de aproape 2,5 milioane și tinerii, în număr de aproape 7 milioane, reprezintă împreună 40% din populația țării. În iulie 2005 statistica tinerilor și copiilor arăta în felul următor:

5–9 ani	1.108.895
10–14 ani	1.209.921
15–19 ani	1.727.418
20–24 ani	1.618.002
25–29 ani	1.786.029
30–34 ani	1.678.743

Sursa: <http://www.insse.ro> iulie 2005

În perioada 1992–2053, prognozele arată că populația totală a României se va afla în descreștere, iar populația tânără va înregistra și ea o scădere destul de semnificativă (Tabelul 5.1).

Tabelul 5.1. Populația României și populația tânără

	1991	1 ianuarie 2022	1 ianuarie 2053
Total populație	22.810.000	21.680.000	21.658.000
din care cu vârsta 15–29 ani	5.214.000	5.065.000	5.146.000
	22,8%	23,3 %	23,7%

Sursa: 1. Anuarul demografic al Romaniei, ediția 2001, România INS 2001; 2. Recensământul populației și al locuințelor 18 martie 2002, vol I, Populația, INS – România; 3. INS România 2004, Informații statistice. Evoluția principalelor fenomene demografice în trimestrul I 2005, INS România 2005.

Aceste statistici ne îndreptătesc să acordăm o importanță crescută acestui segment de populație care prin reglementările legislative va deveni activ mai devreme și va avea o mai mare responsabilitate față de propria-i soartă dar și asupra generațiilor care vor veni după ele.

5.2. Definirea conceptului de participare

Conform **Dictionarului de sociologie** (Zamfir, Vlăsceanu (coord.), 1993), **participarea socială** presupune *implicare subiectivă, prin atitudini, aspirații, cunoștințe, convingeri, anticipări, angajări și integrare obiectivă, prin acțiuni și interacțiuni, într-un sistem de relații sociale*. Participarea este văzută în această abordare ca o valoare, în măsura în care satisface nevoia umană de implicare și integrare, asigură securitatea afectivă și de apartenență și un mod de a fi sau de identificare cu acel univers de viață care conferă sens și orientare existenței individuale și sociale. Pe de altă parte, **lipsa participării**, sau o participare socială scăzută, este exprimată prin *indiferentism, anomie, alienare sau apatie, este un simptom al lipsei de sens, al atomizării și izolării sociale, ca și indiciul stării de nerealizare a nevoii de recunoaștere și apartenență*.

Putnam (2000), explică dificultățile apărute în definirea participării sociale, prin faptul admiterii unor multitudini de posibilități prin care oamenii se pot interconecta la comunitatea lor. Exemplele clare la care se referă sunt **participarea** la activitățile organizate de: *partidele politice, asociații civice, biserică, dar complicarea aparea când nu neglijează deloc legăturile informale care sunt mult mai frecvente, în comparație cu cele formale; și constau: dntr-o întâlnire la un pahar de bere după serviciu, o ceașcă de cafea băută în pauza de masă, partida de poker de vineri seara, bârfele din ușa-în-ușa cu vecinii, picnicul de la iarbă verde, meciul de fotbal văzut cu prietenii*. Acestea din urmă deși mici, cumulate, reprezintă investiții serioase în capitalul social. **Putnam** identifică în **Yiddish** doi termeni extremi de importanți care se referă atât la bărbații cât și la femeile care se implică mai mult în activitățile formale ale comunității, ei se numesc **machers-**, iar în opoziție cu aceștia se află **shmoozers**, care își petrec foarte mult timp în comuniuni și discuții informale, dar tot în cadrul comunității. Ambele tipuri de participanți la viața socială, se regăsesc în toate activitățile sociale. Businessmen-ul este schmooze într-un club sau bar iar tânărul liceean este machers într-o organizație non-profit ce militează pentru reprezentarea tinerilor în forurile de decizie din administrația locală. Prin această activitate de participarea în asociații, se generează abilități de cooperare, responsabilitate pentru acțiuni colective (Almond și Verba, 1996).

Legătura dintre **capitalul social** și **participare** apare încă din definiții clasice ale capitalului social: „*capitalul social (..) este creat când relațiile dintre oameni se schimbă în așa mod încât facilitează acțiunea*” (Coleman, 1980:304), iar în altă definiție este văzut ca și „*suma resurselor actuale și virtuale care se acumulează la nivel individual și de grup în virtutea implicării într-o rețea durabilă de relații de cunoaștere reciprocă*” (Bourdieu, 1983: 23) sau „*se referă la caracteristici ale organizării sociale, cum ar fi rețelele sociale, normele și încrederea, care facilitează coordonarea și cooperarea pentru beneficiu mutual.*” (Putnam, 1993: 36). Astfel capitalul social se referă la caracteristici ale societății, cum ar fi **încrederea, normele și rețelele de relații interpersonale**, care împreună pot să crească eficiența societății, prin înlesnirea de acțiuni colective. Din perspectiva teoriei dezvoltării umane, autorii au încercat să pună în relație variabilele identificate ca având putere mare de explicare a participării sociale cum ar fi, **încrederea în oameni, toleranța și valori ale modernității**. Ei au descoperit că *încrederea și toleranța* nu sunt relaționate cu *relațiile sociale puternice în familie sau cu legăturile puternice care există în interiorul grupurilor religioase și al altor organizații voluntare*, ci sunt, în mai mare măsură, asociate cu valori „*individualiste*”, caracterizate ca fiind moderne cum ar fi: *sentimentul eficacității personale, bunăstării subiective, înclinația către protest și, mai ales, libertatea aspirațiilor* (Inkeles și Smith, Baker și Inglehart, 2000).

5.3. Cadrul legislativ în domeniul drepturilor de participare a copiilor și tinerilor

Participarea civică, extrem de mare înainte de 1989 se caracteriza printr-un control total al statului. Ea nu a reprezentat o formă autentică de participare, care să poată fi continuată în societatea de astăzi. Aceasta pentru că **Drepturile** au fost create pentru a apăra libertatea și autonomia individului în fața statului. Astfel toate instrumentele universale și europene de protecție cum ar fi: **Declarația Universală a Drepturilor Omului, Carta Europeană, Cartea Albă a Tinerilor se referă la drepturi și nu la responsabilități**. Drepturile și responsabilitățile alcătuiesc împreună nucleul tare al competenței civice și dau consistență statutului de cetățean. Fără drepturi și responsabilități, ar fi imposibilă acțiunea socială și participarea politică. Responsabilitățile, exprimă o opțiune, o decizie personală, o îndatorire morală. Drepturile și responsabilitățile au fost deseori interpretate ca opozabile pentru că aparțin unor forme diferite de raționalitate (Kovács, 1999): **drepturile sunt norme juridice iar responsabilitățile sunt norme morale**.

5.3.1. Definirea conceptului de participare a copilului la sistemul de decizie

Participarea este un drept prevăzut în **Convenția ONU** cu privire la **Drepturile Copilului**, în particular în cuprinsul articolelor **2, 3, 12, 13, 17, 19, 34 și 36**: *copiii au dreptul de a fi ascultați, de a-și exprima în mod liber opiniile în legătură cu chestiuni care îi privesc în mod direct; ei au, de asemenea, dreptul la libera asociere și acces la informații*. Participarea trebuie **să promoveze interesul superior al copilului** și să **întărească dezvoltarea personală a fiecărui copil**, toți copiii, fără discriminare, au dreptul de a participa și toți copiii au dreptul de a fi protejați de orice formă de manipulare, violență, abuz sau exploatare.

Beneficiile de pe urma participării sunt multiple. O dată, prin participare se îmbunătățește *percepția publicului* și a factorilor de decizie în problemele copiilor, asigurându-ne că *vocea copiilor va fi ascultată în chestiuni care îi privesc în mod direct*. În acest fel ei nu vor fi priviți doar ca beneficiari ai intervențiilor întreprinse de adulți, ci ca **cetățeni activi** cu drepturi recunoscute, ei putând interveni în mod activ în modelarea propriilor vieți. **Participarea** este principala cale prin care copiii pot fi implicați în această calitate de cetățeni activi în societate în care ei reprezintă o parte importantă din populație. De asemenea, îi pregătește pe copii în vederea **asumării responsabilităților** lor ulterioare, în calitate de cetățeni adulți. Copiilor le sunt recunoscute **drepturi aparent destinate adulților**: *de a căuta și primi informații relevante, libertatea de exprimare a copiilor, libertatea de opinie, conștiință și religie, ca și dreptul de liberă asociere*.

5.3.2. Definirea conceptului de participare a adolescentului la sistemul de decizie

Această participare a **tinerilor** este reglementată de următoarele norme legislative:

- **Hotărârea nr. 384 din 28 aprilie 2005**, privind organizarea și funcționarea *Autorității Naționale pentru Tineret*;
- **Legea nr. 246 din 18 iulie 2005** pentru aprobarea *Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații*;
- **Cartea albă a Comisiei Europene**;
- **Planul de Acțiune 2007–2009 în domeniul tineretului**;
- **Pactul European pentru tineret și Legea nr. 350 din 21 iulie 2006**;
- **Legea tinerilor tinerilor**, publicată în: **Monitorul Oficial nr. 648 din 27 iulie 2006**. *Legea reglementează cadrul juridic necesar asigurării de condiții adecvate integrării socio-profesionale a tinerilor, conform necesităților și aspirațiilor acestora*. Statul asigura, cu respectarea principiului transparenței, un

regim special de protecție și de asistență tinerilor pentru realizarea drepturilor acestora. **Tineri sunt considerați cetățenii cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani.** Dintre cele mai importante drepturi stipulate în lege amintim următoarele:

- **asigurarea participării tinerilor la deciziile care îi vizează, inclusiv la elaborarea, promovarea și realizarea politicilor în domeniul tineretului, în special prin intermediul structurilor neguvernamentale de tineret și pentru tineret;**
- **sporirea gradului de participare a tinerilor la viața publică și încurajarea acestora în vederea asumării responsabilităților individuale sau de grup;**
- **sprijinirea și îndrumarea tinerilor în vederea participării active a acestora la viața economică, educațională și culturală a țării;**
- **stimularea cooperării autorităților și instituțiilor publice centrale și locale cu structurile neguvernamentale de tineret și pentru tineret, prin înființarea de consilii consultative constituite din organizațiile neguvernamentale de și pentru tineret de pe lângă fiecare autoritate sau instituție publică centrală ori locală care gestionează fonduri destinate tineretului;**
- **stimularea mobilității în rândul tinerilor;**
- **stimularea voluntariatului în rândul tinerilor;**
- **promovarea dialogului intercultural, combaterea rasismului, xenofobiei și intoleranței în rândul tinerilor.**

Informarea din diverse surse media dar și altele, abordarea critică a informației, politicilor și opiniilor, deprinderi de comunicare, capacitatea de a raționa, de a argumenta și a exprima un punct de vedere, reprezintă un aspect important în elaborarea modelului de cetățean modern. Cât de deficitar sunt informații tinerii o demonstrează un studiu realizat de **Gallup în 2007, doar 6,5% dintre tineri au auzit despre Legea tinerilor**, în timp ce aprox. **93% nu auzit despre aceasta**, adică tocmai de legile care îi privesc pe ei în mod direct. Dacă la nivel de cunoaștere a legilor tinerii sunt deficitari, vom vedea în continuare cum copiii își cunosc cel mai bine drepturile. Astfel conform studiului „Eurobarometru Drepturile Copilului 2008”, realizat de Gallup Ungaria, la solicitarea Comisiei Europene, și care reprezintă rezultatele din 27 de state membre ale Uniunii Europene între 16 și 25 februarie 2008, pe grupe de vârstă 15–18 ani, se arată că cel mai mare grad de conștientizare din Uniunea Europeană asupra **drepturilor copilului îl au tinerii români cu vârste cuprinse între 15 și 18 ani** (http://ec.europa.eu/public_opinion). Rezultatele studiului mai arată: 85% dintre românii chestionați au spus că își cunosc drepturile, numărul lor fiind cu 18 procente peste media UE, sunt urmați de repondenții din **Slovenia** și **Bulgaria**, cu câte 78% fiecare apoi de **Luxemburg** cu 77%, **Danemarca** 47%, **Austria** 46% și la final **Ungaria** cu 38%. În final se arată faptul că mai mult de două treimi din tineri

consideră internetul cel mai simplu canal de informare privind drepturile lor. Alte surse sunt televiziunea, pentru 21% dintre ei și publicațiile, pentru 8% dintre respondenți (http://ec.europa.eu/public_opinion).

5.4. Studiul privind participarea copiilor și adolescenților

Studiul nostru a vrut să arate că participarea copiilor și adolescenților la decizii începe încă din familie unde învață practic să se afirme și să-și facă auzit glasul. Copilul depinde foarte mult de modul în care mediul percepe această afirmare și răspunde la întrebările sale. Interesul pentru politică, intenția de vot, implicarea în activități de voluntariat sunt comportamente care am considerat că sunt importante pentru a vedea domeniile în care se implică și participă subiecții studiului nostru. Încrederea în cei din jur, în instituțiile statului și organisme internaționale este ultimul criteriu supus verificării pentru a întări de fapt un fapt cert: participarea este foarte scăzută și se datorează în cea mai mare măsură neîncrederii în instituțiile statului. Ce am vrut să aducem nou a fost realizarea unui unei platforme de pornire pentru explicarea participării dar mai cu seamă a participării politice. În fond prin această participare elevii, am considerat noi, experimentează evenimente cu caracter politic și această experiență este o formă de socializare politică directă care contribuie la formarea identității lor politice.

Obiectivele studiului:

1. Evaluarea frecvenței participării copiilor și adolescenților în deciziile din familie asupra principalelor probleme care îi afectează direct.
2. Evaluarea frecvenței participării la discuții cu cei din mediu (alții decât părinții) despre principalele domenii ale vieții social-politice.
3. Evaluarea interesului declarat față de politică și a intenției de vot.
4. Evaluarea implicării în activități de voluntariat în organizații culturale, politice și religioase.
5. Evaluarea gradului de implicare în activități de voluntariat.
6. Evaluarea atitudinii de protest.
7. Evaluarea capitalului social: toleranță vs. intoleranță și a gradului de încredere generalizată și particularizată.

Ipoteze:

1. Profilul școlii influențează gradul de participare a elevilor
2. Vârsta (clasa) determină comportamente diferite de participare.

Subiecții cuprinși în cercetare sunt tot cei 882 de elevi din clasele a VII-a și a XI-a. Profilele claselor alese au fost: teoretic român, teoretic maghiar și tehnic român.

5.4.1. Participarea copiilor și adolescenților la deciziile din familie asupra principalelor probleme care îi afectează direct

Decizia în familie și modelul oferit de părinți ca și agenți de socializare sunt extrem de importante. Nu voi analiza tipurile de familii ci mă voi referi direct la consecințele acestora în sistemul de decizie a copilor și adolescenților. Întrebarea formulată era: „**Decizi singur în ceea ce te privește?**” (vezi anexă, itemul 11 din chestionar).

Rezultatele obținute arată astfel (v. Tabelul 5.2.): alegerea **prietenilor** reprezintă domeniul cel mai independent (83,3%), **hainelor** (73,7%), **alegerea școlii** (63,7%), **alegerea carierei** (62,3%), **tradițiile religioase** (56,6%) iar decizia în domeniul **politicii** reprezintă domeniul în care gradul de decizie personal este cel mai restrâns (40,1%).

Tabelul 5.2. Frecvențele și procentele aferente gradului de independență în decizii

	carieră	politică	Respectarea tradițiilor religioase	alegerea școlii, facultății	alegerea prietenilor	alegerea hainelor
foarte mare măsură	550 62,3%	354 40,1%	500 56,6%	562 63,7%	738 83,6%	650 73,7%
mare măsură	296 33,5%	238 26,9%	248 28,1%	268 30,3%	108 12,2%	198 22,4%
mică măsură	22 2,4%	174 19,7%	82 9,3%	36 4%	30 3,4%	22 2,5%
foarte mică măsură	14 1,5%	112 12,6%	50 5,6%	16 1,8%	6 0,6%	12 1,3%
Total răsp.	882 100%	878 99,5%	880 99,7%	882 100%	882 100%	882 100%
non-răspuns	0 0%	4 0,45%	2 0,2%	0 0%	0 0%	0 0%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Este de remarcat faptul că aceste procente ridicate indică un grad de libertate ridicat în ceea ce privește principalele domenii de activitate dintr-o familie. Totuși am considerat faptul că există factori care influențează copiii și unii vor avea un mai mare grad de independență alții unul mai scăzut. Pentru început am considerat că profilul școlii influențează gradul de independență a deciziilor. Ca urmare prin asocierea testată cu testul χ^2 între profil și alegerea opțiunii politice, a fost relevat un $\chi^2(6)=26,611$ $p=0,001$ (v. Tabelul 5.3). Elevii de la **profilul tehnic** au cel mai

restrâns grad de decizie în alegerea opțiunii politice în comparație cu ceilalți elevi. Acești elevi provin din familii tradiționale muncitorești în care gradul de libertate al tinerilor este mai redus în comparație cu elevii de liceu care provin din familii mai deschise cooptării tinerilor în sistemul de decizie al familiei, astfel confirmându-se ipoteza 1.

Tabelul 5.3. Asocierea de frecvențe între profil și „decid în alegerea opțiunii politice”

	teoretic român	teoretic maghiar	tehnic	Total
foarte mare măsură	196 44,1%	101 41,2%	57 30,1%	354 40,3%
mare măsură	122 27,4%	64 26,1%	52 27,5%	238 27,1%
mică măsură	66 14,8%	48 19,6%	60 31,7%	174 19,8%
foarte mică măsură	60 13,5%	32 13%	20 10,5%	112 12,7%
Total	444 100%	245 100%	189 100%	878 100%

De asemenea am mai considerat că gradul de independență în decizii asupra opțiunilor politice mai este influențat pe lângă profilul școlii și de vârsta elevilor. Asocierea testată cu testul χ^2 între clasă și alegerea opțiunii politice, a fost relevant un $\chi^2(3)=52,840$ $p=0,001$. Rezultatele arată că **elevii din liceu** decid într-o mai *mare măsură* decât colegii lor de **gimnaziu** (v. Tabelul 5.4), confirmând ipoteza 2.

Tabelul 5.4. Asocierea de frecvențe între clasa și „decid singur în alegerea opțiunii politice”

	7	11	Total
foarte mare măsură	76 28,5%	278 45,4%	354 40,3%
mare măsură	60 22,5%	178 29%	238 27,1%
mică măsură	70 26,3%	104 16,9%	174 19,8%
foarte mică măsură	60 22,5%	52 8,5%	112 12,7%
Total	266 100%	612 100%	878 100%

În ceea ce privește domeniul respectării tradițiilor religioase asocierea testată cu testul χ^2 între clasă și decid în respectarea tradițiilor religioase, a fost relevat un $\chi^2(3)=43,612$ $p=0,001$. Rezultatele arată că în acest caz că elevii de liceu decid într-o mai mare măsură asupra respectării tradițiilor religioase decât elevii de gimnaziu (v. Tabelul 5.5.), confirmând ipoteza 2.

**Tabelul 5.5. Asocierea de frecvențe
între clasa și „decid în respectarea tradițiilor religioase”**

	7	11	Total
foarte mare măsură	120 45,1%	380 61,8%	500 56,8%
mare măsură	76 28,5%	172 28%	248 28,1%
mică măsură	40 15%	42 6,8%	82 9,3%
foarte mică măsură	30 11,2%	20 3,2%	50 5,6%
Total	266 100%	614 100%	880 100%

În ceea ce privește comportamentul religios (mersul la biserică), a fost evaluat prin întrebarea ce viza numărul ocaziilor de a merge la biserică pe an (v. anexă, itemul 19 din chestionar). Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 5.6.

Tabelul 5.6. Frecvențele și procentele practicării religiei

„Cât de des ai fost în ultimul an la biserică”	
de 150 ori (~3 ori/săptămână)	82 9,3%
de 52 ori (săptămânal)	160 18,1%
de 36 ori (~3 ori/lună)	158 17,9%
de 10 ori (Crăciun, Paște și alte sărbători)	320 36,2%
odată	132 14,9%
niciodată	30 3,4%
Total	882 100%

Din datele Tabelului 5.6 rezultă că o bună parte a elevilor **frecventează biserica doar de 10 ori**, practic doar de sărbători (36,2%) și doar 3,4% nu au fost niciodată. Cei mai mulți frecventează biserica săptămânal și la două săptămâni iar 9,2% o frecventează de 150 de ori.

Concluzii: *alegerea liberă a prietenilor, hainelor și alegerea școlii reprezintă domeniile maxime de independență a elevilor iar politica se află pe ultimul loc. Politica pentru elevii din profilul tehnic și gimnazial este domeniul în care se situează pe ultimul loc în comparație cu celelalte profile respectiv în comparație cu liceenii. Respectarea tradițiilor religioase este de asemenea destul de coercitivă elevilor de gimnaziu iar frecvența la biserică în ultimul an a fost mare doar de sărbători.*

5.4.2. Participarea la discuții cu cei din mediu (alții decât părinții) despre principalele domenii ale vieții social-politice

În ceea ce privește participarea la discuții pe teme sociale, politice, economice, religioase sau sexuale s-a formulat întrebarea: „Cât de des discuți cu cei apropiați aspecte legate de...?” (v. anexă, itemul 22 din chestionar).

Rezultatele (v. Tabelul 5.7) arată că: elevii discută cel mai des **despre școală și educație** (42 %) și ce văd la **Tv** (35,3 %), **viața sexuală** (18,8%), **viața în străinătate** (15,8), **despre UE** (9,2%), **religie** (9%) și **foarte rar despre politică** (30,6%).

Tabelul 5.7. Frecvența discuțiilor despre problemele sociale și politice cu cei apropiați, alții decât părinții

	politică	credință, religie	viața în străinătate	educație, școală	despre UE	ce vedeți la TV	viața sexuală
foarte des	26 2,9%	80 9%	140 15,8%	370 41,9%	82 9,2%	312 35,3%	166 18,8%
des	142 16%	292 33%	434 49,2%	400 45,3%	242 27,4%	406 46%	288 32,6%
rar	444 50,3%	392 44,4%	250 28,3%	92 10,4%	452 51,25	128 14,5%	310 35,1%
foarte rar	270 30,6%	118 13,3%	58 6,5%	20 2,2%	106 12%	36 4%	116 13,1%
Total răsp.	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	880 99,7%
non- răspuns	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	2 0,2%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Se observă că din nou politica nu este un domeniu atractiv pentru copii iar studiul, problemele legate de școală sunt considerate mult mai importante și atractive.

Concluzie: *elevii manifestă interes în angajarea unor discuții cu cei din mediu legate de aspectele principale ale vieții. Educația, programele de Tv și viața sexuală reprezintă domeniile acestor discuții iar politica este un subiect prea puțin atractiv.*

5.4.3. Interesului declarat față de politică în general și intenția de vot

Întrebarea pentru acest domeniu era formulată astfel:

„Ești interesat în general de politică?”

Foarte tare	Tare	Moderat	Puțin	Deloc
-------------	------	---------	-------	-------

Pentru o mai bună ilustrare a interesului pentru politică am sintetizat mai multe studii, rezultatele fiind redată în Tabelul 5.8.

Tabelul 5.8. Interesul pentru politică, studii comparate: național–Cluj

Interes pentru politică	Lot total național	Liceeni național	Studenti național	Lot elevi Cluj cercet. personală
deloc	17,5%	34,1%	37,1%	29,2%
în foarte mică măsură	24,5%	30,9%	20,5%	37,6%
în mică măsură	34,6%	21,6%	12,9%	24,4%
în mare măsură	16,5%	11,5%	21,1%	5,8%
în foarte mare măsură	4,7%	1,8%	5,2%	2,2%
non-răspuns	1,9%	0,8%	2,9%	0,4%

Sursa: Gallup, 2006 și cercetarea personală, 2007

Datele noastre sunt apropiate datelor obținute de **Gallup (2004)** în ceea ce privește lotul de liceeni. Se poate constata interesul scăzut **1,8% Gallup** liceeni lot național și **2,2% lotul nostru de liceeni**.

O cercetare similară ce viza interesul pentru politică al tinerilor / adolescenților a fost realizată de către **Centrul pentru Studiul Democrației**, pe un eșantion ce a cuprins 1876 de elevi de liceu, din șase localități (Tabelul 5.9). Datele din România au fost culese în mai 2006.

Datele confirmă din nou nivelul redus de interes și în comparație cu alte state europene și americane și apropiate studiului nostru **1,9% la CSD** și **2,2% în studiul nostru**.

Tabelul 5.9. Interesul pentru politică, studii comparate pe 3 țări

interes pentru politică	România	Belgia	Canada
deloc	28,7%	28,6%	25,1%
puțin	53,6%	48,5%	41%
mare	15,8%	19%	3,6%
foarte mare	1,9%	3,9%	5,6%

Sursa: Centrul pentru Studiul Democrației 2006

La **nivel european** există un interes mai mare pentru politică în comparație cu interesul elevilor din România. În Tabelul 5.10 am încercat să prezint care este interesul pentru politică în câteva țări europene în comparație cu interesul pentru politică la noi. Datele arată că la noi este de aproape 10 ori mai scăzut decât în Slovacia care se află și ea pe ultimul loc pe lângă celelalte țări europene.

Tabelul 5.10. Procentele cu interesul tinerilor pentru politică la nivel european

	Germania	Italia	Austria	Franța	Finlanda	UK	Estonia	Slovacia	Total
interesat	37%	51%	43%	42%	36%	35%	30%	29%	28%
neinteresat	64%	49%	57%	58%	64%	65%	70%	71%	72%

Sursa: European Union EUYOUNG 2003–2005

În ceea ce privește activismul politic și interesul pentru vot datele sunt prezentate în Tabelul 5.11.

Tabelul 5.11. Frecvențele și procentele referitoare la atitudinea față de politică și vot

	politica nu mă interesează, nu voi vota	politica nu mă interesează, da voi vota	mă duc să votez și particip la activități politice	am participat deja la proteste, lipire de afise, strangere de semnături
neales	764 86,6%	290 32,8%	732 82,9%	858 97,2%
ales	118 13,3%	592 67,1%	150 17%	24 2,7%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Atitudinea cea mai aleasă față de politică este: „politica nu mă interesează, dar voi vota” (67,1%), „mă duc să votez și particip la activități politice” (17%), „politica nu mă interesează, nu voi vota” (13,3%) și „am participat deja la proteste, lipire

de afise, strangere de semnături” (2,7%). Ca urmare cei mai mulți tineri nu sunt interesați de politică dar manifestă intenția declarată de a vota. Acest lucru înseamnă poate și o mai mare relaxare a legii votului în ceea ce privește vârsta, deoarece tinerii par a fi mai deschiși procesului de votare decât adulții și să devină extrem de activi când percep că schimbările majore sunt posibile în momentele politice și istorice dificile. Acest lucru este confirmat de datele furnizate de diferite institute de măsurare a opiniei publice.

Conform datelor furnizate de **IRSOP, CURS, INS și BEC**, rata participării la vot a tinerilor (procentul de tineri care au fost prezenți la vot din total tineri) la alegerile generale din 1996, 2000 și 2004 a cunoscut fluctuații importante. Astfel cea mai mare rată a participării a fost înregistrată în 1996 (89,7%) și cea mai redusă în 2000 (55%). În 1996 și 2004 rata de participare la vot a tinerilor a fost mai mare decât cea a întregii populații, cu diferențe de 13,7% respectiv de 7,3% (vezi Tabelul 5.12). Nu întâmplător în 1996 și 2004 au avut loc schimbări de culoare politică la nivelul **Parlamentului, Guvernului și Președinției**. Datele statistice confirmă faptul că tinerii au jucat un rol foarte important în aceste schimbări iar studiul nostru relevă că nu există pericolul unei migrări a votului spre partide extremiste (v. Tabelul 3.7 – *Preferințele subiecților față de principalele partide politice*).

Tabelul 5.12. Rata participării la vot a tinerilor (alegeri naționale)

Anul electoral	Rata participării tineri	Rata participării total populație****
1996	89,7%*	76,0%
2000	55%**	65,3%
2004	65,8%***	58,5%

* Sondaj exitpool IRSOP, 1996. Grupa de vârstă 18–31 de ani

** „Sondaje de opinie. Alegerile 2000. Prezentare și analiză” Ed. Paideia, 2001, București; Biroul Electoral Central. Grupa de vârstă 18–29 de ani.

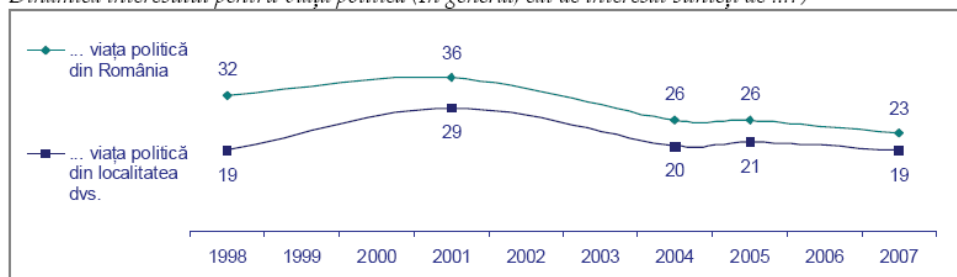
*** Estimare pe baza exitpollului CURS și a datelor INS privind volumul populației tinere (18–30 ani) la 1 iulie 2003.

**** Anuarul Statistic al României 2001, INS, pentru 1996 și 2000; Calcul pe baza datelor furnizate de Biroul Electoral Central pentru anul 2004.

În cazul adulților dacă se urmărește graficul din Figura 5.1. se constată o scădere a interesului pentru viața politică, fapt ce a permis apariția unui vot decisiv al tinerilor în 2004.

Concluzie: *în România interesul tinerilor pentru politică este unul redus în comparație cu restul statelor UE dar acest interes scăzut nu exclude comportamentul de vot care în momente cruciale ale istoriei a schimbat președinții și partide tradiționale deja, de la guvernare.*

Dinamica interesului pentru viața politică (În general, cât de interesat sunteți de ...?)

* Datele reprezintă % mult / foarte mult

** Exemplu de citire: La nivelul anului 1998, 32% dintre respondenți declară că sunt interesați de viața politică din România și mai puțin (19%) de viața politică din localitatea în care trăiesc.

Figura 5.1. Dinamica interesului pentru viața politică

Sursa: BOP 2007

5.4.4. Participare socială: implicarea în activități de voluntariat

Măsurarea participării sociale se realizează extrem de greu, deoarece acest concept este destul de dificil de definit, tocmai datorită relațiilor de parțială suprapunere cu capitalul social, integrarea socială, angajarea civică etc. În pofida acestor dificultăți există un acord printre cercetători asupra utilizării participării politice ca modalitate de a explora modul în care oamenii pot exercita un anumit control asupra mediului politic și asupra vieții sociale, în general. Importanța scalei care măsoară acest tip de participare constă, în faptul că include trei dimensiuni esențiale ale participării (fiecare cuprinzând doi indicatori), și anume (Mărginean I., 1999):

- **informarea**, deoarece oamenii se informează din presă, citesc ziare și discută cu alții;
- **activismul comunitar**, ei lucrează voluntar în folosul comunității, străzii, blocului și intră în contact cu autoritățile;
- **activismul electoral**, prin faptul că ei participă la întruniri politice, lucrează în favoarea unui candidat sau al unui partid.

La nivel acțional, participarea în asociații, este foarte slabă. Conform datelor oferite de **European Values Survey**, 1999, în **România** un **individ face parte din 0,19 asociații**, în timp ce în **Europa de Vest** un **individ poate face parte din 0,4–0,6 asociații** (Voicu B., 2002). Dar dacă luăm în considerare concluziilor cercetărilor ce vizează participarea politică, ce este considerată a fi importantă în indicarea gradului de control pe care individul îl poate manifesta, în legătură cu procesul politic și social, în general, cifrele indică un interes pentru politică și o participare asemănătoare celor din țările europene (Voicu B., 2002).

Pentru cercetarea noastră situația se prezintă astfel: prin analiza tabelului de frecvențe (5.13) arată că activitățile sociale cele mai agreate sunt cele legate de **practicarea sportului** (42%) și **a religiei** (34%) și cele mai scăzute legate de **politică** (3%). Din nou politica este pe ultimul loc iar activitățile specifice vârstei sunt reprezentate de practicarea sportului. Religia prin tradiție este o activitate în care tinerii se implică într-un număr mai mare decât în politică. De asemenea activitățile cu caracter educativ, muzică artă (15,8%) sunt preferate unor activități în folosul comunității cum ar fi cele ecologice de exemplu (9,7%).

Tabelul 5.13. Frecvențele și procentele activismului comunitar și politic

Activism	Frecvență* %
membru în Organizație Religioasă	200 22,6%
activitate voluntară în Organizație Religioasă	106 12%
membru în Organizație Sport	284 32,2%
activitate voluntară în Organizație Sport	88 9,9%
membru în Org. Educație, Artă, Muzică	140 15,8%
activitate voluntară în Organizație Educație, Artă, Muzică	70 7,9%
membru în partid politic	10 1,1%
activitate voluntară în partide politice	16 1,8%
membru în organizații ecologice	42 4,7%
activitate voluntară în organizații ecologice	86 9,7%
membru în Org. Umanitare sau caritabile	68 7,7%
activitate voluntară în Org. umanitare sau caritabile	148 16,7%

Studiile similare indică rezultate apropiate dar cu mici variații, în care politicul are cea mai scăzută pondere, confirmând de fapt interesul scăzut pentru politică.

Tabelul 5.14. Procentele activismului comunitar și politic – studii comparate

Apartenența la organizații	Liceeni	Studenți	Cercetarea noastră	Diagnoza Tineretului 2004	Eurobarometrul Tineret 2001
Organizații de umanitare sau de caritate	5,2%	5,5%	16,7%	7%	5%
Organizații culturale sau artistice	7,7%	4,5%	7,9%	14%	6%
Partide politice	3%	5,6%	1,8%	4,8%	4%
Organizații pentru protecția naturii, a animalelor, a mediului înconjurător	7,1%	2,8%	9,7%	7%	5%
Asociații, cluburi sportive	11,4%	4,3% ⁵	9,9%	21%	28%

Câteva mențiuni pe baza datelor din Tabelul 5.14 și a datelor **Gallup** (2007) care se referă la **apartenența la o organizație neguvernamentală care este puternic corelată cu interesul față de viața politică: tinerii membri ai organizațiilor sunt într-o măsură mult mai mare interesați de viața politică atât la nivel local, cât și național și european**. De asemenea, despre imaginea **organizațiilor neguvernamentale cu activitate locală**, se poate spune că este extrem de redusă: doar 7% dintre tineri afirmă că au cunoștință de existența vreunei astfel de organizații, iar dintre aceștia, mulți menționează mai degrabă tipuri decât nume de organizații pe care le-ar cunoaște. Tinerii care cunosc organizații neguvernamentale ce activează la nivel local, aparțin mai ales mediului urban, *au un nivel de instrucție ridicat și aparțin în mai mare măsură regiunilor de dezvoltare Vest, Nord-Vest și Centru*. Un număr redus de tineri (7% dintre subiecți) afirmă că au desfășurat cel puțin o dată voluntariat în cadrul unei organizații neguvernamentale, iar un număr și mai mic (4%) declară că sunt membri ai unui ONG; o pondere de doar 11% dintre tineri au participat la acțiuni ale ONG-urilor, cei mai mulți în calitate de voluntari sau invitați. Asociațiile de elevi, studenți sau profesionale se află în topul organizațiilor la ale căror acțiuni tinerii declară că au participat, fiind menționate de peste 50% dintre aceștia (procentul se raportează la cei 11% dintre tineri care au declarat participarea la acțiuni); **cluburile sportive** (25,5%), **organizațiile umanitare** (23%) și **asociațiile cultural-artistice** (20%) întrunesc și ele procente semnificative, se arată în același raport. Datele obținute în cercetarea noastră pe elevii clujeni indică activități: în domeniul **ecologiei** (13%), **umanitare** (24%), **cultural-artistice** (24%), **sport** (43%), date ce sunt apropiate obținute de **Gallup** (2007).

Dacă analizăm **nivelul de implicare** a tinerilor la nivel european constatăm ca sunt aproximativ aceleași valori obținute la elevii clujeni (Tabelul 5.15). Ne apropiem de **Germania și Estonia** ca și nivel de implicare a tinerilor de 15–19 ani.

Tabelul 5.15. Procentele ce vizează implicarea într-o organizație de tineret a unui partid politic (15–19 ani) la nivel european

	Austria	Estonia	Franța	Germania	Italia	Slovacia	UK
membru	6%	4%	1%	2%	3%	1%	0%
participare	5%	3%	1%	3%	4%	2%	0%
voluntar	3%	2%	1%	1%	2%	1%	0%

Sursa: European Union EUYOUNG 2003–2005

Datele din anii anteriori arată cam aceleași tendințe. De asemenea dinamica implicării este una descrescătoare până în 2002, apoi fluctuantă până în 2004 (Fig. 5.2).

Ponderea tinerilor membri în organizații, în dinamică

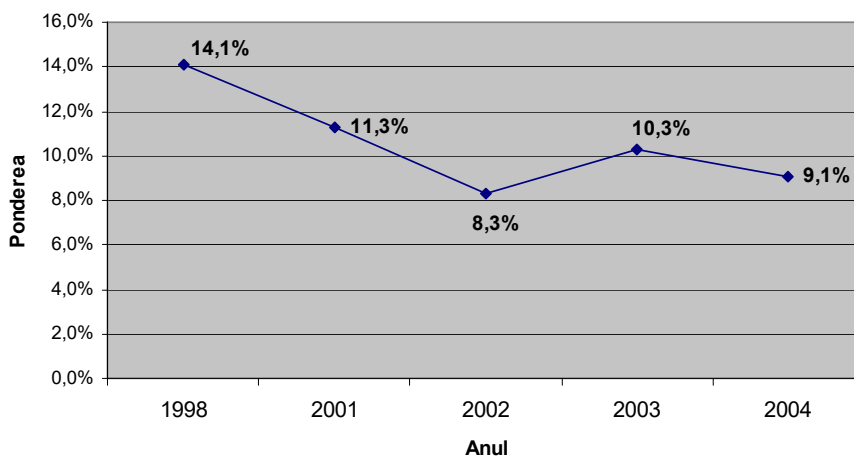

Figura 5.2. Dinamica evoluției implicării tinerilor în organizații

Sursa: BOT 1998, Diagnoza tineretului 2001, Situația tineretului 2002, 2004, Sondaj Creativitate 2003

Există o tendință de scădere a ponderii tinerilor care sunt membri într-o organizație sau asociație: de la 14,1% în 1998 la 9,1% în 2002. Practic aceasta înseamnă că cei care au activat într-un **ONG** și au ieșit treptat din grupa de vârstă 15–29, nu au mai fost înlocuiți în întregime de alți tineri din această grupă de vârstă. Oricum, raportat la cele 15 state din Comunitatea Europeană (unde aproximativ unul din doi tineri este membru într-o asociație), România are o rată a participării net inferioară din acest

punct de vedere. Acolo unde se pot face comparații se observă că deși sunt puțini tineri care aparțin unui **ONG**, aceștia activează mai mult în organizațiile cu **caracter politic sau sindical** (48% dintre tinerii români membri într-o organizație, față de 8% dintre tinerii europeni), în **cele religioase** (15% față de 8%) **cultural artistice** (14% la noi față de 6% la europeni). De asemenea, procentul de tineri care nu aparțin nici unei asociații sau organizații diferă foarte mult între România și Uniunea Europeană: 91% la noi (în 2004) și 50% în UE.

Principala cauză de neimplicare (v. Tabelul 5.16) este lipsa unui **câștig personal** (între 30–36%), **necunoașterea** unei astfel de organizații (23–33%) și **lipsa timpului** (22–24%).

Tabelul 5.16. Motivele neimplicării, exprimate în procente

Motive ale neapartenenței la o organizație/ asociație	2001	2002	2004	media
Nu mă interesează/ nu mă atrage/ nu am nimic de câștigat	36,1%	24,3%	28,2%	29,5%
Nu îmi permite timpul	22,8%	24,1%	24,1%	23,7%
Nu cunosc o asemenea organizație	23,1%	33%	25,3%	27,1%
Nu am încredere în asemenea organizații/asociații	12,3%	8,1%	7,5%	9,3%
Nu am încredere în liderii acestor organizații	0%	2%	4%	2%
Nu cred în rezolvarea problemelor printr-o organizație	0%	5,8%	6%	5,9%
Alt motiv	1,4%	2,6	4,9%	3%

Sursa: Situația tineretului 2001, 2002, 2004

Explicațiile teoretice ale neimplicării am încercat să le abordez din perspectiva lui **Janosky**. Astfel după **Janosky** (1998, p. 95), nu orice deținător al statutului de cetățean este capabil și dispus să se implice în societatea civilă. În funcție de gradul și forma participării civice, există șase tipuri de cetățeni: **cetățeanul încorporat**, se află în elita societății sau se consideră ca atare; susține acțiunea guvernamentală fără rezerve; **cetățeanul oportun**, participă la activități politice doar dacă obține un avantaj personal; **cetățeanul activ**, altruist, implicat atât în organizații active ale vieții sociale cât și celei politice, are divergențe cu autoritățile; preocupat de interesul general; **cetățeanul pasiv**, resemnat în fața autorității dar este convins că acțiunea acestora este nu tocmai cea mai potrivită; activ doar sporadic și la vot; **cetățeanul cinic**, capabil și interesat de participarea politică; formulează cel mult o critică indirectă: ironie politică, absenteism sau se oprește la o reacție limitată; **cetățeanul marginalizat**, inactiv și alienat datorită lipsei de mijloace și oportunități; face parte din categoria indivizilor posesori doar a unor drepturi formale, deoarece

nu are posibilitatea de a le practica; este manipulabil politic și cetățeanul fatalist, apatic, inactiv și defensiv; refuză participarea politică. Tinerii din România par a se încadra în tipul de cetățean oportunist.

Concluzii: Participarea la societatea civilă se bazează în special pe forma altruistă de cetățenie și pe cetățenii activi; și sunt esențiale pentru disputa cu statul în negocierea drepturilor civile și politice. Rezultatele cercetării noastre, confirmă ceea ce Terrén (2002, p.163) spune, referitor doar la sfera politicii, „se pare că societatea postmodernă este inevitabil o societate depolitizată astfel că modernitatea s-a exprimat prin trei tipuri de activități: munca, participarea și identificarea culturală”. Această „atitudine postmodernă” de depolitizare nu invalidează democrația ca model de guvernare, ci doar reflectă starea de nemulțumire față de modul său de funcționare (Ichilov, 1998). Apatia și dezinteresul public sunt forme de contestare a corupției și a demagogiei politice și nu a valorile democrației. Este contestat modul de realizare a democrației nu democrația în sine.

5.4.5. Atitudinile de protest

Întrebarea ce vizează atitudinile de protest a fost formulată astfel: „Cum reacționezi dacă te consideri nedreptățit? Notează cu X răspunsul ales?” (v. anexă, itemul 10 din chestionar). Rezultatele sunt sistematizate în Tabelul 5.17.

Tabelul 5.17. Frecvențe în exprimarea formelor de protest

Tac, renunț, pentru că oricum părea mea nu contează	Îmi spun părerea orice ar fi	Scriu o reclamație, celor abilitați să-mi apere drepturile	Îmi caut alianți care să mă susțină	Boicotez, demonstrez legal
102 11,6%	532 60,3%	82 9,3%	104 11,8%	90 10,2%

Cea mai frecventă formă de participare este că „îmi spun părerea orice ar fi” (60,3%) „Îmi caut alianți care să mă susțină” (11,8%), „tac, renunț, pentru că oricum părea mea nu contează” (11,6%), „Boicotez, demonstrez legal” (10,2%) și cea mai rară „scriu o reclamație autorităților” (9,3%). Se observă că forma cea mai simplă de a spune părerea în orice condiție este cea mai preferată pe când formele mai sofisticate și birocratice într-o măsură mai mică.

5.4.6. Capitalul social: toleranță vs. intoleranță și gradul de încredere generalizată și particularizată

Elemente cum ar fi încrederea, toleranța și orientarea spre cooperare funcționează în strânsă legătură cu deschiderea către noi experiențe, acceptarea riscului

calculat și moralitatea. În felul acesta cultura deschisă este caracteristică spațiilor sociale deschise, caracterizate prin resurse înalte de status și mediu (Sandu D., 1999). În continuare, autorul, arată că stadiul de dezvoltare socială denumit **post-materialism** este caracterizat de valori ale *încrederii, toleranței, echilibrul sentimentelor pozitive.* În **România**, contextul valoric este prezentat de studiile succesive ca fiind unul caracterizat mai degrabă de valori ale **neîncrederii, intoleranței, neparticipării.** Români, **resping**, în mare măsură, diferențele de orice fel indiferent că ne referim la *rasă, înclinație sexuală, încălcarea ordinii tradiționale în cazul divorțului, avortului, relațiilor extraconjugale* (Voicu B., 2002). Autorul, consideră că existența acestei atitudini rezidă din **insecuritatea materială** crescută, *care acționează ca o frână în calea acceptării de diferențe și alte valori decât cele proprii.*

În studiul „**Starea tineretului și așteptările sale 2007**”, realizat de Gallup, gradul de acceptare față de unele grupuri de oameni, la nivel național, cea mai mare deschidere se observă față de *persoanele cu handicap*. Gradul maxim de intoleranță pe toate nivelele înregistrează vizavi de: *homosexuali, foști dependenți de droguri și persoanele cu HIV/SIDA*. Intoleranța maximă față de **homosexuali, persoane seropozitive și foști dependenți de droguri**, se manifestă la tinerii din zonele de Centru, Nord-Vest, Sud-Vest, Nord-Est, și cea minimă în zonele de Sud-Est, Sud și București Ilfov. *Tinerii cu școală primară sau gimnazială sunt cel mai puțin toleranți față de homosexuali, persoane cu HIV/SIDA și foști dependenți de droguri.*

Într-un alt studiu **Gallup 2004**, concluziile în ceea ce privește atitudinea față de grupuri minoritare (etnice, sexuale, religioase, altele) sunt: *tinerii acceptă cel mai greu persoanele cu orientare homosexuală, pe cele care aparțin unor minorități religioase, sau care sunt de etnie rromă. Putem spune că sexualitatea, religia și naționalitatea sunt repere importante pentru identitatea socială a tinerilor.* Se observă că lucrurile nu se schimbă prea mult în cei 3 ani în ceea ce privește homofobia doar în ceea ce privește acceptarea celor de altă religie (v. Tabelul 5.18).

Tabelul 5.18. Gradele în acceptarea minorităților etnice și sociale

	Nu-i acceptă/ îi acceptă foarte rar**	I-ar accepta*
Homosexuali/lesbiene	46	52
Rromi	34	66
Maghiari	29	69
Persoane cu handicap fizic	12	87
Minorități religioase	38	59
Minorități rasiale	25	72
Alte minorități etnice	24	74

* Cei care au ales una din variantele: Aș accepta... 1. să locuiesc în orașul meu; 2. să fie coleg de serviciu 3. în grupul meu de prieteni; 4. Ca membru al familiei.

** Cei care au ales una din variantele: 1. Nu aș accepta să trăiască în România 2. Aș accepta să trăiască în România. (prin excluderea primelor variante)

Sursa: Sondaj Gallup 2004, tineri de 15–35 de ani din marile orașe

În cercetarea proprie datele le-am sistematizat în Tabelul 5.19 și am luat în considerare 8 categorii importante de minorități sociale pe care elevii le-au evaluat în funcție de gradul de înțelegere a condiției acestora.

Tabelul 5.19. Gradul de acceptare a minorităților etnice și sociale în cercetarea proprie

	Homo- sexuali	Persoane fără adapost	Persoane cu handicap	Cerșetori	Pers. cu religie diferită de a ta	Persoane cu HIV/ SIDA	Persoane depen- dente de alcool	Persoane depen- dente de droguri
nu îi înțeleg deloc	410 46%	32 3,6%	16 1,8%	192 22%	24 2,7%	66 7%	388 43,9%	526 60%
nu îi înțeleg	218 25%	152 17,2%	34 3,8%	374 42%	48 5,4%	80 9%	294 33,3%	204 23%
îi înțeleg	170 19%	424 48%	342 38,7%	218 25%	346 39%	352 40%	114 12,9%	94 115%
îi înțeleg bine	46 5,2%	142 16%	200 22,6%	52 5,8%	208 24%	196 22%	34 3,8%	32 3,6%
îi înțeleg perfect	38 4,3%	132 14,9%	290 32,8%	46 5,2%	256 29%	188 21%	52 5,8%	26 2,9%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Persoanele față de care *subiecții manifestă cea mai mică înțelegere au fost*: **dependenții de droguri (60%), homosexualii (46%) și dependenții de alcool (44%).** Categoriile cele *mai înțelese au fost*: **persoanele cu handicap (32,8%), persoanele de o altă religie decât cea proprie (29%) și persoanele cu HIV/SIDA (21%).** De remarcat că homofobia este încă la cote înalte, dar această categorie nu apare ca cea mai respinsă dintre toate ci categoria reprezentată de consumatorii de droguri.

Legat de homofobie se observă că în interiorul lotului cercetat subiecții de la profilul tehnic sunt cel mai puțin toleranți cu homosexualii (v. Tabelul 5.20). Se confirmă astfel ipoteza 1, adică profilul școlii influențează percepția acestei minorități sociale. Acest rezultat era oarecum de așteptat deoarece elevii de la profilul tehnic sunt mai tradiționaliști și conservatori în percepția diferențelor dintre valori, cultură și comportamente.

Tabelul 5.20. Asocierile între profil și acceptarea homosexualilor

	teoretic român	teoretic maghiar	tehnic	<i>Total</i>
nu îi înțeleg deloc	212 47,5%	92 37,5%	106 55,5%	410 46,4%
nu îi înțeleg	102 22,8%	68 27,7%	48 25,1%	218 24,7%
îi înțeleg	100 22,4%	39 15,9%	31 16,2%	170 19,2%
îi înțeleg bine	16 3,5%	28 11,4%	2 1%	46 5,2%
îi înțeleg perfect	16 3,5%	18 7,3%	4 2%	38 4,3%
<i>Total</i>	446 100%	245 100%	191 100%	882 100%

Asocierea testată cu testul χ^2 între clasă și atitudinea față de homosexuali a arătat un $\chi^2(4)=23,503$ $p=0,001$. Rezultatele arată că în acest caz cei de gimnaziu acceptă mai greu homosexualii (Tabelul 5.21), fapt relevat și în cercetările Gallup din 2004 și 2007, confirmând astfel ipoteza 2, adică vârsta determină percepții diferite asupra minorităților sexuale.

Tabelul 5.20. Asocierile între clasă și acceptarea homosexualilor

	7	11	<i>Total</i>
nu îi înțeleg deloc	154 57,9%	256 41,5%	410 46,4%
nu îi înțeleg	50 18,8%	168 27,2%	218 24,7%
îi înțeleg	46 17,3%	124 20,1%	170 19,2%
îi înțeleg bine	6 2,2%	40 6,5%	46 5,2%
îi înțeleg perfect	10 3,7%	28 4,5%	38 4,3%
<i>Total</i>	266 100%	616 100%	882 100%

Per ansamblu transformarea toleranței în date continue arată că nivelul general al toleranței față de minoritățile sociale este unul mediu (vezi tabelul 5.22).

Tabelul 5.22. Frecvențele pentru toleranța față de minoritățile sociale

Gradul de înțelegere (exprimat în valori numerice între 1–5)	Frecvență	Procent
1 (nu îi înțeleg deloc)	4	0,45
1,25	2	0,22
1,375	2	0,22
1,5	4	0,45
1,625	4	0,45
1,75	4	0,45
1,875	24	2,72
2	30	3,4
2,125	54	6,12
2,25	64	7,2
2,375	66	7,48
2,5	86	9,75
2,625	100	11,3
2,75	88	9,97
2,875	72	8,1
3	54	6,1
3,125	52	5,89
3,25	36	4,
3,375	30	3,4
3,5	32	3,6
3,625	18	2
3,75	8	0,9
3,875	18	2,
4	6	0,68
4,125	6	0,68
4,25	4	0,45
4,5	2	0,22
4,625	6	0,68
4,875	2	0,22
5 (îi înțeleg total)	4	0,45
<i>Total</i>	882	100

De asemenea am evaluat și gradul de acceptare a modelelor familiale pozitive vs. negative. Pentru aceasta am formulat întrebarea: „Cu care dintre următoarele două afirmații ai fi mai degrabă de acord? (bifați cu X răspunsul: 1. Indiferent de cum sunt părinții, copiii trebuie întotdeauna să-și respecte părinții. 2. Copiii nu au nicio datorie față de părinți, dacă aceștia nu au oferit modele pozitive copiilor lor”.

Tabelul 5.23. Frecvențele cu privire la modul în care copiii își acceptă sau nu părinții fără condiții

Varianta aleasă	Frecvență	Procent
prima	694	78,6
a doua	180	20,4
Total răsp.	874	99
non-raspuns	8	0,9
Total	882	100

Se observă o **acceptare** a părinților așa cum sunt la mai bine de 78.6% din subiecți și preferința de a **condamna** modelul negativ la 20,4% (Tabelul 5.23). Analiza în detalii relevă câteva lucruri interesante.

Asocierea testată cu testul χ^2 între profil și variantele alese, a fost $\chi^2(2)=22,005$ $p=0,000$. Rezultatele arată că în acest caz, dei de la profilul tehnic sunt mai înclinați să accepte necondiționat modelul din familie decât colegii lor de la profilul teoretic român și maghiar (Tabelul 5.24).

Tabelul 5.24. Asocierile între varianta aleasă și profil

Varianta aleasă	Profil			
	teoretic roman	teoretic maghiar	tehnic	Total
prima	346 78,6%	177 72,2%	171 90,4%	694 79,4%
a doua	94 21,3%	68 27,7%	18 9,5%	180 20,6%
Total	440 100%	245 100%	189 100%	874 100%

Concluzii: categoriile cele mai puțin acceptate sunt **dependenții de droguri homosexualii și dependenții de alcool**. Cea mai mare respingere vine din partea elevilor de la profilul tehnic pe de o parte și de la cei mici din gimnaziu. Modelele familiale sunt acceptate necondiționat de mai bine de trei sferturi din elevi și mai degrabă de cei de la profilul tehnic.

În ceea ce privește **încrederea** trebuie să recurgem la clasificarea dată încrederii după **Uslaner**:

1. încredere generalizată, mai este numită și încredere morală, încredere interpersonală (Uslaner, 1999) sau încredere altruistă (Mansbridge, 1999). *Ea se manifestă prin optimism și încredere față de ceilalți și convingerea că mediul exterior individului poate fi controlat. Este totuși o încredere difuză între oameni, o încredere în alteritate, fiind măsurat în general prin întrebarea de tipul „oamenii ar profita de tine?”*

Tabelul 5.25. Frecvențele încrederii generalizate
(unde: 1 – „cei mai mulți oameni ar profita de mine”;
10 – „cei mai mulți oameni ar căuta să fie corecți”)

„Oamenii ar profita de tine?”	Frecvență	Procent
1	108	12,2
2	48	5,4
3	78	8,8
4	92	10,4
5	176	19,9
6	104	11,7
7	102	11,5
8	82	9,2
9	48	5,4
10	42	4,7
non-răspuns	2	0,2
Total	882	100

Datele arată că nivelul de încredere este undeva la mijlocul scalei proprii de valori. Fapt ce este totuși destul de puțin (Tabelul 5.25).

Capitalul social modern accentuează importanța atitudinilor individualiste, bazate pe afirmarea individului, în timp ce **capitalul social tradițional** accentuează importanța relațiilor puternice de grup, apartenența la grupuri și valori morale colective. De altfel, încrederea interpersonală este considerată ca fiind „orientarea morală cea mai importantă care trebuie să existe, pentru ca o comunitate civică să existe” (Poggi, G., 1989, apud Putnam).

2. Încrederea strategică sau personalizată se referă: la predicțiile privind comportamentul unei persoane având ca punct de reper comportamentul său anterior, cunoscut din interacțiuni directe (Hardin 1992, Uslaner, 1999). Ea provine din

experiența individului cu ceilalți, care conduce la jocuri strategice de plasare sau de retragere a încrederii.

3. Încredere particularizată: *se referă la încrederea în grupuri sociale de similaritate.* O persoană poate să fie neîncrezătoare față de toți necunoscuții, exceptându-i pe cei care aparțin localității în care s-a născut sau au cel puțin un atribut comun care să o determine să se considere asemănătoare ei.

Încrederea în instituții este una din variabile care corelează pozitiv cu indicatorii de performanță a instituțiilor politice (Hetherington, 1998, 1999), dar mai există puternice argumente care arată că există corelații puternice între încrederea în instituții și încrederea generalizată. De asemenea există cercetări care arată că încrederea în instituții este o încredere strategică (Newton, Kenneth & Norris, 1999).

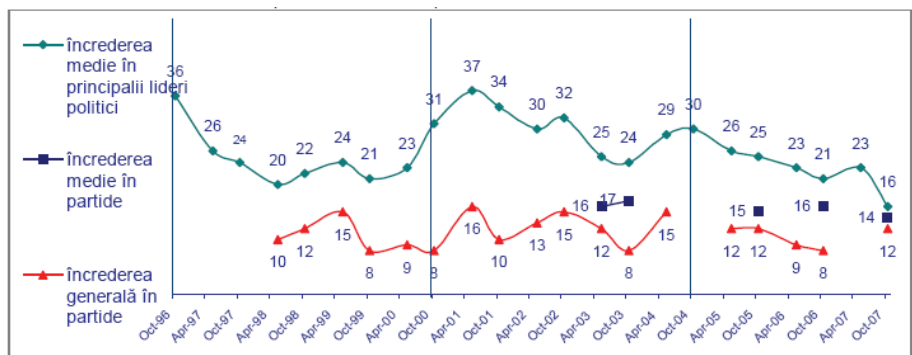
Evaluarea încrederii în instituțiile politice am formulat-o astfel: „**Câtă încredere ai în ...?**” (v. anexă, itemii 13 și 14 din chestionar).

Rezultatele le-am sistematizat în Tabelul 5.26.

Tabelul 5.26. Gradele de încredere în instituțiile politice

	Președinție	Partide politice	Guvern	Parlament	Primăria Cluj	Prefectura Cluj
foarte multă	120 13,6%	6 0,6%	14 1,5%	28 3,1%	140 15,8%	58 6,5%
multă	290 32,8%	84 9,5%	120 13,6%	114 12,9%	410 46,4%	292 33,1%
puțină	338 38,3%	492 55,7%	490 55,5%	476 53,9%	234 26,5%	412 46,7%
deloc	132 14,9%	298 33,7%	256 29%	262 29,7%	98 11,1%	116 13,1%
Total rasp.	880 99,7%	880 99,7%	880 99,7%	880 99,7%	882 100%	878 99,5%
non-raspuns	2 0,2%	2 0,2%	2 0,2%	2 0,2%	0 0%	4 0,4%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Se constată că elevii au: *foarte multă încredere* în **Președinte** (13,6%), și **Primăria Cluj** (15,8%) iar deloc în: **partide politice** (33,7%), **Guvern** (29%) și **Parlament** (29,7%). **Președinția și autoritățile locale se bucură de cea mai mare încredere.** La nivelul adulților de exemplu încrederea în partide și lideri înregistrează un trend descendent (21%) în aceeași perioadă în care subiecții noștri aveau în partide 33,7%.

Datele reprezintă % (încrederea generală în partide) sau medii de % (încrederea medie în partide sau lideri)

*** Exemplu de citire: În luna octombrie 2007, 12% dintre respondenți declară că au încredere (mare / foarte mare) în partidele politice, în medie 14% au încredere în principalele partide politice și tot în medie 16% au încredere în principalii lideri politici.*

Figura 5.3. Dinamica încrederii în partide și lideri politici

Sursa: BOP 2007

Încrederea în persoane s-a evaluat prin răspunsul la întrebarea „Câtă încredere ai în ...?” (v. anexă, itemul 17 din chestionar).

Tabelul 5.26. Gradele de încredere în specialiști

	Medici	Preoți, pastori	Profesori	Oameni de afaceri	Încredere în polițiști	Încredere în analiști politici
foarte mare măsură	200 22,6%	296 33,5%	140 15,8%	36 4%	98 11,1%	28 3,1%
mare măsură	488 55,3%	344 39%	410 46,4%	188 21,3%	322 36,5%	194 21,9%
mică măsură	164 18,6%	156 17,6%	252 28,5%	474 53,7%	312 35,3%	387 43,8%
foarte mică măsură	30 3,4%	86 9,7%	80 9%	184 20,8%	150 17%	273 30,9%
Total	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%	882 100%

Dintre categoriile incluse în lista de alegeri se constată că de o foarte mare încredere beneficiază: **preoții** (33,5%), **medicii** (22,6%) și **profesorii** (15,8%). Cea mai mică măsură a încrederii este acordată în ordine pentru: **analiști politici** (31%), **oameni de afaceri** (20,8%) și **polițiști** (17%).

Concluzii: *categoriile sociale minoritare cele mai puțin acceptate sunt dependenții de droguri homosexualii și dependenții de alcool. Cea mai mare respingere vine*

*din partea elevilor de la profilul tehnic pe de o parte și de la cei mici din gimnaziu. Modelele familiale sunt acceptate necondiționat de mai bine de trei sferturi din elevi și mai degrabă de cei de la profilul tehnic. La nivel general există o toleranță medie pe scala de acceptare proprie. În ceea ce privește încrederea, cea mai credibilă instituție este cea a **Președinției și a autorităților locale** iar la nivel de persoane preoții medicii și profesorii se bucură de încrederea elevilor. Diferența mare de aproape 15% între profesori și preoți face ca primii să se afle totuși într-o oarecare criză de autoritate asupra elevilor. Partidele politice se bucură de o încredere mai crescută la copii decât la adulți.*

5.5. Concluziile capitolului 5

*Participarea la sistemul de decizie a copiilor și adolescenților începe din familie prin alegerea liberă a elementelor non-politice cum ar fi alegerea: **prietenilor, hainelor și a școlii**. Elementul politic adică alegerea în domeniul politic se află pe ultimul loc. Independența alegerii în domeniul **politicii** este pentru elevii din profilul tehnic și gimnazial pe ultimul loc în comparație cu celelalte profile respectiv în comparație cu liceenii. **Respectarea tradițiilor religioase, reprezintă un domeniu încă non-politic, dar care este destul de sever** în special asupra elevilor de **gimnaziu** cu toate acestea cei mai mulți merg la biserică doar de 10 ori pe an. În ceea ce privește angajarea sau participarea la discuții, elevii manifestă interes în angajarea unor discuții cu cei din mediu (alții decât părinții) legate de aspectele principale ale vieții. **Educația, programele de Tv și viața sexuală** reprezintă domeniile ale acestor discuții. Acest lucru poate fi un element pozitiv în stabilirea unor alte relații strânse cu cei din jur (alții decât familia) și chiar creșterea încrederii în mediu social (altul decât familia).*

***Interesul pentru politică** în România este unul redus în comparație cu restul statelor UE, dar acest interes scăzut nu exclude **comportamentul de vot** ca formă manifestă de exprimare a interesului pentru politică și datorită cetățenească de a participa, care în momente cruciale ale istoriei a fost unul decisiv pentru alegerile prezidențiale dar și locale.*

*Participarea elevilor români ca **voluntari** în asociații, este cea mai scăzută din Europa. Prin aceasta apatie și dezinteres public are loc un proces de contestare a corupției și a demagogiei politice și nu a valorile democrației. Este contestat modul de realizare a democrației nu democrația în sine. Ca alte forme de protest la elevi găsim cea de a spune părerea în orice condiție iar formele mai sofisticate și birocratice cum ar fi scrierea de petiții sau boicotul se regăsesc într-o măsură mai mică.*

*La capitolul **toleranță** ca și componentă a capitalului social, constatăm că elevii manifestă față de anumite minorități sociale un mare grad de respingere. Categoriile cele mai puțin acceptate sunt **dependenții de droguri homosexualii** și **dependenții de alcool**. Cea mai mare respingere vine din partea elevilor de la profilul tehnic pe de o parte și de la cei mici din gimnaziu. Modelele familiale sunt acceptate necondiționat de mai bine de trei sferturi din elevi și mai degrabă de cei de la profilul tehnic. În ceea ce privește **încrederea**, se constată că cea mai credibilă instituție este cea a **Președinției și a autorităților locale** iar la nivel de persoane preoții medicii și profesorii se bucură de încrederea elevilor. **Diferența mare de aproape 15% între profesori și preoți face ca primii să se afle totuși într-o oarecare criză de autoritate asupra elevilor fapt ce poate avea consecințe asupra disciplinei dar și a modului de percepere a rolului școlii și a profesorului în formarea și dezvoltarea personalității proprii.***

CAPITOLUL 6

Modelul explicativ multivariat pentru determinarea interesului pentru politică (MEIP)

6.1. Descrierea modelului

Cadrul teoretic

Cercetarea noastră are ca scop final nu numai prezentarea analitică sau asociativă a elementelor care le-am considerat definitorii pentru socializarea politică ci elaborarea unui model explicativ multivariat pentru determinarea interesului pentru politică (MEIP).

Pentru aceasta am inclus în studiul bibliografic modelul și rezultatele folosite de **A. Percheron** în cercetările socializării politice pe copiii francezi (1974, 1993) și modelul lui **Vasile Dîncu** pe copii din Transilvania.

Annick Percheron este poate unul dintre cei mai importanți cercetători din domeniul socializării politice la copii și adolescenți. Deși mai bine de 3 decenii din viață și-a dedicat studiului socializării politice la copii și adolescenți, ea a fost privită cu ostilitate și neîncredere atât de comunitatea științifică cât și de părinții copiilor asupra cărora și-a realizat cercetările, aceștia din urmă chiar protestând asupra faptului ca și copii lor să fie chestionați în acest sens. Punctul de pornire al cercetării empirice realizată de autoarea franceză îl reprezintă structurarea vocabularului politic. Practic ea dezvoltă ideea lui **Laswell** (1930), conform căruia toate moștenirile și achizițiile ulterioare din domeniul politicului sunt supuse în realitate unei interpretări individuale. Prin acest demers autoarea franceză, demonstrează cum mesajul politic este transmis generațiilor următoare care îl reînnoiesc iar prin experiență completează lacunele acestuia iar copilul poate este capabil să achiziționeze o ideologie prin care acceptă sau respinge sistemul politic care funcționează sub ochii săi. Având pozițiile teoretice aparent destul de greu de conciliat ale *sociologiei durkheimiene, psihologiei genetice a lui Piaget, ale behaviorismului american precum și ale concepției interacționiste și dinamice a socializării*, **Percheron** (1993) consideră astfel că factorii: *socio-demografici, experiența individuală, mediu social și politic* în care trăiește individul sunt extrem de importanți pentru construirea identității sociale și politice a individului. Dar pentru construirea acestei identități, autoarea mai consideră ca este necesar

achiziționarea unui număr minim de coduri, norme de conduită și comportamente politice. Această achiziție este posibilă în general destul de facil dar dacă se urmărește modul în care se elaborează o identitate mai elaborată, ea este orientată de interesul pentru politică. Studiile ei cuprind din 1970 un număr de **13.000 de subiecți** care erau evaluați în funcție de gradul de cunoaștere a valorilor sistemului politic. Ea a inclus 4 tipuri de vocabular: *comunitar, valori și mecanisme democratice, partizan și social*. Nu vom analiza în detalii aceste componente deoarece ele au fost adaptate și pentru populația de copii din România, de **Dîncu** (1999) și vom prezenta aceste detalii ale cercetării empirice în cercetarea românească. Explorarea universului familial joacă la Percheron un rol important în socializarea politică a copilului, deoarece acest domeniu oferă informații despre antecedentele familiale prin factori ca și: originea socială, apartenența la un grup socio-profesional al tatălui (Boy, 1978; Michelat-Simon, 1977; Thelot, 1982); care practic declanșează și stimulează interesul copilului pentru fenomenul politic. Influența **backgroundului social** este foarte puternică, consideră Percheron într-un studiu de caz prezentat în cartea sa, „**La socialisation politique**” apărută post-mortem în anul 1993, deoarece într-o *familie de agricultori catolici* și de **Dreapta** se păstrează tradiția socială, politică, maritală și religioasă de mai bine de 4 generații. Simțul proprietății pe care familia **E.** despre care vorbește **Percheron** este transmis din generații în generații dar care de-a lungul timpului a suferit mici modificări. Dacă la început era vorba de dezvoltarea și păstrarea averii în familie, căsătoria cu persoane similare și cu aceleași concepții pentru o ascensiune în plan social, în ultimele decenii sindicalizarea, cooperarea, comercializarea și distribuția au luat locul celor dintâi. În final Percheron conchide despre familia **E.**: „este o familie practicantă catolică, de dreapta, iar ca și cetățeni sunt activi care își asumă responsabilități sindicale și municipale, interesați de politică, vigilenți și critici cu privire la politică.” (Percheron, 1993, p.96). **Religiozitatea** prin comportamentul religios a jucat după cum am amintit un rol important în păstrarea tradiției a celor de orientare de dreapta, în opoziție cu cei de stânga. **Percheron** oferă în opoziție cu cel al familiei **E.** exemplul unei familii de institutori fără religie de orientare de stânga cu trecutul înrădăcinat în lupta din Rezistența franceză din 1942 în care figura legendară a unui unchi Andrei absolvent al școlii Normale Supérieure de la Paris, matematician și comunist sfârșește tragic la Chateaubriant. Figura autoritară domină familia și devine protectorul ei spiritual peste ani și decenii. Angajarea pentru stânga devine o valoare și un răspuns politic de onoare pentru întreaga familie care astfel păstrează amintirea și valorile promovate de figura autoritară a unchiului comunist căzut în lupta eroică a Rezistenței franceze. Practic în cele două cazuri, familia **E.** este practicantă catolică activă care aderă la morala creștină de supunere față de autoritate și are încredere în aceasta, recunoaște greutățile socio-profesionale și importanța tradițiilor

și a moștenirii averii; pe când cealaltă familie: refuză inegalitatea, injustiția, este împotriva clericalismului și este de orientare stânga și este laică.

Ca o sinteză la acest demers de cercetare a interesului pentru politică la Percheron, putem constata că acesta pornește din tradițiile de familie (în care figura autoritară a tatălui prin personalitatea dar și profesia deținută joacă un rol în socializarea politică a tinerei generații), a background-ului social al acesteia (familie de agricultori cu proprietăți sau cu profesii liberale și fără avere), a comportamentului religios (laic sau creștin), încrederii în instituțiile statului mai ales în cele locale (în cazul familiilor de agricultori catolici) precum și a comportamentului politic manifest (prezența la vot în ambele cazuri prezentate, atât a familiei E. cât și a celei cu unchiul căzut la Chateaubriant în luptele Rezistenței franceze din 1942).

Sinteza interesului pentru politică se poate reprezenta grafic ca în Fig. 6.1.

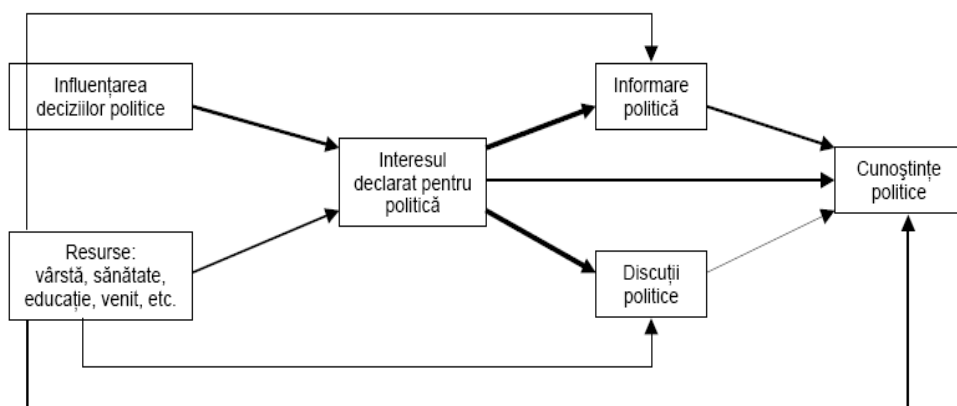

Figura 6.1. Interesul pentru politică. Cauze și efecte

Interesul pentru politică se manifestă pe numeroase nivele: cunoștințe politice, participare politică, orientări politice, insatisfacția față de democrație și economie de piață, modificări ale sistemului politic. Influența interesului asupra cunoștințelor are loc atât direct cât și indirect, prin intermediul informării și discuțiilor politice.

Dintre concluziile lui Comșa (2005) asupra acestui model explicativ al interesului pentru politică, menționăm cele mai importante:

- influența interesului pentru politică asupra cunoștințelor politice este în egală măsură direct și mediat de informare.
- tipul și mărimea resurselor influențează în mod direct nivelul cunoștințelor politice, educația, localizarea în urban și genul contând cel mai mult. Bărbații, cei mai educați, din mediul urban au un nivel al cunoștințelor politice mai ridicat decât cei din mediul rural.

În esență cercetările ce au ca obiect de studiu socializarea politică folosesc modelele lui Almond și Verba (1996), precum și modelul lui Easton și Dennis, (Denni și Lecomte, 2004:170–171). Pe scurt aceste cercetări urmăresc: orientarea cognitivă, orientarea afectivă și orientarea evaluativă.

Modelul propus de noi e prezentat schematic în Figura 6.2.

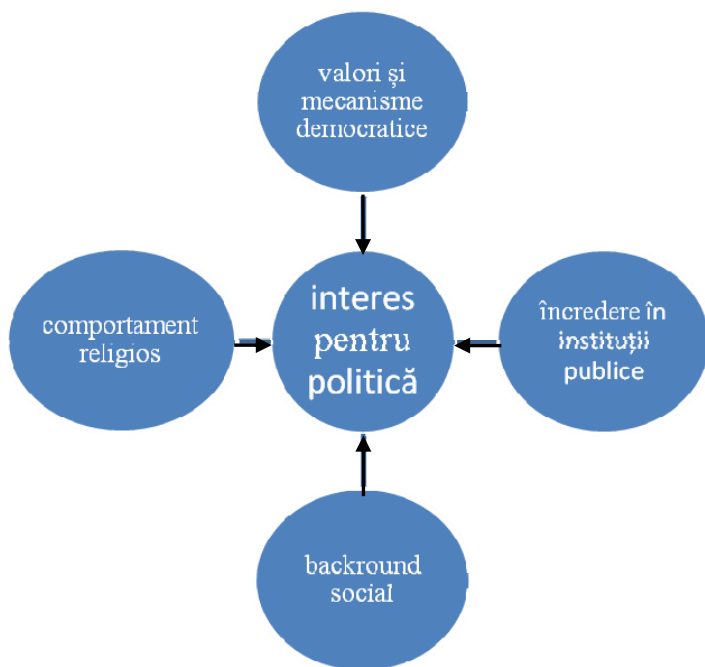

Fig. 6.2. Modelul explicativ al interesului pentru politică la copii și adolescenții din cercetarea noastră

Modelul explicativ l-am realizat cu ajutorul regresiei multilinare în care factorii explicativi sunt reprezentați de variabile latente construite cu ajutorul analizei componentei principale (PC) dar și de variabile cantitative simple, măsurate în mod direct.

6.2. Operaționalizarea și descrierea variabilelor incluse în model

Variabila dependentă a fost *interesul pentru politică* și a fost vizat de întrebarea „**Cât de interesat ești de politică?**” (v. anexă, itemul 7 din chestionar), cu variante de alegere pe o scală de la 1 la 5, în care: 1 – deloc interesat de politică și 5 – foarte mult interesat de politică.

6.2.1. Operaționalizarea dimensiunilor explicative

În modelul care urmează să fie construit dimensiunile explicative conțin următoarele variabile:

- **Background-ul social** l-am operaționalizat prin *anii de studii ai tatălui, sexul, vârsta, profilul educațional al elevilor, limba maternă și situația materială a familiei*.
- **Comportamentul religios:** în funcție de *cât de des merge la biserică și dacă este membru în organizații religioase sau bisericești*.
- **Încredere:** în *instituțiile centrale, locale și internaționale*.
- **Valori:** *alegeri, modalități de protest și toleranța față de minoritățile sociale*.

Variabile cantitative utilizate au fost: la **background-ul social** regăsim *totalul anilor de școală ai tatălui, genul subiecților* (1 – masculin, 0 – feminin), *vârsta* (0–14, 1–17), *clasa* (0–VII și 1–XI), *profilul educațional al elevilor* (1 – teoretic, 0 – tehnic), *limba maternă* (limba română = 1 și limba maghiară = 0) iar *situația materială a familiei a fost un factor compus* (în funcție de numărul de bunuri deținute referitoare la: autoturism, aparat video-DVD, Tv, casă de vacanță, telefon mobil, computer personal; unde s-a notat cu 1 până la 5 numărul bunurilor deținute).

În cazul **comportamentului religios** regăsim: *numărul de ocazii în care a fost la biserică într-un an* (1. de 150 de ori, 2. de 52 ori, 3. de 36 ori, 4. de 10 ori, 5. de 5 ori, 6. Niciodată) și *dacă este membru în organizații religioase sau bisericești* (unde 1 este iar 0 nu este membru în astfel de organizații).

Pentru **încredere în instituțiile publice** am utilizat: 1. **Încrederea în instituțiile centrale** compusă din: *încrederea în Președinție, încredere în partide politice, încredere în guvern, încredere în parlament*; 2. **Încrederea în instituții locale** compusă din: *primărie, prefectură, biserică, poliție* și 3. **Încredere în instituții internaționale**, compusă din: *Uniunea Europeană, NATO și ONG-uri internaționale*. Adică *încrederea în instituțiile locale este cuprinsă între încrederea în instituțiile centrale și încrederea în instituțiile internaționale*.

În cazul **valorilor și mecanismelor democratice** am utilizat: *alegeri, politician, guvern, camera deputaților, senat, prim-ministru*.

6.2.2. Construirea variabilelor latente agregate cu metoda PCA (principal component analysis)

Pentru constituirea variabilelor agregate privind **încrederea în instituții publice, valori și mecanisme democratice** sociale, am folosit metoda analizei componentelor principale (PCA) în SPSS.

1. Încrederea în instituții publice – în această dimensiune am realizat 3 variabile agregate care sunt construite din variabilele măsurate după cum urmează:

- a. Încredere în instituții publice centrale.** Variabilele din care s-a construit sunt încrederea în președinte, partide politice, guvern, parlament (valorile de încredere au fost: 1 – deloc și 5 – foarte multă); valorile coeficienților de componenți factoriali sunt redate în Tabelul 6.1.

Tabelul 6.1.
Saturațiile variabilelor în factorul extras pentru „încrederea în instituții publice centrale”

Component Matrix (a)

	Component
	1
încredere Președinte	,469
încredere partide	,816
încredere guvern	,883
încredere parlament	,851

Extraction Method: Principal Component Analysis

a. 1 components extracted

Modelul de componentă principală are o putere explicativă exprimată prin valoarea $KMO=0,71$ iar componenta principală explică 59% din varianța totală.

- b. Încrederea în instituții internaționale** – pentru această dimensiune am realizat variabile agregate care sunt construite din variabilele măsurate după cum urmează: organizații neguvernamentale internaționale, Uniunea Europeană și NATO (valorile de încredere au fost: 1 – deloc și 5 – foarte multă); valorile coeficienților de componenți factoriali sunt prezentate în Tabelul 6.2.

Modelul de componentă principală are o putere explicativă exprimată prin valoarea $KMO=0,733$ iar componentă principală explică 59% din varianța totală.

Tabelul 6.2.
***Saturațiile variabilelor în factorul extras
 pentru „încrederea în instituții internaționale”***

Component Matrix (a)

	Component
	1
încredere ONG	,469
încredere UE	,877
încredere NATO	,884

Extraction Method: Principal Component Analysis

a. 1 components extracted

- c. **Încrederea în instituții locale** – în această dimensiune am realizat variabile agregate care sunt construite din variabilele măsurate după cum urmează: primărie, prefectură, poliție, biserică (valorile de încredere au fost de 1 – deloc și 5 – foarte multă); valorile coeficienților de componenți factoriali sunt cuprinse în Tabelul 6.3.

Tabelul 6.3.
***Saturațiile variabilelor în factorul extras
 pentru „încrederea în instituții locale”***

Component Matrix (a)

	Component
	1
încredere primăria Cluj	,816
încredere prefectura Cluj	,848
încredere poliția Cluj	,567
încredere biserica Cluj	,533

Extraction Method: Principal Component Analysis

a. 1 components extracted

Modelul de componentă principală are o putere explicativă exprimată prin valoarea $KMO=0,59$ iar componentă principală explică 49,7% din varianța totală.

2. Valori și mecanisme democratice – variabilele din care s-a construit acest agregat au fost: *alegeri, politician, guvern, camera deputaților, senat, prim-ministru* (unde: 1 – îmi place și 0 – nu îmi place). Valorile coeficienților de componente factoriali sunt redată în Tabelul 6.4.

Tabelul 6.4.
Saturațiile variabilelor în factorul extras pentru „valori și mecanisme democratice democratice”

Component Matrix (a)

	Component 1
alegeri	,294
Politician	,610
Guvern	,701
Camera deputatilor	,701
Prim-Ministru	,517
Senat	,726

Extraction Method: Principal Component Analysis
a 1 components extracted.

Modelul de componentă principală are o putere explicativă exprimată prin valoarea $KMO=0,73$ iar componentă principală explică 37,2% din varianța totală.

6.2.3. Variabile incluse și variabile excluse

Pentru elaborarea modelului din cercetare s-a folosit **metoda de regresie liniară stepwise**.

Variabile incluse: după realizarea analizei multilinare de regresie următoarele variabile independente au fost incluse în model: *factorul încrederii în instituțiile centrale, genul subiecților, frecvența la biserică, studiile tatălui, factorul recodat al profilului elevilor, factorul încrederii în instituțiile clujene, factorul valorilor și mecanismelor democratice, factorul încrederii în instituțiile internaționale*.

Variabile excluse: *studiile mamei, limba maternă a subiecților, totalul bunurilor deținute de familia subiecților, activitatea voluntară în organizații religioase, religia neoprotestantă, încrederea în oameni care ar profita și protestul*.

6.3. Vizualizarea modelului

Modelul este prezentat schematic în Figura 6.3.

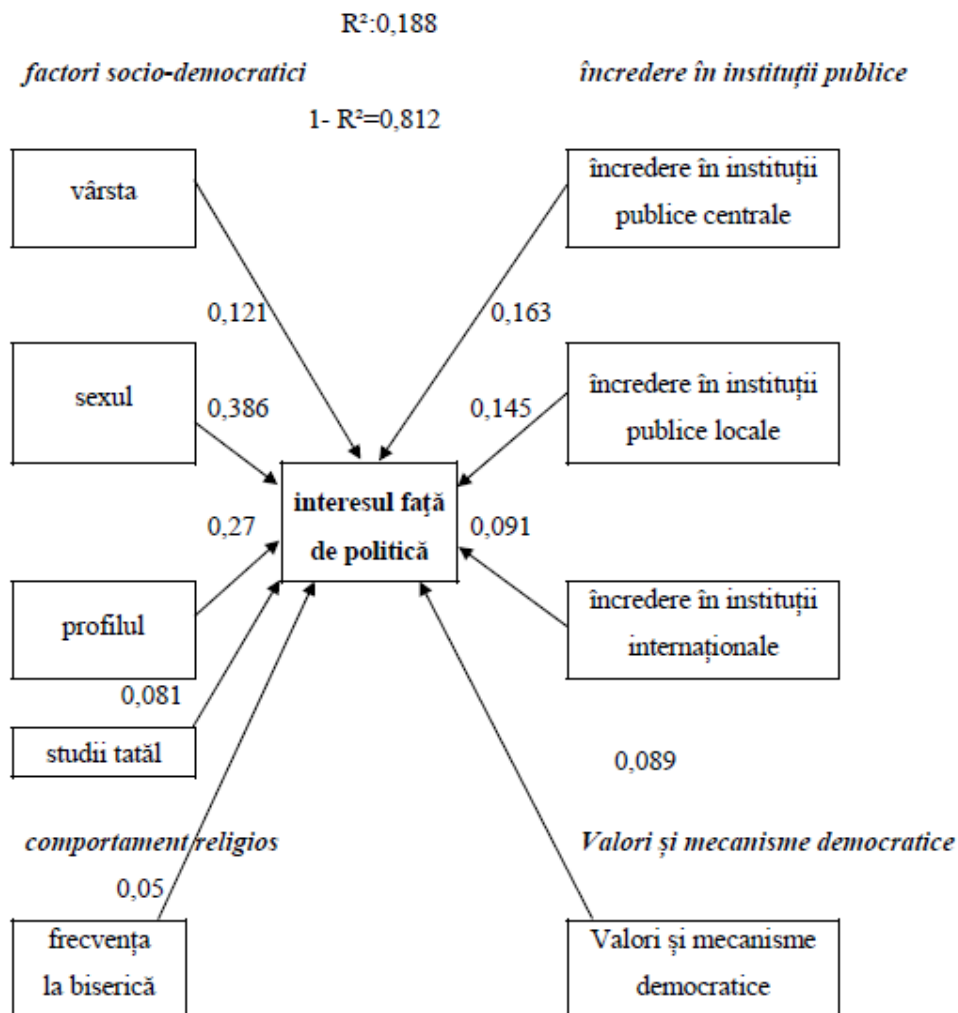

Figura 6.3. Modelul explicativ pentru interesul față de politică

Ecuția de regresie, în cote z pentru acest model va fi:

Interesul față de politică = $0,386 \times \text{gen} + 0,27 \times \text{Profilul școlii urmate de subiecți} + 0,163 \times \text{Încrederea în instituțiile publice centrale} + 0,145 \times \text{Încrederea în instituțiile publice locale} + 0,121 \times \text{Vârsta} + 0,091 \times \text{Încrederea în instituțiile internaționale} + 0,089 \times \text{Încrederea în valorile și mecanismele democratice} + 0,081 \times \text{Studiile tatălui} + 0,05 \times \text{Frecvența participării la slujbele religioase}$

6.4. Interpretarea modelului dezvoltat în cercetarea proprie

Rezultate statistice ale analizei de regresie

În dimensiunea de factori socio-demografici variabila cu cea mai mare putere de explicare este genul cu valoarea coeficientului beta de 0,386 urmată pe locul II de profilul școlar educațional al subiecților cu 0,27 și pe locul III încrederea în instituții publice centrale 0,163 apoi pe locul IV încrederea în instituții publice locale 0,145. Urmează pe locul V vârsta cu un coeficient beta 0,121 și pe locul VI încrederea în instituții internaționale cu 0,09, după care urmează pe locul VII valorile și mecanismele democratice 0,089, VIII studiile tatălui 0,08. Pe locul IX se află comportamentul religios cu valoarea coeficientului beta de 0,05 care are cea mai scăzută putere de explicare a interesului față de politică.

Rezultatele studiului nostru confirmă în cea mai mare măsură concluziile lui Percheron și Comșa în care băieții sunt mai interesați de politică decât fetele iar din studiul lui Percheron doar într-o foarte mică măsură influența comportamentului religios.

În plus față de studiile anterioare cercetarea noastră a evidențiat faptul că:

- *elevii de la profilul teoretic sunt mai interesați de politică decât cei de la profilul tehnic.*
- *vârsta influențează interesul pentru politică deoarece rezultatele arată că elevii din clasele mai mari, adică elevii cu vârste cuprinse între 16–17 ani sunt mai interesați de politică în comparație cu cei cu vârste cuprinsă între 14–15 ani.*
- *încrederea crescută în instituțiile publice centrale și instituții publice locale determină un interes crescut pentru politică.*
- *valorile și mecanismele democratice, încrederea în instituții internaționale și studiile tatălui nu explică decât într-o foarte mică măsură interesul pentru politică a subiecților din cercetare.*

CAPITOLUL 7

Instrumente pentru stimularea participării: educația civică și educația pentru democrație

7.1. Intervenții generale pentru stimularea participării

La nivel european există o recomandare a **Comitetului de Miniștri** către statele membre ale UE (Rec. 19/2001) asupra participării cetățenilor la viața publică locală, care afirmă principiul unei „*politici globale a participării cetățenilor la viața publică*”. Programele **Uniunii Europene** prin Programele **Phare**, **Programele Băncii Mondiale prin Fondul Român de Dezvoltare** și Programele **USAID**, se bazează pe ideea că *autoritățile locale și regionale au un rol important în promovarea participării*. Nu este îndeajuns să învățăm despre democrație și cetățenie, ci să creăm oportunitatea de a practica cele învățate.

După **Narayan** (1999) cele mai promițătoare intervenții pentru stimularea participării sociale ale cetățenilor sunt:

1. **investiții în capacitatea organizațională** *care se realizează la nivel micro-social, prin suportul direct și la nivel macrosocial, prin schimbări în legislație, care să sprijine activitatea de asociere.*
2. **extinderea relațiilor de conectare bridging** *între grupuri, oameni, accesul la informația despre piața forței de muncă, oportunități de investiții, legislație și drepturi.* Toate acestea înseamnă un demers important în participarea socială. Pentru realizarea acestor obiective, **D. Narayan accentuează rolul organizațiilor nonguvernamentale, în promovarea relațiilor de interconectare. Asocierea** pentru promovarea intereselor unor grupuri sociale defavorizate, implicând, în mare măsură, societatea civilă, reprezintă un alt pas important în realizarea participării active. Toate acestea mai au nevoie, după cum arată autorul; *și de o reformă economică care să ofere accesul la noi oportunități, și nu să reproducă vechi inegalități.*

După anii '90 **România** s-a înscris pe greul drum al reformei educației încercând astfel să schimbe sistemul educațional. Au fost demarate cercetări în scopul evaluării sistemului educațional și câteva special cu privire la educația civică: **Bârzea** (2001), **Georgescu** (1998), **IDEA** (2000). Accentul în politicile educaționale românești se pune pe strategiile de intervenție și educație formale, dar concomitent se acordă o

importanță crescută educației civice în școli. Din acest punct de vedere, toate lucrările și manualele profesorilor au cuprins capitole separate de educație civică, cu scopul de a contribui la dezvoltarea atitudinilor civice în toate etapele educaționale (Robea, 1995, Irime și Robea, 1993). *Educația în școli este un factor cheie pentru dezvoltarea unei cetățenii active bune și democratice* (Bunescu, 1998). În acest sens Legea Învățământului face trimiteri directe la dimensiunea civică a educației și stipulează accesul liber la educație al elevilor precum și necesitatea ca aceștia să dobândească un comportament democratic.

Planul Național de Acțiune pentru Tineret reprezintă un document programatic pentru politici de tineret, care se fundamentează și se ajustează periodic în concordanță cu: **Programul de guvernare 2005–2008 (Cap. 21 Politica privind susținerea tinerei generații); documentele europene privind tineretul (Cartea Albă a Comisiei Europene, Planul European pentru Tineret și promovarea cetățeniei active, Pactul European pentru Tineret etc.)** și standardele pentru alte aplicații similare pe linia Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

Carta Albă a participării tinerilor

Un exemplu de strategie care încurajează participarea este cea construită pentru tineri la nivelul UE și prezentată în **Carta Albă a participării tinerilor**. Ea conține măsuri menite să contribuie la integrarea socială a tinerilor, să îi ajute în depășirea dificultăților pe care le presupune o societate modernă, în care anonimitatea și individualismul sunt, deseori, predominante. Se vizează: *politici pentru sport, timp liber și viața asociativă, pentru combaterea șomajului, pentru mediul urban, locuire și transport, educație și training pentru promovarea participării, mobilitate și schimburi, sănătate, egalitate a genurilor, pentru regiuni rurale, acces la cultură, dezvoltare durabilă și mediu, combaterea violenței și crimei, antidiscriminare, sexualitate, acces la drepturi*. Această abordare este deosebit de interesantă, pentru că pornește de la premisa că efortul inițial major trebuie orientat către rezolvarea problemelor cum ar fi cele legate de: locuire, șomaj, sănătate, transport etc. și asigurarea de șanse egale pentru toate categoriile care s-au dovedit a fi dezavantajate, legate de mediul de rezidență: urban și rural, gen: femei și bărbați etc.

Instrumente menite să faciliteze participarea:

- Training în participare;
- Informarea tinerilor;
- Promovarea participării prin tehnologiile informaționale;
- Promovarea participării tinerilor în mass-media;
- Încurajarea tinerilor în implicarea în munca voluntară și în cauzele comunitare;
- Sprijinul pentru proiectele și inițiativele tinerilor;

- Promovarea organizațiilor tinerilor;
- Promovarea participării în organizații guvernamentale și partide politice.

Forme de participare instituțională a tinerilor la nivel local și regional:

- Consilii, parlamente, forumuri ale tinerilor,
- Sprijin pentru structurile de participare a tinerilor.

În concluzie, se poate afirma că, în elaborarea politicilor sociale antisărăcie, o filosofie care să includă participarea beneficiarilor și parteneriatele actorilor sociali importanți este esențială. Această stimulare are însă nevoie de un set minimal de cunoștințe din partea elevilor.

De remarcat că participarea este susținută de oameni cu venit de bază sau nevoi de bază asigurate și implică de asemenea și un nivel de cunoștințe mai ridicat în domeniul politicului.

7.2. Rolul școlii, intervenția statului în educația civică prin Ministerul Educației și Cercetării

În școală procesul de socializare politică integrează trei forme specifice de influențe educative: **educația formală**, care se realizează, având la bază un curriculum-ul oficial, prin învățarea sistematică a unei materii; **educația nonformală**, reprezentată de activitățile extrașcolare și **educația informală**, care are la bază învățarea latentă prin însușirea spontană de cunoștințe sau informații din domeniul politic. **Bîrzea** (2003) pe baza unei analize asupra unei anchete realizată de Consiliul Europei în 46 de țări membre, evidențiază că cea mai frecventă și mai vizibilă cale de realizare a educației civice în școală este curriculum-ul formal și se pot delimita trei modele de curriculum-ul pentru realizarea educației civice:

- **o materie separată** în planul de învățământ care poartă diferite denumiri în funcție de țară. Ea este denumită „educație civică” în țări ca: **Austria, Franța, Anglia, Norvegia, România**, „cultura civică” în **Slovenia și România**, „educația politică” în **Germania**, „educația socială” în **Estonia**, „educația pentru drepturile omului” în **Turcia și Croația**, „educația juridică” în **Ucraina, și Armenia**, „științele sociale” în **Cipru, Ungaria, Italia, Olanda, Suedia, Danemarca, Letonia, Polonia**;
- teme **cross-curriculare** inserate în toate materiile, fără a mai fi o disciplină separată, în țări ca: **Elveția, Grecia, Belgia, Malta, Anglia**;
- **programe integrate pe anumite domenii** aparte cum ar fi: *drepturile omului, educația morală, omul și societatea*. Se realizează prin asocierea unor noțiuni din disciplinele apropiate: precum „istoria și instruirea civică” în **Italia**, „istoria

și studiile sociale” în **Finlanda**, „antropologia și științele sociale” în **Ungaria**, „religia și educația morală” în **Scoția**, „etica și instruirea civică” **Slovenia**, „etica”, „geografia”, „istoria și științele sociale” în **Spania**.

7.2.1. Programă școlară de educație civică pentru liceu

Este un **curriculum** aprobat cu ordin al ministrului nr. 4730/22.09.2004 pentru disciplina opțională „*Educație civică*” poate fi propus ca ofertă de curriculum la decizia școlii pentru aria curriculară „*Om și societate*”. Acest manual este rezultatul pozitiv al unei activități desfășurate, între **Ministerul Educației și Cercetării** și **Departamentul de Stat al S.U.A** prin **Ambasada S.U.A** la București. Scopul proiectului este: *pregătirea elevilor români în vederea participării active la construirea unei societăți democratice, pluraliste; promovarea relațiilor democratice între membrii comunității școlare, care include elevi, profesori, conducerea școlii, părinți; pregătirea profesorilor pentru susținerea acestui demers prin activitățile pe care le vor desfășura cu elevii. De asemenea necesitatea educației civice este legată de pregătirea tinerilor în sensul: cunoașterii și susținerii ideilor și valorilor democrației, manifestării lor ca cetățeni informați și responsabili, participării competente la viața școlii și, în perspectivă, a societății, dezvoltării deprinderilor de evaluare, luare a deciziilor și de apărare a unei poziții.*

Formarea competențelor vizate se va realiza cu ajutorul a trei unități de conținut, respectiv:

- **Fundamente ale democrației**
- **Politică și democrație**
- **Societatea civilă și rolul ei într-o democrație.**

Structura curriculum-ului include următoarele componente: competențe generale, competențe specifice și unități de conținut, valori și atitudini precum și sugestii metodologice. **Competențele generale** sunt preluate din curriculum-ul școlar de trunchi comun dezvoltat în liceu pentru disciplinele specifice științelor sociale. **Competențele specifice** se realizează prin învățarea diferitelor principii ale democrației. **Valorile și atitudinile** recomandate completează dimensiunea cognitivă a învățării cu cea afectiv-atitudinală și morală.

Competențele specifice și unitățile de conținut sunt reprezentate mai degrabă în Tabelul 7.1.

Tabelul 7.1. competențele specifice și conținuturile programei de educație civică

Competențe specifice	Conținuturi
<p>Identificarea principalelor valori și principii ale Democrației</p> <p>Identificarea și caracterizarea rolului unei guvernări democratice în satisfacerea nevoilor și intereselor cetățenilor</p> <p>Exercitarea drepturilor cetățenești și a responsabilităților într-o societate democratică</p> <p>Argumentarea necesității respectării legilor de către toți cetățenii, inclusiv de cei investiți cu autoritate</p> <p>Participarea cetățenilor la adoptarea deciziilor și soluționarea problemelor comunității prin exercitarea unor deprinderi specifice de participare</p>	<p>I. Fundamente ale democrației</p> <p>De ce ar trebui să alegem democrația?</p> <p>Care sunt principalele valori și principii ale democrației?</p> <p>Cum îți poți exercita drepturile și responsabilitățile într-o societate democratică?</p> <p>De ce este important ca într-o democrație toți cetățenii, inclusiv cei investiți cu autoritate să respecte legile?</p> <p>Ce deprinderi de participare sunt</p>
<p>Identificarea și descrierea instituțiilor democratice din România</p> <p>Identificarea factorilor care influențează campania electorală</p> <p>Argumentarea necesității pluralismului politic într-o democrație</p> <p>Analizarea factorilor care influențează participarea cetățenilor la alegeri prin exercitarea dreptului la vot</p> <p>Analiza impactului pe care alegerile locale și naționale îl are asupra vieții politice interne și a imaginii țării în străinătate</p> <p>Operarea cu criterii valorice pentru evaluarea activităților publice ale reprezentanților aleși</p>	<p>II. Politică și democrație</p> <p>Care sunt și cum funcționează instituțiile democratice în România?</p> <p>De ce este necesar ca într-o democrație să existe mai mult decât un singur partid politic?</p> <p>Cum ai organiza tu o campanie electorală?</p> <p>Cum ne alegem reprezentanții?</p> <p>Cum ar trebui să ne evaluăm reprezentanții?</p>
<p>Identificarea și analizarea caracteristicilor societății civile și a rolului structurilor acesteia într-o societate democratică</p> <p>Cooperarea cu ceilalți membri ai grupului în vederea identificării și soluționării unor probleme publice controversate</p> <p>Demonstrarea calității de conducător și a capacității de a iniția organizarea unui grup sau a unei coaliții într-o democrație</p> <p>Identificarea modalităților prin care cetățenii, grupurile și asociațiile influențează politicile publice</p> <p>Promovarea toleranței ca valoare a societății democratice și manifestarea unui comportament</p>	<p>III. Societatea civilă și rolul ei într-o democrație</p> <p>Ce este societatea civilă și care este rolul ei într-o democrație?</p> <p>De ce avem nevoie de lideri?</p> <p>Cum pot cetățenii, grupurile sociale și asociațiile să influențeze politicile publice?</p> <p>Cum poți să examinezi și să iei atitudine față de problemele publice controversate?</p> <p>De ce avem nevoie de toleranță în societate?</p>

Valorile și atitudinile promovate: *respect față de drepturile omului și demnitatea umană, față de Constituție și legi, precum și disponibilitatea de a se angaja în activități care le susțin; toleranță pentru indivizi și grupuri care manifestă valori, opinii și credințe diferite; considerarea pluralismului ca o valoare principală a democrației; implicarea activă în viața politică și societatea civilă; asumarea responsabilităților cetățenești și informarea asupra evenimentelor publice.*

7.2.2. Acțiuni organizate de minister și guvern pentru stimularea participării la copii

Porți deschise pentru copii

Peste 800 de copii au vizitat, în luna mai 2008, **Palatul Parlamentului**, prima oară cu ocazia evenimentului „*Porți deschise pentru copii*”, organizat de **Secretariatul General al Camerei Deputaților**. La acțiune a fost prezent și președintele **Camerei Deputaților, Bogdan Olteanu**. „*Unii mi-au spus că vor să se facă parlamentari, dar le-am zis că trebuie să învețe bine*”, a spus Olteanu. Micuții vizitatori au fost întâmpinați cu baloane, orare școlare desenate, precum și diverse pliante cu informații despre clădirea Legislativului. Organizatorii au pregătit pentru această acțiune 4.500 de baloane albe, dar și clovni, zâne și pirați (<http://www.mediafax.ro>)

7.3. Implicarea societății civile în educația civică și democrație

Hegel a fost cel care a introdus termenul de **societate civilă**, pentru a desemna sistemul de solidaritate colectivă al burgheziei în negocierea drepturilor sale cu statul. Din cauza multiplelor definiții la care este supus acest termen, **Seligman** (1992) preferă să se refere la „*ideea de societate civilă*”.

7.3.1. Acțiuni comune: societatea civilă

„Salvați copiii” și Ministerul Educației și Cercetării

Programul „*Participarea Copiilor*”, vizează programe prin care copiii să dobândească abilități de comunicare, pentru a lucra în echipă și pentru a-și expune punctul de vedere. În felul acesta ei **își fac auzită vocea în societate** și contribuie la crearea unei culturi sociale, în care se ține cont de părerea copiilor și sunt promovate acele acțiuni care facilitează implicarea copiilor în procesul decizional. Programul se derulează în București și în 14 filiale județene.

Forumul Copiilor are loc în fiecare an, în cadrul **Săptămânii Drepturilor Copilului** (1–6 iunie). *Se oferă copiilor șansa de a se întâlni cu reprezentanți ai Guvernului și autorităților locale și de a-și exprima opinia în legătură cu modul în*

*care drepturile copiilor sunt înțelese și respectate. Aproximativ 200 de copii și tineri, din cele 15 filiale sub egida: „Dreptul copilului la libertate de expresie și creativitate”. Între 2 și 5 iunie 2008, la București, 70 de copii și tineri, cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani din 13 județe și municipiul București, au discutat posibilități de reducere a violenței familiale, instituționale, din comunitate și on-line, în cadrul **Forumului Național al Copiilor și Tinerilor**. În 2008 a fost introdusă o nouă temă pe agenda: *utilizarea în siguranță a internetului*. „Acest domeniu reprezintă o provocare dacă luăm în calcul beneficiile enorme pe care le poate aduce tehnologia informațională, dar și riscurile la care sunt expuși copiii neavizați sau nesupravegheați. Astfel, ei pot fi expuși unor informații și mesaje cu conținut ilegal – site-uri pornografice sau care îndeamnă la ură rasială, discriminare, violență extremă ori la comitere de infracțiuni. Atât accesul la internet, cât și conținutul site-urilor sunt greu de controlat și reglementat. De aceea, avem nevoie de opiniile copiilor direct afectați”, spune **Gabriela Alexandrescu**, președinte executiv al organizației „Salvați Copiii România” (www.salvaticopiii.ro).*

7.3.2. Firme multinaționale: Orange

Firma **Orange** susține proiectul „Parlamentul Tinerilor” coordonat de **Asociația Română de Dezbateri, Oratorie și Retorică**, deoarece consideră că implicarea tinerei generații în procesul decizional este extrem de important pentru dezvoltarea unei societăți democratice (informațiile au fost obținute de la **Amalia Fodor** și **Anca Teioșeanu**, PR manageri la Orange România și de pe sit-ul www.orange.ro).

Proiectul a fost lansat în toate liceele din **București**, sectorul 2 și liceele din Arad fiind adresat elevilor din clasele a IX-a și a X-a. Au rezultat astfel două **Parlamente ale Tinerilor**, Alegerile pentru aceste foruri au fost realizate în spiritul alegerilor democratice, cei 80 de consilieri devenind reprezentanții pentru alți 20.000 elevi. **Consilierii** aleși aveau sarcina de a-și reprezenta colegii și comunitatea din care fac parte la nivel local și de a se constitui într-un partener pentru **Consiliul Local**. *Sarcina lor era să identifice problemele comunităților din care fac parte, dar să vină și cu soluții, în proiectele concrete, împreună cu consilierii locali din cadrul Primăriei*. De asemenea, 76 de profesori au beneficiat de traininguri despre ceea ce reprezintă un parlament al tinerilor și rolul acestuia în societate, 54 de profesori și tineri au beneficiat de training în arta dezbaterii și 336 de tineri au participat la public advocacy training pentru a îmbunătăți activitatea acestora în cadrul Parlamentului Tinerilor. De asemenea s-au realizat sesiuni de training pentru modul de concepere și redactare a proiectelor, a mai fost publicat un ghid al dezbaterilor publice și un ghid despre parlamentul tinerilor. Reprezentanții Parlamentului Tinerilor au participat la diverse evenimente și întâlniri internaționale.

7.3.3. British Council se implică în programele de educație civică, educație pentru democrație, dar și educație politică

„Politicienii de succes”. Este un manual care *ajută politicienii și liderii politici democrați de mâine care vor activa într-o Europă nouă, cu multe șanse dar și cu noi provocări*. El, este produsul activității **Forumului Marea Britanie – Europa de Sud-Est** organizat de **British Council, Unlock Democracy – New Politics Network**, care reprezintă un grup de expertiză și consultanță politică din **Marea Britanie** pentru tinerii sud-est europeni interesați de politică. Manualul este structurat în patru părți:

- **Politicieni de succes**, este prima parte a manualului și prezintă scopurile activității politice dar și analizează diferitele tipuri de politicieni, identificând acele elemente importante ce caracterizează un politician de succes.
- **Partea a doua** intitulată **Dezvoltarea Personală**, cuprinde strategii de stabilire a unor obiective viabile, precum și indicii despre tehnica prezentării și a comunicării.
- Manualul în **partea a treia** vizează **Organizarea unei Campanii Eficiente**, punctând principiile generale și ale abilităților necesare în atragerea interesului și susținerii unei campanii electorale eficiente.
- **Activitatea în cadrul unei Organizații** este ultima parte al acestui manual în care se subliniază *faptul că fiecare partid politic, indiferent de nivel, trebuie să funcționeze corect pentru a avea succes și pentru a fi considerat responsabil*. Se vizează dezvoltarea deprinderilor cum ar fi: *conducerea unor ședințe, stabilirea bugetelor, atragerea de fonduri și implicarea de noi participanți*.

Un alt doilea manual elaborat tot de **British Council** este cel intitulat: „*Manual pentru studiul cetățeniei democratice*”. **Scopul principal** este conștientizarea tinerilor asupra aspectelor cetățeniei democratice la nivel local, național și global, dezvoltarea competenței interculturale cu accent pe comunicare pentru cetățenia democratică și creșterea încrederii tinerilor în capacitatea lor de a acționa eficient pentru apărarea principiilor și manifestărilor democrației. Prin acesta se dorește ca tinerii să devină participanți activi și responsabili la viața comunității în care trăiesc și a societății.

Cei care au pregătit această experiență pentru tinerii implicați în acest proiect de educație democratică sunt profesori români sub îndrumarea unui consultant britanic. Ceea a rezultat a fost: 1. manualul „**ÎMPREUNĂ**”, destinat elevilor cât și profesorilor; 2. un CD-ROM care include două seturi de materiale pentru cetățenia democratică: „**TOGETHER**”, versiunea în limba engleză și „**ÎMPREUNA**” versiunea în limba română. Elevii vizați sunt din sistemul de învățământ liceal (15–18 ani), este destinat orelor de consiliere și orientare, dar este util și în cazul cursurilor opționale

din filiera „*Om și societate*” sau „*Limbă și comunicare*”. **Problemele abordate** au fost: *identitate, managementul învățării, comunicare și relații sociale, calitatea vieții, dezvoltare personală și profesională, protecția mediului social și înconjurător și dezvoltare durabilă*, toate au la bază Articole din Convenția cu privire la drepturile copilului.

Proiectul „Educație în drepturile omului” are ca și autori, șapte profesori români specialiști în predarea limbii engleze care au fost pregătiți la **Centrul Pentru Educație Globală** de la **Colegiului York St. John, York, UK**, iar în **România** se desfășoară sub îndrumarea unui consultant din **Marea Britanie**. Obiectivele acestui proiect sunt: *1. cunoașterea de către elevii din liceu a noțiunilor legate de drepturile omului și cultura civică la nivel local, național și global; dezvoltarea capacității de a acționa responsabil și eficient pentru apărarea drepturilor omului; 2. formarea de profesori pentru a putea preda aceste concepte legate de drepturile omului; 3. demararea unui proiect bilateral (UK –Romania) care oferă posibilitatea elevilor englezi și români să analizeze diferite aspecte problematice legate de drepturile omului*. Argumentul care stă la baza acestui proiect este faptul că prin educația pentru drepturile omului, elevii vor dobândi un larg **sistem de valori**, incluzând: *respectul pentru diversitate, respectul pentru adevăr, corectitudinea, dreptatea, demnitatea umană și libertatea de expresie*. „*Educația în drepturile omului*”, dorește să contribuie la dezvoltarea unui *simț al interconexiunii, prin drepturi și responsabilități comune, între comunitatea elevilor și comunități din lumea întreagă*.

Suportul documentar al acestui proiect, publicat la editura **Humanitas Educațional** în noiembrie 2002 se numește: „Rights in Deed” și este folosit în ciclul liceal. Acesta reprezintă **primul manual de Drepturile Omului din Romania și din Europa Centrala**, elaborat pe baza **Declarației Universale a Drepturilor Omului și a Convenției Drepturilor Copilului**.

„*Give us a voice!*” este un studiu aparte din acest proiect asupra adolescenților din: **Croația, Ungaria, Maroc, România, Rusia, Marea Britanie și S.U.A.**, și vizează modul în care *tinereii își exprimă opiniile și participă la sistemul de decizii (informațiile au fost obținute de la d.na Monica Mărășescu coordonator proiecte la British Council Cluj și de pe www.britishcouncil.ro)*.

7.3.4. Organizațiile de copii, parte activă a societății civile. „Consiliul Copiilor SPUNE”

Proiectul „Consiliul Copiilor SPUNE!” concretizează dreptul copiilor la participare, stipulat în **Convenția ONU** cu privire la drepturile copilului, ratificată de România prin Legea nr.18/1990, precum și de Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului și reprezintă o inițiativă a **Autorității Naționale**

pentru **Protecția Drepturilor Copilului din cadrul Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei** în parteneriat cu **Ministerul Educației și Cercetării și Consiliul Național al Elevilor**. Consiliul reprezintă un forum de discuții pentru copiii care trăiesc în România, oferind astfel posibilitatea de a întări vocea acestora în fața autorităților, părinților și a comunității în ceea ce privește problemele lor legate de protecția și promovarea drepturilor lor în viața de zi cu zi. Ca și resurse financiare, acestea au venit din partea Uniunii Europene prin proiectul Phare 2003.

„**Campania de Educație privind Drepturile Copilului**”. Proiectul „**Consiliul Copiilor SPUNE!**” a fost lansat în data de 1 iunie 2006 în cadrul unei dezbateri organizată de **Parlamentul României**. Reprezentanți copiilor au avut posibilitatea să facă auzite problemele lor și să ofere soluții viabile membrilor Parlamentului. Problemele cele mai discutate au fost: *calitatea educației, discriminarea, schimbul de experiență între diverse grupuri de copii, modalitățile de petrecere a timpului liber și violența în școli*. Acțiuni menite să contribuie la elaborarea unui **Raport** asupra drepturilor lor au constituit activitățile **SPUNE!** desfășurate în întreaga țară în perioada octombrie 2006 – mai 2007, la care au participat aproximativ 30.000 de copii din toată țara și au constatat în: dezbateri tematice, elaborarea unor materiale informative, realizarea și distribuirea unor chestionare proprii, acțiuni umanitare, participarea la emisiuni TV și radio, realizarea unor minifilme și concursuri pe tema „drepturile copiilor”, workshop-uri. Coordonatorii externi, din partea adulților au fost: **Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC), Inspectoratele colare Judetene precum și primării și prefecturi**. Între 30 mai și 1 iunie 2007, membrii **Consiliului Copiilor SPUNE!** au prezentat acest Raport în **Parlamentul României**, în fața parlamentarilor și reprezentanților părinților din toată țara. Raportul este alcătuit din șapte capitole, pe baza instrucțiunilor Comitetului ONU pentru drepturile copilului și a recomandărilor făcute de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, dar se poate considera că în fapt autorii lui sunt toți cei aproximativ 30.000 de copii din România, participanți la acțiunile SPUNE! (www.drepturilecopiilor.ro/spune).

Concluzie: *este foarte importantă ideea implicării adulților în promovarea drepturilor copiilor. Problema care se pune este până unde se implică lumea adulților în participarea copiilor și în ce măsură se evită atitudinea paternală a acestora?*

7.3.5. ARDOR

Asociația Română de Dezbateri, Oratorie și Retorică (ARDOR) a primit în anul 2006 din partea comunității internaționale de dezbateri posibilitatea de a organiza în **Romania** a 12-a ediție a **Forumului Internațional de Tineret IDEA 2006** (IDEA Youth Forum 2006). Aceasta a reunit, 250 de participanți din 31 de

tari și a conferit atât României cât și pentru ARDOR, o vizibilitate internațională cât și imaginea de promotoare a colaborării internaționale *în domeniul educației democratice a tinerilor, a egalităților de șanse, a comunicării și non-discriminării pe criterii de rasă, religie, sistem social-politic etc.*

În 2006, competiția națională de „Dezbateri Karl Popper”, din cadrul **Forumului Național de Dezbateri**: „*Problemele tinerilor = Problemele cetății*”, a inclus 120 de elevi de liceu și 25 de profesori, traineri și arbitri, a avut loc în tabăra școlară de la Poiana Pinului – Buzău, în perioada 31 august – 4 septembrie 2006. Temele vizate au fost problemele cu care se confruntă tinerii dar mai ales posibilitatea rezolvării lor prin dialogul tineri-societate.

Proiectul multinațional „*Youth Parliament*”, finanțat de **Comisia Europeană prin Programul Socrates și derulat în România de ARDOR** în anii 2004 și 2005, sub numele de „*Promoting mutual understanding and democracy through discussion and active citizenship*” a fost continuat și dezvoltat în anul 2006 când a avut și Raportarea finală – 15 ianuarie 2006, iar numele proiectului a fost: „*Youth Parliament*” beneficiind de o finanțare acordată de **Balkan Trust for Democracy** (www.ardor.ro).

7.3.6. „Youth Parliament” proiect și Open Society

Proiectul este susținut financiar printr-un grant al **Comisiei Europene**, în parteneriat cu **Open Society Institute New-York** și s-a derulat pe o perioadă de doi ani – nov. 2003–nov. 2005. Alți parteneri: **International Debate Education Association, Netherlands; Informal Education Debate Center, Lithuania; Pro et Contra Institute for Cultural Dialogue, Slovenia; Essex County Council, UK; ARDOR, Romania; Bulgarian National Debate Association, Bulgaria.** Dintre obiectivele proiectului: *creșterea gradului de implicare a tinerilor în procesul decizional, la nivel local și național, prin crearea de parlamente locale ale tinerilor; inclusiv a celor cu nevoi speciale sau provenind din medii dezavantajate din punct de vedere economic și social; dezvoltarea abilităților specifice care să permită tinerilor să influențeze procesul decizional (advocacy skills); includerea în proiect a tinerilor provenind din minoritățile etnice, cum ar fi cele de etnie rromă.* Dintre rezultatele proiectului – pentru România, amintim: *50 de profesori vor fi pregătiți pentru dezvoltarea de structuri de tip Youth Parliament; 50 de profesori și lucrători sociali vor fi pregătiți în metoda dezbaterilor, comunicare și advocacy; 50 de tineri vor fi instruiți în tehnici de advocacy; realizarea unui guidebook în Public Debate* (www.osf.ro).

7.4. Concluzii

Rolul cel mai important în dezvoltarea abilităților de participare la copii îl are societatea civilă și firmele private care prin resursele financiare și logistice pot să acopere acest gen de activitate. Rolul statului este de a crea cadrul legislativ de desfășurare pentru aceste activități: facilitări fiscale pentru organizatorii de astfel de activități, introducerea în curricula școlară a disciplinelor care vizează cetățenia activă precum și recompensarea elevilor cu abilități deosebite în cadrul unor concursuri de manifestare a cetățeniei active.

CAPITOLUL 8

Socializarea politică a membrilor Consiliul Județean al Elevilor Cluj

8.1. Descrierea generală a Consiliului Județean al Elevilor Cluj

Consiliul Județean al Elevilor (CJE) Cluj *este o organizație interșcolară, creată de elevi pentru a le reprezenta interesele în comunitate.* Deoarece este formată exclusiv din elevi de liceu din școlile clujene care sunt interesate să participe, deciziile pe care le ia sunt centrate pe nevoile elevilor clujeni. Elevii din CJE Cluj *sunt președinții consiliilor elevilor din școlile participante și unii colaboratori strânși ai acestora.* Ei fac parte din categoria elevilor interesați să schimbe ceva în sistemul de învățământ actual prin demararea unor proiecte utile pentru toți elevii clujeni adică pentru întreaga comunitate din care fac ei parte. Prima ședință a acestui Consiliu al Elevilor s-a desfășurat în mai 2002, iar de atunci Consiliul Elevilor a devenit o organizație care și-a format deja o tradiție.

8.2. Cadrul legislativ, structura și activitățile CJE Cluj

8.2.1. Cadrul în care se desfășoară activitatea Consiliului

Acesta este reprezentat de următoarele legi: Legea nr. 246 din 18 iulie 2005 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații; Cartea albă a Comisiei Europene, Central European Initiative, Planul de Acțiune 2007–2009 în domeniul tineretului, Pactul European pentru tineret și „Legea Tinerilor” nr. 350 din 21 iulie 2006.

8.2.2. Structura organizatorică a CJE Cluj

Ca și structură organizatorică, Consiliul Județean al Elevilor Cluj este format din cinci departamente: **Cultural, Ecologic, Social, Sportiv, Relații Publice.** *Departamentul Cultural* are ca scop promovarea valorilor artistice ale elevilor precum festivaluri de teatru, expoziții de lucrări de artă, concerte. *Departamentul Ecologic* vizează acțiuni de ecologizare a parcurilor din Cluj-Napoca, plantare de puieți și campanii pentru protecția mediului înconjurător. *Departamentul Social* organizează

proiecte destinate ajutorării persoanelor de vârstă a III și a copiilor din medii sociale defavorizate. Departamentul Sportiv vizează o serie de activități atractive și sănătoase liceenilor, sub forma de concurs. Departamentul de Relații Publice organizează conferințe de presă, comunicate de presa sau orice altă activitate care reprezintă un mod de a face cunoscută activitatea și existența Consiliului Județean al Elevilor opiniei publice.

8.2.3. Activitățile organizate de CJE Cluj și partenerii acestuia

- „*Histrioniada Liceenilor*”, editia I, între 9 și 19 februarie 2003 și ediția a II între 10 și 20 februarie 2005. Aceasta a reprezentat prima ediție a unui festival de teatru liceal interregional pe care Consiliul dorea să îl transforme într-o tradiție. Desfășurându-se pe o durată de 10 zile, proiectul a implicat 18 trupe de teatru din tot atâtea licee din țară, fiecare prezentând un fragment dintr-o piesă de teatru sau o piesă întreagă.
- „*Fă-i praf fără prafuri*”, ediția I, aprilie–mai 2003. Proiectul, o campanie anti-drog organizată s-a realizat prin participarea unui număr mare de licee clujene. Au participat mai bine de 3.200 de concurenți, la baza acestuia a stat ideea de a oferi liceenilor clujeni o alternativă inteligentă dar și sănătoasă de petrecere a timpului liber, prin jocurile sportive, reprezentate de șapte discipline sportive: fotbal, fotbal-tenis, tenis de masă, șah, volei, baschet și handbal.
- Campionatul de fotbal „*Fair-Play*”, semestrul I, anul școlar 2003–2004 și a constat dintr-un campionat de mini-fotbal la care au participat 18 echipe din 12 licee clujene.
- „*Un plus de oxigen*” – 5 decembrie 2003, proiect ce a constat din realizarea unor acțiuni ecologice de strângere de maculatură din liceele clujene și predarea acestuia unui centru de colectare. Banii rezultați în urma predării acestuia la centrul de colectare, s-au utilizat pentru acțiunea umanitară „*Cadouri pentru tine*”, realizată cu ocazia Sărbătorii Crăciunului 2003, în care elevii au făcut cadouri copiilor de la **Centrul „Țândărică”**.

Stagii de pregătire oferite elevilor din Consiliu s-au desfășurat:

- în perioada 21–23 octombrie 2003, la **Baișoara**, unde s-a încercat integrarea noilor membri în echipa de lucru a Consiliului Elevilor din Cluj;
- în perioada 9–15 august 2003, la Năvodari, unde s-au aprofundat tehnici de scriere de proiecte pentru tineri.

Alte activități care s-au desfășurat:

- în perioada septembrie 2006 – ianuarie 2007: 18–22 septembrie – o acțiune de promovare a **CJE Cluj** prin liceele clujene finalizată cu includerea în **Consiliu** a unor noi membri;

- în octombrie 2006, **Proiectul Youth Bank**, în parteneriat cu **Asociația Relațiilor Comunitare**; a dezvoltat un program educațional de antreprenoriat social pentru dezvoltarea comunităților locale, care oferă tinerilor posibilitatea dezvoltării abilităților de lideri, comunicare și management financiar,
- în perioada 24–26 noiembrie un alt parteneriat cu Asociația „Persona” care a avut ca scop demararea unui film de lung metraj despre viața de licean, „Să exmatriculăm violența”, cu participarea întregului CJE la un seminar de instruire al IPJ Cluj, unde membrii consiliului sunt și voluntari,
- în perioada 15–17 decembrie la stațiunea Băișoara, a avut loc Conferința Interregională a Consiliilor Elevilor: „Integrarea tinerilor în UE”, unde au fost invitate CJE-urile din județele: **Alba, Arad, Bihor, Bistrița-Năsăud, Mureș, Maramureș, Sălaj, Satu-Mare**.

8.3. Sudiu de caz cu membrii CJE Cluj

8.3.1. Cadrul teoretic al studiului

Studiul de caz efectuat cu elevii din CJE Cluj a vizat evaluarea culturii civice din *perspectiva dezvoltării morale la Kohlberg a culturii politice din perspectiva stadiilor dezvoltării identității politice* ale lui **Marcia** (1966) și a posibilităților de implicare într-o carieră politică pe baza criteriilor lui **Krumboltz** (1996).

8.3.1.1. Modelul Kohlberg a stadiilor dezvoltării morale la copii și adolescenți

Lawrence Kohlberg (1969) este unul dintre cei mai cunoscuți cercetători în domeniul *teoriei dezvoltării morale*. Punctul de pornire în elaborarea teoriei a fost *teoria dezvoltării stadiale a moralei a lui Piaget, apoi filosofia morală kantiană și rawlsiană* (Miroiu, 2002). **Kohlberg** identifică practic trei stadii ale dezvoltării morale (v. Tabelul 8.1). În aceste stadii, autorul constată diferențe semnificative în dezvoltarea morală a fetelor față de băieți. În acest context, se consideră că fetele sunt influențate decisiv de context în deliberările lor morale, iar băieții, în aceleași condiții, sunt mai înclinați să folosească reguli abstracte. (Miroiu, 2002).

În prima fază, la **nivelul preconvențional**, *pentru copii normele morale și valorile morale constau în ceea ce trebuie să facă sau ceea ce nu au voie să facă, pentru a evita pedeapsa*. Cele două impulsuri ale comportamentului, ale acțiunii corecte, sunt evitarea pedepsei și convingerea că cei care îi educă au o putere superioară. Teoretic, copiii până la vârsta de 9–11 ani gândesc la acest nivel.

Faza a două înseamnă nivelul **convențional**. *Practic adolescenții au o gândire tipic convențională. Ei cred în valorile și normele sociale, deoarece deja și le-au însușit; mai mult, ei încearcă să susțină aceste norme*.

**Tabelul 8.1. Nivelele dezvoltării morale la copii și adolescenți (după Kohlberg)
și corelația directă cu argumentarea participării/nonparticipării acestora la viața socială**

Nivelul	Faza	Argumentarea participării	
		Pledează pentru participare	Pledează împotriva participării
NIVEL 1: morala preconvențională Individul își consideră interesele concrete din punctul de vedere al recompensei și a pedepsei.	Faza 1: Ascultare și orientare spre evitarea pedepsei Este faza în care tinerii respectă normele, pentru a evita pedeapsa. Este totuși posibilă ascultarea, supunerea în sine.	Dacă nu participă, nu este cine să continue tradiția în familie și sfaturile profesorilor de a se implica. Participând la Consiliul nu vor fi pedepsiți foarte ușor, datorită statutului dobândit.	Nu e nevoie să continue tradiția. Greșind în acest for pedepsele pot fi chiar mai mari.
	Faza 2: Orientarea spre recompensă Are loc respectarea normelor dar, ținând cont numai de interesele proprii. Supunerea este motivată numai de recompensă.	Dacă va participa va avea posibilitatea să participe la activități civice, astfel continuă tradiția, iar părinții și profesorii îl vor lăuda. Nici alte avantaje nu sunt de refuzat.	Poate nu va participa și astfel nu va continua tradiția dar nici colegii nu îl vor blama pentru participarea sa activă din consiliul. Dealtfel nu este un mare câștig, deoarece se pierde timpul cu ședințe și întruniri.
NIVEL 2: morala convențională În această fază de dezvoltare individul tratează problemele moralei ca membru al societății. Se remarcă din partea individului un interes crescut pentru producerea de satisfacții și bucurii celorlalți, acționând ca membru util și activ al societății.	Faza 3: „Morala băiat bun” În această fază interesul individului este orientat spre menținerea respectului altora și spre modul în care trebuie să realizeze o activitate conform cerințelor. De asemenea se caută concordanța interpersonală, adică să fie aprobați și acceptați pentru ceea ce fac, vor să placă celor din mediu.	Prin participare respectă de fapt un sfat și o tradiție care înseamnă un lucru important celor care stau în spatele acestora: familia și profesorii. În aceste condiții și colegii îl vor accepta ca și pe o persoană descurcăreată în ceea ce face. Se simte bine în această postură în care este recompensat pentru reușite.	Poate de fapt toată lumea îl va considera inactiv. Părinții, profesorii și colegii îl vor considera un leneș, comod sau chiar incapabil. Oricum respectul celorlalți nu se câștigă doar prin participare. Pot face și alte lucruri mai interesante care să le aducă aprecieri.
	Faza 4: Morala susținătoare demnității și ordinii sociale La acest nivel se pune un accent important	Trebuie să participe pentru că se așteaptă ca și copiii să participe la viața socială și politică a societății. Dacă ar fi cu adevărat puternic ar încerca să-i convingă și pe ceilalți să	Dacă nu participă, nu este nicio o problemă, deoarece tinerii nu sunt oricum ascultați în forurile care iau decizii asupra problemelor ce îi privesc în mod direct. Oricum adulții hotărăsc pentru tineri,

Nivelul	Faza	Argumentarea participării	
		Pledează pentru participare	Pledează împotriva participării
	pe respectul față de autoritate. Subiecții se adaptează la regulile și normele acceptate de societate ca și corecte.	participe. Cei care nu vor să participe este decizia lor dar ei nu vor putea în schimb sa-și spună părerile. Nu toți pot dealtfel participa.	deoarece așa este construită societatea și nu are rost ca tinerii să se amestece în treburile adulților.
<p>NIVEL 3: morala postconvențională</p> <p>Indivizii aflați la acest nivel de dezvoltare se referă la principii care par mai generale decât principiile morale ale oricărei societăți.</p>	<p>Faza 5: Morala contractuală drepturi individuale drept constituit pe cale democratică</p> <p>În această fază oamenii procedează în mod corect, pentru că se simt obligați de legi unanim acceptate în societate. Ei gândesc că legile pot fi modificate, ca parte componentă a unui contract social. În această perioadă deviza indivizilor este de a nu leza</p>	<p>Participând se implică în viața activă a societății. Organizarea participării este supravizată de adulți care impun anumite reguli care trebuiesc respectate. Schimbările din viața socială pot produce modificări ale regulilor. Dar nu tebuie deloc neglijată cooperarea și negocierea, pentru a nu jigni pe cineva. Toți trebuie să-și spună părerea.</p>	<p>Poate participând aduce cuiva prejudicii, iar cândva această participare îi poate aduce necazuri. Așa că decizia de a nu participa se înscrie în ideea de a nu supăra pe cineva.</p>
	<p>Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință</p> <p>Câteva dintre valorile care călăuzesc activitatea indivizilor în această fază sunt: dreptatea, reciprocitatea, respectul pentru demnitatea altora. De asemena legile sunt respectate pentru că ele se bazează pe principii etice universale. De remarcat că subiectul nu se supune acelor legilor care lezează valorile de referință enumerate la această fază.</p>	<p>Dacă participă va putea face ceva pentru ceilalți colegi și în general pentru tinerii de seama lui. Se va afla poate în conflict chiar cu cei ce se așteaptă de la el să participe: profesori și părinții. Participarea este un drept universal al tinerilor și copiilor ceea ce nu implică o atitudine de obediență ci una de parteneriat cu cei ce decid asupra prolemelor tinerilor. Chiar dacă sunt tineri pot să aibă dreptate și trebuie să fie tratați ca persoane de către adulți.</p>	<p>Dacă nu va participa nu se va întâmpla nimic, deoarece această activitate nu este una obligatorie, este un exercițiu de democrație. Nu a participat pentru că exista și această opțiune și a decis în acest sens.</p>

Ultima fază este cea **postconvențională**. *La acest nivel, omul consideră obiceiurile și normele sociale în funcție de concepția sa proprie, legată de drepturile omului, de normele morale și obligațiile sale față de acestea. Individul consideră că trebuie să trăiască în cadrul legal.* Uneori se poate întâmpla ca principiile etice, cum sunt exemplu: drepturile omului sau respectul demnității umane, pot neutraliza legile existente, în momentul în care ele vin în contradicție. În acest caz primează legile etice și ale drepturilor omului. Nivelul este atins în general peste sau în jurul vârstei de 20 ani.

8.3.1.2. Modelul lui Marcia asupra evoluției identității adolescente

J. Marcia (1966) detaliază problematica evoluției identitare adolescente, marcând patru ipostaze (vezi Tabelul 8.2): **identitatea difuză**, în care *preadolescenții cunosc încă o criză de identitate fiindcă nu își pun cu acuitate problema ce drum să urmeze în viață*, **moratorium de identitate** este *faza de plină criză, subiectul are în vedere mai multe alternative, dar nu s-a oprit asupra uneia, încă mai explorează și mai amână decizia finală și în final, închiderea precoce* nu trăiește criza alegerii deoarece *alții, în general părinții, au deliberat în locul lui asupra carierei, prietenilor, partenerului de viață*; **identitatea împlinită sau asumată**, presupune *depășirea crizei prin fermitate în decizii, el știe ce drum va alege și ce vrea să devină în viață*.

Tabelul 8.2. Modelul lui Marcia asupra evoluției identității adolescente

Tipul de identitate	Aspecte descriptive tipului de identitate	Exemple de răspunsuri despre domeniul politicii:
1. identitate difuză	grupează tinerii care până în momentul actual au experimentat mai multe identități, fără să se decidă asupra uneia sau alteia. Sunt cinici sau ironici în legătură cu problemele politice.	„am renunțat în a mă implica în politică deja cu ani în urmă. Nu există nici un partid care să mă convingă să-i ofer sprijinul”.
2. moratorium-ul	caracterizează adolescenții care tocmai traversează perioada de criză de identitate.	„nu sunt prea sigur. Ambele partide au părți bune dar din punctul meu de vedere nici unul nu mă convinge în mod clar”.
3. închiderea precoce	în care tinerii se aseamănă cu cei din faza anterioară dar nu par a fi trecuți printr-o criză de identitate. Alegerea profesiei, religiei sau a orientări politice a fost făcută pe baza cerințelor impuse de părinți sau a modelelor oferite de aceștia.	„nu m-am gândit în mod serios până acum la treaba aceasta...”

4. identitatea împlinită	caracterizează tinerii aparținând grupurilor care au trecut de perioada în care luau decizii asupra alegerii carierii, opțiunii religioase sau angajării politice. Din acest moment ei devin activi și se orientează spre atingerea țelurilor lor.	„m-am gândit și am hotărât să...”
---------------------------------	--	-----------------------------------

Cercetările lui **Marcia** au demonstrat experimental, evoluția formării identității politice la tineri de la identitatea difuză spre identitatea matură, precum și a fazelor intermediare de trecere. Ulterior, alți specialiști, au confirmat modificarea procentului de subiecți cu identitate matură în sensul creșterii acestuia din momentul intrării în gimnaziu până spre terminarea facultății iar în paralel procentul cu identitate difuză scade. În felul acesta se confirmă și ipoteza lui Erickson despre faptul că formarea identității este un proces care continuă până în perioada adultă și nu este o trăsătură de personalitate, rigidă și stabilă.

8.3.1.3. Modelul explicativ a lui Krumboltz asupra alegerii unei cariere

Dacă **Bourdieu** (1980), vede în *socializarea politică mai degrabă o afacere tehnică, a profesioniștilor domeniului politic*, **Krumboltz** (Mitchell & Krumboltz, 1996) merge mai departe cu cercetările asupra originilor acestui filon al profesionalismului indivizilor din sfera politicului aratând că această afacere tehnică *necesită abilități înnăscute dar și dobândite*, care împreună determină performanțele individului în domeniul social-politic. Autorul identifică patru factori care influențează luarea deciziei cu privire la carieră:

- *Zestrea genetică și calitățile speciale.* Anumiți factori biologici moșteniți, pot avea o acțiune restrictivă iar alții facilitatoare asupra evoluției carierei politice.
- *Condițiile și evenimentele de mediu.* Se referă la influențele externe controlului individului, dar care pot influența ambianța în care există individul.
- *Experiențele de învățare.* Toate experiențele anterioare de învățare influențează procesul curent de învățare al individului dar importante sunt numai două tipuri de învățare: experiențele de învățare instrumentale, adică situațiile în care individul acționează asupra mediului pentru a produce anumite rezultate și experiențele de învățare asociative reprezentate de situații în care individul învață prin reacție la stimuli, prin observarea unor modele sau prin îmbinarea a două evenimente.
- *Calitățile de abordare a sarcinii.* Apar când individul se angajează într-o sarcină nouă.

Teoria stipulează faptul că individul intră într-un anumit mediu cu o anumită zestre genetică, care din start va influența pozitiv sau negativ percepția celorlalți asupra sa. Feedback-ul de la alte persoane, care poate fi considerat drept model, va crea o imagine asupra succesului sau eșecului propriilor acțiuni și îl va ajuta să-și creeze propria identitate. Cu timpul, prin înaintarea în vârstă a individului, acesta se va confrunta cu diverse evenimente: sociale, economice, culturale etc., din care va învăța să-și maximizeze succesul și să-și minimizeze insuccesul, iar strategiile învățate să încerce să le aplice în toate situațiile conflictuale. În felul acesta informațiile convergente de la toate aceste surse vor influența noile alegeri ale individului și-l vor ajuta la realizarea unor alegeri care să-l conducă spre succes și să evite insuccesul. Procesul de învățare este un proces continuu, deoarece atât individul, cât și mediul se află într-o permanentă schimbare.

Această teorie a lui **Krumboltz**, este extrem de importantă pentru consilierul școlar, deoarece acesta are posibilitatea să îndrume elevii spre cariera care vine în întâmpinarea abilităților lor innăscute, dobândite sau care le poate dobândi mai facil decât alți elevi, tocmai datorită primelor două motive. În domeniul școlar există o restricție majoră în ceea ce privește îndrumarea elevilor de către consilierul școlar spre o carieră politică: interdicția de a face politică în școală. În fond această restricție nu are niște linii extrem de bine delimitate, de aceea uneori ea poate suferi interpretări nefericite. În felul acesta consilierului îi este dificil să evalueze elevul deoarece discuțiile ar implica subiecte și teme referitoare la opțiunile politice pe care uneori conducerea școlii, părinții sau chiar presa le poate răstălmăci în sens negativ, acuzând specialistul de prozelitism politic. De aceea de multe ori temele politice, orientarea carierei spre domeniul politic este realizată de familie, prieteni și doar mascat de specialiștii din școală deoarece aceștia se feresc de interpretări greșite din partea celor din jur, chiar a părinților care nu de puține ori au reacționat extrem de dur împotriva specialiștilor care au făcut doar cercetări pe teme de socializare politică în școală (Percheron, 1993).

Legile noi din România, creează un climat nou de desfășurare pentru tinerii care manifestă interes pentru activitățile cu caracter social-politic iar în cele ce urmează vom prezenta pe larg acest cadru, prin referirea la activitățile și profilul moral-politic al elevilor din Consiliul Județean al Elevilor din județul Cluj.

8.3.2. Scopul și justificarea studiului

Am pornit de la premisa că participarea tinerilor de liceu (cu vârste cuprinse între 16–17 ani) la sistemul de decizie determină o mai rapidă maturizare morală dar și o definire împlinită a identității politice. La 16–17 ani elevii **se află teoretic:** conform scalei lui **Kohlberg** în stadiul convențional cu șanse de a tranzita spre cel

postconvențional în jurul vârstei de 20 de ani; iar conform scalei lui **Marcia**, între stadiul de moratoriu și închiderea precoce. Teoretic implicarea în procesul de decizie și participarea la activități sociale și politice implicite (proteste împotriva deciziilor Ministerului Educației și Cercetării) accelerează procesul de maturizare și evoluția spre nivelele de dezvoltare postconvențională și a identității politice împlinite dar nu în mod egal pentru elevii aflați sau implicați în participarea la sistemul de decizie. Va interveni ce conform teoriei lui **Kromboltz** se numește zestrea genetică dar și calitatea experiențelor trăite în general până atunci în viață cât și în cadrul CJE.

Demersul meu în acest stadiu al cercetării a vizat pe de-o parte evaluarea și încadrarea subiecților într-un stadiu anume de dezvoltarea morală și politică generat de clasificările lui **Kohlberg** și **Marcia**, pentru care am dezvoltat o metodă de evaluare și punctare, cu ajutorul căreia mai târziu am reușit să realizez o ierarhie a dezvoltării morale și politice. În felul acesta am căutat să arăt că este posibilă accelerarea procesului de maturizare pentru elevii care experimentează situații social politice ce implică decizia și participarea, dar și între acești elevi există performanțe diferite în modul în care își exprimă aceste abilități cognitive generate de apartenența la un stadiu de dezvoltare morală și politică superior. Ca urmare am fixat 3 obiective ca fiind cele mai relevante pentru susținerea demersului nostru.

Obiectivele:

1. evaluarea maturizării morale la tinerii din CJE
2. evaluarea culturii politice la tinerii din CJE
3. realizarea unor scale de comparație în vederea ierarhizării subiecților în funcție de gradul lor de maturizare politică.

8.3.3. Subiecții cercetării

Au fost aleși pe baza aleatoare din totalul de 39 de elevi din Consiliul elevilor, un număr de 7 elevi, din care 4 băieți și 3 fete. 6 elevi au fost în clasa XI și unul din clasa a X.

8.3.4. Instrumentele folosite

- a. o grilă de evaluare a răspunsurilor adaptate după modelul dezvoltării morale a lui Kohlberg
- b. grilă de evaluare a răspunsurilor adaptată după modelul de dezvoltare a identității politice a lui Marcia
- c. chestionar semi-structurat având la bază modelul lui Almond și Verba asupra culturii politice și civice (cogniție, afecte, atitudini și comportamente). Am ales un set de 5 teme generale din modelele cetățeniei și le-am dezvoltat pe larg:

cultură civică, cultură politică, comportament politic, identitate, minorități; care se află descrise în anexă.

8.3.5. Metoda de lucru. Descrierea procedurii de lucru

Deoarece am folosit un număr de 7 studii de caz am considerat că prezentarea în detaliu a unui singur caz este relevant pentru modul în care am realizat toate celelalte studii precum și maniera de analiză și interpretare a datelor. Cazul ales este unul relevant deoarece subiectul ales este un elev nevăzător dar care din perspectiva abordării politicului am considerat că este mult peste producțiile cognitive ale celorlalți colegi ai lui.

8.3.5.1. Subiectul: Ovidiu (O)

Am considerat acest subiect ca fiind cel mai reprezentativ. Este în clasa a XI la liceul de deficienți de vedere, a crescut practic în cămin, deoarece de mic a fost școlarizat în sistemul de învățământ special. A învățat foarte bine, are performanțe școlare deosebite, a păstrat legătura cu familia pe care de altfel o consideră extrem de importantă dar a învățat să aibă încredere și în profesori care au manifestat o atenție deosebită pentru el, mai ales ca urmare a ambiției lui de a învăța și de a se implica în activități extrașcolare și extracurriculare.

Interviul semistrukturat a cuprins 5 teme care le-am discutat cu toți ceilalți membrii ai CJE implicați în acest studiu iar răspunsurile le-am analizat și încadrat într-un nivel de dezvoltare morală și politică.

Tema 1 – *Despre sine și participare*

„Prefer să particip la astfel de întâlniri deoarece am ideile mele și încerc prin comunicare să-mi șlefuiesc principiile sau anumite concepții legate de principii ale societății. Caut feed-back-ul pentru a-mi regla niște idei. Cred că și societatea se schimbă. Am fost atras din totdeauna de astfel de întâlniri sunt o fire expansivă și prefer genul de discuții în care pot să-mi afirm ideile și să primesc feedback asupra lor. Am fost întotdeauna curios la astfel de teme. Sunt pasionat de calculatoare, istorie și politică”.

Analiză 1: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 5: Morala contractuală drepturi individuale drept constituit pe cale democratică

„Colegii mei nu înțeleg cum pot să-mi petrec timpul cu așa ceva, când există multe alte preocupări mult mai plăcute. De fapt la nivelul tinerilor există o dezordine interioară, asupra viitorului, asupra planurilor de ceea ce vor să facă în viață. Există totuși elevi serioși care te înțeleg și te sprijină puternic. Te sprijină fiindcă și ei văd că poți fi o resursă”.

Analiză 2: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință

„Modelul de bază pentru mine a fost tata, pe care am încercat să-l copiez, este caracterizat de consecvență, înțelepciune, iar în istorie Napoleon pe care l-am admirat pentru inteligența sa. Încerc să fiu și eu ca și el, să continui tradiția și să pastrez regulile lui cum m-a învățat. Societatea are nevoie de reguli”.

Analiza 3: subiectul se află pe nivelul 2: morala convențională Faza 4: Morala susținătoare demnității și ordinii sociale.

„Este greu să te încadrezi în partide. Doctrinile sunt amestecate. Omul politic depinde de calitățile oratorice pe care le are. Stilul face politicianul. Pe Fane îl văd la liberali. Dar liberalii percep deja altfel lucrurile în comparație cu doctrina lor”.

Analiza 4: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință.

„Contează foarte mult, învăț leadership. Începută această activitate la o vârstă fragedă te ajută mult. Ai abilități de comunicare bune. Când ajungi să lucrezi pentru cineva sau să faci ceva mai târziu te vei descurca mai bine ca ceilalți”.

Analiza 5: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 5: Morala contractuală drepturi individuale drept constituit pe cale democratică

Tema 2 – Despre politică în general

„Îmi place politica. O simt și o pot trăi”.

Analiza 6: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită și are sentimente și o atitudine pozitivă față de politică.

„Există foarte mulți oameni bine pregătiți în politică. Dar până la ce și realizează ceva concret este o cale foarte lungă. Îmi place Iorgulescu, este un tip cu coloană vertebrală și o calitate umană extraordinară. Într-o oarecare măsură pot să zic și despre Meleşcanu, iar la un pol total opus este Remeș și Băsescu. Sunt foarte mulți oameni pregătiți. Iorgulescu este cel mai bun. Nu este o vedetă de talk-show, nu merge la ele și ceea ce face face bine. Pe cei ce îi vezi la talk-show-uri sunt cei mai slabi”.

Analiza 7: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Are opinii proprii, nu se lasă influențat de mediu este critic dar și laudativ. Are preferințe și antipatii.

„Partidele care le văd eu serioase sunt: PSD, PC și PNL. Ele au o doctrină serioasă iar la polul opus PD-L, ei nu îmi spun nimic”.

Analiza 8: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Opinii proprii despre partide, corelații și gândire abstractă.

„Constituția României este una democratică. Am citit-o dar am citit și comentariile despre ea. A fost declarată la Veneția printre cele mai democratice constituții europene”.

Analiza 9: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Cunoștințe despre evenimente politice de referință și conținutul Constituției.

„Cu Bănescu trebuia să se întâmple ca și la francezi cu de Gaulle”.

Analiza 10: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Gândire abstractă cu utilizarea de operații logice.

„Votul uninominal în România este bun dar nu pentru noi și țara noastră”.

Analiza 11: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Analiză și interpretare personală asupra unui act cu conținut politic.

„Cearta dintre palate este artificială, poporul pierde. trebuie să coexiste și să se înțeleagă”.

Analiza 12: nivelul de identitate împlinită. Are argumente solide în susținerea preferințelor sau antipațiilor. Cunoștințele și informațiile sunt din domeniul istoriei, politicii și a evenimentelor politice cotidiene.

„Societatea civilă este un pretext pentru unii să promoveze. Este o piață a ONG-urilor. Unele au un cuvânt greu de spus. Și eu fac parte dintr-un ONG, suntem societatea civilă care trebuie să schimbe lucrurile care nu merg sau cred guvernării că merg bine. Dreptatea și adevărul nu se află neapărat în mâna celor ce conduc țara. Noi toți trebuie să facem ceva în acest sens”.

Analiza 13: nivelul 3: morala postconvențională Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință. Cunoaște rolul și mecanismele de funcționare a societății civile și necesitatea activizării ei.

Tema 3 – Comportamente: încredere/protest/drepturi

„Am încredere în familie și în câteva persoane din afara familiei, nu multe, din rândul adulților: cadre didactice, anumiți profesori de la mine de la școală. Eu am crescut de la 7 ani singur și acum știu aproximativ în cine să ai și în cine să nu ai încredere. De asemenea știu și cine are încredere în mine. Încrederea menține echilibrul societății. Toți trebuie să participăm la menținerea echilibrului”.

Analiza 14: nivelul 2: morala convențională Faza 4: Morala susținătoare demnității și ordinii sociale.

„La nedreptate reacționez. Depinde cine mă nedreptățește. Protestam în fața părinților dacă nu îmi trimiteau bani. Chiar dacă sunt adulți și îi respect, trebuia să trăiesc din bani care nu mai soseau „.

Analiza 15: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință.

„Totdeauna mă consult cu cineva, chiar dacă mă simt stăpân pe situație. Îmi aduc întotdeauna un contraargument care mă pune pe gânduri și cântăresc astfel

situația. Tinerii nu prea sunt consultați în deciziile care ne privesc direct. Corect ar fi să fim și noi consultați măcar”.

Analiza 16: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință. Corectitudinea și dreptatea se bazează pe colaborare. Se impune respectarea drepturilor de participare a copiilor, ca drept fundamental.

„Nu sunt respectate întotdeauna drepturile omului în România. Nu categoric, sunt în temă”.

„Aș prefera să studiez în străinătate. Afară pentru cei cu deficienți de vedere sunt alte condiții. Suntem luați în seamă mai serios. Totul este accesibilizat. Îmi plac străinii. Fac un lucru dar ca lumea. Noi facem o mie dar prost”.

Analiza 17: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință și nivelul de identitate împlinită. Știe că drepturile universale sunt deasupra oricărei legi scrise sau nescrise, are încredere în cei din jur și militează pentru eliminarea nedreptăților.

Tema 4 – Identități

„Iorga ar fi reprezentativ pentru România”.

Analiza 18: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Poziționare fermă asupra unui istoric și om politic celebru.

„Sunt moldovean, sunt mândru de asta”.

Analiza 19: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Decizie morală dar mai ales politică.

„Cei din UE au mai multe șanse de a-și găsi vocația. Semănăm cu francezii”.

Analiza 20: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Analiză logică, comparații pertinente.

„Avem nevoie de simbolurile UE, ne unesc”.

Analiza 21: subiectul se află la nivelul de identitate împlinită. Valorile individuale, identitatea culturală, europenism sunt valori primordiale în cultura politică a subiectului.

Tema 5 – Minorități

„Proclamarea republicii Kosovo este greșită. Din ce își vor face PIB-ul, economia? seamănă cu Harghita Covasna de la noi, Ținutul Secuiesc – ce economie vor construi din cartofi? Ce parlament? Albanezii se ceartă cu sârbii și sârbii nu le mai dau locuri de muncă. Minoritățile reprezintă o diversitate. Trebuie să aibă aceleași drepturi, excepție cele sexuale, nu căsătorii între ele, nu adopției de copii la aceste cupluri. La cele naționale, ungurii de exemplu, nu este bine că sunt majoritari în

consiliile de conducere din regiunea lor, dar nici nu este corect din partea românilor din alte regiuni că nu îi lasă să-și spună durerea în limba lor”.

Analiza 22: Este o identitate împlinită deoarece afirmațiile rezidă dintr-o concepție generală structurată. Analizează obiectiv dar dintr-o singură perspectivă situația, adică doar din cea economică, ignorând latura culturală și etnică a identității. Păstrarea ordinii sociale este percepută mai importantă decât valorile individuale.

„Nu sunt respectate drepturile minorităților. La rromi este cel mai evident. Persoane ca mine au probleme în a-și exercita drepturile. Avantajul este că simt un impuls din spate care mă ambiționează să trec peste greutăți. Uneori beneficiaz și de discriminări pozitive, dar de cele mai multe ori de discriminare negativă pentru că sunt orb, mai ales când vine vorba de angajare să am un job. Aș încerca integrarea în grupul din care fac parte, apoi în cel majoritar. Adică de la particular și specific la general. Aș participa la activitățile grupului din care fac parte”.

Analiza 23: subiectul se află pe nivelul 3: morala postconvențională Faza 6: Morala bazată pe principii individuale și pe conștiință și la nivelul de identitate împlinită. Optează pentru respectul identității și este extrem de consecvent acestei idei. Vede problema de integrare extrem de deschis și de recunoaștere a identității proprii în cadrul sau contextul existent. Gândirea abstractă și rațională, specifică unei culturi politice superioare.

8.3.5.2. Interpretarea datelor la subiectul O

Pe baza analizei răspunsurilor subiectului O am constituit Tabelul 8.3, în care am inclus numărul de răspunsuri corespunzătoare fiecărui nivel de dezvoltare morală și identitate politică a subiectului O.

Tabelul 8.3. Răspunsurile corespunzătoare fiecărui stadiu de dezvoltare

Stadiu/ răspunsuri subiect O	Despre sine și participare	Despre politică în general	Comportamente Încredere/protest/ drepturi	Identități	Minorități	Total
Dezvoltare morală						
Nivel 1 stadiul 1						
Nivel 1 stadiul 2						
Nivel 2 stadiul 3						
Nivel 2 stadiul 4	1		1			2

Nivel 3 stadiul 5	2					2
Nivel 3 stadiul 6	2	1	3		1	7
Identitate politică						
Împlinită		7		4	1	12
Precoce						
Moratorium						
Difuză						
Total răspunsuri	5	8	4	4	2	23

Din analiza sumară a tabelului se observă că cea mai mare parte a răspunsurilor se concentrează de la nivelul 2 stadiul 4 spre nivelul 3 stadiul 6. De fapt cele mai multe răspunsuri, adică 14 (63%), corespund nivelului 3 stadiul 6 – adică stadiul cel mai înalt de dezvoltare morală, apoi 4 răspunsuri (18,18%) nivelului 3 stadiul 5 și 3 răspunsuri (13,63%) corespund nivelului 3 stadiu 4.

Dacă fiecare răspuns va fi înmulțit cu stadiul corespunzător vom obține un punctaj care **însumat pe linie va da un total ce corespunde unui nivel de dezvoltare morală și politică** (Tabelul 8.4).

Tabelul 8.4. Punctajele corespunzătoare fiecărui nivel și stadiu de dezvoltare

Stadiu/ răspunsuri subiect O	Despre sine și participare	Despre politică în general	Comportamente Încredere/protest/ drepturi	Identități	Minorități	Total
Dezvoltare morală						
Nivel 1 stadiul 1						
Nivel 1 stadiul 2						
Nivel 2 stadiul 3						
Nivel 2 stadiul 4	4		4			8
Nivel 3 stadiul 5	10					10
Nivel 3 stadiul 6	12	6	18		6	42

Stadiu/ răspunsuri subiect O	Despre sine și participare	Despre politică în general	Comportamente Încredere/protest/ drepturi	Identități	Minorități	Total
Identitate politică						
Împlinită		28		16	4	48
Precoce						
Moratorium						
Difuză						
Total puncte	26	34	22	16	10	108

În felul acesta putem calcula un punctaj total prin însumarea tuturor punctajelor obținute de subiect. Cele mai multe puncte le-a obținut prin afirmațiile sale asupra: politicii (34) și asupra participării (26) urmate de comportamente politice (22), identități (16) și atitudini față de minorități. Se observă că discuțiile în general asupra politicii și participarea sunt preferate în defavoarea identității și atitudinii față de minorități, în pofida faptului că el însuși face parte dintr-o minoritate socială, fiind nevăzător. Problema identității este poate mai puțin plăcută pentru el de discutat cât mai degrabă a găsi o modalitate de a se afirma și a-și primi drepturile prin participare la sistemul decizional.

8.3.5.3. Concluzii pentru subiectul O

*Din analiza datelor se poate constata că majoritatea judecăților care le emite subiectul sunt corespunzătoare nivelului șase de dezvoltare morală conform **scalei** adaptate după Kohlberg. Emite un număr relativ mare de opinii (23), iar pe scala dezvoltării identității politice se află la nivelul împlinirii identității. Participarea la sistemul de decizie este ridicată, are o cultură civică matură care descrie destul de aproape cetățeanul activ, altruist, implicat atât în organizații active ale vieții sociale cât și cele politice, are divergențe cu autoritățile; preocupat de interesul general. Cultura sa politică este una participativă, care corespunde cetățeanului care trăiește într-un sistem democratic. Integrarea în acest tip de cultură a subiectului arată că a fost obiectul de acțiune pentru procese educaționale dezvoltate și a unui grad înalt de organizare. Cultura lui reflectă și experiențe politico-sociale complexe. Subiectul posedă un ansamblu de mijloace subiective și de abilități, de priceperi și deprinderi de a le utiliza rațional în scopul de a influența luarea deciziilor, desfășurarea evenimentelor politice, reprezentarea sau de a opri acele decizii administrative care ar afecta negativ interesele sale. Prefigurează profilul unui cetățean care se implică în activitățile formale ale comunității, adică **machers**, cum îi numește Putnam, dorește carieră în domeniul politic și reprezintă tipul de cetățean activ după tipologia lui Janosky.*

8.3.6. Rezultatele studiului de caz asupra elevilor din CJE Cluj

Rezultatul celor 7 studii de caz s-a centralizat în Tabelul 8.5 și a permis câteva interpretări și analize.

Tabelul 8.5. Răspunsurile generate și punctajele obținute la scalele de dezvoltare morală și politică (N=7)

Subiect	Răspunsuri generate	Punctaj dezvoltare morală	Punctaj maturitate politică	Punctaj total
O	23	60	48	108
Ș	22	32	52	87
L	14	23	19	42
T	17	24	36	60
C	19	38	40	78
A	17	27	47	69
M	20	29	47	75

În funcție de punctajul total, subiecții maturi se situează pe primele locuri ale unui clasament realizat din toate variabilele luate în lucru. Din Tabelul 8.6. se observă că subiectul O este cel care a generat cel mai mare număr de răspunsuri la interviu.

Tabelul 8.6. Rangurile ocupate de subiecți în funcție de numărul de răspunsuri totale generate la interviu

Rang	Subiect	Răspunsuri generate	Punctaj dezvoltare morală	Punctaj maturitate politică	Punctaj total
1	O	23	60	48	108
2	Ș	22	32	52	87
3	C	19	38	40	78
4	M	20	29	47	75
5	A	17	27	47	69
6	T	17	24	36	60
7	L	14	23	19	42

Dacă se analizează separat datele obținute, în primul rând după **maturitatea politică** și **maturitatea generală**, obținută din însumarea celor două tipuri de maturitate, acestea arată că rangurile subiecților se modifică minim, fiind aproape interșanjabile. (Tabelul 8.7). De remarcat că la fiecare subiect se întâmplă această modificare de poziție cu una superioară sau inferioară, dacă se compară cu scorurile generale.

Tabelul 8.7. Rangurile ocupate de subiecți în funcție de maturitatea politică

Rang	Subiect	Răspunsuri generate	Punctaj dezvoltare morală	Punctaj maturitate politică	Punctaj total
1	Ș	22	32	52	87
2	O	23	60	48	108
3	A	17	27	47	69
4	M	20	29	47	75
5	C	19	38	40	78
6	T	17	24	36	60
7	L	14	23	19	42

Pe primele locuri se află subiecții Ș și O la o diferență de 4 puncte. Deși ca număr de răspunsuri O îl devansează pe Ș, acesta din urmă oferă răspunsuri mature din punct de vedere a identității politice. Ceilalți subiecți: A, M, C, obțin un punctaj apropiat de al celor doi „lideri”, iar T și L mai ales sunt departe de a dovedi o maturitate politică.

În funcție de dezvoltarea morală, se poate observa din Tabelul 8.8 că rangurile deținute de subiecți pe această scală de dezvoltare morală nu sunt atât de diferite în comparație cu punctajul total.

Tabelul 8.8. Rangurile ocupate de subiecți în funcție de dezvoltarea morală

Rang	Subiect	Răspunsuri generate	Punctaj dezvoltare morală	Punctaj maturitate politică	Punctaj total
1	O	23	60	48	108
2	C	19	38	40	78
3	Ș	22	32	52	87
4	M	20	29	47	75
5	A	17	27	47	69
6	T	17	24	36	60
7	L	14	23	19	42

Se poate observa că subiectul O are nivelul cel mai ridicat de dezvoltare morală (60) cu aproape de 3 ori mai mare decât al celui de pe ultimul loc, subiectul L (23) și o diferență de peste 22 de puncte față de cel ce ocupă locul doi, subiectul C. De asemenea diferențele de puncte dintre locurile doi și următoarele sunt relativ apropiate.

8.3.7. Concluziile generale cu privire la studiul de caz cu elevii din CJE Cluj

Interviul cu membrii Consiliului Județean al Elevilor arată că elevii au culturi politice, civice și participative diferit, fapt ce ne confirmă presupunerea inițială cum că acești elevi deși beneficiază de aceleași experiențe participative există un determinism genetic și experiențial care va face ca performanțele lor cognitive în domeniul moral și politic mai ales să fie diferite. Maturitatea morală trebuie coroborată cu cea politică dar se pretează la analize și interpretări diferite. Gradul general de maturitate morală și politică nu este o mărime aditivă, datele trebuie privite separat.

Utilizarea acestui gen de evaluare poate oferi o imagine provizorie asupra a câtorva aspecte importante pentru participare a tinerilor: motive, atitudini, cultură civică și politică. Gradul de maturizare morală și politică evoluează independent dar maturizarea identității politice o domină pe cea morală, ca urmare ea îi determină pe subiecții aflați în situații conflictuale generate de interviu să prefere răspunsurile care le definesc maturitatea politică și mai puțin cea morală. Excepție a fost elevul cu deficiențe de vedere care a oferit un contraexemplu, conferind interviului său mai degrabă un aspect moral decât unul politic. În acest fel poate se confirmă și ideea că politica nu este o problemă de moralitate cât una de putere, ce a și rezultat din numărul mare de răspunsuri oferite de ocupanții primelor locuri pe scala maturității politice.

Agenții de socializare politică identificați de subiecți din studiul de caz au fost: familia și peer-groupul. Cu toate că la nivelul subiecților cercetării (N=882) sursa de informare principală despre politică este mass-media, subiecții din CJE atribuie cea mai mare importanță deciziei de a se implica pe rând în Consiliul și apoi în politică, familiei și colegilor. Se face astfel o diferențiere între agenții de socializare politică care joacă rolul doar de surse de informare despre politică și agenții care determină de fapt implicarea în activități de decizie și politice.

Profilul obținut din evaluarea nivelului de dezvoltare morală a lui Kohlberg și a maturității identității politice a lui Marcia, poate să ne ajute la încadrarea într-o anumită tipologie a cetățeniei active a lui Janosky a celei referitoare la tipul relațiilor de implicare, care vizează activități formale sau informale ale comunității, elaborată de Putnam (smoozers și machers). De asemenea acest gen de evaluare este utilă și consilierului în carieră care poate oferi sfaturi spre orientarea elevilor spre studiul politicii. Se confirmă teoria lui Krumboltz asupra necesității unei dotări genetice și experiențe sociale adecvate în cazul subiecților care vor să urmeze o carieră politică.

CAPITOLUL 9

Discuții, limite ale cercetării și direcții de continuare

Studiul vizează o încercare de reformulare a termenului de socializare politică prin orientarea lui spre interesul pentru politică, implicarea în activități comunitare și atitudini față de minorități.

Modelele propuse în studiu vin să simplifice modelele existente și să ofere o imagine mai clară asupra procesului de socializare politică studiat.

Dintre limitele lucrării punem enumera:

- Lipsa unor baze de date care ar fi trebuit să rezulte din cercetări la nivel național și care ar fi oferit platforma unor posibile comparații cu subiecții de aceeași vârstă;
- Incertitudinea asupra stabilității în timp a datelor obținute;
- Studiile de caz cu elevii implicați în CJE nu au fost comparate cu studii de caz realizate pe elevii neimplicați în CJE;
- Maturitatea politică a subiecților a fost evaluată doar prin realizarea unui clasament al subiecților. Ca urmare raportarea nivelului de maturitate politică s-a făcut inter-subiecți și nu la un etalon standard de maturitate politică.

Dintre câteva direcții posibile de continuare a cercetării:

- Adâncirea înțelegerii motivelor pentru care liberalismul și social-democrația sunt ideologiile cele mai preferate de către subiecții studiului;
- Înțelegerea aprofundată a diferențierii culturii civice și politice, a participării și a interesului față de politică în funcție de naționalitate și limba de predare în școală;
- Formarea unor grupe de studiu pe baza interesului față de politică, cunoștințelor politice și a experiențelor personale declarate (participare la mitinguri electorale, întâlnirea cu un politician, etc.) în domeniul politic;
- Realizarea unei scale de maturitate politică;
- Realizarea unui studiu longitudinal având ca predictor influența dezvoltării autonomiei personale (cognitivă, comportamentală, valorică și emoțională) asupra implicării în domeniul politic al elevilor;

BIBLIOGRAFIE

- Abramson, Paul R. (1977): *The Political Socialization of Black Americans: A Critical Evaluation of Research on Efficacy and Trust*. New York: The Free Press.
- Abramson, Paul R. (1979): „Developing party identification: A further examination of life-cycle, generational, and period effects.” *American Journal of Political Science* 23 (February), 78–96.
- Abric, J.C. (1990): *Pratiques Sociales et Représentations*, PUF, Paris.
- Adams, J. (2000): „Movement socialization in art workshops: a case from Pinochet's Chile.” *The Sociological Quarterly* 41 (4): 615–38.
- Alba, R. & Nee, V. (2003): *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Albulescu, I., Albulescu, M. (2000): *Predarea și învățarea disciplinelor socio-umane. Elemente de didactică aplicată*, Ed. Polirom, Iași.
- Almond, G.A., Powell, B.G. (1996): „Comparative Politics. A Developmental Approach”, Boston.
- Almond, G.A., Sidney, V. (1996): „Cultura civică”, Editura Du Style, București.
- Almond, G.A. & Verba, S.,(1963): *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Almond, G., Powell, B. (1992): *Comparative Politics Today: A World View*, Harper, Collins, New York.
- Almond, Gabriel A. Bingham Powell & Robert J. Mundt (1993): *Comparative Politics*. New York: HarperCollins College Publishers, p. 45.
- Almond, Gabriel și Powell, Bingham (1993): „Comparative Politics. A Theoretical Framework”, Harper Collins College Publishers.
- Alwin, Duane F., Ronald L. Cohen, & Theodore M. Newcomb (1992): *Political Attitudes Over the Life Span: The Bennington Women after Fifty Years*. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press.
- Aronson Elliot (1999): *The social animal* (eight editions). W.H. Freeman and Company, New-York.
- Atkin & Gantz, (1978): *Communication news and the child audience*, in *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 37, 147–158.
- Atkin, D.J. (1981): *Communication and Political Socialization*, in D.D. Nimmo (Eds), *Handbook of Political Communication*, Sage, Beverly-Hills.
- Audigier F. (2000): *Basic Concepts and Core Competencies for Education for Democratic Citizenship*. Council of Europe rep. DGIV/EDU/CIT 200023.
- Audigier, F. (1999) *L'éducation à la citoyenneté*, Collection Chercheurs et enseignants, INRP.

- Austin & Pinkleton (1995): Positive and negative effects of political disaffection on the less experienced voter. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 39, 215–235.
- Baglin-Jones, Eilin & Jones, Neville (1992) *Education for Citizenship: Ideas and Perspectives for Cross-curricular Study*. London: Kogan Page. Downloaded from <http://you.sagepub.com> at Uni Babes-Bolyai on November 24, 2007.
- Baldry, H.C. 1951: *Greek literature for the modern reader*, Cambridge at the University Press.
- Ball, T. & Dagger, R. (2000): *Ideologii politice și idealul democratic*, Iași, Polirom, pp. 59–97.
- Bandura, A. (1977): *Social Learning Theory*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, Albert. (1977): *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Banfield, Edward C. (1958): *Moral Basis of a Backward Society*, Free Press, New York .
- Barnes, Samuel H. & Max Kaase, et al. (1979): *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills: Sage.
- Barometrele de opinie publică, FSD, 2002.
- Baudouin, J., (1998): *Introduction à la sociologie politique*, Editions du Seuil, Paris.
- Bauman, Zygmunt (2002): *Comunitatea*, Editura Antet, București.
- Bădescu, Gabriel (2006): Calități de bun cetățean: încredere, toleranță, solidaritate și orientări pro-antreprenoriale, în Dumitru Sandu, coord., *Eurobarometrul rural: valori europene în sate românești*, Fundația pentru o Societate Deschisă și Delegația Comisiei Europene la București, p. 67–85.
- Bălan, G. (2004): *Homofobia: psihograma unei boli sociale*, București, Editura Maiko
- Beck, Paul Allen. (1977): „The role of agents in political socialization.” In Stanley A. Renshon, ed., *Handbook of Political Socialization*. New York: Free Press.
- Bekkers, R. (2005): Participation in voluntary associations: relations with resources, personality, and political views, *Political Psychology*, 26 (3), 439–454.
- Bell, D. (1979): The Social Framework of the Information Society, pp.163–211, în M. Dertouzos & J. Moses (eds.), *The Computer Age: A Twenty-Year View*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Bell, R.R. (1979): *Marriage and Family Interaction*, The Dersey Press.
- Berger, P., Luckman, T. (1966): *The Social Construction of Reality*. New York: Doubleday and Company. (Magyarul: A valóság társadalmi felépítése, In: *Fenomenológia a társadalomtudományban*, Gondolat, Bp., 1984),
- Black, Gordon S. (1972): „A theory of political ambition: Career choices and the role of structural incentives.” *American Political Science Review* 66 (March), 144–59.
- Black, Jerome H. (1987): „The practice of politics in two settings: political transferability among recent immigrants to Canada.” *Canadian Journal of Political Science* 20 (December): 731–53.

- Black, Jerome H., Niemi, Richard G. & Bingham Powell, G. (1987): „Age, resistance, and political learning in a new environment: The case of Canadian immigrants.” *Comparative Politics* 20 (October): 73–84.
- Blumer, Herbert (1962): „Society as Symbolic Interaction”, in Arnold M. Rose: *Human Behavior and Social Process: An Interactionist Approach*. Houghton-Mifflin. Reprinted in Blumer (1969).
- Bobbio, N. (1999): *Dreapta și stânga*, București, Humanitas
- Boia, M. (2003): „Atitudinea și schimbarea atitudinii”, în Neculau, A., coord. (2003), *Manual de psihologie socială*, Iași, Polirom, pp. 123–146
- Boncu, St. (2003): „Influența socială”, în Neculau, A., coord. (2003), *Manual de psihologie socială*, Iași, Polirom, pp. 237–254
- Boncu, Ș. (2002): *Psihologia influenței sociale*, Iași, Editura Polirom.
- Bourdieu P. (1972): *Esquisse d’une theorie de la pratique, precedee de trois etudes d’ethologie* Kobyle, Geneve, Droz.
- Bourdieu, P. (1980): *Le capital social*, *Actes de la recherche en sciences sociales*, Nr. 31, pag. 2 3.
- Bourdieu, P. (1970): *Prefață la Panofvsky, E., Arhitecture gothique et pensee scolastique*, Paris, PUF.
- Bourdieu, P., (1980): *Questions de sociologie*, Paris, Ed. de Minuit, pag. 242.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Lois (1992): *An Invitation to Reflexive Sociology*, Chicago: Chicago University Press.
- Bower, G.H. (1970): *Imagery as a relational organizer in associative learning*. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 9, 529–533.
- Bowles, S. & Gintis, H. (1976): *Schooling in Capitalist America: Educational Reform and the Contradictions of Economic Life*. Basic Books, New York.
- Braud, P. (1992): *La science politique*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Burdeau, G. (1956): *La democratie*, Editions de la Baccanniere, p.5.
- Burns, Nancy, Kay Lehman Schlozman & Sidney Verba. (2001): *The Private Roots of Public Action: Gender, Equality, and Political Participation*. Cambridge: Harvard University Press.
- C. Rădulescu Motru (1995): „Concepția conservatoare și progresul”, în Petre Dan (ed.), *Doctrinile partidelor politice*, București, Editura „Garamond”, pp. 64–90.
- Carpinschi, A. (1998): „Doctrina social-democrată”, în Alina Mungiu-Pippidi (coord.), *Doctrine politice*, Iași, Polirom, pp. 175–194.
- Cartea Albă a Comisiei Europene. *Un nou elan pentru tineretul Europei*, București.
- Chelcea, S. & Iluț, P. (2003): *Enciclopedie de Psihosociologie*, Editura Economică, București.
- Cliveti, G., (1996): *Liberalismul românesc. Eseu istoriografic*, Editura Fundației „AXIS”, Iași.
- Cole, Elizabeth R., Zucker, Alyssa N. & Ostrove, Joan M. (1998): „Political participation and feminist consciousness among women activists in the late 1960s.” *Political Psychology* (2): 349–71.

- Coleman, J.S. (1961): *The Adolescent Society: The Social Life of Teenagers and Its Impact on Education*. Free Press, New York.
- Coleman, J.S. (1987): Families and Schools. *Educational Researcher* (16) (6): 32-8.
- Coleman, J.S. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology* (94) (Supplement): S95-S120.
- Coleman, James, (1990): *Foundations of Social Theory*, Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Coles, Robert (1986): *The Political Life of Children*. New York: Atlantic Monthly Press.
- Colier, P. (1998): „Social Capital and Poverty”, accesibil on line pe site-ul Băncii Mondiale.
- Collins R (1994): *Four Sociological Traditions*, Revised and expanded edition of *Three Sociological Traditions* New York, Oxford, Oxford University Press
- Collins, R. (1979) *The Credential Society: A Historical Sociology of Education and Stratification*. Academic Press, New York.
- Colton, Mary Ellen & Gore, Susan (1994): *Quality of Adolescent Relationships and Caring Behaviours*. Chicago: Chapin Hall.
- Comșa, M. (2006): Valori și acțiuni comunitare, în Dumitru Sandu, coord., *Eurobarometrul rural: valori europene în sate românești*, Fundația pentru o Societate Deschisă și Delegația Comisiei Europene la București, 21–48.
- Converse, Philip E. (1976): *The Dynamics of Party Support: Cohort-Analyzing Party Identification*. Beverly Hills: Sage.
- Cot, J.P., Mounier J.P.(1974): *Pour une sociologie politique*, Editions du Seuil, Paris.
- Craig, Stephen C. (1980): 'The Mobilization of Political Discontent', *Political Behaviour* 2(2):189–209. Downloaded from <http://you.sagepub.com> at Uni Babes-Bolyai on November 24, 2007
- Craig, Stephen C. & Bennett, Stephen Earl, eds. (1997): *After the Boom: The Politics of Generation X*. Lanham, Md.: Rowman and Littlefield.
- Culda, Lucian (2002): *Organizațiile*, București, Editura Licorna.
- Curelaru, M. (2003): Metode și tehnici de cercetare în psihologia socială, în Neculau, A., coord. (2003), *Manual de psihologie socială*, Iași, Polirom, pp. 42–67.
- Cutler, Neal E. (1977a.): „Political socialization as generational analysis: The cohort approach versus the lineage approach.” In Stanley A. Renshon, ed., *Handbook of Political Socialization*. New York: Free Press.
- Dagsupta, Parta, Ismail Serageldin, editori. (1999): *Social Capital. A Multifaceted Perspective*, The World Bank, Washington.
- Dahl, Robert A. (1961) *Who Governs? Democracy and Power in an American City*. New.
- Dahl, Robert A. (1963) *Modern Political Analysis*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Dahlgren, P. (1995): *Television and the Public Sphere*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dalton, Russell J. (1980): „Reassessing parental socialization: Indicator unreliability versus generational transfer,” *American Political Science Review* 74: 421–31.

- Darmon, M. (2006): *La Socialization*, Armand Colin, Paris.
- Dahlgren, P., (1995): *Television and the Public Sphere*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dash, Shrikant & Niemi, Richard G. (1992): „Democratic attitudes in multicultural settings: A cross-national assessment of political socialization.” *Youth & Society* 23 (March): 313–34.
- Dawson, Richard, Prewitt, Kenneth (1977): *Political Socialization*, Ed. Little, Brown and Company.
- Dawson, R., Prewitt K., & Dawson, K. (1977): *Political Socialization*. 2d edition. Boston: Little Brown.
- De Fleur Melvin L., Ball-Rokeach Sandra (1999): *Teorii ale comunicării de masă*, Iași, Polirom
- De Montefiores, Carmen & Schultz, Stephen J. (1978): „Coming out: Similarities and differences for lesbians and gay men.” *Journal of Social Issues* 34: 59–72.
- De Visscher, P., Neculau, A., (2001): *Dinamica grupurilor*, Iași, Editura Polirom.
- Dennis, Jack, ed. (1973): *Socialization to Politics*. New York: Wiley
- Denni, Bernard, Lecomte, Patrick (2004): *Sociologia politicului* (vol. 1 și 2), Eikon, Cluj-Napoca.
- Dincu, V. (1999): *Socializarea politică și achiziția vocabularului politic*, în *Sociologie Românească*, nr. III.
- Doise, W., Palmonari, A. (1996): „Caracteristici ale reprezentărilor sociale”, în Neculau, A. (1996), coord., *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Iași, Polirom, pp. 23–33.
- Doise, W. (1999): *Psihologie socială experimentală*, Iași, Editura Polirom.
- Durkheim, E. (1995): *Formele elementare ale vieții religioase*, Polirom, Iași.
- Durkheim, E. (1993): *Les regles de la méthode sociologique*, PUF, Paris.
- Durkheim, E. (1934): *L' éducation morale*, Alcan, Paris, 1934, pp. 167–168.
- Durkheim, É. (1961) *Moral Education: A Study in the Theory and Application of Sociology of Education*. Trans. E.K. Wilson & H. Schnurer. Free Press, New York.
- Duverger, M., (1991): *Europa de la Atlantic la Delta Dunării*, Omegapres
- Duverger, M.,(1973): *Sociologie de la Politique*, Presses Universitaires de France, Paris.
- Easton, David & Jack, Dennis (1969a): *Children in the Political System*. New York: McGraw Hill.
- Ficeac, B. (2001): *Tehnici de manipulare*, Nemira, București.
- Filicko, T., Boiney J.A.: *Caveat Civitas: The Influence of Efficacy and Trust on Attention to Political Information*, Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association (nNew-York, september 1–4, 1994).
- Fitzpatrick P, Sinclair J. (2003): *Learning through public involvement in environmental assessment hearings*. *J. Environ. Manage.* 67(2):161–74.
- François Châtelet, Eveline Pisier (1994): *Concepțiile politice ale secolului XX*, București, Humanitas.

- Franke, Volker C. (2000): „Duty, honor, country: the social identity of West Point cadets.” *Armed Forces and Society* 26 (2): 175–202.
- Freud, S., (1994): Psihanaliză și sexualitate, București, Editura științifică.
- Fuchs, Dieter și Roller (1998): Edeltrand „Cultural Conditions of the Transition to Liberal Democracy, în „Studies of Democratic Government”, Wissenschaftszentrum für Sozialforschung, Berlin.
- Fukuyama, Francis (1995): *Trust: The Social Values and the Creation of Prosperity*, Free Press.
- Garcia, John A. (1987): „The political integration of Mexican immigrants: Examining some political orientations.” *International Migration Review* 21 (Summer): 372–89.
- Garramone, Gina M. & Atkin, Charles K. (1986): „Mass communication and political socialization: Specifying the effects.” *The Public Opinion Quarterly* 50 (1): 78–86.
- Giddens, A. (2001): Sociologie, București, Editura All.
- Giddens, A. (2001): A treia cale: renașterea social-democrației, Iași. Polirom.
- Glanville, J.L. (1999): „Political socialization or selection? Adolescent extracurricular participation and political activity in early adulthood.” *Social Science Quarterly* 80 (2): 279–90.
- Goodin, R., Klingemann, H.D., (1996): *New Handbook of Political Science*, Oxford, Oxford University Press.
- Goodman, N., „Introducere în sociologie”, Editura Lider, București.
- Gotovitch, J., Delwit, Pascal, de Waele, Jean-Michel (2003): Europa comunistilor, Iași, Institutul European.
- Grand dictionnaire de la psychologie, (1992), Larousse.
- Hague, Rod, Harrop, Martin, Breslin, Shaun (1993): *Comparative Government and Politics*. London: MacMillan Press.
- Hall, John Stuart & Jones, Patricia M. (1998): „Elections and civic education: The case of Kids Voting USA.” *National Civic Review* 87 (1): 79–84.
- Hallinan, M.T. (1994): Tracking: From Theory to Practice. *Sociology of Education* (67) (2): 79–84.
- Hyman, H., (1959): *Political socialisation. A study in the psychology of political behaviour*, Glencoe, The Free Press.
- Hyman, Herbert. (1969): *Political Socialization* Glencoe, Ill.: Free Press.
- Ibanez, T., (1997): Ideologie și relații intergrupuri, în R.Y. Bourhis, Stereotipuri discriminare și relații intergrupuri, Polirom, Iași.
- Ichilov, Orit, ed. (1990): *Political Socialization, Citizenship Education, and Democracy*. New York: Teachers College Press.
- Inglehart R., (1997): *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton, Princeton University Press.
- Inglehart R., Welzel C., (1999): *Analyzing Democratic Change and Stability: A Human Development Theory of Democracy*, WZB Berlin.

- Inglehart, Ronald & Abramson, Paul R. (1994): „Economic security and value change.” *The American Political Science Review* 88 (June): 336–54.
- Jankowsky, Martin Sanchez (1986): *City Bound: Urban Life and Political Attitudes Among Chicano Youth*. Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Karlson, G., (1958): *Political Attitudes Among Male Swedish Youth*, Acta Sociologica.
- Kaufmann, Karen M. & Petrocik John R. (1999): „The changing politics of American men: understanding the sources of the gender gap.” *American Journal of Political Science* 43 (3): 864–87.
- Kleinke, Chris L. & Nicholson, Tara A. (1979): „Black and white children's awareness of de facto race and sex differences.” *Developmental Psychology* 15 (January), 84–86.
- Knudsen, John Chr. (1990): „Cognitive models in life histories.” *Anthropological Quarterly* 63 (July), 122–32.
- Kochanowicz, Jacek (2004): Trust, Confidence, and Social Capital in Poland: A Historical Perspective, în Ivana Marková, editor, *Trust and Democratic Transition in Post-Communist Europe*, Oxford: published for the British Academy by Oxford University Press, 63–84.
- Kohlberg, Lawrence (1969): „Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization.” In D.A. Goslin, ed., *Handbook of Socialization: Theory in Research*. Boston: Houghton-Mifflin.
- Kohn, M.L. & Schooler, C. (1969): Class, Occupation and Orientation. *American Sociological Review* (34): 659–78.
- Kolm, S.G. (1985): *Le contract social liberal, Philosophie et pratique de liberalisme*, Presse Universitaires de France, Paris, p. 35.
- Kolm, S.G. (1985): *Le contract social liberal, Philosophie et pratique de liberalisme*, Presse Universitaires de France, Paris, p. 35.
- Kosloski, Karl (1986): „Isolating age, period, and cohort effects in developmental research.” *Research on Aging* 8 (4): 460–79.
- Langton K. (1968): Political socialization and the High School Civics Curriculum in the United States. In *The American Political Science Review*, Vol. 62, Issue 3.
- Lawless, Jennifer & Fox, Richard (1999): „Women candidates in Kenya: Political socialization and representation.” *Women and Politics* 20 (4): 49–76.
- Lenart, Silvo and McGraw, Kathleen M. (1989): „America watches 'Amerika': Television docudrama and political attitudes.” *Journal of Politics* 51 (3): 697–712.
- Lenclud, G. în Pierre Bonte, Michel Izard (ed.), (1999): *Dicționar de etnologie și antropologie*, Polirom.
- Lifton, R.J. (1967): *Death in Life: Survivors of Hiroshima*. New York: Random House.
- Lijphart, A., (2000): *Modele ale democrației*, Iași, Polirom
- MacLeod, Jennifer S. & Silverman, Sandra T. (1973): *You Won't Do': What Textbooks in U.S. Government Teach High School Girls*. Pittsburgh, Pa.: Know, Inc.
- Malinowski, Bronislaw (1993): *Les Argonautes du Pacifique Occidental*, Gallimard, Paris.

- Mannheim, Karl. 1928/1952. „The problem of generations,” in *Essays on the Sociology of Knowledge*, ed. Paul Kecskemeti. New York: Oxford University Press, 276–322.
- Marcia, J.H. (1966): Development and validation of ego identity status, in *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551–558.
- Măgureanu, V. (1997): „Studii de sociologie politică”, Ed. Albatros, București.
- McDevitt M, Chaffee, S. (2002): From top-to trickle-up influence: revisiting assumptions about the family in political socialization. *Polit. Commun.* 19(3):281–301.
- Mead, H., (1934): *On social Psychology*, University of Chicago Press, Chicago.
- Merton, R. K. (1949): *Social Theory and Social Structure*. Free Press, Glencoe, IL.
- Milgram, S. (1974): *Obedience to Authority*, Harper and Row.
- Miller, Patrice M., Danaher, Dorothy L., Forbes, David (1986): „Sex-related strategies for coping with interpersonal conflict in children aged five to seven.” *Developmental Psychology* 22 (July), 543–48.
- Mishler, William, Rose, Richard (1997): Trust, Distrust and Skepticism: Popular Evaluations of Civil and Political Institutions in Post-Communist Societies, *Journal of Politics*, 59 (2): 418–451.
- Mishler, William, Richard Rose (2001): What are the Origins of Political Trust? Testing Institutional and Cultural Theories in Post-Communist Societies, *Comparative Political Studies*, 34 (1): 30–62.
- Moscovici, S. (1983): The phenomena of social representations, in Farr, R., & Moscovici, Social Representations. Cambridge.
- Muhlenberger, P., (2000): „Moral reasoning effects in political participation.” 21 (4): 667–95.
- Naisbitt, J. (1989): *Megatendințe: Zece noi direcții care ne transformă viața*, București, Editura Politică, 1989.
- Narayan, D., (1999): *Bonds and Bridges: Social Capital and Poverty*, PREM, World Bank.
- Narayan, D., (1999): *Bonds and Bridges: Social Capital and Poverty*, World Bank – Poverty Group, Washington.
- Neculau, A., Curelaru, M. (2003): „Reprezentările sociale”, în Neculau, A., coord. (2003), *Manual de psihologie socială*, Iași, Polirom, pp. 283–307.
- Nesdale, Drew & Flesser, Debbie (2001): „Social Identity and the Development of Children's Group Attitudes.” *Child Development* 72 (2): 506–517.
- Newcomb, Theodore, Koenig, Kathryn E., Flacks, Richard & Warwick, Donald (1967): *Persistence and Change: Bennington College and Its Students after 25 Years*. New York: John Wiley.
- Nisbet, R. (1998): *Conservatorismul*, București, Editura DU Style, 1998.
- Parlamentul European, <http://www.europarl.europa.eu/gro>
- Parsons, T. (1951): *The Social System*. Free Press, New York.

- Pateman, Carole (1970): *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Percheron Annick, (1993): *La socialisation politique*, Paris, Armand Colin
- Percheron, Annick & Jennings, M. Kent (1981): „Political continuities in French families: A new perspective on an old controversy.” *Comparative Politics* 13 (July), 421–36.
- Piaget, J. (1980): *Questions de sociologie*, Paris, Minuit.
- Piaget, J. (1953). *The Origins of Intelligence in Children*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Piaget, J. (1954) *The Language and Thought of the Child*. Meridian, New York.
- Piaget, J. (1955). *The Child's Construction of Reality*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Piaget, J. (1970): *Epistemologie des sciences de l'homme*, Paris, Gallimard, pag. 202.
- Piaget, Jean & Inhelder, Bärbel (1956): *The Child's Conception of Space*. London: Routledge and Paul.
- Piaget, J., (1932): *The Moral Judgment of the Child*. Translated by M. Worden. New York: Harcourt, Brace, and World.
- Piaget, J. (1969): *Le jugement moral chez enfant*, PUF, Paris.
- Platon (1995): Legile, Ed. IRI, București,, p. 365.
- Putnam, R. (1995): ‘Bowling alone’: America’s declining social capital, *Journal of Democracy* 6(1): 65–78.
- Putnam, Robert (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Putnam, Robert (1993): „Making Democracy Work”, Princeton University Press, New Jersey.
- Radcliffe-Brown, Alfred R., (2000): *Structură și funcție în societatea primitivă*, Polirom, Iași.
- Radu, R. (1994): „Cultura politică”, Ed. Tempus, București.
- Raymond, A. (1965): *Democratie et totalitarisme*, Paris, Gallimond, p.81.
- Rosenberg, Shawn, Ward, Dana, & Chilton, Stephen (1988): *Political Reasoning and Cognition: A Piagetian View*. Durham: Duke University Press.
- Rosenberg, Shawn (1988): *Reason, Ideology and Politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Ross, C.E. & Mirowsky, J. (1999): Refining the Association Between Education and Health: The Effects of Quantity, Credential, and Selectivity. *Demography* (36) (4): 445 60.
- Rotariu, T. (coord.) (1999): *Metode statistice aplicate în științele sociale*, Iași, Editura Polirom.
- Rotariu, T., Iluț, P. (1997): *Ancheta sociologică și Sondajul de opinie. Teorie și practică*, Iași, Editura Polirom.
- Rotariu, T. , Iluț, P. (1997): *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Polirom, Iași.
- Roucek, L. Warren (1956): *Sociology. An Introduction*, Ames, Iowa.

- Reinhard Bendix, S.M. Lipset (1957): Political Sociology, în Current Sociology, vol. VI, nr. 2, – UNESCO.
- Rusu, D. (2008): Relația Eu-lui politic al copiilor cu simbolurile politice: percepția președintelui, primarului și a principalilor lideri politici, în cadrul socializării politice, în: Incursiuni Psihologice în Cotidian, Editura ASCR, p. 122–131.
- Rusu, D. (2008): The approach of self image process from the perspective of self esteem, interpersonal thrust and social involvement in the case of social workers students, Sesiunea Anuală de Comunicări Științifice organizat de Academia Română Institutul „George Bariț” Cluj-Napoca, p.114–124.
- Rusu, D. (2007): Rolul manifest si latent al mass-media in procesul de socializare politică a tinerilor, în Anuarul Universitatii „Petre Andrei” din Iași, Stiinte Socio-Umane, Serie Noua, Tomul II, Editura Institutul European, Iași, p. 626–641.
- Rusu, D., Fabian, Andrea (2007): Pedagogical Dimensions Of Roma Population’s Educational Activities Of Schools, Conferința Științifică Internațională „Perspective ale Educației sociale și emoționale”, Departamentul pentru Pregătirea si Perfecționarea Personalului Didactic al Universității din Oradea, Editura Universității din Oradea, Oradea, Tom XI, p.430–442.
- Rusu, D. (2007): Political Socialization Mechanism Involved In School Education, Conferința Științifică Internațională „Perspective ale Educației sociale și emoționale”, Departamentul pentru Pregătirea si Perfecționarea Personalului Didactic al Universității din Oradea, Tom XI, Editura Universității din Oradea, Oradea p.595–612.
- Rusu, D. (2005): Mecanisme și agenți de socializare politică, Conferința Națională de Sociologie și Asistență Socială, „România Socială”, Cluj, ed. Eikon, pp. 211–220.
- Rusu, D. (2003): Socializarea politică ca modalitate de replicare a sistemelor politice și transmitere a culturii politice. O abordare interdisciplinară, în Analele Universității din Oradea: Fascicula Identității Europene, vol.I, pp. 103–114.
- Sandu, D. (2006): Ideologii ale participării, în Dumitru Sandu, coord., *Eurobarometrul rural: valori europene în sate românești*, Fundația pentru o Societate Deschisă și Delegația Comisiei Europene la București, p. 49–66.
- Sapir, E. (1967): Anthropologie culturelle, Tome II, Paris, Minuit,
- Sapiro, V. (2004): Not your parents’ political socialization: Introduction for a New Generation, The Annual Review of Political Science 2004. 7:1–23.
- Schizzerotto A, Gasperoni, G. (2001): Study on the state of young people and youth policy in Europe.IARD, January 2001 http://ec.europa.eu/youth/doc/studies/iard/summaries_en.pdf
- Schumpeter, Joseph (1943): Capitalism, Socialism and Democracy. London: Geo. Allen and Unwin.
- Schwartzenberg, Roger-Gérard (1995): „Statul spectacol”, București.
- Searing, Donald D. (1969): „The comparative study of elite socialization.” Comparative Political Studies 1:471–500.

- Searing, Donald D., Schwartz, Joel J. & Lind, Alden E. (1973): „The structuring principle: Political socialization and belief systems.” *American Political Science Review* 67:415–32.
- Sears, David O. (1990): „Whither political socialization research? The question of persistence.” In Orit Ichilov, ed., *Political Socialization, Citizenship Education, and Democracy*. New York: Teachers College Press, pp.69–97.
- Stasiulis D. (2002): The active child citizen: lessons from Canadian policy and the Children’s Movement. *Citizenship Stud.* 6(4):507–38.
- Stillwell, R. & Spencer, C. (1973): „Children’s early preferences for other nations and their subsequent acquisition of knowledge about those nations.” *European Journal of Social Psychology* 3:345–49.
- Sztompka, Piotr (1999): *Trust. A Sociological Theory*, Cambridge University Press.
- Tocqueville, Charles Alexis (1992): *Despre democrație în America*, Editura Humanitas, București, p. 414.
- Turner, Bryan S. (1993) *Citizenship and Social Theory*. London: Sage Publications.
- Uslaner, E. (1999a): „Trust and Consequence” (www.bsos.umd.edu-gvpt/uslaner).
- Veldhuis, Ruud (1997): Dimensions of citizenship, core competences, variables and international varieties. Doc. DECS/EDU/CIT (96) 1. Strasbourg: Council of Europe.
- Verba, Sidney, Schlozman, Kay Lehman, & Brady, Henry E. (1995): *Voice and Equality*. Cambridge: Harvard University Press.
- Weissberg, R. (1974): *Political Learning, Choice, and Citizenship*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Youniss, J., Bales, S., Christmas-Best, V., Diversi, M., McLaughlin, M. & Silbereisen, R. (2002): Youth civic engagement in the twenty first century, *Journal of Research in Adolescence*, 12 (1), 121–148.
- Zăpârțan, L.P. (1992): *Repere în știința Politicii*. Editura Fundației „Chemarea”, Iași.
- Zeldin, S., McDaniel, A.K., Topitzes, D., & Calvert, M. (2000): *Youth in decision-making: A study on the impacts of youth on adults and organizations*. Chevy Chase, MD: 4H Council.
- Zlate, M. (coord.) (1997): *Psihologia vieții cotidiene*, Iași, Editura Polirom.
- www.ardor.ro
- www.britishcouncil.ro
- www.osf.ro
- www.copii.ro

Abstract

THE CHILDREN'S AND ADOLESCENTS' POLITICAL SOCIALIZATION

Key terms: *political socialization, perception of the president and the mayor, political leaders, political parties, political ideologies, social attitudes towards social minorities, agents of political socialization, religious practice, local identity, national, and European citizenship.*

The PhD dissertation approaches the children's and adolescents' *political socialization* from two perspectives: 1. from the **general perspective** of the political culture and of the contemporaneous active citizenship model; 2. from the **specific perspective** of the children's and young people's fundamental rights to participate at the decisional system and to express freely their personal opinions.

Since *the political socialization* is integrated in the general process of the *human socialization*, they share a common repertoire of *socialization factors, mechanisms and agents of socialization*. At a specific level, political socialization differs in comparison with the general one only by the dominance of the political content over the social one. In order to support such a point of view, I have chosen a classical definition of the political socialization, formulated by **Percheron** (1991). In her opinion, the political socialization process is explained by the *political personality formation, during which an individual acquires knowledge, attitudes and values based on the knowledge, attitudes and values that are specific for a unique political culture or for several political cultures of her/his respective society*. **Political identity** means, in this case, generally speaking, the relationship of the children's political ego with the political symbols: *their perception of the president, of the mayor, of the main political leaders, and of the main political parties, of the political ideologies, but, also, their social attitudes towards social minorities, family, religious practice, local identity, national, and European citizenship*.

The population studied in our empirical research includes young people from the town Cluj-Napoca, who were 14- and, respectively, 18-year-old, with Romanian or Hungarian as their native language, being in the 7th and 11th grade, in several chosen types of schools: Romanian-theoretical, Hungarian-theoretical, and Romanian-technical.

The topics discussed in this work refer to several dimensions of the political identity of the children, or of the young people, respectively, which are included in the *national categories of a majority or minority, in a theoretical or vocational educational sector, in the secondary school or the high-school*. Specifically, those dimensions are: *the importance of the political issue in the personal orientation, the manifested interest for politics, the cognitive and affective connotation of the political notions, the perception and relevance of the political personalities' dimensions, the perception of the minority social groups and of their possible discrimination, the national and European symbols, the relevance of the religious traditions, the confidence in the local, central, and the European political system*.

The detailed analysis of the way the political identity is configured at the sampled participants was carried out in the context of several important conflictual political events: **dismissal of the president Bănescu during the springtime of 2007**. My opinion is that this conflictual context is likely to render evident more conspicuously the relationship between the identity and the social-demographic variables and, specifically, the interest for politics, but, also, the interest for those social phenomena having an indisputable political relevance.

The way those topics are approached will be analyzed primarily from the point of view of the participants' status in society, in other words, as **under-age** young people. This social category occupies a well-defined place in what respects its rights and obligations, which are stipulated in the **Convention on the Rights of the Child**, but also in the national legislative system regarding the children and young people. The children's and young people's social status is still relatively unclear, since at a formal level they are enjoying several rights besides their obligations, but they are, in a great measure, directed and initiated by their parents. *The right of the children to participate at the decisional system*, in spite of the fact that it is, legally, a fundamental right. The educational system of the schools controls and decides in a great measure the presentation format and the content of the information having a political character that is accessible to their students. As a consequence, the NGOs, the private firms, and the cultural centers have taken upon themselves this function of informing and training the children and the teenagers in activities meant to build up social and political abilities, because the stability of a democracy is secured by the manner in which the young generation is politically socialized.

The reason for choosing such a theme was a personal one. *I observed on my own 10 years old son, his need for independency and cooperation. Giving opportunity to choose and space to move freely without restriction, my son develop a good strategy to solve problems, to made decision, to have a open mind toward minority and try to understand politics.*

- When the children and young people are regarded as an important resource for society, developing, growing, and promoting such a resource become important objectives of the politics for young people from a country. For countries such as Denmark, Belgium, Finland, Norway, and Ireland, the *social and personal development* of the young people represents a major and explicit goal of their politics for young people. The keywords of such politics in the above-mentioned countries are: “*active and experimental youth*”, “*support of social and personal skills*”, “*development of youth’s strength and opportunities*”.
- An important role in building up a political culture falls under the responsibility of the **educational system**, accountable in a great extent for *sustaining democracy*. An education promoting *the social and political participation* of the citizens is essential because the citizens must have certain convictions in the *authority, the legitimacy, and the efficiency of the democracy*, but such an education is to be doubled by an **affective inner attachment** for sustaining a form of government.
- Our research supports, as the other authors' research, that **citizenship and the human rights** are **specific for the modernity era**. Terrén (2002, pp.163) considers that **modernity** had expressed itself through three types of activities: *work, participation, and cultural identification*, and that in the political domain, postmodern society is, inevitably, a **depoliticized society**. The disapproval of the “*petty politics*”, of the corruption, of the egotism, or of the political demagoguery takes the form of the **apathy and public lack of interest**. *In that way, it is contested only the manner in which the formal democracy is implemented, not its values*.
- **The paradox** of a *postmodern depoliticized society*, with a democratic political environment, is the framework within which the knowledge of the children's and teenagers' political socialization level offers to the empirical research new landmarks for what could mean in the future the concept of **political socialization for children and teenagers**.

Data sources

The methods used in this research were the **survey**, and also **the semi-structured group interview**. The dissertation is based, in the first part of the research, on data obtained through questionnaires, collectively administered to 882 participants, which were translated for the Hungarian participants from the Romanian language into the Hungarian language. The second part of the research is based on the data of the semi-structured group interviews. The participants' selection was made by generating random numbers, after an initial selection of the schools also through the generation

of random numbers from the network of the preuniversity educational units from Cluj-Napoca. It is true that I had access in all the preuniversity educational units from Cluj-Napoca, but the survey scheduling was a difficult task, so that in several instances the survey was delayed or canceled. The study was carried out in the period May 1st – June 15th, 2007. 882 students in the 7th and 11th grade were included in the research. The types of the selected schools were: Romanian-theoretic, Hungarian-theoretic, and Romanian-technical.

The second questionnaire was a semi-structured one, collectively administered to 7 members of the County Council of the Pupils, referring to 5 themes from different domains of the social and political life of a society. Those domains were: *self-perception and political participation, confidence/protest/rights identity, and minorities*. The interview was carried out using a digital voice recorder, and it is kept in a **MP3** format in my personal archives. After recording the interview, I transcribed it, and I interpreted its results.

The method used in the first part of the research was the method of the sociological survey, and in the second part of the research I used the case study for 7 members of the County Council of the Pupils from the Cluj County.

The data analyzed in the dissertation were taken from the following empirical studies:

- **“Ce vor tinerii din România” (What do the Romanian young people want?),** an opinion poll carried out by The Gallup Organization from Romania, at the request of the British Council from Romania, regarding the young generation's interests, needs, and ambitions. The data collection was carried out within the period May 27th – June 11th in 7 cities (București, Brașov, Cluj, Constanța, Iași, Sibiu, and Timișoara) based on interviews at the respondents' place of residence, on a sample of 1004 participants, aged between 15 and 35 years.
- **Planul Național de Acțiune pentru Tineret (The National Action Plan for Young People).** It is a pragmatic document regarding the politics for the young people, which is periodically substantiated and adjusted in accordance with the **governance program for 2005–2008** (Chapter 21 The politics for the support of the young people), the European documents referring to youth (The White Chart of the European Commission, The European Plan for youth and the promotion of active citizenship, The European Youth Pact, etc.), and the standards for similar applications within the context of the Stability Pact for South Eastern Europe.
- **The civic culture of the young: a comparative study on the high school students from Romania, Belgium, and Canada.** The study was carried out by the Center for Democracy Study of the Faculty of Political Science,

Administrative and Communication Studies from the “Babeș-Bolyai” University, together with the Center for Political Research, Catholic University of Leuven, Belgium, and a group of researchers from the McGill University from Canada. The research was carried out in May 2006, in Romania, on a sample that included 1876 high school students from six localities.

- **The situation of the young people and their expectations. A diagnosis for 2007.** The data collection and recording was made by the Gallup Organization from Romania within the period July 1st–10th, 2007. The sample size was of 3072 persons, aged between 14 and 35 years. It is a two staged stratified probabilistic (random) sample, representative at a national level and at the level of the 8 Romanian development regions, for the 14-to-35-year age group.

CHAPTER 1.

“CONCEPT AND THE MODALITIES OF THE POLITICAL SOCIALIZATION”, ITS FUNDAMENTAL QUESTION BEING “WHAT IS THE POLITICAL SOCIALIZATION?”

In order to answer to that question and to found on scientific bases the research on *the interest for politics, on the representation of the political phenomenon, and on the non-politic behavior that has political implications* at children and adolescents, it is important to define the concept of political socialization.

Political socialization is the process of building up of the political personality, during which an individual acquires knowledge, attitudes and values based on the knowledge, attitudes and values that are specific for a unique political culture or for several political cultures of her/his respective society (Percheron, 1991). The result of the political socialization process is the formation of the political identity and personality at children and adolescents, unfolding in a world full of meanings, which **P.L. Berger and T. Luckman**, two important representatives of the sociological phenomenology trend, have tried to explain using the concepts of the everyday knowledge, of the primary, and, respectively, secondary socialization, and of the concept of universe of the life. The above-mentioned authors consider that these young people become through the general and, implicitly, the political socialization a part of the society in which they are living in. From a **structural** point of view, the **political Ego** is a combination of feelings and attitudes in a variable proportion (Almond & Powell, 1992). **The primary level** includes: *the beliefs and identification attitudes such as the nationalism, the ethnic or social class self-representations, the religious or the ideological commitment, the sentiment about the social rights and obligations*. Knowledge about the political and the governance institutions and the

attachment models are placed on the **secondary level**, which is less emotional and more rational. The superior level or the **tertiary level** is the level of the *transient opinions about the current events, politics, or personalities*. It is to be noticed that, frequently, the **primary level** is acquired the earliest and turns out to be the most lasting in time.

Political socialization, as part and parcel of the general process of the socialization, has its own means and forms of action. Dekker and Meyenberg (1991, pp. 39–40) have identified three forms of action: *the intentional and direct political socialization*, realized through *civic education or by studying other subject matters from the politics domain*, *the intentional and indirect political socialization*: *the volunteering in a non-profit organization or even in a political party*, *the unintentional and indirect political socialization*, including, for example, *reading the newspapers, watching talk shows at TV, or listening news*.

From the beginning, in what respects the political socialization, behaviorism has focused on the concept of **political behavior**, one of the main domains under investigation being *the interaction between the political system and its environment*. Behaviorists consider the political socialization to be *a mechanism with a fundamental role in securing the stability of the political system and of the political forces from a society*. Their research is about some aspects, results of the analysis carried out in studies on the voters' preelection attitudes. The **first aspect**, from the point of view of this psychological paradigm, refers to the *identification of an individual with some party*. The identification mechanism is considered to be very important, since it is one of the factors determining the choice of a political party, as it was confirmed in a research carried out by Campbell (1952), but it plays, also, a decisive role in orienting the political attitudes. **Secondly**, behaviorists affirm that the *preferences for a certain political party remain unchanged across the entire life*. The **third consideration** is about the *intergenerational transmission of the preferences for a certain political party or for another one*. Hyman (1959) is the first researcher from the political socialization domain who demonstrated the importance of the political learning for children, because, in his opinion, that process begins **before maturity**.

Maybe the most adequate theoretical approach of the political socialization is the George Herbert Mead's one, who, from an **interactionist perspective**, endorses the view that **socialization** is the *process of internalization of the common attitudes*, while **education** is a *systematic activity oriented toward building up the social dimension of the self-consciousness by an individual's internalization of the common attitudes existing in her/his group through the means of the collectivity used for cultural transmission* (Mead, 1963). Through such a perspective and, of course, through the one

formulated by Percheron, it has become clearer what political socialization means, but, also, what directions of the empirical research might be opened in that way.

CHAPTER 2.

“MECHANISMS AND THE AGENTS OF THE POLITICAL SOCIALIZATION”

As a starting point, I used the **Percheron's** (1974, 1993) approach that considers as necessary three mechanisms in order that the political socialization to fulfill its mission both at the individual level and at the society level: *knowledge accumulation, when a technical learning is developed; socialization through practical training or the apprenticeship of an individual; assimilation of a symbolic code*. The conclusion of this approach is that the formation of the set of the political attitudes and behaviors depends on all the three forms of socialization presented before. Since both the individuals and their environment are in a permanent transformation, the learning process is a continuous process

A **second important** approach of the political socialization mechanisms is proposed by **Bourdieu**, who introduces the concept of **habitus** in what respects the generalization of some *mental habitudes* through the educational system. The **habitus** is, in that way, a “*general behavioral grammar*” or, in other words, *a system of internalized schemes that allows the development of some abilities, which are specific to a certain culture*. The above-mentioned author insists on the importance of the family and of the school in the formation of the habitus, considering that they refine an individual's experience and become modalities of *social and political expression during the adulthood period*.

In the domain of the *information acquisition, of the learning, but also of the adjustment to the political environment*, an important role is played by **intelligence**, because we cannot ignore the fact that the members of a society do not have neither the same learning capacity nor the same ability to adjust to a political environment. In the Piagetian approach of the intelligence the concept problem played an important role, and Neo-Piagetians, who are under the influence of the cognitive psychology, have approached the development of a child's cognitive abilities more from the perspective of the increase of the abilities to process the information than from the perspective of the information structuring.

The agents of the political socialization and the structure of its space: political socialization consists of the interactions engaged in the public arena by all the social system components. In that way, political socialization represents a system of actions and collective negotiation involving all the four components of the global

society: *public sphere, private sphere, status, and market*. There are several variation sources influencing the concrete manner in which the four components of a society are articulated. These are the **political regime and its subjacent ideology**, since they are able to determine the effective weight of the state, of the market, and of the private sphere in relation with the public arena. **Janosky has used Held's (1987) typology**, which defines four types of political regimes: **the pluralist model**, in which there is no need for the state to intervene because voluntary organizations dominate the public arena, is active in *U.S.A., Canada, Australia, and Japan*; **the elitist model**, in which the state gives to the non-governmental organizations the special funds collected by the state, such as the unemployment fund, the patrimony fund, or the regional development fund in order that the social services to be carried out by them; **the neocorporative model** is functioning by merging the interest groups into associations based on affinities or programs in *Swede, Norway, Denmark, Holland*, and **the mass society model**, in which mass-media dominates the public sphere, functioning in *U.S.A.*, where media is the principal factor of political influence.

At the mesosocial level, the agents of the political socialization, persons and institutions are grouped, in Dekker and Meyenberg's (1991) vision, into three important categories, represented respectively by *the primary group, the educational system, the church, mass-media, peers-groups, professional system, and not in the last place by the political community*. Each of these socialization agents has an influential representative, who is sometimes seconded (supported) or replaced by another one, from the same category.

The conclusion of the chapter 2: it is obvious the power and the attraction exerted by mass-media over the young people. Therefore, the first information source is, indisputably, *mass-media, represented in a great measure by TV (48.3%) and written press (18.8%), and, with a similar weight, by family (3.8%) and friends (3.6%)*. Data analysis for the second information source revealed that although mass-media, represented by TV (22.4%), occupies the first place, family ascends to the second place (20.6%), surpassing the reading of the written press. Mass-media succeeds in outstripping family, the friends, and, thus, in securing itself a position difficult to overthrow. The conclusions of our study indicate that the information means used by the young people are, in the order of their preference, the following ones: *TV, Internet, Radio, school/high school/faculty*, which means that the results of my personal research are the same with those obtained by the Gallup study from 2007.

CHAPTER 3.

“THE CONSTRUCTION OF THE CHILDREN'S AND TEENAGERS' POLITICAL UNIVERSE”

The chapter was aimed to offer an image, as clear as possible, of the representation on the concept of political culture and of the relationships with the political symbols: institutions and persons. In what respects the perception of the public figures having important political positions, Murray Edelman shows that: “*the way people have reacted in the past decades toward the ones occupying high official positions [...] who become a positive element for those satisfied, scape goats for those unsatisfied, and symbols for those considering them as representatives for long gone times and values*” (Edelman, 1996, pp. 79), the results of our research confirming that assumption. Therefore, the president **Traian Băsescu** turns up to be, with a percentage of 78.9%, as the preferred political figure among the participants at our research on the pupils from Cluj-Napoca, confirming, in that way, **Denni and Lecomte's** (2004, pp. 170–171) hypothesis regarding the President figure. The least accepted was **Călin Popescu Tăriceanu** – having 77% of the answers –, and the least familiar (recognized) was **Bogdan Olteanu** – having 68.5% of the answers. It is to be noticed that **Nicolae Văcăroiu** had both a high percentage of antipathies (60%), and one rather high of “unknown” answers (33.3%), being considered agreeable, of the four political personalities, by the fewest participants.

The most preferred political leader is the leader of the **PD, Emil Boc, the mayor of Cluj-Napoca** (85.4%). These results confirm the **Roig, Billon-Grand, and Percheron's** (1993) hypotheses for France, and the **Greenstein's** (1968) ones for U.S.A. regarding the *role played by a mayor as a pivot of the children's socialization*. The free associations generated for the mayor and the leader of the PD Emil Boc are positive, making reference to his resourceful personality (of short stature and fast), and to his status of mayor of Cluj-Napoca as well (see table 7). The following political figures in the preference order are: (2) **Gigi Becali** (44.7%), associated with his trade as a shepard, but also with his status of owner of the football team *Steaua* București; (3) **Ion Iliescu** (19.7%), perceived by the young people “as a symbol of long gone times” (as was said by Edelman), i. e. as an *aged and anachronical communist*; (4) **Mircea Geoană** (15.4%), who is associated with the appellative “*prostănac*” (“*stupid*”), used by his party colleague **Ion Iliescu**, i. e. a kind of “*scape goat*” (in Edelman's words), but he is associated, also, with the party led by him (*PSD*); (5) **Marko Bela** (15.0%), perceived as a *Hungarian* citizen (confirming Piaget's affirmation that the identification with the national group is important for the children), this trait being the most important in comparison with other negative personality traits

(*insincere and parvenu*); (6) **Cosmin Gușă** (11.8%), perceived as an *intelligent* person by those who know him, but also as a leader almost unknown; (7) **Corneliu Vadim Tudor** (10.7%), who is viewed as a leader having mental health ailments, and *communist* and *chauvinist* conceptions; the last one is **Dan Voiculescu** (9.5%), who is associated with the *Antena 1* TV channel, owned by him, but also with the political party leaded by him (PC), and with his nickname from the communist times (*Felix Motanul*).

The conclusions drawn based on the study results are: the President figure is very important for the young people, being associated with the name of the president **Traian Băsescu**; the mayor **Emil Boc** plays, also, a significant role in the children's perception of the political issues, being appreciated as more agreeable in comparison with other political leaders. The associations made for the investigated political leaders: **Emil Boc, Mircea Geoană, Marko Bela, Dan Voiculescu, Corneliu Vadim Tudor, Cosmin Gușă, Gigi Becali, and Ion Iliescu** reveal aspects linked to their most perceptible characteristics: *political leaders, ethnic identity, personality traits, and physical aspects*. Therefore, some of them are considered as *agreeable, others as disagreeable, or "scape goats", or symbols of some long gone times*.

In its following part, the study focuses on the fourth stage of the integration of the politics in children's life (see Denni and Lecomte, 2004), represented by "*institutionalization*", which, in the above cited authors' conception, explains the expansion and the progressive rationalization of the perception of the political system, in other words, the integration of the institutional structures and procedures of a governance, of the political forces, into a rational thinking system. Simultaneously with the perception of the political figures, children begin to join some more restricted and specific groups, as for instance political parties or structures.

The first in the preference order is PD, the political party that has succeeded to obtain the greatest sympathy from the participants included in the study (57.8%). There is, also, a more pronounced preference for this party expressed by the pupils from the technical high school, in comparison with the pupils from the theoretical high school, or the Hungarian one. In other words, pupils from the technical milieu, closer to the worker's environment, perceive this party to be more in favor of their interest. This fact resulted from the association, tested with the chi-square (χ^2) test, between the a pupil's type of school and her/his preference for PD, the obtained value being $\chi^2(4)=84.453$, $p=0.000$.

PNL (44.2%) is the second political party in the participants' preference order. Investigating the association between the pupils' type of the school and their preference for PNL, tested with the χ^2 test, a value of $\chi^2(4)=73.557$, at a significance threshold of $p=0.000$, was obtained, i. e. the rejection of PNL by the pupils from

the technical high school, but a great sympathy for PNL from the part of the pupils from the Romanian theoretical high school. As a right-wing political party, it is in a greater measure justifiable such a polarization, with those from the theoretical school in its favor, in comparison with those from the technical school who are against it. The obtained value of the association between the pupils' grade and their preference for PNL, tested with the χ^2 test, was $\chi^2(2)=13.323$, $p=0.001$. The results suggest that, in this case, there is a very powerful statistical association between the pupils' grade and their preference for PNL. The preference of the pupils from the lower grades for this political party is mainly explainable more by the attraction exerted by the expression "liberal" than by their knowledge in that respect.

PSD, the third one in the participants' preference order (26.5%), is a political party preferred by the pupils from the Romanian theoretical type of school, by the Hungarian pupils, and only on the last place by those from the technical type of school. Testing with the χ^2 test the association between the pupils' type of school and their preference for PSD, the obtained value was $\chi^2(4)=82.816$, $p=0.001$. PSD is preferred the most by the pupils from the Romanian theoretical type of school, by the Hungarian pupils, and only on the last place by those from the technical type of school, the last ones seemingly being unable to identify themselves with the ideology and the doctrine promoted by PSD. In a paradoxical way, they do not identify themselves with this declared left-wing political party, a political party that would defend or represent their interests. **A subsequent research could be revealing regarding which of its aspects is rejected: its ideology or its present image?**

UDMR is the fourth political party preferred by the pupils included in the study (21.5%). The value of the association, tested with the χ^2 test, between the pupils' type of school and their preference for UDMR was $\chi^2(4)=172.721$, at a significance threshold of $p=0.000$, i. e. the pupils from the technical type of school rejected UDMR the most in comparison with those from the Romanian theoretical one, a prefiguration for an acceptance in a greater proportion of the UDMR's rival, the PRM. In what respects the association, tested with the χ^2 test, between the pupils' native language and their preference for **UDMR**, there was obtained a value of $\chi^2(2)=167.412$ at a significance threshold of $p=0.000$, i. e. pupils speaking Hungarian as a native language prefer **UDMR** in a greater proportion in comparison with the Romanian pupils.

PRM is the fifth political party in the preference order of the pupils included in the study (8.6%). The association, tested with the χ^2 test, between the pupils' type of school and their preference for PRM had a value of $\chi^2(4)=142.444$, at a significance threshold of $p=0.000$, i. e. this party was preferred by the pupils from the technical high school in a greater proportion than by the pupils from the Romanian

theoretical type of school or from the Hungarian one. The ultra nationalistic message of this political party is attractive for those pupils who are from milieus linked with the workers' ones.

Commentaries regarding the left-right positioning

The center of the political spectrum is considered to be the one securing “*the balance between individual and collectivity*” (Fr. Chatelet and E. Pisier, 1994, pp. 83). Our data indicated that the highest frequency was obtained for the mark 5 (out of a ten points scale, where mark 1 is the left extreme point and mark 10 the right extreme point). Through this tendency of positioning at the center, participants (43.7%) secure themselves that cognitive balance discussed by Tarchi.

CHAPTER 4.

ACTIVE CITIZENSHIP FOR CHILDREN AND TEENAGERS

What is the concept of citizen or citizenship?

The concept of **citizenship** is a *cultural and historical construct*. Citizenship is assimilated by all the individuals in a society, through a **political socialization** process or *through civic education*. The concept of citizenship was usually analyzed by jurists and it was focused on the citizen status, which is defined by a set of equal rights and by nationality and the meaning of **political, civil and social citizenship** was emphasized by the English sociologist **Marshall** (1950, 1973) who refers to the status that is granted for *all* the actual members of the community. *They are equal regarding the rights and obligations abiding and it is based on the affiliation to the community and also on the individual's loyalty to the culture he lives in.*

Unaffected by the historical period or by the geographical area, as a result of the socialization process, the individual aspires, aware or not, to a certain type of personality adequate to the society he lives in. In time, different models of personality imposed: in **Greece** the **Kalokagathon**, that is the *harmonization between the moral virtues and the physical beauty*; in the **ancient Rome**, **Civis Romanus**, as a synthesis of the civic features; and in the **modern world**: the **self-made man**, *the one who self-achieves himself*; and in **socialism**: *the new man or the good-natured communist*. The common point of all these models of personality is that they have to prove their civic competence, namely the one that **Mead** (1986), **Turner** (1993), **Almond** and **Verba** (1996) consider to be the capacity of individuals, groups and communities to actively participate to the public life; it is at the basis of the democracy and what it implies: *minimal civic culture, a set of civic rights, responsibilities and opportunities.*

Our study focused on the operationalization of the main common concepts from **Audigier Model**, **Civitas**, **Velhuis'** study on the **active citizenship**, the **democratic mechanisms and values** from **Dîncu's** study (1999) on the **political universe of the pupils**. Thus:

1. The evaluation of the perception degree regarding the children's rights observation as a guarantor in the normal functioning of democracy. According to the study "*Eurobarometru Drepturile Copilului 2008*" (*The Child's Rights 2008 Euro-barometer*), done by **Gallup Hungary**, at the request of the **European Commission**, *the children's and youths' rights in their country are very well or well observed*. Thus, these rights are considered to be observed in **Finland 94%**, in **Holland 93%**, in **Great Britain 92%**, as opposed to **Portugal with 39%** or **Romania with 42%** where it is considered that these rights are not well observed. The results of our research indicate the following results: 8,1% for "**not at all**" and 54,4% for "**not really**", results that are similar to the data given by **Euro-barometer 2008**, but even more pessimistic. The association tested by χ^2 test between class and the consideration regarding the children's rights observation in Romania was pointed out by $\chi^2(3)=17,282$ $p=0,001$, namely a greater number of secondary school children, unlike the high-school ones, consider that these rights are not observed, probably because at their age the education is more coercive and the autonomy and freedom degree is lower.

2. Establishing the manner of perception of the values and democratic political regime. *The most attractive are: the vote (78,6%), the President (73%), and the least attractive: the politicians (73,6%), the Government (61%), the Chamber of Deputies (56,9%).* The greater contestation of these institutions is rather a result of their present way of working than of the fact that they represent political institutions that theoretically guarantee the democracy. The analysis of the free associations show that the association of positive terms to **the vote** is done by: *democracy, freedom and freedom of speech*; **the president** is also associated with *the big chief* and with *Bănescu*. **The politicians** are associated with *corruption, laziness and money for doing nothing*. **The Chamber of Deputies** is seen as an assembly where people *sleep* or *politicians who vote laws*, and the **Prime-Minister** is associated with the one who is in the discharge of his function, he, too, characterized by negative descriptors. The content of these associations consolidates the idea that the positive associations given to the vote and the President and the negative associations given to the Prime-Minister, the Senate and the Chamber of Deputies is a result of the general context, that of mistrust, but it can also be a result of the specific political context generated by the dismissal of the President Bănescu.

3. The evaluation of the local, regional, national and European identity, of the relationship between them and the preference for the national and European symbols. The concept of identity refers to the juridical and legal status of the citizen who has rights and freedoms in a country. The importance of the individual's pride of his identity depends very much on the context. The **Transylvanian identity** is the most powerful assumed by the subjects (65,5%), then that of **citizen of Cluj** (58,7%) and finally that of citizen of the **Romanian nation** (30,6%). *The local and regional identities are the most assumed, and the least those of Romanian identity and that of the citizen of the European Union. These results show that this European "polity" is recent and fragmented in a multitude of national cultures. It cannot be integrated otherwise than through the European political culture that can give substance to the European citizenship. Habermas (1995, p. 266) proposes that the European citizenship should be supported by a civic culture capable to transcend the national differences. When choosing the representative symbols for Romania, the subjects chose in order: The Flag (69,8%), The Anthem (41,1%) and the National Day (36, 5%). These were chosen from 10 other symbols proposed last year by TVR (The Romanian Television), we later modified them because the initial hierarchy contained characters completely unknown to the pupils. We have to mention that these symbols were considered as the most representative for Romania by the pupils of Hungarian origin, too.*

After evaluating their knowledge, it has been ascertained that the most correct answers about EU and the integration of Romania in the European Union were offered for **"Euro currency"** (99,3%), **the date of Romania's adhering to EU** (94,5%), **the number of stars** on the European Union's flag (89,3%), the **Anthem** (83,2%), the **EU Day** (69,8%) and the *least known was the number of the states in the EU* (65%). Thus, *the European symbols are known if they are extremely visible, concrete: the currency, Euro, is frequently used during the transactions in Romania; the integration in the EU really began to be felt only 5 months before our research began and the number of stars on the European flag is easy to remember as most of the schools raise the EU flag together with the Romanian flag.*

4. The evaluation of the opinions regarding the main areas: social, political, educational, commercial in the context of Romania's integration in the EU. During a research done by Gallup Romania in 2004 the pupils were asked to evaluate the knowledge they have about the **European Union** on a scale from 1 to 10; 39% valued themselves with grades from 1 to 4, 49% from 5 to 7 and 12% from 8 to 10. According to the self-evaluation, the university graduates are the most informed, they are followed by university students, high-school students and primary and secondary schools graduates. *Most of the respondents have a positive attitude towards Romania's*

*adherence to the European Union as they think that this will bring more advantages than disadvantages both for the Romanian citizens in general, and also for themselves. Thus, more than **60%** of them consider that both the **incomes of the population and also their personal incomes will increase** as a result of Romania's adherence to the European Union. Three quarters appreciate that the number of young people who study abroad will increase, while half of the respondents think that **their chances of studying abroad will be greater**. Over half of the young people foresee **an improvement of the quality of the Romanian educational system** as compared to 9% who expect a deterioration in this domain and almost 50% expect **an improvement of the quality of the institutional environment**. In accordance to their status, the university students have higher expectations from the Romania's adherence to the European Union than the high-school students and the people who completed their studies (Gallup, 2004). In our research, the positive opinions (we summed up the very positive and the positive ones) about the advantages of the integration refer to **going abroad to work or study (78,92%), foreign investments (85,5%), the educational area (66,3%), the living standards (50,9%), the fight against corruption (34,9%), the political stability (35,6%), the national security (58,4%) and the wage level (62,9%)**. Generally, we can speak of optimism regarding the opportunities appeared as a result of Romania's integration in the European Union, our data being very similar to those especially regarding the education and the wage level.*

5. The evaluation of self-perception as compared to the young people from other states of EU. The associations connected to the young people from EU and their own person show that these comparisons regard first of all equality, intelligence, but a lack of opportunities for the young people in Romania. There are positive descriptors which stress the deficient system they live in. **But also, the young people from Romania do not consider themselves inferior to those from EU, they consider themselves more intelligent and think that the young people from EU have only the educational advantage promoted by a better political system.**

6. The evaluation of the degree of information about the political events intensely mediated. These events have been selected from the web-site www.Trafic.ro which observes the most mediated and accessed information on the web. The political events least known are those regarding the law that limits the access to public functions of those people who served the communist regime lustration (73,9%), the uninominal vote (50,5%) and the information connected to Mona Muscă (50,3%). The most known political events refer to the president's adjournment (36,7%) and his reconfirmation for the president function after the referendum (36,5%). *The most known political information are connected to the most known personalities*

and events linked to them. The details regarding the legislative changes, though of maximum importance, are not the object of interest for young people. The informing is reduced to something known that becomes, similar to a fashionable character, the object of interest and informing and except the highly-mediated events, the pupils are not attracted to other political information.

7. Cognitions about politics and the mechanisms of politics. Pupils' perception is that the political environment serves mostly to the politicians themselves (63%), then to the businessmen (53,2), and less or much more less to the population (58,9% and 19,2%). This perception can explain the negative associations connected to the political environment, the aversion and the un-involvement in the explicit political activities. Consequently, *the pupils perceive the political environment as an extremely hostile one, where the politicians involved are less preoccupied by the population's interests and more by those of their own.*

The conclusions of Chapter 4

*The children and the young people **have a negative perception on the guarantee of the children's rights and think it is very important to live in a democratic environment.***

*The analysis of the free associations show that the association to the mechanisms and democratic values is done using positive terms: democracy, freedom and freedom of speech; **the president** is positively associated to the big chief and to Bănescu. The politicians are associated to corruption, laziness and money for doing nothing. **The Chamber of Deputies** is also perceived as an assembly where people sleep or they are politicians who vote laws, and the Prime-Minister is associated to **Călin Popescu Tăriceanu**, but he attracts negative descriptors.*

*The **Transylvanian identity, citizen of Cluj-Napoca** and citizen of the **Romanian nation** are, in order, the identities the pupils from Cluj-Napoca are proud of. The local and regional identities are the ones best assumed and at their level, the identity of **citizen of Cluj-Napoca** and that of **Transylvania citizen** are better assumed by the Romanians of both origins. The Romanian identity and that of citizen of the European Union are the last ones and this confirms the heterogeneousness of this concept.*

*The **flag, the Anthem** and the **National Day** are the national symbols most accepted by the pupils from Cluj-Napoca. The European symbols are known if they are very **visible** and are extremely concrete: the currency, **Euro**, is extremely frequently used during the transactions in **Romania**; the integration in the EU really began to be felt only 5 months before our research was done and the number of **stars** on the European flag is easy to remember as most of the schools raise the EU flag together with the Romanian flag. Connected to EU, precisely to Romania's integration in the*

EU, most of the pupils are also optimistic regarding the opportunities occurred and they think that things will change to better, especially in the educational area. Also connected to the relationship with the EU, the young people in Romania do not consider themselves inferior to those from the EU they consider themselves more intelligent and think that the young people from EU have only the educational advantage promoted by a better political system.

*The children and the teenagers concentrate their interest and informing about politics only on the **most known personalities and events connected to them**, or on the personalities and the institutions involved in the relationship with the personality known to them. The details regarding the **legislative changes**, though of maximum importance, are not the object of interest for young people. The informing is reduced to something known that becomes, similar to a **fashionable character**, the object of interest and informing.*

*The pupils involved in our study perceive the **political environment** as an extremely **hostile** one, a fact that **reduces their interest** in this area.*

CHAPTER 5.

PARTICIPATION AND SOCIAL CAPITAL

AT CHILDREN AND TEENAGERS IN ROMANIA

Putnam (2000) explains the difficulties occurred in defining the social participation as we have to admit there is a multitude of possibilities for people to interconnect to their community. The distinct examples he refers to are the **participation** to activities organized by *political parties, civic associations, church, but the difficulty appears when he does not neglect the informal connections which are more frequent as compared to the formal ones; they are represented by having a beer after work hours, a coffee during the lunch break, the Friday evening poker game, the gossip with the neighbors, the picnic, the football match seen with the friends.* From the point of view of the human development theory, some authors tried to relate the identified variables as they have a great power to explain the social participation, such as **trust in people, tolerance and values of the modernity**. They have discovered that *trust and tolerance* are not related with the *strong family social relationships or with the strong relationships inside congregations or other volunteer organizations*, but they are, most of all, associated with “*individualist*” values, characterized as modern, such as: *the feeling of personal efficiency, of subjective welfare, the tendency to protest and especially the freedom to aspire* (Inkeles and Smith, Baker and Inglehart, 2000).

The legislative background in the domain of participation rights of children and teenagers

The civic participation, extremely high before 1989, characterized by the state's total control, did not represent an authentic form of participation able to be continued in nowadays society as the **Rights** have been created to protect the individual's freedom and autonomy in the state. Thus, all the universal and European protection instruments such as: **The Universal Declaration of Human Rights, the European Charta, The White Book of Young People** refer to rights and not to responsibilities. The rights and responsibilities form together the hard core of civic competence and give consistence to the citizen status. Without rights and responsibilities the social action and the political participation would be impossible.

The responsibilities express an option, a personal decision, a moral duty. The rights and responsibilities have sometimes been interpreted as opposable as they belong to different forms of rationality (Kovács, 1999): **the rights are legal rules** and the **responsibilities are moral duties**.

The participation of the child to the decisional system

The participation is a right stipulated on the **UNO Convention** regarding the **Children's Rights**, especially in the articles **2, 3, 12, 13, 17, 19, 34 and 36**: *the children have the right to be listened to, to freely express their opinions about things that concern them, they also have the right to free association and access to information.*

The participation of the young people to the decisional system is established by the following legal rules:

- **The Decree number 384 from 28th April 2005**, regarding the organization and functioning on the National Authority for Youth;
- **The Law number 246 from 18th June 2005** for the ratification of the Government's Decree number 26/2000 regarding associations and foundations;
- **The White Book of the European Commission**;
- **The Plan of Action 2007–2009 in the youth domain**;
- **The European Pact for youth and Law number 350 from 21st July 2006**;
- **The Law of young people published in the Monitorul Oficial number 648 from 27th July 2006**. *The law establishes the necessary juridical background in order to provide conditions adequate for the socio-professional integration of young people, suitable to their necessities and aspirations.* The state provides, respecting the principle of transparency, a special regime of protection and assistance to the young people and their rights. **Young people are those who are between 14 and 35 years old.** Among the most important rights stipulated in the law, we mention:

- **the guarantee of young people's participation to the decisions** *that concerns them, including the elaboration, promoting and achievement of the youth policies, especially through youth non-governmental structures;*
- **the increase of the participation degree of young people to the public life** *and encouraging them to assume individual or group responsibilities;*
- **support and guidance for young people in order to participate actively** *to the economic, educational and cultural life of their country;*
- **the stimulation of the co-operation** *of the authorities and the central and local public institution with the non-governmental youth structures by founding consultative councils formed by the non-governmental youth organizations functioning beside each authority or central or local public institution which administers funds for young people;*
- **the stimulation of mobility among young people;**
- **the stimulation of volunteer work among young people;**
- **the promoting of the inter-cultural dialogue,** *fighting against racialism, xenophobia and intolerance among young people.*

The study was interested in the evaluation of the frequency the children and teenagers participate to the family decisions about the main problems that directly concern them.

1. The evaluation of the frequency the children and teenagers participate to the family decisions about the main problems that directly concern them, as the family decisions and the model offered by the parents as socialization agents are extremely important. The choice of **friends** is the most independent area (83,3%), **clothes** (73,7%), **choosing the school** they attend (63,7%), **choosing a career** (62,3%), **religious traditions** (56,6%), while **politics** is the least independent (40,1%). The pupils **go to church on an average of 10 times a year**, only on holydays (36,2%) and only 3,4% have never been to church. Most of them go to church weekly or once at two weeks and 9,2% go 150 times a year.

As a result: the free choice of **friends**, **clothes** and **schools** represent the pupils' maximum independence areas **while** the politics is the minimum. **Politics** is for the pupils attending technical schools and secondary schools the last as compared to the other profiles and high-school students. **Following the religious traditions** is also quite coercive for the **secondary school** pupils and they frequently go to church only on feast days.

2. Evaluating the frequency of their participation to discussions with people from their environment (others than the parents) about the main areas of social-political life. The pupils discuss most often about **school and education**

(42%), what they **see on TV** (35,3%), **sex life** (18%), **life abroad** (15,8%), **EU** (9,2%), **religion** (9%) and **vary rarely about politics** (2,9%). Thus, the pupils are interested in having discussions with the people from their environment about the main aspects of life. The education, the TV programs and sex life represent topics of these discussions.

3. The evaluation of the stated interest in politics, generally, and of their intention to vote.

A similar research focused on the interest in politics of the subjects was done by **Centrul pentru Studiul Democrației** (The Center for the Study of Democracy), on a sample group of 1876 high-school students from six localities. The data from Romania were collected in May 2006. The data reconfirm the low level of interest as compared to other European and American states and they are close to our own study: **1,9% at CSD and 2,2% in our study**. At the **European level there is a great interest in politics as compared to the interest of the Romanian students: in Germany 37%, Italy 51%, Austria 43%, France 42%** (European Union EUYUPART 2003–2005). The attitude about politics is in the order of the frequency of their choice: *“I’m not interested in politics, but I am going to vote”* (67,1%), *“I’m going to vote and I participate to the political activities”* (17%), *“I’m not interested in politics, I’m not going to vote”* (13,3%) and *“I have already participated to protests, I have stuck posters or collected signatures”* (2,7%). Thus, most of the young people are not interested in politics, but they manifest their declared intension to vote. This thing can show a relaxation of the vote law regarding age, as the young people seem to be more open to the voting process than adults and they also seem to become extremely active when noticing that major changes are possible in difficult political and historical moments. This fact is confirmed by the data provided by the different institutes of measuring the public opinion.

According to the data provided by **IRSOP, CURS, INS and BEC**, the degree of young people’s participation to vote (the percentage of young people present to vote out of the total of young people) at the general elections from 1996, 2000 and 2004 registered important fluctuations. Thus, the greatest rate of participation was registered in 1996 (89,7%) and the lowest in 2000 (55%). In 1996 and 2004 the young people’s rate of participation to vote was higher than that of the entire population, with differences of 13,7% and 7,3% respectively. Not accidentally, in 1996 and 2000 there took place changes of political color at the **Parliament, Government and Presidency** levels. The statistic data confirm the fact that the young people played a very important role in these changes.

4. The social participation: the evaluation of the involvement degree in volunteer activities.

The measurement of the social participation is extremely difficult to be done, as this concept is quite difficult to define because of the relationships of partial identity with the social capital, social integration, civic involvement, etc. At the action level, the participation in associations is very weak. According to the data offered by the **European Values Survey, 1999**, in **Romania** a person is a member of **0,19 associations**, while in the **Western Europe** a person can be a member of **0,4–0,6 associations** (Voicu B., 2002). But if we take into consideration the conclusions of the researches that focus on the political participation, considered to be important for indicating the degree of control that the individual can manifest regarding the political and social process, in general, the figures indicate an interest in politics and a participation similar to those in the European countries (Voicu B., 2002). The pupils, students or professional associations are in the top of the organizations whose actions the young people declare they took part to; these associations are mentioned by more than 50% of them (the percentage is related to the 11% of the young people who declared their participation to actions); The same report shows that the **sports clubs** (25,5%), the **humanitarian organizations** (23%) and the **cultural-artistic associations** (20%) have significant percentages, too. The data obtained in our research on Cluj-Napoca pupils indicate activities in the areas of **ecology** (13%), **humanitarian** (24%), **cultural-artistic** (24%), **sports** (43%), data similar to those obtained by **Gallup** (2007). If we analyze the **level of involvement** of the young people at the European level, we see that the values are approximately the same for Cluj-Napoca pupils. We are close to **Germany** and **Estonia** at the level of involvement for the young people between 15 and 19 years old (European Union EUYOUNG 2003–2005).

Thus, the participation to the civil society is based especially on the altruistic form of citizenship and on active citizens; they are essential in the dispute with the state and for negotiating the civil and political rights. The results of our research confirm what Terrén (2002, p.163) says referring only to politics “it seems that the post-modern society is inevitably a depolitized society so that the modernity expressed itself through three types of activities: work, participation and cultural identification”. This “postmodern depolitization attitude” does not invalidate the democracy as a model of governing, it only reflects the discontent towards its model of functioning (Ichilov, 1998). The apathy and the public disinterest are forms of contesting the corruption and the political demagoguery and not the values of democracy. The model of achieving the democracy is contested and not the democracy in itself.

5. The evaluation of the protest behavior. The most frequent form of participation is “I’m going to tell my opinion, no matter what” (60,3%), “I’ll look for allies to support me” (11,8%), “I’ll keep my mouth shut, I give up because my opinion does not mater anyway” (11,6%), “I’ll boycott, I will legally manifest” (10,2%) and the least frequent “I’ll write a denunciation to the authorities” (9,3%). We can notice that the simplest form of telling one’s opinion under any circumstances is the most preferred, while the more sophisticated and bureaucratic forms are not.

6. The evaluation of the social capital: tolerance vs. intolerance and of the degree of trust generalized and particularized. Elements like **trust, tolerance and orientation towards cooperation** function in close connection with the opening towards new experiences, the *acceptance of calculated risk and morality*. Thus, the open culture is characteristic to open social spaces with high resources of status and environment (Sandu D., 1999). In the study done by Gallup “**The State of Youth and its Expectations 2007**” the degree of acceptance regarding some groups of people, at national level and the greatest opening can be noticed towards the *handicapped people*. The maximum degree of intolerance at all levels is registered for: *homosexuals, former addicted to drugs and people with HIV/AIDS*. The maximum intolerance towards **homosexuals, AIDS sick people and former addicts** was registered for the young people living in the center, North-West, South-West and North-East areas and the minimum of intolerance in the South-East, South and Bucharest Ilfov areas. *The primary and secondary school graduate young people are the least tolerant with homosexuals, people with HIV/AIDS and former drugs addicts.* **Our study** shows that the people our **subjects manifested the least sympathy** towards were: **drug addicts (60%), homosexuals (46%) and alcohol addicts (44%)**. The **most accepted** categories were: **handicapped people (32,8%), people having another religion than that of their own (29%) and people with HIV/AIDS (21%)**. We have to notice that the homophobia is still high, but this category is not the most resented of all, but the category of drugs addicts. The technical profile students are the least sympathetic and the Hungarian origin students are the most sympathetic.

The association tested with the test χ^2 between class and the attitude towards homosexuals showed a $\chi^2(4)=23,503$ $p=0,000$. The results show that in this case the secondary school young people accept with more difficulty the homosexuals, fact confirmed by Gallup researches in 2004 and 2007.

The **trust in institutions** is *one of the variables that positively correlate with the performance indicators of the political institutions* (Hetherington, 1998, 1999), but there are stronger arguments that show strong correlations between the trust in institutions and generalized trust. There are also researches which show that trust in

institutions is a strategic trust (Newton, Kenneth & Norris, 1999). Our study revealed that the pupils trust very much in the **President** (13,6%) and the **Town Hall of Cluj-Napoca** (15,8%) and not at all in: the **political parties** (33,7%), the **Government** (29%) and the **Parliament** (29,7%). The **presidency** and the **local authorities** *enjoy the greatest trust*. Among the categories included in the choice list, a great trust is granted to: **priests** (33,5%), **doctors** (22,6%) and **teachers** (15,8%). The lowest measure of trust is granted, in order, to: **political analysts** (31%), **businessmen** (20,8) and **policemen** (17%).

*Thus, the minority social categories the least accepted are the **drugs addicts**, **homosexuals** and **alcohol addicts**. The greatest resentment comes from the technical profiles pupils on the one hand and the secondary school pupils on the other. The family models are unconditionally accepted by more than three quarters of the pupils and mostly by technical profiles ones. At the general level, there is a medium tolerance on the own acceptance scale. Regarding trust, the most credible institution are those of **Presidency** and the **local authorities** and at people level the priests, doctors and teachers enjoy the pupils' trust. The difference of almost 15% between teachers and priests make the first to be in a certain crisis of authority on pupils.*

CHAPTER 6.

MULTIVARIED EXPLANATORY MODEL FOR ESTABLISHING THE INTEREST IN POLITICS (MEIP)

Our research has as final purpose not only the analytical or associative presentation of the elements we considered defining for the political socialization, but also the elaboration of a multi-varied explanatory model for establishing the interest in politics (MEIP).

In order to do this, we included in the bibliographic study the model and results used by **A. Percheron** in his researches on political socialization on French children (1974, 1993) and that of **Vasile Dîncu** on Transylvanian children. **Percheron** (1993) thinks that the *socio-demographic factor, the individual experience and the social and political environment factors* the individual lives in are extremely important for building his social and political identity. Exploring the family universe plays for Percheron an important role in the political socialization of the child as this area offers information about the family records through factors like: social origin, the affiliation to the father's socio-professional group (Boy, 1978; Michelat-Simon, 1977; Thelot, 1982), things that practically initiate and stimulate the child's interest in the political phenomenon. The influence of the **social background** is very strong, considers Percheron in a case study presented in his book "**La socialisation politique**" printed

after his death in 1993, as in *a family of Right-Wing and Catholic farmers* the social, political, marital and religious traditions have been respected for more than four generations. The **E.** family's feeling of property Percheron speaks about is handed down from one generation to another and it suffered small modifications from its origin. If in the beginning it was about developing and keeping the fortune in the family, marrying similar people who shared the same ideas regarding the social ascension, during the last decade the forming of trade unions, commercialization and distribution took the place of the first ones. Finally Percheron concludes about family E.: "it is a probationer Catholic, Right-Wing family, and they are active citizens who assume trade union and municipal responsibilities, they are interested in politics, vigilant and critical regarding politics" (Percheron 1993, p. 96). The **religiosity** through religious behavior played, as we already mentioned, an important role in keeping the tradition of those having a Right-Wing orientation, opposing the Left-Wing ones. As a synthesis of Percheron's research approach of the interest in politics, we can establish that it starts in the family traditions (where the father's authoritative figure, due to his personality and profession plays an important role in the political socialization of the young generation), continues with its social background (farmers family owning properties or having liberal professions and no fortune), with the religious behavior (secular or Christian), trust in the institutions of the state, especially the local ones (in the case of Catholic farmers families) and also with the obvious political behavior (the presence to vote in the cases presented, both for E. family and also the one who had an uncle who died at Chateaubriant during the battles of the French Resistance in 1942).

The model we propose looks like this:

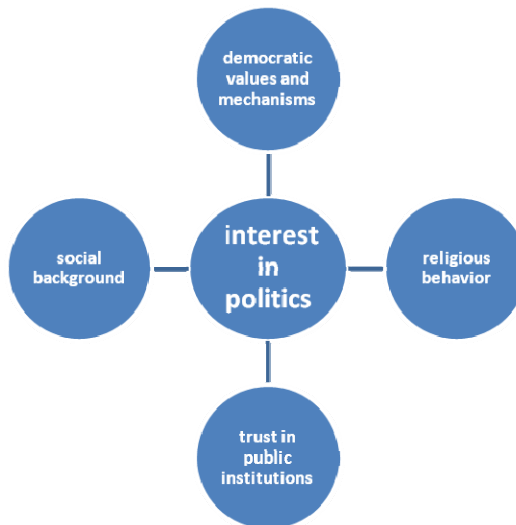

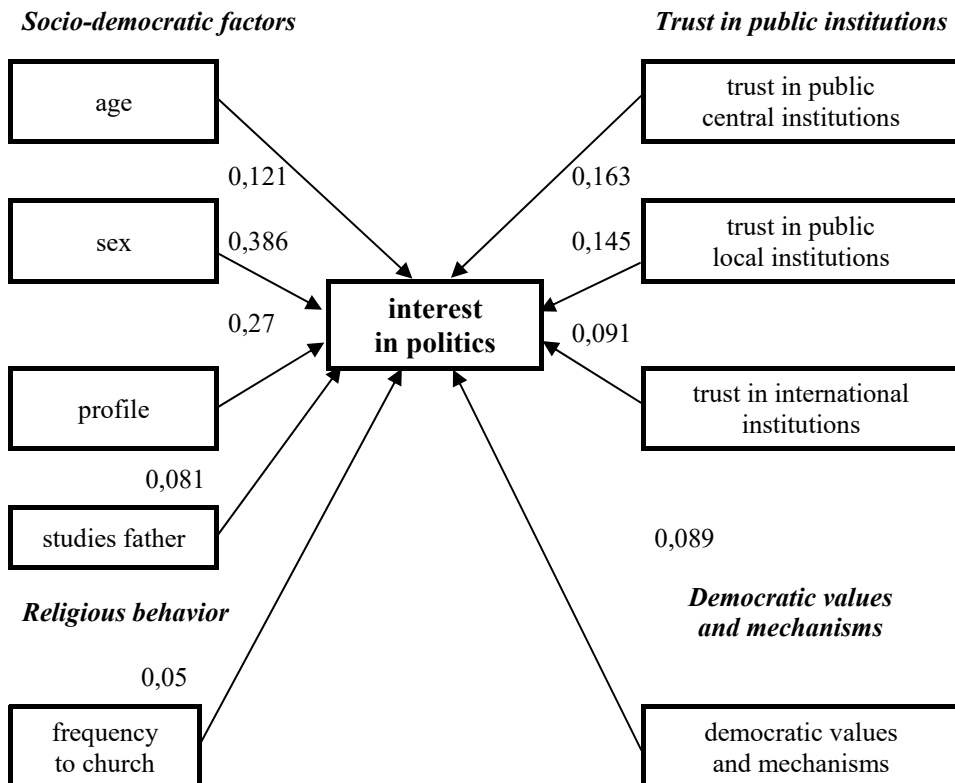
Figure 1. MEIP

We have implemented the explanatory model by using the multi-linear regression in which the explanatory factors are represented by latent variables built with the help of the main component (MC) and also by the simple quantitative variables, directly measured.

In the model going to be built the explanatory dimensions contain the following variables:

- **The social background:** we operationalized through the study years of the father, sex, age, class, profile, maternal language and the material situation of the family.
- **The religious behavior:** depending on how often he/she goes to church and if he/she is a member of religious or church organizations.
- **Trust:** central, local and international institutions.
- **Values:** choices, protest forms, and tolerance towards social minorities.

The visualization of the model

The interpretation of the model

Statistic results of the regression analysis.

For the dimension of socio-demographic factors the variable with the greatest explanatory power is sex, having the beta coefficient value of 0,386, followed by the profile of the subjects with 0,27, then the trust in public central institutions 0,163 and trust in public local institutions 0,145. Then comes the age, with a beta coefficient of 0,121 and trust in the international institutions with 0,09, the democratic values and mechanisms 0,089, the studies of the father 0,081 and the lowest is the religious behavior.

The results confirm the importance of sex, professional specialization area and trust in the institutions of the state mentioned in Percheron's study. The studies of the father are less confirmed, and the religious behavior is not as important as in the past in its quality of keeper of the family traditions.

CHAPTER 7.

INSTRUMENTS FOR STIMULATING THE PARTICIPATION: CIVIC EDUCATION AND EDUCATION FOR DEMOCRACY

At the European level there is a recommendation of the **Committee of Ministers** to the states members of the EU (Rec. 19/2001) about the participation of the citizens to the public local life, which states the principles of a “*global politics for citizens' participation to the public local life*”. The programs of the **European Union** through the **Phare Programs**, the **Programs of the World Bank** through **Romanian Fund of Development** and **USAID Programs** are based on the idea that the local and regional authorities have an important role in promoting the participation. It is not enough to learn about democracy and citizenship; we also have to create the opportunity to practice what we learn.

The intervention of the state is emphasized through the Minister of Education and Research in the civic education. In school the process of political socialization integrates three specific forms of educative influences: the **formal education** which is achieved having as basis an official curriculum, by systematically studying a subject, the **non-formal education** represented by extra-school activities and the **informal education**, based on latent learning and spontaneous achievement of knowledge or information from the politic area.

The involvement of the civil society in the civic education and democracy is also important: The **Children Forum** takes place every year during the **Child's Rights Week** (1–6 July), the **Parliament of Youth** for which *Orange* has in view to stimulate the active involvement of children and teenagers in the life of the society

through communication and dialogue, British Council involves itself in the programs of civic education, education for democracy and also in the political education: “The successful politicians” is a handbook which helps the politicians and the tomorrow’s democrat political leaders who will activate in a new Europe.

CHAPTER 8.

POLITICAL SOCIALIZATION OF THE MEMBERS OF THE PUPILS’ COUNTY COUNCIL FROM CLUJ

For the interview with the members of the Pupils’ County Council the results of the study indicate that in spite of the expectations, the pupils having different leadership positions in the PCC, they have different political, civic and participative cultures. The levels of moral and political maturity of the members of the Council are not homogeneous either, both at the level of the group and at individual level. The moral maturity has to be corroborated with the political one because it involves different development levels and they must be summed up only in the end. The general degree of moral and political maturity is not an additional value; the data must be interpreted separately.

The use of this kind of evaluation can offer a provisional image of some important aspects of the young people’s participation: reasons, attitudes, civic and political culture. The degree of moral and political maturity evolves independently from the maturation of the political identity, outrunning the latter. The profile obtained from Kohlberg’s evaluation of the moral development level and from Marcia’s maturity of the political identity can help us join a certain typology of Janosky’s active citizenship (active, passive, cynical) or that referring to the type of involvement relationships which refer to formal or informal activities of the community, elaborated by Putnam (smoozers and machers), but it can also help with the identification of the type of culture: political (participative, paternalistic) and civic (“rationalist-active”), according to Almond and Verba. This kind of evaluation is also useful to the career counselor who can offer advice in orienting the pupils to study politics. It is confirmed Krumboltz’s theory on the necessity of an adequate genetic endowment and social experience for subjects who want to follow a political career.

Final conclusions

The political socializations for children and teenagers is an extremely complex process in which the current research materialized in the elaboration of a multi-varied regression model for the interest in politics and also in a synthesis of the

present models for the active citizenship. The children and teenagers can play an active role in the social-political life and dropping the age of 18 to 16 as a limit for participating to vote, in our research, shows a positive and desirable fact. The top of the preferences for the main political parties is the same as for the adults, only for the UDMR there was registered a spectacular increase as compared to the adult population but it is still in conformity with the percentage (20%) of the Hungarian ethnics from Cluj. From our point of view there are no reasons to worry about dropping the age to 16 and the serious civic education would eliminate the last shadows of anxiety regarding this aspect.

CHAPTER 9.

LIMITS OF RESEARCH AND SOME NEW DIRECTIONS

Limits:

- a lack of data bases to compare the results, the instability of models developed in our research, a lack of standardized scales to compare our subjects' level of political and moral maturity

New ways:

- why liberalism and social-democracy are preferred by pupils, how nationality and mother tongue influenced the level of interest toward politics, selected groups by the political experiences, built a political maturity scale, develop a longitudinal study with use a predictor as a personal development index toward a political life involvement.

ANEXĂ

CHESTIONARUL ÎN LIMBA ROMÂNĂ

1. Indică cu X, dacă îți place sau nu îți place fiecare din următoarele personalități și asociază-le primul cuvânt care îți vine în minte.

Omul politic	Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc	Asociere
Traian Băsescu				
Călin Popescu Tăriceanu				
Nicolae Văcăroiu				
Bogdan Olteanu				

2. Indică cu X, dacă îți place sau nu îți place fiecare din următoarele cuvinte și asociază-le primul cuvânt care îți vine în minte.

	Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc	Asociere
Alegeri				
Politician				
Guvern				
Camera Deputaților				
Președinte				
Prim-ministru				
Senat				
Vot				

3. Indică cu X, dacă îți place sau nu îți place fiecare din următoarele personalități apoi asociază primul cuvânt care îți vine în minte.

Omul politic	Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc	Asociere
Emil Boc				
Mircea Geoană				
Marko Bela				
Dan Voiculescu				
Corneliu Vadim Tudor				
Cosmin Gușă				
Gigi Becali				
Ion Iliescu				

4. Indică cu X, pentru următoarele ideologii care îți place și care nu.

Ideologii și orientări politice	Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc
Liberalism			
Capitalism			
Comunism			
Socialism			
Social-democrați			
Conservatorism			

5. Indică cu X, care din următoarele partide îți plac și care nu.

Partidul	Îmi place	Nu îmi place	Nu cunosc
PNL			
PD			
PSD			
PC			
PIN			
PRM			
PNG			
Alianța DA			
UDMR			

6. Alege și notează cu X, 4 simboluri care le consideri cele mai reprezentative pentru România.

Crt.	Simboluri	
1.	Drapel	
2.	Independență	
3.	Ziua națională	
4.	RON	
5.	Stema	
6.	Constituția	
7.	Imnul	
8.	Ștefan cel Mare	
9.	Mihai Eminescu	
10.	Nadia Comaneci	
11.	Carol I	

Crt.	Simboluri	
12.	Mircea Eliade	
13.	Constantin Brâncuși	
14.	Președintele României	
15.	Guvernul României	

7. Ești interesat în general de politică? (bifați cu X răspunsul)

Foarte tare	Tare	Moderat	Puțin	Deloc

8. Care este principala ta sursă de informare despre politică (prima coloană) și care este o a doua sursă informare (a 2 coloană).

<i>În primul rând</i>	<i>În al doilea rând</i>
1. vecini	1. vecini
2. rude (altele decăt părinții)	2. rude (altele decăt părinții)
3. prieteni	3. prieteni
4. colegii de școală	4. colegii de școală
5. ziare	5. ziare
6. radio tv	6. radio tv
7. familia	7. familia
8. alte surse și anume:	8. alte surse și anume:
9. nu mă interesează subiectul	9. nu mă interesează subiectul
10. nu știu/nu răspund	10. nu știu/nu răspund

9. Cum reacționezi dacă te consideri nedreptățit? Notează cu X răspunsul ales.

Tac, renunț, pentru că oricum părea mea nu contează	Îmi spun părerea orice ar fi	Scriu o reclamație, celor abilitați să-mi apere drepturile	Îmi caut aliați care să mă susțină	Boicotez, demonstrez legal

10. Decizi singur în ceea ce privește ...?

Decizi singur în ceea ce privește:	Foarte mare măsură	Mare măsură	Mică măsură	Foarte mică măsură sau deloc
Alegerea carierei				
Alegerea opțiunii politice				

Decizi singur în ceea ce privește:	Foarte mare măsură	Mare măsură	Mică măsură	Foarte mică măsură sau deloc
Respectarea tradițiilor religioase				
Școala, facultatea care să o urmezi				
Alegerea prietenilor				
Alegerea hainelor pe care le porți				

12. Cu care dintre următoarele două afirmații ai fi mai degrabă de acord? (bifați cu X răspunsul)

- ☐ 1. Indiferent de cum sunt părinții, copiii trebuie întotdeauna să-și respecte părinții.
- ☐ 2. Copiii nu au nicio datorie față de părinți, dacă aceștia nu au oferit modele pozitive copiilor lor .

13. Câtă încredere ai în ...?

Încredere în:	Foarte multă	Multă	Puțină	Foarte puțină / Deloc
Președinție				
Partide politice				
Guvern				
Parlament				
Armată				
Televiziune				
Radio				
Presa scrisă				
Organizații neguvernamentale				
UE / Uniunea Europeană				
NATO				
Sondaje de opinie				

14. Câtă încredere ai în următoarele instituții clujene?

Încredere în:	Foarte mare	mare	puțină	Deloc/ f. puțină
1. Primărie				
2. Prefectură				
3. Biserică				
4. Poliție				
5. Justiție				

15. Câtă încredere ai în ...?

Încredere în:	Foarte multă	Multă	Puțină	Foarte puțină / Deloc
Traian Băsescu				
Markó Béla				
Corneliu Vadim Tudor				
Dan Voiculescu				
Ion Iliescu				
Călin Popescu Tăriceanu				
Emil Boc				
Mircea Geoană				
Gigi Becali				
Monica Macovei				

16. După părerea ta, în ce măsură mediul politic din România...?

Mediul politic din România:	foarte mare măsură	mare măsură	mică măsură	foarte mică măsură/deloc
1. servește interesele populației				
2. servește interesele oamenilor de afaceri				
3. servește interesele oamenilor politici				
4. oferă presei subiecte de scandal				

17. Câtă încredere ai în ...?

Încredere în:	foarte mare măsură	mare măsură	mică măsură	foarte mică măsură/deloc
1. medici				
2. preoți / pastori				
3. profesori				
4. oameni de afaceri				
5. polițiști				
6. analiști politici				

18. Ce crezi: oameni ar profita de tine, dacă ar avea ocazia sau ar căuta să fie corecți? 1 înseamnă că „cei mai mulți oameni ar profita de mine”, iar 10 că „ar căuta să fie corecți”.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
oamenii ar profita de tine									oamenii ar căuta să fie corecți

19. În afară de nunți, înmormântări și botezuri, cât de des ai mers în ultimul an la biserică?

1 – de 150 ori (~3 ori/săptămână)	4 – de 10 ori
2 – de 52 ori (săptămânal)	5 – odată (Crăciun, Paște și alte sărbători)
3 – de 36 ori (~3 ori/lună)	6 – niciodată

20. Te rog să evaluezi cât de importante sunt următoarele lucruri în viața ta (1 – f. important; 4 – deloc/f. puțin important).

		Foarte important	Destul de important	Puțin important	Deloc important
a.	familia				
b.	prietenii				
c.	politica				
d.	învățătura				
e.	religia				
f.	sportul				
g.	altele (care?)				

21. Te rog să bifezi cu X dacă ești membru în următoarele tipuri de organizații... și pentru care dintre ele faci muncă voluntară.

		Membru	Activitate voluntară
1.	organizații religioase sau bisericești		
2.	organizații cu profil sportiv		
3.	organizații cu profil în educație, artă, muzică		
4.	partide politice		
5.	organizații ecologice		
6.	organizații umanitare sau caritabile		
7.	altele (specificați):		

22. Cât de des discuți cu cei apropiați aspecte legate de ...?

Discuți cu cei apropiați aspecte legate de:		foarte des	des	rar	foarte rar / niciodată
1.	politică				
2.	credință, religie				
3.	viața în străinătate				
4.	educație, școală				
5.	Uniunea Europeană				
6.	ce vedeți la TV				
7.	subiecte legate de viața sexuală				

23. Care dintre afirmațiile următoare se potrivesc pentru tine cel mai bine? Se poate alege mai mult de un răspuns.

1. Politica nu mă interesează ca urmare nici nu voi vota la următoarele alegeri.
2. Politica nu mă interesează dar mă voi duce să votez.
3. Mă voi duce să votez și particip la activități politice.
4. Am participat deja la proteste și/sau lipirea de afișe și/sau stângere de semnături.

24. Dacă ești cetățean român:

1. da
2. nu

și dacă da cât de mândru ești pentru acest lucru?

1. Foarte mândru
2. Destul de mândru
3. Nu prea mândru
4. Deloc

25. În ce măsură te simți ...?

	În foarte mare măsură	În mare măsură	În mică măsură	În foarte mică măsură	Deloc
un cetățean al Clujului					
un ardelean					
un cetățean al națiunii române					
un cetățean al Uniunii Europene					

26. În materie de politică, oamenii vorbesc despre: „stânga” și „dreapta”. În general vorbind, unde te plasezi pe scala de mai jos?

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
„stânga”					„dreapta”				

27. Care formă de proprietate consideri că trebuie să se dezvolte (o variantă)?

- a. Proprietatea **privată**
- b. Proprietatea **de stat**

28. Diferențele dintre veniturile realizate de oameni ar trebui să fie (o variantă):

- a. mai **mici**, deoarece toți muncim în mod egal
- b. mai **mari** pentru a încuraja efortul individual și astfel se recunoaște valoarea muncii

29. Pe lista următoare sunt trecute diferite grupuri de persoane. Te rog asociază cuvinte sau expresii care îți vin în minte în momentul în care citești cuvântul...

Grup de persoane	Asociere
basarabeni	
ardeleni	
moldoveni	
unguri	
evrei	
ruși	
rromi	
germani	

30. În țara noastră locuiesc oameni de etnii diferite, cu care din următoarele puncte de vedere ești mai degrabă de acord?

- a. prea multe etnii slăbesc unitatea țării
- b. diversitatea etnică înseamnă un câștig cultural pentru țară

31. Cât de important este pentru tine să trăiești într-o țară guvernată în mod democratic.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Deloc important									Extrem de important

32. Pe lista următoare sunt trecute diferite grupuri de persoane. Notează cu X răspunsul ales.

Grup de persoane	Nu îi înțeleg deloc	Nu îi înțeleg	Îi înțeleg	Îi înțeleg bine	Îi înțeleg total
homosexuali					
persoane fără adăpost					
persoane cu handicap					
cerșetori					

Grup de persoane	Nu îi înțeleg deloc	Nu îi înțeleg	Îi înțeleg	Îi înțeleg bine	Îi înțeleg total
persoane având o religie diferită de a ta					
persoane care au HIV/SIDA					
alcoolici					
persoane dependente de droguri					

33. Cât de mult consideri tu că sunt respectate drepturile copilului în România?

1. foarte mult 2. destul de mult 3. nu prea mult 4. deloc

34. Alege 4 drepturi care le consideri tu cele mai importante pentru tine. Notează cu 1 cel mai important și cu 4 cel mai puțin important drept.

- dreptul la libertate	
- dreptul la libertatea de gândire	
- dreptul la libertatea presei	
- dreptul la viață	
- dreptul la proprietate	
- dreptul la muncă și studii în străinătate	
- dreptul la întrunire și la asociere	
- dreptul la o judecată promptă și dreaptă	
- dreptul la libertatea credinței și a conștiinței	

35. Aderarea României la UE influențează: 1 – foarte pozitiv, 2 – pozitiv, 3 – fără efect, 4 – mai degrabă negativ, 5 – foarte negativ.

Dimensiunea		Codul efectului
1.	nivelul de salarizare	
2.	oportunitatea găsirii unui loc de muncă	
3.	investițiile străine	
4.	stabilitatea politică	
5.	siguranța națională	
6.	relațiile cu țările vecine	
7.	prețurile	
8.	nivelul de viață	
9.	corupția	

<i>Dimensiunea</i>		<i>Codul efectului</i>
10.	plecarea în străinătate (muncă sau studii)	
11.	tradițiile	
12.	alimentația	
13.	independența	
14.	educația	
15.	protecția mediului	
16.	turismul	
17.	economia	

36. Câte țări numără UE în momentul de față? Notează cu X răspunsul ales.

20	25	27	29

37. Din câte stele se compune stema steagului UE? Notează cu X răspunsul ales.

10	12	25	27

38. Care este data adererii României la UE? Notează cu X răspunsul ales.

1 ianuarie 2007	1 ianuarie 2008	19 mai 2006	23 august 2006	1. decembrie 2006

39. Care este moneda UE? Notează cu X răspunsul ales.

Dolarul	Euro	zlotul	Lira sterlină

40. Care este imnul UE? Notează cu X răspunsul ales

<i>Oda Bucuriei</i> de Beethoven	<i>Rapsodia Română</i> de G. Enescu	<i>Simfonia a V</i> de Beethoven	<i>Bolero</i> de Ravel

41. La ce dată se sărbătorește ziua UE Notează cu X răspunsul ales.

9 mai	10 mai	1 decembrie	23 mai	15 aprilie

42. Cum caracterizezi tinerii din România și tinerii din celelalte țări ale UE?

Tinerii din România sunt:	Tinerii din celelalte țări ale UE sunt:

43. Sexul: 1. Masculin 2. Feminin

44. Anul nașterii:

45. Școala **46. Profilul** **47. Clasa**

48. Studiile părinților (ultima școală absolvită):

- a) *mama*: școala primară ☐; gimnaziu ☐; școală profesională ☐; bacalaureat ☐; postliceal ☐; universitar ☐
- b) *tata*: școala primară ☐; gimnaziu ☐; școală profesională ☐; bacalaureat ☐; postliceal ☐; universitar ☐

49. Ocupația părinților

- a) *mama*:
- b) *tata*:

50. Domiciliul: ☐ apartament; ☐ casă particulară; ☐ altul – care?

51. Omul politic preferat al părinților:

- a) *mama* b) *tata*

52. Partidul politic preferat al părinților:

- a) *mama* b) *tata*

53. Care este naționalitatea ta?

1. română 2. maghiară 3. romă 4. germană 5. alta (care?):

54. Care este religia ta?

1. ortodoxă
 2. romano-catolică
 3. protestantă (calvină, evanghelică, luterană, reformată)
 4. greco-catolică
 5. neo-protestantă (penticostală, adventistă, baptistă)
 6. fără religie

55. Care este limba ta maternă și ce alte limbi cunoști suficient de bine încât să poți conversa? Bifează cu X la rubrica corespunzătoare.

Limba	1. Limba maternă	2. Ce alte limbi cunoști?
română		
maghiară		
romani (rromă)		
germană		
engleză		
franceză		
rusă		
alta – (care?)		

56. Dețineți în familie ...?

	Da	Nu	Mai multe
autoturism			
video			
tv color			
casă de vacanță			
telefon mobil			
computer			

CHESTIONARUL ÎN LIMBA MAGHIARĂ

1. Jelöld X-el mennyire tetszenek neked a következő politikusok és ird a nevük mellé az első szót, ami velük kapcsolatban eszedbe jut.

Politikus	Tetszik	Nem tetszik	Nem ismerem	Első szó, ami eszembe jut róla
Traian Băsescu				
Călin Popescu Tăriceanu				
Nicolae Văcăroiu				
Bogdan Olteanu				

2. Jelöld X-el mennyire tetszenek neked a következő szavak és ird melléjük az első szót, ami velük kapcsolatban eszedbe jut.

	Tetszik	Nem tetszik	Nem ismerem	Első szó, ami eszembe jut róla
Választások				
Sztrájk				
Szakszervezet				
Politikus				
Kormány				
Képviselők háza				
Államelnök				
Miniszterelnök				
Szenátus				
Szavazás				

3. Jelöld X-el mennyire tetszenek neked a következő politikai személyiségek és ird a nevük mellé az első szót, ami velük kapcsolatban eszedbe jut.

Politikai személyiségek	Tetszik	Nem tetszik	Nem ismerem
Emil Boc			
Mircea Geoană			
Marko Bela			
Dan Voiculescu			
Corneliu Vadim Tudor			
Cosmin Gușă			
Gigi Becali			
Ion Iliescu			

4. Jelöld mennyire tetszenek neked a következő politikai ideológiák

Politikai ideológiák	Tetszik	Nem tetszik	Nem ismerem
Liberalizmus			
Kapitalizmus			
Komunizmus			
Szocializmus			
Szociáldemokraták			
Konzervatizmus			

5. Jelöld X-el mennyire tetszenek neked a következő pártok.

Politikai párt	Tetszik	Nem tetszik	Nem ismerem
PNL			
PD			
PSD			
PC			
PIN			
PRM			
PNG			
Alianța DA			
UDMR			

6. Válaszd ki és jelöld X-el azt a négy szimbólumot, melyek jellemzőek Romániára.

Crt.	Szimbólumok	
1.	Zászló	
2.	Függetlenség	
3.	Nemzeti ünnep	
4.	RON	
5.	Címer	
6.	Alkotmány	
7.	Himnusz	
8.	Ștefan cel Mare	
9.	Mihai Eminescu	

Crt.	Szimbólumok	
10.	Nadia Comaneci	
11.	Carol I	
12.	Mircea Eliade	
13.	Constantin Brâncuși	
14.	România Államfője	
15.	România Kormánya	

7. Általában érdekel a politika

Nagyon érdekel	Érdekel	Közepesen érdekel	Kicsit érdekel	Egyáltalán nem érdekel

8. Jelöld be melyik a legfontosabb politikai információs forrásod (1. oszlop) és melyik a második fontos forrásod (a 2. oszlop).

<i>Legfontosabb politikai információs forrásod</i>	<i>A második fontos politikai információs forrásod</i>
1. szomszédok	1. szomszédok
2. rokonok (a szülőkhöz kívül)	2. rokonok (a szülőkhöz kívül)
3. barátok	3. barátok
4. osztálytársak, iskolatársak	4. osztálytársak, iskolatársak
5. újságok	5. újságok
6. rádió, tv	6. rádió, tv
7. család	7. család
8. más forrás:	8. más forrás:
9. nem érdekel a téma	9. nem érdekel a téma
10. nem tudom, nem válaszolok	10. nem tudom, nem válaszolok

9. Hogyan reagálsz, ha úgy érzed, hogy igazságtalanság ért? Jelöld X-el válszod.

Hallgatók, feladom, mivel a véleményem ügysem számít	Bármilyen legyen is, elmondom a véleményemet	Panaszlevelet írok a megfelelő szerveknél, hogy védjék meg jogaimat	Szövetségeket keresek magamnak	Törvényes tüntetést szervezek

10. Egyedül döntesz ami téged érint az alábbi kérdésekben ... ?

Egyedül döntesz ami téged érint az alábbi kérdésekben:	Nagyon nagy mértékben	Nagy mértékben	Kis mértékben	Nagyon kismértékben vagy egyáltalán
Karrier kiválasztása				
Politikai irányultság kiválasztása				
Vallásos tradíciók tisztelete				
Iskola, egyetem kiválasztása				
Barátok kiválasztása				
Öltözet kiválasztása				

12. Az alábbi két állítás közül melyikkel értesz leginkább egyet? (jelöld X-el a választ)

- ☐ 1. A gyerekeknek mindig tisztelniük kell szüleiket függetlenül attól, hogy azok milyenek.
- ☐ 2. A gyerekeknek semmilyen kötelezettségük nincs a szüleikkel szemben, amennyiben azok nem nyújtottak pozitív modellt számukra.

13. Mennyire bízol a ...-ben?

Mennyire bízol a ...-ben	Nagyon nagy mértékben	Nagy mértékben	Kis mértékben	Nagyon kismértékben vagy egyáltalán
Államfő				
Politikai pártok				
Kormány				
Parlament				
Katonaság				
Televízió				
Rádió				
Írott sajtó				
ONG (Nem állami intézménynek)				
EU/Európai Unió				
NATO				
Felmérések				

14. Mennyire bízol a következő Kolozsvár-i intézményekben?

	Mennyire bízol a következő Kolozsvár-i intézményekben	Nagyon nagy mértékben	Nagy mértékben	Kis mértékben	Nagyon kismértékben vagy egyáltalán
1.	Polgármesteri hivatal				
2.	Prefektúra				
3.	Templom				
4.	Rendőrség				
5.	Igazságügy				

15. Mennyire bízol ...-ban?

	Mennyire bízol ...-ban	Nagyon nagy mértékben	Nagy mértékben	Kis mértékben	Nagyon kismértékben vagy egyáltalán
	Traian Băsescu				
	Markó Béla				
	Corneliu Vadim Tudor				
	Dan Voiculescu				
	Ion Iliescu				
	Călin Popescu Tăriceanu				
	Emil Boc				
	Mircea Geoană				
	Gigi Becali				
	Monica Macovei				

16. Véleményed szerint Romániában a politika mennyire tölti be az alábbi szerepeket?

	A politika mennyire tölti be az alábbi szerepeket	Nagyon nagy mértékben	Nagy mértékben	Kis mértékben	Nagyon kismértékben vagy egyáltalán
1.	a nép érdekeit szolgálja				
2.	az üzletemberek érdekeit szolgálja				
3.	a politikusok érdekeit szolgálja				
4.	botrányos híreket nyújt a sajtónak				

17. Mennyire bízol a ...-ban?

Mennyire bízol a ...-ban		Nagyon nagy mértékben	Nagy mértékben	Kis mértékben	Nagyon kismértékben vagy egyáltalán
1.	orvosok				
2.	lelkészek/papok				
3.	tanárok				
4.	üzletemberek				
5.	rendőrök				
6.	politikai elemzők				

18. Mit gondolsz: az emberek kihasználnának téged, ha meglenne rá a lehetőségük vagy igazságosan próbálnának eljárni? 1 jelentése: "a legtöbb kihasználnának engem", és 10 jelentése: „igazságosan próbálnának eljárni”.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
kihasználnának engem					igazságosan próbálnának eljárni				

19. Az esküvőket, temetéseket és keresztlőket leszámítva milyen gyakorisággal voltál templomban az elmúlt évben?

1 – Hetente többször	4 – Karácsonykor, Húsvétkor és egyéb ünnepeken
2 – Egyszer egy héten	5 – Évente egyszer vagy ritkábban
3 – Két-, háromszor havonta	6 – Lényegében, soha

20. Mérlegeld mennyire fontos szerepet töltenek be életedben a következők (1 – Nagyon fontos; 4 – egyáltalán nem fontos).

Mennyire fontos szerepet töltenek be életedben a következők		Nagyon fontos	Eléggé fontos	Kicsit fontos	Egyáltalán nem fontos
a.	család				
b.	barátok				
c.	politika				
d.	tanulás				
e.	vallás				
f.	sport				
g.	egyebek... melyek				

21. Amennyiben tagja vagy, vagy önkéntesként tevékenykedsz az alábbi intézményeknél, jelöld X-el?

Vagy önkéntesként tevékenykedsz az alábbi intézményeknél		Tagja vagyok	Önkéntes vagyok
1.	vallási vagy templomi szervezetek		
2.	sport egyesületek		
3.	nevelési, művészi, zenei egyesületek		
4.	politikai pártok		
5.	ökológiai szervezetek		
6.	humanitárius, jótékonyági szervezetek		
7.	más (sorold fel):		

22. Milyen gyakran beszélsz a körülötted lévőkkel a ...-ról?

Milyen gyakran beszélsz a körülötted lévőkkel a....-ról		Nagyon gyakran	Gyakran	Ritkán	Nagyon ritkán/soha
1.	politika				
2.	hit, vallás				
3.	külföldön való élet				
4.	nevelés, iskola				
5.	Európai Unió				
6.	amit a TV-ben látsz				
7.	szexualitással kapcsolatos témák				

23. Az alábbi állítások közül melyik a legjellemzőbb rád? Csak 1-et lehet választani.

1. A politika nem érdekel, ezért nem is fogok szavazni a következő választásokon.
2. A politika nem érdekel, de attól még elmegyek szavazni.
3. Megyek szavazni és részt veszek politikai eseményeken.
4. Már részt vettem tüntetéseken és/vagy plakátokat ragasztottam és/vagy aláírásokat gyűjtöttem.

24. Román állampolgár vagy?

1. igen
2. nem

ha igen, akkor mennyire vagy büszke erre?

1. nagyon büszke
2. eléggé büszke
3. kevésbé büszke
4. egyáltalán nem büszke

25. Mennyire érzed magad

	Nagyon nagy mértékben	Nagy mértékben	Kismértékben	Nagyon kis mértékben	Egyáltalán nem
Kolozsvár lakosának					
Erdélyinek					
A román nemzet tagjának					
Az Európai Unió tagjának					

26. A politikával kapcsolatban az emberek gyakran beszélnek: „bal” és „jobb” oldalról. Te, hogy érzed, hova tartozol?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
„bal”									„jobb”

27. Szerinted melyik szférának kell fejlődnie (1 választási lehetőség van):

- Magán szféra
- Állami szféra

28. A jövedelem szintjén a különbségek szerinted milyenek kell legyenek (1 választási lehetőség van):

- Kisebbség, hisz mindenki egyformán dolgozik,
- Nagyobbak, hogy ösztönzőek legyenek az egyének számára és érezzék, munkájuk elismerést nyert

29. Az alábbi listán több etnikai csoportot találsz. Kérlek írd mindenik mellé azt a szót vagy mondatot, ami először jut eszedbe velük kapcsolatban.

Nemzetiség	Első szó, ami eszembe jut róla
Baszarábok	
Erdélyiek	
Moldvaiak	
Magyarok	
Zsidók	
Oroszok	
Rómák (Cigányok)	
Németek	

30. Országunkban több nemzetiség él. Melyik állítással értesz egyet az alábbiak közül:

- túl sok nemzetiség gyengíti az ország egységét
- a soknemzetiség kulturális nyereséget jelent az ország számára

31. Mennyire fontos számodra, hogy egy demokratikus országban élj?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Egyáltalán nem fontos									Nagyon fontos

32. Az alábbi listán több csoport szerepel. Jelöld X-el a megfelelő kockában, azt, hogy mennyire tudod elfogadni őket.

Csoport	Egyáltalán nem értem meg őket	Nem értem meg őket	Megértem őket	Megértem őket	Teljesen megértem őket
Homoszexuálisok					
Hajléktalanok					
Fogyatékosok					
Kéregetők					
A tiédől különböző vallású személyek					
HIV/AIDS fertőzött személyek					
Alkoholisták					
Drogfüggők					

33. Véleményed szerint mennyire vannak tiszteletben tartva Romániában az egyetemes emberi jogok?

1. nagyon mértékben 2. eléggé 3. kis mértékben 4. egyáltalán

34. Válassz ki 4 jogot, melyek számodra fontosak. Jelöld 1-el a legfontosabbat és 4-el a legkevésbé fontosabbat

- szabadsághoz való jog	
- szabad gondolkodás joga	
- sajtószabadság	
- az élethez való jog	
- tulajdonhoz való jog	
- a külföldi munkához és tanuláshoz való jog	
- szabad gyülekezeti és társulási jog	
- igazságszolgáltatáshoz való jog	
- a vallás szabad gyakorlásának joga	

35. Határozd meg Románia EU-hoz való csatlakozásának hatásait a következő dimenziókra nézve (1 – nagyon pozitív, 2 – pozitív, 3 – hatástalan, 4 – inkább negatív, 5 – nagyon negatív).

<i>Dimenziók</i>		<i>Hatása</i>
1.	A fizetések nagysága	
2.	Új munkahelyek találása	
3.	Külföldi befektetések	
4.	Politikai stabilitás	
5.	Nemzetbiztonság	
6.	A szomszédos országokkal való viszony	
7.	Árak	
8.	Életszínvonal	
9.	Korrupció	
10.	Külföldre való kivándorlás (munka, tanulás)	
11.	Hagyományok	
12.	Élelemmel való ellátás	
13.	Függetlenség	
14.	Nevelés	
15.	A természet védelme	
16.	Turizmus	
17.	Gazdaság	

36. Hány tagállama van az EÚ-nak jelen pillanatban? Jelöld X-el a helyes választ.

20	25	27	29

37. Hány csillag van az EÚ zászlóján? Jelöld X-el a helyes választ.

10	12	25	27

38. Melyik Románia EÚ-hoz való csatlakozásának dátuma? Jelöld X-el a helyes választ.

2007 január 1	2008 január 1	2006 május 19	2006 augusztus 23	2006 december 1

39. Milyen pénzegységet használnak az EÚ-ban? Jelöld X-el a helyes választ.

Dollár	Euro	Zlotyi	Svájci frank
☐	☐	☐	☐

40. Melyik az EÚ himnusza? Jelöld X-el a helyes választ.

Beethoven <i>Örömóda</i>	G. Enescu <i>Román Rapszódia</i>	Beethoven <i>V. Szimfónia</i>	Ravel <i>Bolero</i>
☐	☐	☐	☐

41. Mikor ünnepelik az EÚ napját? Jelöld X-el a helyes választ.

Május 9	Május 10	December 1	Május 23	Április 15
☐	☐	☐	☐	☐

42. Milyenek látjátok a romániai illetve más EÚ-s tagállamok fiataljait?

A romániai fiatalokra jellemző:	Az EÚ más tagállamainak fiataljaira jellemző:

43. Neme: 1. Férfi 2. Nő

44. Születési év:

45. Iskola **46. Az iskola profilja** **47. Osztály**

48. A szülők legmagasabb végzettsége (iskolázottsága):

- a) *anya*: 1–4 osztály ☐; 5–8 osztály ☐; szakiskola ☐; érettségi ☐; posztliceum ☐; egyetem ☐
- b) *apa*: 1–4 osztály ☐; 5–8 osztály ☐; szakiskola ☐; érettségi ☐; posztliceum ☐; egyetem ☐

49. A szülők foglalkozása:

- a) *anya*:
- b) *apa*:

50. Lakás típusa: ☐ tömbház; ☐ magánház; ☐ más (melyik?)

51. A szülők kedvenc politikusa:a) *anya*: b) *apa*:**52. A szülők kedvenc politikai pártja:**a) *anya*: b) *apa*:**53. Milyen nemzetiségű vagy?**

1. román 2. magyar 3. roma 4. német 5. más (melyik?)

54. Milyen vallású vagy ?

1. ortodox
2. római katolikus
3. protestáns (kálvinista, evangélikus, lutheránus, református)
4. görög katolikus
5. neo-protestáns (szombatista, adventista, baptista)
6. semmilyen vallási felekezethez nem tartozom

55. Melyik az anyanyelved, és milyen más nyelveken beszélsz még? Az első oszlopba tegyél X-t az anyanyelved mellé.

Melyik az anyanyelved, és milyen más nyelveken beszélsz még? Az első oszlopba tegyél X-t az anyanyelved mellé		1. Anyanyelv	2. Milyen más nyelvet ismersz (beszélsz)?
1.	román		
2.	magyar		
3.	romani (roma)		
4.	német		
5.	angol		
5.	francia		
6.	orosz		
7.	más (melyik?)		

56. Családodnak van:

	Van	Nincs	Több is van belőle
autó			
videó			
színes Tv			
nyaraló			
mobiltelefon			
számítógép			

ISBN: 978-606-37-0502-1